

Projektas „Šeima 2050: šeimai draugiška savivaldybė“

Finansuoja:

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

Planas „Šeimai draugiška savivaldybė“: savivaldybių lygmeniui pritaikytos šeimų stiprinimo gairės ir Kauno miesto savivaldybės atvejis

Tyrimo rezultatus apibendrino ir gaires rengė:

*dr. Živilė Advilonienė
Deimantė Rusteikaitė*

Konsultavo:

Simonas Streikus
Ieva Daugėlė

Lietuvos šeimų poreikių tyrimą atliko:

*dr. Nijolė Čiučiulkienė
Vytautė Rūkienė
UAB „Spinter tyrimai“*

I. PADĖTIES VERTINIMAS.....	3
1. Lietuvos demografinės situacijos analizė.....	3
2. Pasaulio demografinės situacijos analizė	7
II. ŠEIMAI DRAUGIŠKOS SAVIVALDYBĖS SAMPRATA	10
1. Teorinis modelis.....	11
2. Europos šeimai draugiškų savivaldybių tinklas.....	12
3. Latvijos „Šeimai draugiškos savivaldybės“ programa	13
4. Šeimai draugiškos savivaldybės samprata Lietuvos praktikoje.....	18
III. ŠEIMŲ LŪKESČIAI ŠEIMAI DRAUGIŠKAI SAVIVALDYBEI – TYRIMO REZULTATŲ PRISTATYMAS.....	24
1. Šeimai ir vaikui draugiška aplinka	27
1.1. Prieinamas būstas	27
1.2. Šeimai pritaikyta aplinka.....	28
1.3. Laisvalaikis ir vaikų užimtumas.....	31
2. Šeimai prieinamos kokybiškos paslaugos ir finansinė parama	34
2.1. Vaikų priežiūros ir ugdymo paslaugos	35
2.2. Sveikatos ir psichologinės paslaugos.....	38
2.3. Finansinė parama ir lengvatos šeimoms.....	41
3. Darbo ir šeimos gyvenimo derinimas	42
4. Bendradarbiavimas ir įtraukimas.....	45
4.1. Informacijos prieinamumas šeimoms	45
4.2. Bendruomenių kūrimas ir šeimų įtraukimas	48
Apibendrinimas.....	50
IV. GAIRĖS SAVIVALDYBĖMS	52
1. Šeimai draugiškos savivaldybės vizija	52
2. Šeimai draugiškos savivaldybės strateginiai tikslai	52
2.1. Kurti šeimai ir vaikui palankią gyvenamąją aplinką	53
2.2. Užtikrinti prieinamas ir kokybiškas paslaugas šeimai ir vaikui bei stiprinti šeimų ekonominį saugumą.....	61
2.3. Sudaryti sąlygas šeimai derinti profesinį ir šeimos gyvenimą	85
2.4. Stiprinti informavimą, bendruomeniškumą ir šeimų įtraukimą.....	89
3. Šeimos stiprinimas ir šeimai palankios aplinkos kūrimas Kauno miesto savivaldybėje..	97
4. Rekomendacijos Kauno miesto savivaldybei.....	106
Literatūros ir šaltinių sąrašas.....	112
Priedai.....	118

I. PADĖTIES VERTINIMAS

Lietuvos demografinė situacija ir jos pokyčiai sudaro svarbų kontekstą vertinant šeimų gyvenimo sąlygas ir savivaldybių vaidmenį kuriant šeimai ir vaikams palankią aplinką. Mažėjantis gimstamumas, visuomenės senėjimas, gyventojų skaičiaus ir struktūros pokyčiai bei migracija keičia šeimų poreikius ir daro įtaką paslaugų, infrastruktūros bei kitų savivaldybių teikiamų ar organizuojamų priemonių paklausai. Kartu šie procesai skirtingose Lietuvos teritorijose vyksta nevienodai, todėl savivaldybėms tenka spręsti skirtingo pobūdžio ir masto iššūkius.

Pirmiausia aptariama Lietuvos demografinė situacija, jos raida ir pagrindiniai teritoriniai skirtumai, toliau vertinamos ilgalaikės demografinės prognozės ir jų reikšmė savivaldybėms. Tarptautinės tendencijos ir kitų valstybių patirtis leidžia šiuos procesus įvertinti platesniame kontekste ir atskleidžia veiksnius, susijusius su šeimų sprendimais kurti šeimą ir auginti vaikus.

1. Lietuvos demografinės situacijos analizė

Lietuvos demografinė situacija per Nepriklausomybės dešimtmečius reikšmingai pasikeitė. Ilgalaikis mažėjantis gimstamumas, didėjanti vyresnio amžiaus gyventojų dalis, emigracija (iki 2018 m.) ir migracijos pokyčiai keičia visuomenės struktūrą, darbo rinkos potencialą bei daro įtaką viešųjų paslaugų poreikiui¹. Šiuos procesus dar labiau išryškina mažėjantis jaunimo ir reprodukcinio amžiaus moterų skaičius, silpninantis Lietuvos demografinį reprodukcinį potencialą. Gyventojų amžiaus mediana taip pat didėja daugelyje savivaldybių, tačiau visuomenės senėjimo tempai ir gyventojų struktūra skirtingose teritorijose nėra vienodi². Ryškesnis visuomenės senėjimas stebimas mažesnėse, periferinėse savivaldybėse, o jaunesnė gyventojų struktūra išlieka didžiuosiuose miestuose ir jų priemiesčiuose, ypač Klaipėdos, Kauno ir Šiaulių apylinkėse. Tačiau ir šiose teritorijose ryškėja visuomenės senėjimo tendencijos. Taigi, demografiniai procesai skirtingose Lietuvos teritorijose vystosi nevienodu tempu, o kai kuriais atvejais – net skirtingomis kryptimis³. Todėl vertinant demografines tendencijas ir planuojant priemones palankiai šeimai ir vaikams aplinkai kurti, būtina atsižvelgti į teritorinius skirtumus tarp savivaldybių.

Ilgą laiką Lietuvoje mažėjęs gyventojų skaičius pastaraisiais metais buvo stabilizavęsis, tačiau naujausi duomenys rodo, kad mažėjimo tendencija vėl išryškėjo. Remiantis Valstybės duomenų agentūros išankstiniais duomenimis, 2021–2025 m. laikotarpiu nuolatinių gyventojų skaičius padidėjo apie 79,9 tūkst. – nuo 2,81 mln. iki 2,89 mln. gyventojų⁴. Reikšmingą įtaką šiam pokyčiui turėjo migracija, ypač nuo 2022 m. į Lietuvą atvykę Ukrainos karo pabėgėliai,

¹ Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija (2025), *Lietuvos demografinės tendencijos 1990–2025 m.: gimstamumo, mirtingumo ir migracijos tendencijos*, Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyrius, https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=111021.

² Nacionalinė švietimo agentūra (2026), *Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, tinklo apžvalga. (2021–2025 m.)*, (Lietuvos gyventojų demografinės tendencijos, gyventojų amžius, 8 psl.).

³ Nacionalinė šeimos taryba (2025), *Metinis pranešimas „Jaunos šeimos Lietuvoje: demografinės situacijos analizė“*, <https://seimostaryba.lt/wp-content/uploads/2025/05/NST-metinis-pranesimas-2025.pdf>.

⁴ Oficialiosios statistikos portalas, *Nuolatiniai gyventojai mieste ir kaime*, <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=d46208e0-401a-423e-bc5c-5b89d0c9dd39#/>.

kurie prisidėjo prie bendro gyventojų skaičiaus augimo. Vis dėlto šis augimas nepašalina neigiamos natūralios gyventojų kaitos. **2026 m. sausio 1 d. Lietuvoje gyveno 2,88 mln. nuolatinių gyventojų** – 3,3 tūkst. mažiau nei 2025 m. pradžioje. Pagrindinis gyventojų skaičiaus mažėjimo veiksnys – **natūrali gyventojų kaita: 2025 m. Lietuvoje gimė apie 17,6 tūkst. vaikų⁵, o mirė apie 37,5 tūkst. žmonių⁶**. Savivaldybių situacija šiuo požiūriu taip pat labai skiriasi: kai kur skirtumas tarp gimusiųjų ir mirusiųjų skaičiaus buvo palyginti nedidelis, o, pavyzdžiui, Kauno rajono savivaldybėje gimusiųjų buvo daugiau nei mirusiųjų. Tuo metu kai kuriose ypač atokesnėse savivaldybėse mirusiųjų skaičius buvo keletą kartų didesnis už gimusiųjų.

Gyventojų skaičiaus kaita atskleidžia ryškią **teritorinę diferenciaciją**. Per pastarąjį dešimtmetį gyventojų skaičius labiausiai augo pajūrio ir kurortinėse teritorijose (Neringos, Palangos m.), didžiųjų miestų rajonų savivaldybėse (Klaipėdos r., Kauno r., Vilniaus r.)⁷. Gyventojų skaičius taip pat augo Vilniaus ir Šiaulių miestuose, Trakų rajono bei Elektrėnų savivaldybėse. Tuo tarpu didžiausias gyventojų skaičiaus mažėjimas būdingas nuo pagrindinių urbanistinių centrų nutolusioms periferinėms savivaldybėms, tarp jų Ignalinos r., Pagėgių, Lazdijų r., Skuodo r., Kelmės r. ir Zarasų r. savivaldybėms.

Teritoriniai skirtumai atsiskleidžia ir vertinant gimusių vaikų bei reprodukcinio amžiaus moterų skaičiaus kaitą. Gimstamumo mažėjimas Lietuvoje nėra naujas reiškinys – po Nepriklausomybės atkūrimo jis smarkiai sumažėjo, tačiau nuo 2000 m. **suminio gimstamumo** rodiklis, rodantis vidutinį gyvų gimusių vaikų skaičių, kurį moteris pagimdė per visą reprodukcinio amžiaus gyvenimo laikotarpį (15–49 metų), pamažu stabilizavosi, o 2010–2016 m. laikotarpiu kilo iki maždaug 1,63 vaiko vienai moteriai (1 pav.). Vėliau gimstamumas vėl pradėjo mažėti ir 2025 m. pasiekė istoriškai žemą lygį – apie 1,04 vaiko vienai moteriai⁸. Toks gimstamumo lygis neužtikrina kartų kaitos – natūraliai gyventojų kaitai užtikrinti reikalingas ne mažesnis kaip 2,1 vaiko vienai moteriai rodiklis⁹.

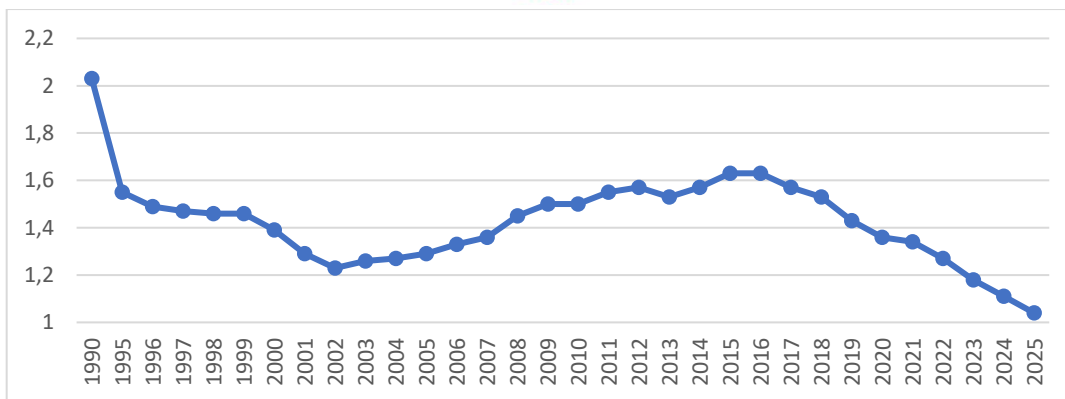
⁵ Oficialiosios statistikos portalas, *Gimusieji asmenys*, <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=d6c20c44-2e6c-49a1-b372-2daf70dc1ab1#/>.

⁶ Oficialiosios statistikos portalas, *Mirusieji asmenys*, <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=92ae671b-d3ce-4129-8593-b710fd1a884b#/>.

⁷ Oficialiosios statistikos portalas, *Nuolatinių gyventojų skaičius metų pradžioje*, <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=dc61d003-768f-4591-b565-215c1839e55c#/>.

⁸ Oficialiosios statistikos portalas, *Suminis gimstamumo rodiklis*, https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=debaa6dc-f2f4-4726-bb6f-de9109c9a8bc&fbclid=IwY2xjawUYsVFwZG9mBWV4dG4DYWVtAjEwAGJyaWORMTgGOVg4TEJUczh3cUZPUkNzcnRjBmFwcF9pZBAyMjIwMzcxNzg4MjAwODkyAAEeAYypidHz3g_ORQanydhUpChyr5HirL57lpcD8MYCRioryHSErjXtYVjn_E_aem_AvCMGr7vGaeHzTwSIWDFFA#/.

⁹ SADM (2026), *Šeimos politikos komisija. Šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo 2025 metais apžvalga*, <https://lrv.lt/media/viesa/saugykla/2026/2/v-3RdoZT1io.pdf>.

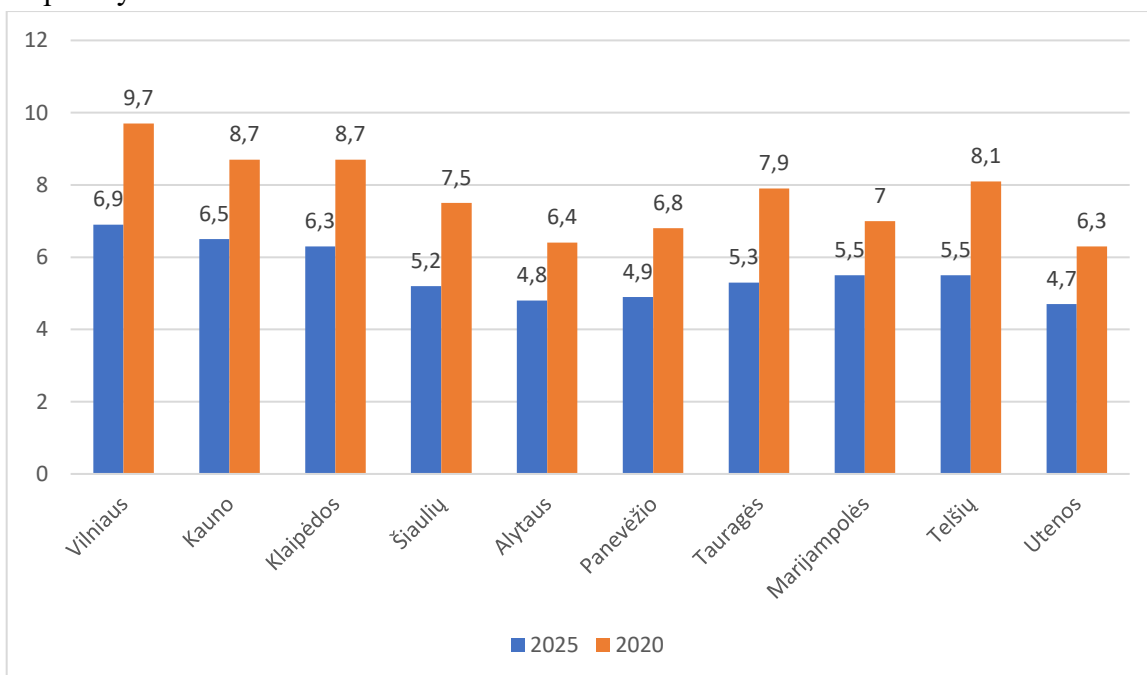

1 pav. Suminis gimstamumo rodiklis (Vaikų skaičius, tenkantis 1 moteriai).

Šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas. Grafikas sudarytas darbo autorės.

Kartu mažėjo ir **bendrasis gimstamumo rodiklis**. Valstybės duomenų agentūros duomenimis, jis sumažėjo nuo 8,4 gimusio vaiko, tenkančio 1000 gyventojų, 2020 m. iki 6,1 – 2025 m. Atitinkamai 2020 m. Lietuvoje gimė 23,56 tūkst. vaikų, o 2025 m. – 17,64 tūkst.¹⁰

Gimstamumo mažėjimo mastas taip pat skiriasi tarp teritorijų. 2025 m. didžiausi bendrieji gimstamumo rodikliai fiksuoti Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskrityse, o mažiausi – Utenos, Alytaus ir Panevėžio apskrityse (2 pav.). Palyginti su 2020 m., gimstamumas sumažėjo visose apskrityse, tačiau mažėjimo mastas buvo nevienodas. Didžiausias santykinis kritimas fiksuojamas Tauragės, Telšių ir Vilniaus apskrityse, o mažiausias – Marijampolės, Alytaus ir Utenos apskrityse.

2 pav. Bendrasis gimstamumo rodiklis Lietuvos apskrityse 2020 ir 2025 m.

Duomenų šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas¹¹. Grafikas sudarytas darbo autorės.

¹⁰ Oficialiosios statistikos portalas, *Gimusieji, Bendrasis gimstamumo rodiklis*, <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=d6c20c44-2e6c-49a1-b372-2daf70dc1ab1#/>.

¹¹ Oficialiosios statistikos portalas, *Bendrasis gimstamumo rodiklis*, <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=278e565a-26e6-4fc2-b560-652ef17618dc#/>.

Savivaldybių lygmeniu skirtumai dar ryškesni: 2015–2025 m. gimimų skaičius kai kur sumažėjo daugiau nei 60–70 proc., o kitose savivaldybėse pokytis buvo gerokai mažesnis. Vienintelėje Klaipėdos r. savivaldybėje gimusiųjų skaičius per šį laikotarpį padidėjo **5,6 proc.**, o Kauno r. savivaldybėje sumažėjo vos 3 proc. Didžiausias santykinis mažėjimas nustatytas Pagėgių ir Birštono savivaldybėse, taip pat Skuodo r., Lazdijų r., Kalvarijos, Pasvalio r., Švenčionių r. ir Kupiškio r. savivaldybėse. Tai daugiausia mažesnės regioninės savivaldybės. Tuo metu aplink didžiuosius miestus esančiose savivaldybėse gimimų skaičius mažėjo gerokai mažiau. Šią tendenciją papildė ir tai, kad Vilniaus bei Kauno miestų savivaldybėse gimusiųjų skaičius sumažėjo atitinkamai 34,3 ir 35,8 proc., tačiau absoliučiais skaičiais būtent šie miestai prarado daugiausia gimimų¹².

Gimstamumo tendencijas papildė **reprodukcinio amžiaus moterų ir vaikų skaičiaus pokyčiai**. Pavyzdžiui, Ignalinos rajono savivaldybėje ilguoju laikotarpiu mažėjo tiek gimusių vaikų, tiek reprodukcinio amžiaus moterų skaičius, o Klaipėdos rajono savivaldybėje tuo pačiu laikotarpiu abu rodikliai augo¹³. Tai rodo skirtingas savivaldybių demografinės raidos kryptis.

Teritorinę diferenciaciją taip pat išryškina **vaikų skaičiaus dinamika**. 2016–2026 metų sausio 1 d. laikotarpiu bendras vaikų iki 18 metų skaičius Lietuvoje sumažėjo apie 5,5 proc., tačiau savivaldybėse pokyčiai buvo labai nevienodi. Didžiausias vaikų skaičiaus augimas fiksuotas prie didžiųjų miestų esančiose žiedinėse savivaldybėse – ypač Klaipėdos rajone (39,1 proc.) ir Kauno rajone (28,4 proc.). Vaikų skaičius taip pat augo Vilniaus mieste (17,6 proc.), Vilniaus rajone (13,6 proc.) ir Palangos mieste (12,7 proc.). Tuo tarpu sparčiausias vaikų skaičiaus mažėjimas stebimas mažesnėse, periferinėse savivaldybėse – Pakruojo, Pagėgių, Lazdijų, Skuodo, Kalvarijos, Kupiškio, Jurbarko, Zarasų, Ignalinos, Šakių savivaldybėse, kuriose per dešimtmetį vaikų skaičius sumažėjo daugiau nei 30 proc. Kartu išlieka savivaldybių, kuriose vaikų skaičius buvo santykinai stabilus (per nagrinėjamą laikotarpį vaikų skaičius praktiškai nepakito arba neženkiai padidėjo), pavyzdžiui, pavyzdžiui, Trakų r., Kauno m., Klaipėdos m., Šiaulių m.¹⁴. Šie skirtumai dar kartą rodo, kad jaunų šeimų ir vaikų koncentracija vis labiau siejasi su didžiais miestais ir jų priemiesčiais.

Svarbiu veiksnio, lemiančiu teritorinius skirtumus, išlieka **vidinė ir tarptautinė migracija**. Gyventojų išvykimas į didesnius miestus ar užsienį prisideda prie bendro gyventojų skaičiaus mažėjimo ir ypač mažina jaunesnio amžiaus gyventojų dalį. Pastaraisiais metais didžiausi gyventojų srautai telkiasi didžiuosiuose miestuose ir juos supančiose savivaldybėse – teigiama migracija stebima Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestuose bei jų rajonuose. Teigiami migracijos srautai taip pat būdingi kai kurioms mažesnėms miestų ir priemiesčių savivaldybėms, tokioms kaip Trakų r., Palangos m. ir Druskininkų savivaldybės. Tuo metu

¹² Skaiciavimai atlikti analizės rengėjos remiantis Oficialiosios statistikos portalų duomenimis, *Gimusiųjų asmenys pagal administracinės teritorijos dimensiją*, <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=d6c20c44-2e6c-49a1-b372-2daf70dc1ab1#/>.

¹³ Nacionalinė šeimos taryba (2025), Metinis pranešimas „Jaunos šeimos Lietuvoje: demografinės situacijos analizė“, 24 psl.

¹⁴ Skaiciavimai atlikti darbo autorės remiantis Oficialiosios statistikos portalų duomenimis, *Vaikų skaičius pagal amžių (0–17 m.) apskrityse ir savivaldybėse*, <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=9194edb4-cf37-4662-a7fd-cefce1d2b763#/>.

periferinėse ir kaimiškiose savivaldybėse, pavyzdžiui, Šilalės, Skuodo ir Šakių r., vyrauja neigiama migracija¹⁵.

Migracija keičia ne tik bendrą gyventojų skaičių, bet ir teritorijų amžiaus struktūrą, reprodukcinį potencialą bei paslaugų poreikį. Jaunesni žmonės dažnai persikelia į didesnius miestus dėl studijų ir darbo galimybių, o šeimos gyvenamąją vietą renkasi atsižvelgdamos į būsto prieinamumą, vaikų priežiūros ir ugdymo paslaugas, susisiekimą, viešąją infrastruktūrą, saugumą ir gyvenamosios aplinkos kokybę. Todėl savivaldybės gyvenimo sąlygos gali būti svarbios šeimų sprendimams pasilikti konkrečioje teritorijoje ar į ją atvykti. Šiame kontekste šeimai palanki aplinka tampa neatsiejama nuo platesnių teritorinės plėtros ir paslaugų planavimo klausimų.

Ilgalaikės demografinės tendencijos ir jų reikšmė savivaldybėms

Esamos demografinės tendencijos leidžia numatyti, kad nepalanki gyventojų amžiaus struktūra ir toliau darys įtaką gyventojų skaičiaus mažėjimui bei jo struktūrai artimiausiais dešimtmečiais. Prognozuojama, kad **suminis gimstamumo** rodiklis Lietuvoje išliks žemas ir nebus pakankamas gyventojų skaičiaus stabilumui užtikrinti. Kartu mažės darbingo amžiaus gyventojų ir reprodukcinio amžiaus moterų skaičius, todėl potencialus gimimų skaičius ateityje bus ribotas¹⁶. Tuo metu 65 metų ir vyresnių gyventojų skaičius šalyje iki 2050 m. turėtų padidėti daugiau nei trečdaliu (nuo 603,5 tūkst. iki 808,2 tūkst. gyventojų). Remiantis Oficialios statistikos portale pateikiamomis prognozėmis, 2050 m. Lietuvos gyventojų skaičius gali sumažėti iki 2,68 mln., palyginti su 2,89 mln. 2025 m.¹⁷

Šios projekcijos reiškia, kad skirtingoms savivaldybėms ateityje teks spręsti nevienodus iššūkius. Gyventojų skaičių prarandančiose teritorijose mažėjant gyventojų ir jiems tampant labiau išsibarsčiusiems, tampa sudėtingiau išlaikyti esamą paslaugų tinklą ir infrastruktūrą. Todėl šioms savivaldybėms svarbu lanksčiai organizuoti paslaugų teikimą, užtikrinti jų prieinamumą skirtingose teritorijose, pritaikyti infrastruktūrą prie besikeičiančio gyventojų skaičiaus ir stiprinti teritorijų patrauklumą šeimoms. Tuo tarpu augančiose savivaldybėse, ypač didžiųjų miestų priemiesčiuose, dėl didėjančio gyventojų ir šeimų skaičiaus gali didėti darželių, mokyklų, sveikatos, socialinių ir kitų paslaugų, viešosios infrastruktūros bei šeimoms pritaikyto būsto poreikis. Todėl šioms savivaldybėms svarbu iš anksto laiku numatyti ir užtikrinti paslaugų bei infrastruktūros plėtrą.

2. Pasaulio demografinės situacijos analizė

Tendencijos

Pastaraisiais dešimtmečiais pasaulis susiduria su reikšmingais demografiniais pokyčiais, **apimančiais tiek ekonomiškai išsivysčiusias, tiek sparčiai besivystančias valstybes.** Nors

¹⁵ Nacionalinė švietimo agentūra (2026), *Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, tinklo apžvalga (2021–2025 m.)*, (Lietuvos gyventojų demografinės tendencijos, migracija, 7 psl.).

¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2026), *2025 m. pagrindinių rezultatų valstybės veiklos srityse ataskaita*.

¹⁷ Oficialiosios statistikos portalas, *Gyventojų skaičiaus prognozės Lietuvoje*, <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?eventId=388509>.

pasaulio gyventojų skaičius vis dar didėja, jo augimo tempai nuosekliai lėtėja, o daugelyje ekonomiškai išsivysčiusių valstybių gyventojų skaičius jau mažėja dėl ilgalaikio gimstamumo mažėjimo ir visuomenės senėjimo. Jungtinių Tautų prognozėmis, daugiau kaip pusė pasaulio gyventojų augimo iki 2050 m. bus sutelkta vos keliuose valstybėse: Kongo Demokratinėje Respublikoje, Egipte, Etiopijoje, Indijoje, Nigerijoje, Pakistane, Filipinuose ir Tanzanijoje¹⁸.

Tuo tarpu dauguma Europos valstybių susidurs su gyventojų skaičiaus mažėjimu. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijai (EBPO) priklausančiose šalyse suminis gimstamumo rodiklis perpus sumažėjo – nuo 2,84 vaiko vienai moteriai 1970 m. iki 1,4 vaiko 2024 m.¹⁹ Ši tendencija būdinga ne tik Europai, bet ir tokioms valstybėms kaip Japonija, Pietų Korėja, Kinija. Naujausioje Europos Komisijos ataskaitoje pabrėžiama, kad net Skandinavijos šalys, pasižyminčios stipria gerovės sistema, aukšta lyčių lygybe ir išplėtotą šeimos politiką, pastaraisiais metais taip pat susiduria su gimstamumo mažėjimu²⁰.

Europos Sąjungoje bendrasis gimstamumo rodiklis po laikino augimo 2000 m. pradžioje nuo 2010 m. vėl nuosekliai mažėjo ir 2024 m. pasiekė istoriškai žemiausią lygį – 1,34 vaiko vienai moteriai²¹. Didžiausias gimstamumas 2024 m. buvo registruotas Bulgarijoje (1,72), Prancūzijoje (1,61) ir Slovėnijoje (1,52), o mažiausias – Maltoje (1,01), Ispanijoje (1,10) ir Lietuvoje (1,11). Taigi Lietuva patenka tarp žemiausio gimstamumo Europos Sąjungos valstybių.

Europos Komisija taip pat pažymi, kad demografiniai pokyčiai skirtinguose regionuose vyksta nevienodai. Gyventojų mažėjimas labiausiai prognozuojamas Baltijos šalyse, Rytų Vokietijoje bei Rytų Lenkijoje, o gyventojų augimas koncentruojasi didmiesčiuose ir ekonomiškai stipresniuose regionuose, tokiuose kaip Pietų Vokietija ar Pietų Švedija²².

Mažėjantį gimstamumą lydi ir reikšmingi šeimos formavimosi pokyčiai. Daugelyje išsivysčiusių valstybių žmonės šeimas kuria vėliau, pirmojo vaiko susilaukia vyresniame amžiuje, o sprendimai dėl antrojo ar trečiojo vaiko dažniau atidedami. Būtent šių gimimų mažėjimas daugelyje valstybių tampa viena pagrindinių itin žemo gimstamumo priežasčių. Kai kurios šalys, tarp jų ir Vengrija, šeimos politiką orientuoja ne vien į pirmojo vaiko gimimo skatinimą, bet ir į priemones, padedančias šeimoms apsispręsti dėl antrojo ar trečiojo vaiko²³.

Veiksniai, susiję su vaikų susilaukimu

Sprendimą susilaukti vaikų lemia tarpusavyje susiję ekonominiai, socialiniai, kultūriniai ir su šeimos politikos bei paslaugų sistema susiję veiksniai. EBPO bei Europos Komisija savo ataskaitose pabrėžia, kad svarbios ne tik tiesioginės finansinės paskatos, bet ir žmonių suvokiamas ekonominis bei socialinis saugumas, gyvenimo kokybė bei pasitikėjimas ateitimi.

¹⁸ United Nations, *Population Division Data Portal*, <https://population.un.org/dataportal/home?df=511f683e-7f0d-4d33-9566-6b6cce6c0f4a>.

¹⁹ OECD, *OECD Family Database*. Rodiklis: Total fertility rate, <https://www.oecd.org/en/data/datasets/oecd-family-database.html>.

²⁰ European Union (2026), *Demographic transformation in the EU: understanding change and adapting to its consequences*, https://commission.europa.eu/system/files/2026-07/Demography_Report_2026.pdf.

²¹ Eurostat, *Fertility Statistics*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Fertility_statistics.

²² European Union (2026).

²³ OECD (2024), *Society at a Glance 2024: OECD Social Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/918d8db3-en>.

Vienas iš reikšmingų veiksnių yra **ekonominis saugumas**. Būsto kaina, finansinis stabilumas ir vaikų auginimo išlaidos gali turėti įtakos šeimų sprendimams dėl vaikų skaičiaus. Pastaraisiais dešimtmečiais daugelyje Europos šalių sparčiai augo būsto kainos bei namų ūkių išlaidos būstui ir komunalinėms paslaugoms. Susilaukus vaikų dažnai atsiranda didesnio būsto poreikis, todėl būsto prieinamumas tampa svarbia šeimos gyvenimo sąlyga. Prieinamas ir kokybiškas būstas, galimybė jį išsinuomoti ar įsigyti bei įvairios būsto paramos priemonės gali mažinti šeimų patiriamą finansinę naštą.

Ne mažiau svarbios yra galimybės **suderinti profesinį ir šeimos gyvenimą**. Ribotas vaikų priežiūros paslaugų prieinamumas, nepakankamas darbo lankstumas ar nestabilus užimtumas gali didinti vaikų auginimo kaštus ir apsunkinti abiejų tėvų dalyvavimą darbo rinkoje. Todėl kokybiškos ir prieinamos vaikų priežiūros bei ankstyvojo ugdymo paslaugos, lankstesnės darbo sąlygos ir galimybė sklandžiai grįžti į darbo rinką po vaiko priežiūros atostogų laikotarpio yra svarbios šeimų gyvenimo sąlygos²⁴.

Greta ekonominių priežasčių vis didesnę reikšmę įgauna **visuomenės vertybių pokyčiai**. Antrojo demografinio virsmo teorija teigia, kad ekonomiškai išsivysčiusiose visuomenėse didėja savirealizacijos ir asmeninės autonomijos svarba, todėl šeimos kūrimas tampa vienu iš daugelio gyvenimo pasirinkimų, o ne savaime suprantamu gyvenimo etapu. Kartu pastebimas ir augantis nenoras atsisakyti susiformavusio gyvenimo būdo bei asmeninių tikslų, todėl sprendimas susilaukti vaikų vis dažniau vertinamas kaip sąmoningas pasirinkimas, reikalaujantis reikšmingų laiko, finansinių ir emocinių išteklių. Jauni žmonės įžvelgia vaikų turėjimo vertę, tačiau jų nuogastavimai dėl finansinių išlaidų, patiriamo streso ir gyvenimo būdo pokyčių neretai nusveria suvokiamą naudą.

Kartu **keičiasi ir požiūris į tėvystę**. Šiuolaikiniai tėvai sau kelia gerokai aukštesnius, idealizuotus lūkesčius – tikimasi ne tik užtikrinti materialinę gerovę, bet ir skirti daug laiko, dėmesio bei investicijų kiekvienam vaikui. Todėl sprendimas susilaukti vaikų vis dažniau siejamas su klausimu, ar šeima galės suteikti vaikui „geriausias įmanomas sąlygas“.

Vis svarbesnį vaidmenį atlieka ir **subjektyvus saugumo jausmas** – žmonių pasitikėjimas ateitimi, ekonominiu stabilumu ir visuomenės perspektyvomis. Pastaraisiais metais šį neapibrėžtumą sustiprino COVID-19 pandemija, geopolitinis nestabilumas, infliacija bei klimato kaitos keliami iššūkiai. Kartu šeimos kūrimo sprendimams reikšmės turi ne tik materialinės sąlygos, bet ir visuomenėje vyraujančios nuostatos apie šeimą, tėvystę ir vaikų auginimą. Siekiant kurti šeimai palankią aplinką svarbu ne tik teikti finansinę paramą, bet ir didinti šeimų kasdienį visapusišką saugumo jausmą.

Valstybių atsakas į demografinius iššūkius

Mažėjantis gimstamumas ir visuomenės senėjimas paskatino Europos valstybes iš esmės keisti požiūrį į demografinę politiką. Šiandien ji vis dažniau grindžiama ne pavienių priemonių taikymu, o kompleksiniu požiūriu.

²⁴ Mynarska, M. & J. Rytel (2023), Childbearing motivation at the onset of emerging adulthood. *Journal of Youth Studies*, 26(9), pp. 1163–1181.

EBPO ataskaitoje pažymima, kad vien piniginės išmokos nėra pakankama priemonė ilgalaikiam gimstamumo didėjimui užtikrinti²⁵. Nors jos gali sumažinti šeimų finansinę naštą ir trumpuoju laikotarpiu paskatinti sprendimą susilaukti vaikų, didžiausią poveikį turi kompleksinė šeimos politika, apimanti pakankamai apmokamas motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros atostogas, kokybiškas bei prieinamas ankstyvojo ugdymo ir vaikų priežiūros paslaugas, galimybes derinti profesinį ir šeimos gyvenimą, įperkama būstą bei šeimai palankią gyvenamąją aplinką.

Vis dėlto pastarųjų metų tarptautinė patirtis rodo, kad net ir išplėtotą šeimos politiką įgyvendinančiose valstybėse bei reikšmingai investuojant į šeimų gerovę gimstamumas nebūtinai pasiekia kartų kaitai būtiną lygį. Pavyzdžiui, Prancūzijoje, Norvegijoje ir Suomijoje taikomos plačios darbo ir šeimos derinimo priemonės bei investuojama į vaiko priežiūros paslaugas, tačiau 2024 m. suminis gimstamumo rodiklis siekė atitinkamai 1,61, 1,41 ir 1,26 vaiko vienai moteriai²⁶.

Nors nėra pakankamai įrodymų, kad vien savivaldybių lygmens priemonės galėtų reikšmingai ir ilgalaikiai padidinti gimstamumą, **savivaldybės atlieka svarbų vaidmenį kuriant palankias sąlygas šeimoms gyventi ir auginti vaikus**. Būtent vietos lygmeniu organizuojamos vaikų priežiūros ir ankstyvojo ugdymo paslaugos, vaikų laisvalaikio užimtumas, socialinės, švietimo ir sveikatos paslaugos, kuriama viešojo infrastruktūra.

Atsižvelgiant į skirtingą savivaldybių demografinę situaciją ir šeimų poreikius, tikslinga numatyti pagrindines kryptis, kuriomis savivaldybės galėtų nuosekliai stiprinti šeimai ir vaikams palankią gyvenamąją aplinką. Būtent šiame kontekste aktualios toliau gairėse pateikiamos rekomendacijos dėl šeimai ir vaikui draugiškos aplinkos kūrimo.

II. ŠEIMAI DRAUGIŠKOS SAVIVALDYBĖS SAMPRATA

Šeimai draugiškos savivaldybės samprata grindžiama požiūriu, kad savivaldybė gali aktyviai formuoti aplinką ir sąlygas, darančias įtaką šeimų sprendimams kurti šeimą ir auginti vaikus²⁷. Šeimai palanki aplinka apima ne tik socialines paslaugas ar paramą šeimai, bet ir platesnę gyvenimo kokybę lemiančių sąlygų visumą.

Šios sąlygos svarbios ne tik šeimų gerovei, bet ir pačių savivaldybių gyvybingumui. Šeimos naudojasi vietos paslaugomis, prisideda prie ugdymo įstaigų ir kitų vietos infrastruktūros objektų gyvybingumo, kuria bendruomeninius ryšius ir stiprina vietos socialinį bei ekonominį potencialą. Todėl savivaldybėms tampa svarbu ne tik užtikrinti esamų gyventojų bendruosius poreikius, bet ir kurti aplinką, kuri būtų patraukli šeimoms gyventi, auginti vaikus ir planuoti savo ateitį.

Šis poreikis ypač aktualus mažėjančio gimstamumo, visuomenės senėjimo, vidaus migracijos, emigracijos ir didėjančių teritorinių skirtumų kontekste. Stiprėjant konkurencijai tarp miestų ir kitų gyvenamųjų vietovių dėl gyventojų, ypač jaunų šeimų, pritraukimo ir išlaikymo, gyvenimo kokybė tampa vienu iš svarbių teritorijos patrauklumą lemiančių veiksnių. Nuotolinio ir mišriojo darbo plėtra šias galimybes dar labiau išplečia, nes šeimos gali

²⁵ OECD (2024).

²⁶ Ten pat.

²⁷ Family Perspective (2026-06-01). Families in Urban Areas. Spaces Enabling or Constraining a Sustainable Family Life <https://familyperspective.org/2026/06/01/162-families-in-urban-areas/>.

rinktis gyvenamąją vietą mažiau priklausomai nuo darbo vietos. Todėl šeimai draugiškos aplinkos kūrimas vietos lygmeniu tampa ne tik šeimų gerovės, bet ir savivaldybės socialinio bei ekonominio gyvybingumo, teritorijos patrauklumo ir tvarios plėtros klausimu.

1. Teorinis modelis

Šeimai draugiškos savivaldybės samprata mokslinėje literatūroje siejama su kompleksiniu požiūriu į šeimų gyvenimo sąlygas. Šeimų gerovę lemia ne pavienės priemonės, o tarpusavyje susijusių viešosios politikos sričių visuma – būstas, švietimas, sveikatos priežiūra, socialinės paslaugos, darbo ir šeimos gyvenimo derinimas, viešosios erdvės, mobilumas, bendruomeninis gyvenimas bei gyventojų įtraukimas į sprendimų priėmimą.

Vieną iš nuoseklesnių šeimai draugiškų miestų teorinių modelių pateikia Bende (2023), apžvelgdama tarptautines iniciatyvas ir praktikas (1 lentelė). Autorė analizuoja UNICEF iniciatyvą „Vaikams draugiški miestai“ (*Child-Friendly Cities Initiative*), Jungtinėse Amerikos Valstijose taikomus šeimai palankius principus bei Europos šeimai draugiškų savivaldybių tinklo kriterijus.

Šeimai draugiškos savivaldybės kūrimas yra ilgalaikis procesas, apimantis aplinkosauginius, socialinius ir ekonominius šeimų poreikius bei grindžiamas savivaldybių, vietos įmonių ir pilietinės visuomenės bendradarbiavimo svarba, taip pat įtraukiant ir pačias šeimas į gyvenamosios vietovės planavimo ir plėtros procesą.

Toliau pristatoma šiais pavyzdžiais pagrįsta šeimai draugiškos savivaldybės dalys.

1. Šeimai palanki fizinė aplinka

Šeimai palanki fizinė aplinka yra svarbi šeimų gyvenimo kokybės ir gyvenamosios vietos patrauklumo sąlyga. Šeimai palanki fizinė aplinka apima **finansišškai prieinamą būstą, kokybiškas ir saugias viešąsias bei žaliasias erdves, vaikų žaidimų aikšteles, parkus, sporto ir laisvalaikio infrastruktūrą, taip pat saugų ir šeimų poreikiams pritaikytą susisiekimą**. Tokios erdvės sudaro sąlygas vaikams saugiai žaisti, savarankiškai judėti, aktyviai leisti laiką ir šeimoms kurti socialinius ryšius. Svarbi ir patogi pėsčiųjų bei dviračių takų infrastruktūra, saugus eismas, nusikalstamumo prevencija bei nuo taršos apsaugota aplinka. Kartu svarbu, kad pagrindinės kasdienės paslaugos ir infrastruktūra būtų lengvai pasiekiamos gyvenamosios vietos aplinkoje.

2. Prieinamos aukštos kokybės paslaugos

Prieinamos ir kokybiškos paslaugos yra viena svarbiausių sąlygų šeimos gerovei ir sklandžiam kasdieniam gyvenimui. **Lengvai pasiekiamos švietimo, sveikatos, socialinės ir vaikų priežiūros paslaugos** padeda šeimoms spręsti kasdienes iššūkius, užtikrina vaikų raidai reikalingą pagalbą ir sudaro sąlygas tėvams derinti šeimos bei profesinius įsipareigojimus. Į šią sritį įeina laisvalaikio praleidimo galimybės – neformalus ugdymas, vasaros stovyklos, kultūros, sporto ir bendruomeninės veiklos, stiprinančios socialinius ryšius ir šeimų įsitraukimą į vietos gyvenimą. Taip pat ši sritis apima šeimoms teikiamą finansinę bei kitą tikslią pagalbą. Svarbu, kad paslaugos būtų ne tik formaliai prieinamos, bet ir pasiekiamos geografiškai, finansišškai bei atlieptų skirtingus šeimų poreikius.

3. Šeimai draugiškos darbo vietos

Galimybė derinti darbą ir šeimos gyvenimą yra svarbi šeimų ekonominio saugumo, tėvų gerovės ir vaikų augimo sąlyga. Ši sritis apima **lanksčias darbo organizavimo formas, šeimai palankią organizacinę kultūrą ir darbdavių taikomas priemones**, padedančias darbuotojams derinti darbą ir šeimos gyvenimą. Tai gali būti lankstus darbo grafikas, nuotolinis ar mišrus darbas, galimybė dirbti ne visą darbo laiką ir vaikų priežiūros paslaugų suteikimas bei kitos šeimai palankios praktikos.

Nors pagrindinė atsakomybė už darbo organizavimą tenka darbdaviams, savivaldybė gali prisidėti prie šeimai palankios darbo aplinkos kūrimo, skatindama tokias praktikas savo įstaigose, bendradarbiaudama su vietos verslu ir viešojo sektoriaus organizacijomis bei dalindamasi gerosiomis praktikomis.

4. Bendradarbiavimas ir šeimų įtraukimas

Šeimai palanki savivaldybė kuriama **įtraukiant pačias šeimas į sprendimų priėmimą**. Tai leidžia geriau atliepti realius gyventojų poreikius, didinti sprendimų pagrįstumą ir stiprinti gyventojų pasitikėjimą savivaldybe. Efektyvi šeimos politika grindžiama partneryste tarp savivaldybės, viešojo sektoriaus, verslo, nevyriausybių organizacijų ir vietos bendruomenių. Šis bendradarbiavimas gali vykti konsultacijų, apklausų, darbo grupių, patariamųjų institucijų ar kitų dalyvaujamojo valdymo formų pagrindu.

1 lentelė. Šeimai draugiškos savivaldybės bruožai (pagal Bende, 2023).

Sritis	Bruožai
1. Šeimai ir vaikui draugiška aplinka	- Finansiškai prieinamas būstas šeimoms - Prieinamos žaliosios erdvės, žaidimų aikštelės, viešieji parkai - Saugus transportas - Saugi ir švari aplinka
2. Šeimai draugiškos paslaugos	- Aukštos kokybės, prieinamos švietimo, socialinės ir sveikatos paslaugos šeimoms - Išmokos šeimoms - Dalyvavimas sporto, kultūriniuose ir socialiniuose renginiuose
3. Šeimai draugiškos darbo vietos	- Darbovietės su šeimai draugiška darbo kultūra - Lanksčios darbo formos
4. Bendradarbiavimas ir įtraukimas	- Vaikų ir šeimų įtraukimas į sprendimų priėmimą - Bendradarbiavimo tarp savivaldybių, įmonių ir pilietinių organizacijų užmezgimas

2. Europos šeimai draugiškų savivaldybių tinklas

Tarptautinėje praktikoje vienas iš pavyzdžių šioje srityje yra Europos šeimai draugiškų savivaldybių tinklas (*European Network of Family Friendly Municipalities*;

<https://familycities.eu/>), veikiantis nuo 2018 m. Tinklas vienija daugiau kaip 170 savivaldybių iš įvairių Europos valstybių, tarp jų Lenkijos, Latvijos, Italijos, Portugalijos, Ispanijos ir kitų šalių. Šiuo metu nei viena Lietuvos savivaldybė nedalyvauja šiame tinkle.

Europos šeimai draugiškų savivaldybių tinklo veikla grindžiama holistiniu požiūriu į šeimos politiką ir siekiu integruoti šeimų interesus į visas savivaldybių veiklos sritis:

- Tinklas siekia šeimoms, ypač šeimoms su vaikais ir daugiavaikėms šeimoms, sudaryti palankias sąlygas planuoti ir kurti šeimos gyvenimą, derinti šeimos ir profesines pareigas, o jauniems žmonėms – sklandžiai pereiti į savarankišką suaugusiųjų gyvenimą.
- Kartu siekiama kurti svetingą, patrauklią kultūrinę, socialinę ir ekonominę aplinką šeimoms bei stiprinti šeimos subsidiarumo kultūrą.
- Be to siekiama telkti šeimoms palankios aplinkos kūrimo partnerius, kuriant savivaldybių, pilietinės visuomenės ir verslo aljansą, taip pat bendradarbiauti su strateginėmis Europos institucijomis, siekiant šeimos klausimus integruoti į įvairias politikos sritis.
- Tinklas taip pat skatina gerosios patirties, žinių ir kultūrinius mainus tarp savivaldybių ir Europos miestų, gerina judumo galimybes bei siekia mažinti ekonominį ir kultūrinį skurdą.
- Galiausiai, tinklas remia savivaldybes, diegiančias inovatyvius šeimos politikos sprendimus, ir siekia bendro, visoms savivaldybėms taikomo kokybiškų šeimos paslaugų ir išmokų standarto.
- Šiems tikslams įgyvendinti tinklas savivaldybėms teikia metodinę pagalbą, sudaro sąlygas dalytis gerąja praktika ir taikyti bendrus šeimos politikos kokybės kriterijus ir savivaldybių savivertinimo priemones.

Savivaldybės, siekiančios prisijungti prie tinklo, turi įrodyti, kad jų veikla atitinka bent pusę nustatytų kriterijų: šeimų organizacijų įtraukimas, paslaugos šeimoms (tėvystės kursai, vaikų priežiūros paslaugos, parama šeimoms, įskaitant pagyvenusius asmenis, tarpininkavimas), finansinė ir kitos lengvatos šeimoms (pašalpos, mokesčių lengvatos, transporto bilietai, muziejų bilietai, komunalinės paslaugos, viešosios paslaugos), atsakinga institucija ar pareigūnas šeimos politikai savivaldybėje (tarybos narys, šeimų atstovas), šeimos ir jaunimo politikos planas arba strategija, informacijos centras šeimoms (brošiūros, biurai, interneto svetainė), darbo ir šeimos derinimo priemonės savivaldybės darbuotojams, būsto politika šeimoms, šeimai pritaikyta viešoji aplinka ir infrastruktūra (parkai, vaikams pritaikyta aplinka), šeimos renginiai ir bendruomeninės iniciatyvos.

3. Latvijos „Šeimai draugiškos savivaldybės“ programa

Latvija turi nacionalinio lygmens „Šeimai draugiškos savivaldybės“ (*Ģimenei draudzīga pašvaldība*) programą, kurios pagrindinis tikslas – nustatyti savivaldybes, užtikrinančias didžiausią paramą, įvairiausias ir prieinamiausias paslaugas šeimoms su vaikais bei kuriančias šeimai palankią aplinką²⁸. Programos išskirtinumas tas, kad ji apima ne tik savivaldybių vertinimą, bet ir sistemingą informacijos apie šeimoms prieinamą paramą kaupimą, jos viešinimą, savivaldybių tarpusavio palyginimą bei gerosios praktikos sklaidą.

Iniciatyva pradėta 2017 m., kai pirmą kartą buvo surengtas konkursas „Šeimai draugiškiausia savivaldybė“. Konkursą inicijavo Latvijos aplinkos apsaugos ir regioninės

²⁸ Sabiedrības integrācijas fonds, *Vieta ģimenei: Ģimenei draudzīga pašvaldība*, <https://vietagimenei.lv/>.

plėtros ministerija (*VARAM*), siekdama nustatyti savivaldybes, kurios teikia didžiausią paramą, įvairiausias ir prieinamiausias paslaugas šeimoms su vaikais bei šeimyninės aplinkos užtikrinimui.

2018 m. iniciatyva gavo tarptautinį pripažinimą – Europos daugiavaikių šeimų asociacijos (*ELFAC*) pagrindinį apdovanojimą kategorijoje „Nacionalinės vyriausybės iniciatyva“. Nuo pat pradžių programa buvo suvokiama ne tik kaip savivaldybių konkursas, bet kaip nacionalinio lygmens šeimos politikos priemonė.

Nuo 2020 m. programą įgyvendina Latvijos visuomenės integracijos fondas (*Sabiedrības integrācijas fonds, SIF*). Tuo metu programa buvo išplėsta ir jos turinys tapo platesnis nei pats savivaldybių konkursas. Fondas programą įgyvendina kaip valstybės biudžeto finansuojamą priemonę, apimančią savivaldybių vertinimą, šeimai palankios aplinkos kūrimo iniciatyvas ir šeimų interesams atstovaujančių nevyriausybinį organizacijų rėmimą.

Šiuo metu programos interneto svetainėje („Vieta šeimai“; <https://vietagimenei.lv/>) galima ne tik rasti konkurso sąlygas, bet ir **peržiūrėti kiekvienos savivaldybės teikiamą paramą, palyginti savivaldybes, naudotis paramos skaičiuokle ir susipažinti su gerosiomis praktikomis**. Oficialus programos tikslas ilgalaikėje perspektyvoje yra sukurti lengvai peržiūrimą informacijos šaltinį, kuriame kiekvienas Latvijos gyventojas galėtų susipažinti su šeimoms su vaikais prieinama parama skirtingose savivaldybėse.

Savivaldybių vertinimas (konkursas „Šeimai draugiškiausia savivaldybė“)

Savivaldybių šeimai draugiškumas nuo 2024 m. vertinamas pagal objektyvius kriterijus 9 srityse, siekiant nustatyti savivaldybes, kurios teikia didžiausią paramą, įvairiausias ir prieinamiausias paslaugas šeimoms su vaikais bei kuria šeimai palankią aplinką (2 lentelė).

2 lentelė. Šeimai draugiškos savivaldybės vertinimui Latvijoje naudojami vertinimo kriterijai.

Vertinimo sritis	Vertinami aspektai
1. Parama šeimos pagausėjimui	Išmokos gimus pirmajam, antrajam, trečiajam ir paskesniems vaikams, parama gimus dvyniams ir kt.
2. Maitinimas	Vaikų maitinimas ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir mokyklose, kompensuojamos grupės ir sąlygos.
3. Švietimo prieinamumas	Vietų darželiuose prieinamumas, kompensacijos lankant privačius darželius, vaikų priežiūra, pagalba vaikams, turintiems specialiųjų poreikių, mokymosi priemonės, stipendijos.
4. Transportas	Viešasis ir mokyklinis transportas, galimybės pasiekti būrelius, transporto išlaidų kompensavimas.
5. Neformalusis ugdymas	Būrelių įvairovė, jų kaina, lengvatos skirtingoms šeimų grupėms.
6. Kryptingas ugdymas	Sporto, meno ir muzikos mokyklų prieinamumas bei jų kaina.
7. Įtraukusis palaikymas	Parama daugiavaikėms ir vieno iš tėvų šeimoms, šeimoms, auginančioms vaiką su negalia ar

	specialiaisiais poreikiais, globėjams ir mažas pajamas gaunančioms šeimoms.
8. Papildomos paslaugos šeimoms	Savivaldybės būstas, nuomos kompensacijos, nekilnojamojo turto mokesčio lengvatos, remigracijos priemonės, stovyklos, užimtumas, mokymai, psichologinė pagalba, medicininių išlaidų kompensavimas, NVO veikla.
9. Viešoji infrastruktūra	Šeimoms ir vaikams pritaikyta viešoji infrastruktūra bei aplinka.

Vertinimui naudojami savivaldybių pateikti duomenys ir viešai prieinama informacija. Kitame etape vertinami ir gyventojų pateikti atsiliepimai bei organizuoto gyventojų balsavimo rezultatai. Trečiajame etape konkurso vertinimo komisija vykdo vizitus atrinktose savivaldybėse, siekiant išgirsti viešą pristatymą apie savivaldybės veiksmus, vykdant viešą diskusiją po pristatymo, šeimai svarbių vietų / objektų / šventės aplankymą, taip pat gali būti vykdomas susitikimas su vietos šeimų nevyriausybinę organizacijų ar įstaigų atstovais.

Be to, konkursas turi metų temą, leidžiančią atkreipti dėmesį į konkrečiu laikotarpiu aktualią šeimų gerovės problemą. 2024 m. viena iš akcentuotų temų buvo smurto mažinimas švietimo įstaigose ir šeimoje, tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir prevencinis darbas.

Svarbu ir tai, kad konkurso laimėjimas nėra vien simbolinis apdovanojimas. Ankstesniuose konkursuose savivaldybėms skirtos piniginės premijos buvo naudojamos šeimoms palankiai aplinkai gerinti. Sprendžiant, kam panaudoti lėšas, turi būti įtraukiami savivaldybės gyventojai.

Informacija šeimai vienoje platformoje

Pirmasis įrankis – paramos šeimai polapis (3 pav.). Internetinėje svetainėje yra atskiras skyrelis, kur šeima gali susipažinti su jai prieinama parama pagal pagrindines kategorijas. Pavyzdžiui, galima rasti informaciją apie išmokas gimus vaikui, vaikų maitinimą, švietimo paslaugas, transportą, neformalųjį ugdymą, paramą šeimoms, auginančioms vaiką su negalia, paramą mažas pajamas gaunančioms šeimoms ir kitus pagalbos būdus. Svarbi platformos funkcija – galimybė palyginti skirtingų savivaldybių teikiamą paramą. Duomenis apie savo savivaldybėje teikiamą paramą pateikia ir atnaujiną pačios savivaldybės.

Salidzināt pašvaldības

Pašvaldību salidzināšanas rīks ir izveidots, lai palīdzētu ātri un ērti uzzināt par ģimenēm pieejamo valsts un pašvaldību sniegto atbalstu. Sabiedrības integrācijas fonda izstrādātais rīks ir īpašs ar to, ka sniedz iespēju vienopus redzēt mērķēto pašvaldību atbalstu dažādām iedzīvotāju grupām. Izvēlies sev interesējošās pašvaldības un iepazīsties ar dažādu pabalstu un līdzfinansējumu apmēru, ko konkrētās pašvaldības sniedz saviem iedzīvotājiem. Par rīkā pieejamajiem datiem atbildīga ir katra pašvaldība individuāli, aktualizējot un norādot pieejamās atbalsta iespējas savā pašvaldībā.

Izvēlies pašvaldības

- ATBALSTS ĢIMENES PIEAUGUMAM
 ĒDINĀŠANA
 IZGLĪTĪBAS NODROŠINĀŠANA
 TRANSPORTA NODROŠINĀŠANA
 INTEREŠU IZGLĪTĪBA
 PROFESIONĀLĀS IEVIRZES IZGLĪTĪBA
 IEKĻAUJUŠI PASĀKUMI ĢIMENĒM
 PAPILDUS PAKALPOJUMI ĢIMENĒM
 PUBLISKĀ INFRASTRUKTŪRA

Madonas novada pašvaldība		Rīgas valstspilsētas pašvaldība
Kāds ir vienreizējais 1. bērna piedzimšanas pabalsta apmērs?		
Ja pašvaldībā ir deklarējis viens vecāks	400€/vienreizējs	450€/vienreizējs
Ja pašvaldībā ir deklarējušies abi vecāki	400€/vienreizējs	450€/vienreizējs
Kāds ir vienreizējais 2. bērna piedzimšanas pabalsta apmērs?		
Ja pašvaldībā ir deklarējis viens vecāks	400€/vienreizējs	450€/vienreizējs
Ja pašvaldībā ir deklarējušies abi vecāki	400€/vienreizējs	450€/vienreizējs
Kāds ir vienreizējais diferenciālais maksājums par 3. un nākamajiem bērniem?		
Ja pašvaldībā ir deklarējis viens vecāks	400€/vienreizējs	450€/vienreizējs
Ja pašvaldībā ir deklarējušies abi vecāki	400€/vienreizējs	450€/vienreizējs
Kāds ir pašvaldības vieneizējais pabalsts ģimenēm, ja vienās dzemdībās piedzimst vairāk par 1 bērnu? (summa kopā)		
Ja piedzimst divi	800€/vienreizējs	4500€/vienreizējs
Ja piedzimst trīs	1200€/vienreizējs	7500€/vienreizējs

3 pav. Informācijas pateikšanas apie šeimai teikiamā paramā ir paslaugas pagal skirtingas kategorijas internetinėje svetainėje.

Šaltinis: <https://vietagimenei.lv/gimenei-draudziga-pasvaldiba/salidzinat-pasvaldibas/>

Kitas praktinis įrankis – **paramos šeimai skaičiuoklė**, leidžianti informaciją pritaikyti konkrečiai šeimos situacijai (4 pav.). Pagal šeimos nurodytą informaciją apie gyvenamąją savivaldybę, vaikų skaičių, vaikų lankomas neformaliojo ugdymo veiklas, socialinį statusą, planuojamą šeimos pagausėjimą sistema padeda nustatyti, kokios paramos ir paslaugų šeima gali tikėtis savo savivaldybėje ir kokią paramą teikia valstybė, pavyzdžiui, gimus vaikui, nemokamo transporto, maitinimo finansavimo ar kitų priemonių. Tokiu būdu pereinama nuo bendro informacijos pateikimo prie **individualizuoto paramos galimybių nustatymo**.

Atbalsta riko kalkulatorius **APRĖKINĖTI**

Ėimene

Bērnu skaits ėimenei: **3**

Pašvaldiba: **Ądažu novada pašvaldiba**

☐ Ėimene ir transportlidzeklis

☐ Viena vecāka ėimene (vientuļš vecāks)

☐ Kāds no vecākiem ir sociāli neapdrošināts

☒ Ėimenei piešķirts maznodrošinātās mājsaimniecības statuss

☐ Ėimenei piešķirts trūcīgās mājsaimniecības statuss

☐ Gaidāms ėimenes pieaugums

☐ Gaidāma adopcija

1.bērns **2.bērns** **3.bērns**

Dzimšanas gads: **2018** Dzimšanas mēn.: **jūlijs**

Piedalās interešu izglītības programmā

☐ sports

☒ māksla

☒ dejas

☒ mūzika

☐ tehniskā jaunrade

☐ folklorā

☐ vides izglītība

Piedalās profesionālās ievirzes izglītībā

☐ sporta skola

☒ mākslas skola

☐ mūzikas skola

APRĖKINĖTI

Rezultāti		
Valsts atbalsts	Pašvaldības atbalsts	
Pašvaldības atbalsts ėimenes pieaugumam		
→ Ja pašvaldībā ir deklarējis 1 vecāks? (Kāds ir vienreizējais 1. bērna piedzimšanas pabalsta apmērs?)	100.00 eur/vienreizējs	
→ Ja pašvaldībā ir deklarējis 2 vecākus? (Kāds ir vienreizējais 1. bērna piedzimšanas pabalsta apmērs?)	200.00 eur/vienreizējs	
Transporta nodrošinājums pašvaldībā		
→ Vai pašvaldības teritorijā ir nodrošināts bezmaksas sabiedriskais transports visiem bērniem? (Sabiedriskais transports)	Jā, bezmaksas	
→ Vai pašvaldībā tiek nodrošināts skolas transports?	Jā	
→ Transports bērnam no daudz bērnu ėimenes (papildus skolas transportam)	Nē	
Ēdināšana		
→ Vai pašvaldība finansē PII ēdināšanu pilnā apmērā? (Ēdināšana PII)	Nē	
→ Ja pašvaldība PII finansē pusdienas pilnā apmērā? (Ēdināšana PII)	Nē	
→ Vai pašvaldība finansē pusdienas izglītības iestādē pilnā apmērā visiem? (Ēdināšana izglītības iestādē)	Jā	
→ Kurām mērķa grupām pašvaldība nosedz pusdienu izmaksas izglītības iestādē pilnā apmērā? (Kurām mērķa grupām pašvaldība nosedz pusdienu izmaksas izglītības iestādē pilnā apmērā?)	Maznodrošinātām ėimēm (Trūcīgām ėimēm)	
→ Kurām mērķa grupām pašvaldība nosedz pusdienu izmaksas PII pilnā apmērā? (Kurām mērķa grupām pašvaldība nosedz pusdienu izmaksas PII pilnā apmērā?)		
→ Kādā apmērā pašvaldība finansē ēdināšanu 5 - 6 gadīgajiem? (vecāku līdzmaksājums)	3.06 eur/dienā	
→ Kādā apmērā pašvaldība finansē pusdienas 1. - 4. klasei? (vecāku līdzmaksājums)	0.00 eur/dienā	
→ Kādā apmērā pašvaldība finansē pusdienas 5. - 6. klasei? (vecāku līdzmaksājums)	0.00, Aizpildīts eur/dienā	
→ Kādā apmērā pašvaldība finansē pusdienas 7. - 9. klasei? (vecāku līdzmaksājums)	2.15, Aizpildīts eur/dienā	
→ Kādā apmērā pašvaldība finansē pusdienas 10. - 12. klasei? (vecāku līdzmaksājums)	2.15 eur/dienā	
→ Kādā apmērā pašvaldība finansē pusdienas skolēniem, kuri mācās citās pašvaldībās vai apmeklē privātās PII? (vecāku līdzmaksājums)	0.00 eur/dienā	
Profesionālās ievirzes izglītība		
→ Vecāku līdzmaksājums bērnam no daudz bērnu ėimenes	7.00 eur/mēn	
→ Bērnam ar invaliditāti (Ja pašvaldība pilnībā nenosedz izmaksas profesionālās ievirzes izglītībā mākslas skolā mērķa grupām, tad kāds ir vecāku līdzmaksājums?)	0.00 eur/mēn	
Izglītības nodrošinājums pašvaldībā		
→ Cik liela rinda uz pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādi (PII) bērniem vecumā no 1,5 gadiem? (Rinda uz pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādi (PII))	28 procenti	
→ Cik liela apmērā pašvaldība nodrošina pabalstu 1. klases skolēniem? (Pašvaldības nodrošināts pabalsts skolēniem)	0.00, Aizpildīts eur/vienreizējs	
→ Skolēnam no daudz bērnu ėimenes (Cik liels ir pašvaldības pabalsts skolēniem individuālo mācību līdzekļu iegādei?)	50.00, Aizpildīts eur/vienreizējs	
→ Skolēnam ar invaliditāti (Cik liels ir pašvaldības pabalsts skolēniem individuālo mācību līdzekļu iegādei?)	0.00 eur/vienreizējs	

4 pav. Paramos skaičiuoklės pateikimas internetinėje svetainėje. Suvedus vaikų amžių ir poreikius, gaunama išsami informacinė lentelė pagal pasirinktą savivaldybę.

Šaltinis: <https://vietagimenei.lv/noderigi/atbalsta-kalkulators/>

Platformoje taip pat pristatomos savivaldybių įgyvendintos iniciatyvos ir gerosios praktikos. Tai suteikia galimybę **patatyti konkrečius sprendimus, kurie gali būti pritaikomi kitose savivaldybėse.**

„Šeimai palanki darbovietė“

Latvijos Visuomenės integracijos fondas taip pat įgyvendina ir kitą iniciatyvą „**Šeimai palanki darbovietė**“, kuria siekiama skatinti darbdavius kurti darbuotojų šeimos ir darbo derinimui palankią aplinką²⁹. Programoje derinamas darbdavių savęs vertinimas, konsultavimas, gerosios praktikos sklaida ir finansinė parama konkrečioms šeimai palankioms priemonėms įgyvendinti.

Latvijos praktika rodo, kad šeimai palanki darbo aplinka gali būti naudinga ne tik darbuotojams, bet ir pačiai organizacijai. Darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą užtikrinančios sąlygos siejamos su didesniu darbuotojų lojalumu ir įsitraukimu, mažesne darbuotojų kaita bei didesniu produktyvumu. Ilgalaikėje perspektyvoje tai taip pat gali prisidėti prie geresnės darbdavio reputacijos ir padėti pritraukti bei išlaikyti darbuotojus. Be to, tai tampa pavyzdžiu kitiems darbdaviams, tad atlieka ir svarbų visuomeninį vaidmenį kuriant šeimai palankios darbovietės kultūrą ir skatinant darbdavių socialinę atsakomybę bei darbuotojų sąmoningumą, iniciatyvumą.

Dalyvaudamas iniciatyvoje darbdavys pirmiausia gali įsivertinti, kiek jo organizacija yra palanki darbuotojams, turintiems šeimos įsipareigojimų, pasinaudoti konsultacijomis ir gauti praktinę pagalbą planuojant bei įgyvendinant pokyčius. Šeimai palankios darbovietės statusą įgijusioms organizacijoms taip pat sudaromos galimybės dalytis patirtimi su kitais darbdaviais, dalyvauti mokymuose ir tinklaveikos renginiuose, naudotis gerosios praktikos katalogu bei konsultuotis su ekspertais.

Programoje taikomos priemonės apima įvairias darbuotojų ir jų šeimų poreikiams skirtas praktikas. Darbdaviai, gavę finansavimą (iš valstybės biudžeto ar Europos struktūrinių fondų), organizuoja darbuotojams ir jų šeimoms skirtas edukacines veiklas sveikatos, gerovės, saugos, sveikos mitybos ir darbo bei asmeninio gyvenimo pusiausvyros temomis, šeimos dienas ir kitus bendrus renginius. Taip pat buvo investuojama į fizinės darbo aplinkos pritaikymą šeimoms – įrengiamos poilsio erdvės nėščiosioms ir tėvams su mažais vaikais, vaikų erdvės, sudaromos sąlygos vaikams būti darbovietėje. Darbdaviai taip pat panaudojo finansavimą vaikų stovykloms darbovietėje vasaros metu organizuoti, taip siekdami paremti tėvus.

4. Šeimai draugiškos savivaldybės samprata Lietuvos praktikoje

ŠEIMOS STIPRINIMO ĮSTATYMAS

Vienas svarbiausių Lietuvos teisės aktų, apibrėžiančių valstybės ir savivaldybių atsakomybę šeimos politikos srityje, yra Lietuvos Respublikos Šeimos stiprinimo įstatymas³⁰. Šis įstatymas nustato šeimos politikos tikslus, principus, pagrindines įgyvendinimo kryptis, valstybės ir savivaldybių institucijų kompetenciją bei numato priemones, kuriomis turi būti kuriama šeimai palanki aplinka.

²⁹ Sabiedrības integrācijas fonds, *Vieta ģimenei: Ģimenei draudzīga darbavieta*, <https://vietagimenei.lv/gimenei-draudziga-darbavieta/>.

³⁰ Lietuvos Respublikos Seimas, (2017), *Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymas*, 2017 m. spalio 19 d. Nr. XIII-700, TAR, 2017-11-06 Nr. 17495 (suvestinė redakcija nuo 2025-12-31).

Įstatymo 4 straipsnyje pabrėžiama, kad valstybės ir savivaldybių institucijos privalo užtikrinti sąlygas šeimai įgyvendinti prokreacines, ugdymo ir socializacijos, ekonomines, socialines, dvasines bei kartų kaitos funkcijas. Taip pat akcentuojamas atsakingos tėvystės ir motinystės skatinimas, teigiamo visuomenės požiūrio į šeimą stiprinimas, valstybės pagalbos plėtojimas bei šeimai palankios aplinkos kūrimas įvairiose viešosios politikos srityse.

Įstatymo 5 straipsnio 2 punkte nustatytos pagrindinės šeimos stiprinimo kryptys, kurios tampa orientyru tiek nacionalinei, tiek savivaldybių politikai. Šios kryptys apima:

1. **Švietimą ir kultūrą**, siekiant padėti šeimai parengti vaikus ir jaunimą savarankiškam gyvenimui, ugdyti brandžias, savarankiškas, atsakingas, gebančias bendradarbiauti asmenybes ir kurti darnią šeimą bei bendruomenę;
2. **Materialinio saugumo užtikrinimą**, sudarant sąlygas šeimoms gauti pakankamas pajamas, derinti profesinius ir šeimos išpareigojimus, plėtojant lanksčias užimtumo formas, sudarant palankias sąlygas šeimos verslui ir teikiant finansinę paramą bei palankią mokestinę ir socialinio draudimo sistemas;
3. **Apsirūpinimą būstu ir šeimai palankios gyvenamosios aplinkos kūrimą**, siekiant sudaryti šeimoms galimybes gauti būsto paramą ir kurti šeimai palankią gyvenamąją aplinką;
4. **Socialinių paslaugų ir pagalbos šeimai plėtrą**, užtikrinant šeimoms gauti būtiną pagalbą, stiprinant jų gebėjimus savarankiškai spręsti kylančius sunkumus bei užtikrinant smurto ir prievartos prevenciją, pagalbą nuo jo nukentėjusiems asmenims;
5. **Šeimos narių sveikatos stiprinimą ir priklausomybių prevenciją**, vykdant šeimai palankią sveikatos politiką, skatinant šeimos narių sveikatinimą ir sudarant sąlygas gauti pagalbą gydytis nuo priklausomybių;
6. **Vaiko saugumo šeimoje užtikrinimą bei tėvų atsakomybės stiprinimą**, sudarant palankias sąlygas vaikams augti šeimoje ir užtikrinant tinkamą paramą bei pagalbą šeimai ir vaikams.

Įstatymo 3 straipsnyje nustatyti principai taip pat formuoja šeimos politikos įgyvendinimo logiką. Vienas svarbiausių yra **subsidiarumo principas**, pagal kurį pirmiausia už visavertį šeimos funkcionavimą atsakinga pati šeima, o valstybė ir savivaldybės teikia pagalbą tik tiek, kiek jos reikia šeimos savarankiškumui stiprinti. Kiti principai minimi 3 straipsnyje – **tikslingumas, kompleksiskumas, dalyvavimas, solidarumas, privataus gyvenimo neliečiamumas, tėvystės ir motinystės papildomumas, tėvų teisė ugdyti vaikus pagal savo įsitikinimus bei teisėtų vaiko interesų prioritetiškumas** – rodo, kad šeimos politika turi būti orientuota į šeimos individualių poreikių vertinimą, tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir ilgalaikės gerovės kūrimą.

Reikšminga šio įstatymo dalis skirta **savivaldybių atsakomybei** (14 str.). Savivaldybėms suteikiama teisė ir pareiga formuoti bei įgyvendinti šeimos politiką vietos lygmeniu, atsižvelgiant į konkrečios savivaldybės poreikius. **Savivaldybės taryba** pagal įstatymą nustato šeimos stiprinimo prioritetus, numato šeimos stiprinimo programas ir priemones strateginiuose planuose, vykdo šeimos stiprinimo politikos funkcijas, taip pat skatina ir remia šeimų bei su šeimomis dirbančių organizacijų veiklą. Tuo tarpu **savivaldybės vykdomosios institucijos** kaupia, sistemina, analizuoja ir skelbia informaciją apie šeimų padėtį savivaldybėje bei atlieka kitas su šeimos stiprinimu susijusias funkcijas.

Istatymo 15 str. taip pat numatyta savivaldybės tarybai sudaryti **šėimos komitetą ar komisiją / tarybą** – visuomeniniais pagrindais veikiančią patariamąją instituciją, kuri padeda įgyvendinti savivaldybės šėimos stiprinimo funkcijas, stiprina savivaldybės institucijų ar įstaigų ir šėimų organizacijų bei su šėimomis dirbančių organizacijų bendradarbiavimą. Savivaldybės šėimos taryba analizuoja, stebi ir vertina savivaldybės teisės aktų, darančių įtaką šėimų padėčiai savivaldybėje, rengimą ir įgyvendinimą, teikia savivaldybės tarybai siūlymus dėl savivaldybės prioritetų, susijusių su šėimos stiprinimu savivaldybėje, nustatymo ir šėimoms aktualių klausimų sprendimo, teikia savivaldybių institucijoms ir įstaigoms siūlymus dėl šėimos stiprinimo savivaldybėje veiksmų įgyvendinimo tobulinimo.

BAZINIS PASLAUGŲ ŠEIMAI PAKETAS

Bazinis paslaugų šėimai paketas – tai šėimai teikiamų psichosocialinių, socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo, vaikų priežiūros ir ugdymo, sveikatos, švietimo, sociokultūrinių paslaugų, užtikrinančių būtinąją pagalbą, skirtą šėimos gebėjimams savarankiškai spręsti išskylančias problemas stiprinti ir sudaryti galimybes kurti saugią, sveiką ir darnią aplinką savo šėimoje, rinkinys. Savivaldybė atsako už tai, kad šios paslaugos būtų realiai prieinamos jos teritorijoje gyvenančioms šėimoms, nepriklausomai nuo jų gyvenamosios vietos.

Šiuo metu pakete yra 12 paslaugų: atvirasis darbas su jaunimu, ikimokyklinis ugdymas, judumo paslauga, kompleksinės paslaugos šėimai, kultūrinių ir informacinių kompetencijų bei skaitymo raštingumo ugdymas, neformalusis vaikų švietimas, globos centro teikiama ir (ar) organizuojama pagalba, pirminė ambulatorinė asmens sveikatos priežiūra, pirminė valstybės garantuojama teisinė pagalba, švietimo pagalba, vaikų dienos socialinė priežiūra, vaikų raidos sutrikimų ankstyvoji reabilitacija³¹.

ŠEIMOS POLITIKOS STIPRINIMO PLĖTROS PROGRAMA

Šėimos politikos stiprinimo plėtros programa atspindi valstybės strateginę viziją ir pagrindinius šėimos politikos prioritetus iki 2030 m., todėl sudaro svarbų pagrindą apibrėžiant šėimai draugiškos savivaldybės modelio kryptis. Programa skirta Nacionalinio pažangos plano **2.5 uždaviniui „Gerinti aplinką šėimai, siekiant didinti gimstamumą ir gyvenimo kokybę bei sudaryti sąlygas derinti darbo ir šėiminių įsipareigojimus“**³².

Programoje įvardijamos šėimoms spręstinos dvi pagrindinės problemos: neužtikrinamos moterų ir vyrų lygios galimybės; krizinėse situacijose šėimos operatyviai nesulaukia pagalbos. Pastaroji problema apima fragmentišką ir nepakankamai prieinamą krizinių situacijų įveikos pagalbą, nepakankamą vaikų ugdymo ir priežiūros paslaugų prieinamumą, pažeidžiamoms grupėms priklausančių šėimų patiriamą skurdo ir socialinės atskirties riziką, nepakankamai išplėtotą valstybės institucijų, savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą

³¹ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, *Socialinės paslaugos ir kita pagalba šėimoms, auginančioms vaikus: ką svarbu žinoti?*, <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/socialines-paslaugos-ir-kita-pagalba-seimoms-auginancioms-vaikus-ka-svarbu-zinoti-aXh/>.

³² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. lapkričio 10 d. nutarimas Nr. 930 „Dėl 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos šėimos politikos stiprinimo plėtros programos patvirtinimo“, TAR, 2021-11-12, Nr. 2021-23554.

šeimoms politikos srityje, taip pat dėmesio sveikatai, naudingų įpročių, vertybių ir elgesio formavimui stoką bei visuomenės žinių apie vaiko teises ir jų praktinio taikymo iššūkius.

VIETOS SAVIVALDOS ĮSTATYMAS

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas sudaro svarbų teisinį pagrindą šeimos politikos įgyvendinimui savivaldybių lygmeniu, nes savivaldybę apibrėžia kaip arčiausiai gyventojų veikiančią viešojo valdymo grandį, atsakingą už vietos bendruomenės viešųjų reikalų tvarkymą, viešųjų paslaugų organizavimą ir gyvenamosios aplinkos kūrimą³³. Todėl savivaldybės turi plačias galimybes tiesiogiai reaguoti į kasdienius šeimų poreikius, užtikrinti paslaugų prieinamumą, koordinuoti skirtingų sričių veiklą ir planuoti vietos plėtrą atsižvelgiant į gyventojų poreikius.

Įstatymo II skyriuje nustatytos savivaldybių **funkcijos skirstomos į savarankiškąsias ir valstybines** (valstybės perduotas savivaldybėms atsižvelgiant į gyventojų interesus) (5 str. 1 dalis). Įgyvendindamos savarankiškąsias funkcijas, savivaldybės turi Konstitucijos ir įstatymų nustatytą sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo ir įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už šių funkcijų atlikimą. Įstatyme numatytas **savivaldybių funkcijas**, susijusias su šeimų gyvenimo sąlygomis, galima skirstyti pagal Šeimos stiprinimo įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje nustatytas **šeimos stiprinimo kryptis**:

1. ŠVIETIMO IR KULTŪROS SRITYJE

Savivaldybių savarankiškosioms funkcijoms priskiriamas savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų iki 16 metų mokymosi pagal privalomojo švietimo programas užtikrinimas (6 str. 5 punktas), švietimo pagalbos teikimo mokiniui, mokytojui, šeimai ir mokyklai, vaiko minimaliosios priežiūros priemonių vykdymo organizavimas ir koordinavimas, prevencinių programų įgyvendinimo mokyklose užtikrinimas (6 str. 6 punktas). Savivaldybės taip pat organizuoja bendrojo ugdymo mokyklų mokinių, gyvenančių kaimo gyvenamosiose vietovėse, neatlygintą pavėžėjimą į mokyklas ir į namus (6 str. 7 punktas), ikimokyklinį ugdymą, vaikų ir suaugusiųjų neformalųjį švietimą bei vaikų ir jaunimo užimtumą (6 str. 8 punktas), taip pat maitinimo paslaugas švietimo įstaigose, įgyvendinančiose mokymą pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programas (6 str. 10 punktas). Valstybės perduotoms funkcijoms savivaldybėms priskiriamas priešmokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir profesinio orientavimo organizavimas, savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų iki 16 metų mokymosi pagal privalomojo švietimo programas užtikrinimas, mokyklų (klasių), vykdančių bendrojo ugdymo programas ir skirtų šalies (regiono) mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, kadetų ugdymo mokyklų, skirtų šalies (regiono) mokiniams, išlaikymas (7 str. 6 punktas). Valstybės perduotoms funkcijoms taip pat priskiriamas jaunimo politikos įgyvendinimas (7 str. 19 punktas).

Kultūros srityje savivaldybės vykdo gyventojų kultūros ugdymą ir etninės kultūros puoselėjimą, dalyvauja kultūros projektuose ir (ar) juos finansuoja, steigia ir prižiūri kultūros

³³ Lietuvos Respublikos Seimas, (1994), *Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas*, 1994 m. liepos 7 d. Nr. I-533, Nr. 55-1049 (suvestinė redakcija nuo 2026-05-01–2026-12-31).

įstaigas (6 str. 13 punktas), taip pat plėtoja kūno kultūrą ir sportą bei organizuoja gyventojų poilsį (6 str. 29 punktas).

2. MATERIALINIO SAUGUMO UŽTIKRINIMO SRITYJE

Savivaldybių savarankiškosios funkcijos priskiriamas dalyvavimas sprendžiant gyventojų užimtumo, kvalifikacijos ir perkvalifikavimo klausimus, taip pat viešųjų ir sezoninių darbų organizavimas (6 str. 16 punktas). Valstybės perduotoms funkcijoms priskiriamas savivaldybių dalyvavimas rengiant ir įgyvendinant darbo rinkos politikos priemones ir gyventojų užimtumo programas (7 str. 16 punktas).

3. APSIRŪPINIMO BŪSTU IR PALANKIOS ŠEIMAI GYVENAMOSIOS APLINKOS SRITYJE

Savivaldybės teikia paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti (6 str. 15 punktas), vykdo teritorijų planavimą ir įgyvendina bendrojo plano ar savivaldybės dalių bendrųjų planų ir detaliųjų planų sprendinius (6 str. 19 punktas). Savivaldybių funkcijos taip pat apima savivaldybės saugomų teritorijų steigimą, apsaugą ir tvarkymą, kraštovaizdžio, nekilnojamųjų kultūros vertybių ir savivaldybės įsteigtų saugomų teritorijų tvarkymą ir apsaugą, želdynų ir želdinių apsaugą, priežiūrą bei tvarkymą, taip pat aplinkos kokybės gerinimą ir apsaugą (6 str. 25, 26, 28 punktai). Valstybės perduotoms funkcijoms priskiriamas valstybės garantijų nuomininkams, išsikeliantiems iš savininkams grąžintų gyvenamųjų patalpų, vykdymas (7 str. 11 punktas).

Taip pat savivaldybės organizuoja vietinės reikšmės kelių ir gatvių priežiūrą, taisymą ir tiesimą bei saugų eismą (6 str. 32 punktas), keleivių vežimą vietiniais maršrutais ir lengvatinio keleivių vežimo kompensacijų skaičiavimą bei mokėjimą (6 str. 33 punktas), dalyvauja ir bendradarbiauja užtikrindamos viešąją tvarką bei kurdamos ir įgyvendindamos nusikaltimų prevencijos priemones (6 str. 34 punktas), taip pat įgyvendina savivaldybėms priskirtą triukšmo prevenciją ir triukšmo valstybinį valdymą bei užtikrina sanitarijos ir higienos taisyklių laikymosi kontrolę, švarą ir tvarką viešosiose vietose (6 str. 35, 36 punktas).

4. SOCIALINĖS PARAMOS IR PASLAUGŲ ŠEIMAI SRITYJE:

Savivaldybės užtikrina socialinių paslaugų teikimą, jas planuodamos ir organizuodamos, vertindamos prevencinių, bendrųjų socialinių paslaugų, socialinės priežiūros ir laikino atokvėpio paslaugų kokybę, taip pat steigia ir išlaiko socialinių paslaugų įstaigas (6 str. 12 punktas). Savivaldybių savarankiškosios funkcijos taip pat priskiriamas socialinės pašalpos ir kompensacijų, nustatytų Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme, teikimas (6 str. 43 punktas), taip pat Šeimos kortelės programos įgyvendinimo priemonių organizavimas ir koordinavimas savivaldybės teritorijoje (6 str. 45 punktas). Be to, savivaldybių funkcijoms priskiriamas sąlygų asmenų su negalia socialinei integracijai į savivaldybės bendruomenę sudarymas (6 str. 14 punktas). Valstybės perduotoms funkcijoms priskiriamas mokinių nemokamo maitinimo ir nepasiturinčių šeimų mokinių aprūpinimo mokinio reikmenimis administravimas (7 straipsnio 7 punktas), socialinių išmokų ir kompensacijų, išskyrus socialinę pašalpą ir kompensacijas, nustatytas Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme, skaičiavimas ir mokėjimas (7 straipsnio 8 punktas), koordinuotai teikiamų paslaugų vaikams nuo gimimo iki 18 metų, o tam tikrais

įstatyme nustatytais atvejais – iki 21 ar 23 metų, ir vaiko atstovams pagal įstatymą koordinavimas (7 str. 35 punktas), taip pat socialinės globos teikimo asmenims su sunkia negalia užtikrinimas (7 straipsnio 29 punktas).

5. ŠEIMOS SVEIKATOS SRITYJE

Savivaldybių savarankiškosioms funkcijoms priskiriama pirminė asmens ir visuomenės sveikatos priežiūra, išskyrus visuomenės sveikatos priežiūrą savivaldybės teritorijoje esančiose ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose ugdomų mokinių pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, visuomenės sveikatos stiprinimą ir visuomenės sveikatos stebėseną (6 str. 17 punktas). Savivaldybės taip pat planuoja ir įgyvendina sveikatinimo priemones bei teikia paramą savivaldybės gyventojų sveikatos priežiūrai (6 str. 18 punktas). Valstybės perduotoms funkcijoms priskiriamas antrinės sveikatos priežiūros organizavimas įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka (7 str. 31 punktas), taip pat visuomenės sveikatos priežiūra ikimokyklinio, bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo įstaigose, visuomenės sveikatos stiprinimas ir visuomenės sveikatos stebėseną (7 str. 32 punktas).

6. VAIKO SAUGUMO ŠEIMOJE IR TĖVŲ ATSAKOMYBĖS UŽ VAIKO TEISIŲ IR TEISĖTŲ INTERESŲ ĮGYVENDINIMĄ STIPRINIMO:

Pagal savivaldybių savarankiškąją funkciją savivaldybės dalyvauja vykdant vaiko teisių apsaugą, organizuoja prevencinę pagalbą vaikui ir šeimai bei koordinuoja paslaugų teikimą (6 str. 44 punktas). Valstybės perduotoms funkcijoms priskiriamas valstybės garantuojamos pirminės teisinės pagalbos teikimas (7 str. 27 punktas).

ŠEIMAI DRAUGIŠKOS SAVIVALDYBĖS APDOVANOJIMAI

Šeimai draugiškos savivaldybės koncepcija Lietuvoje taip pat pradeda formuotis praktiniu lygmeniu. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2026 m. pirmą kartą organizavo konkursą „Šeimai draugiškos savivaldybės apdovanojimai“, kuriuo siekta įvertinti savivaldybių iniciatyvas, skirtas šeimų gerovei stiprinti, bei paskatinti gerosios praktikos sklaidą³⁴.

Konkurso vertinimo kriterijai rodo, kad šeimai draugiška savivaldybė Lietuvoje suprantama kaip savivaldybė, kuri sistemingai rūpinasi šeimų gyvenimo kokybe įvairiose srityse (3 lentelė).

Analizuojant vertinimo kriterijus galima pastebėti, kad jie glaudžiai sutampa tiek su mokslinėje literatūroje (Bende, 2023) išskirtomis šeimai draugiškos savivaldybės sritimis, tiek tarptautinėje erdvėje taikomais principais.

3 lentelė. Šeimai draugiškos savivaldybės rinkimams Lietuvoje taikyti vertinimo kriterijai.

Teorinis modelis	Ministerijos vertinti aspektai
	APLINKA

³⁴ SADM (2026-05-15), *Seime apdovanotas draugiškiausių savivaldybių dešimtukas*, <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/seime-apdovanotas-seimai-draugiskiausiu-savivaldybiu-desimtukas-iML/>.

1. Šeimai ir vaikui palanki aplinka	• Būsto renovacija, būsto ir socialinio būsto plėtra. • Gyvenamosios aplinkos ir infrastruktūros kokybės gerinimas • Viešųjų erdvių, parkų ir želdynų prieinamumas, saugumas ir funkcionalumas. • Vaikų skaičius vienai žaidimų aikštelei. • Sporto infrastruktūros prieinamumas vaikams ir šeimoms. • Vaikų pavėžėjimo į ugdymo įstaigas organizavimas.
	LAISVALAIKIS • Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumas ir finansavimas. • Vaikų užimtumas vasaros metu ir nemokamų vietų prieinamumas. • Baseinų ir mokymo plaukti paslaugų prieinamumas. • Šeimoms skirtų renginių organizavimas. • Bendruomeninių, kultūrinių ir tradicinių iniciatyvų puoselėjimas.
2. Prieinamos, kokybiškos paslaugos ir finansinė parama	PASLAUGOS • Švietimo paslaugų prieinamumas gyvenamojoje vietovėje. • Pagalbos vaikams su negalia ir specialiaisiais ugdymosi poreikiais prieinamumas. • Vaikų profilaktinės sveikatos priežiūros užtikrinimas. • Racionalaus antibiotikų vartojimo valdymas vaikų sveikatos priežiūros srityje. • Socialinių paslaugų ir psichologinės pagalbos prieinamumas šeimoms. • Pagalba vienišioms tėvams. • Socialinio ir savivaldybės būsto prieinamumas bei laukimo trukmė. FINANSINĖ PARAMA • Savivaldybės išmokos gimus vaikui. • Finansinės paramos šeimoms diferencijavimas pagal šeimos situaciją. • Socialinio būsto prieinamumas.
3. Darbo bei šeimos derinimas	• Vaikų užimtumo paslaugos, sudarančios sąlygas tėvams dirbti. • Visos dienos mokyklų ir pailgintos dienos grupių prieinamumas. • Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų pakankamumas ir prieinamumas.
4. Bendradarbiavimas ir šeimų įtraukimas	• Šeimos tarybos veikla. • Šeimų įtraukimas į sprendimų priėmimą, susijusį su vaiko ugdymu. • Šeimų, kurioms reikalinga pagalba, identifikavimas ir paslaugų prieinamumo užtikrinimas. • Bendruomeniškumo, šeimos vertybių ir kartų bendrystės stiprinimo programos. • Aiškus ir prieinamas informavimas apie švietimo pagalbą. • Inovatyvūs sprendimai šeimų gerovei ir savivaldybės patrauklumui šeimoms didinti.

III. ŠEIMŲ LŪKESČIAI ŠEIMAI DRAUGIŠKAI SAVIVALDYBEI – TYRIMO REZULTATŲ PRISTATYMAS

Metodologija

Siekiant nustatyti, kokius lūkesčius gyventojai kelia šeimai draugiškai savivaldybei, kaip jie vertina savivaldybių teikiamas paslaugas, gyvenamąją aplinką ir paramą šeimoms bei kokios priemonės savivaldybių lygmeniu galėtų labiausiai prisidėti prie šeimų gerovės, tyrime taikyta mišriųjų tyrimų (angl. *mixed methods*) metodologija. Toks tyrimo dizainas pasirinktas siekiant, kad gyventojų patirtys ir iš jų kylančios temos pirmiausia būtų atskleistos kokybiniu tyrimu, o vėliau šios išvalgos būtų patikrintos ir įvertintos platesnėje Lietuvos gyventojų imtyje, tad tyrimas buvo vykdomas dviem etapais.

Pirmajame etape atliktas **kokybinis tyrimas – organizuotos fokus grupių diskusijos**. Šio tyrimo tikslas buvo atskleisti šeimų ir jaunų žmonių patirtis, susijusias su savivaldybių teikiamomis paslaugomis, kasdieniais iššūkiais bei lūkesčiais vietos savivaldai. Atskirai buvo siekiama suprasti jaunų žmonių vertybes, nuostatas ir patirtis, galinčias motyvuoti arba demotyvuoti šeimos kūrimą.

Komponuojant interviu klausimų blokus buvo remiamasi mokslinėje literatūroje aptartais šeimai draugiškos savivaldybės bruožais (Bende, 2023; Huling, 2023; Provi Drianda, 2018; Severcan, 2015; Shadkam, 2021; Voce, 2018), UNICEF (2018) išvalgomis bei organizuotos konsultacijos su projekto grupės nariais. Konsultacijų metu išryškėjo principiniai klausimų blokai, kurie buvo toliau komponuojami remiantis Lietuvos Respublikos Šeimos stiprinimo įstatymu, Vietos savivaldos įstatymu, socialinių paslaugų, švietimo ir sveikatos prieinamumo principais. Šiuose teisės aktuose pabrėžiama, kad valstybė ir savivaldybės turi sudaryti sąlygas šeimos gerovei, paslaugų prieinamumui, vaikų ugdymui, socialinei įtraukčiai ir šeimų dalyvavimui sprendimų priėmimo. Taip pat buvo remiamasi moksliniais šaltiniais ir praktiniais veiklų vadovais.

Dalyvauti fokus grupių interviu buvo kviečiamos jaunos šeimos (iki 37 metų) ir jauni žmonės (iki 35 metų) iš visų Kauno miesto ir rajono seniūnijų, taikant patogiąją imtį. Siekiant įtraukti skirtingose miesto teritorijose gyvenančių šeimų ir jaunų žmonių patirtis, dalyviai buvo renkami iš skirtingų seniūnijų. Dalyvauti fokus grupių diskusijose iš pradžių buvo atrinkti ir pakviesti 32 Kauno miesto gyventojai ir 30 – iš Kauno rajono. Siekiant užtikrinti akademinės etikos standartus, dalyviai buvo supažindinti su tyrimo tema, tikslu, trukme, klausimynu, tyrimo moderavimo ir etikos nuostatomis. Kadangi dalyvavimas interviu buvo grindžiamas laisvanoriškumo principu ir aiškiai išreikštu sutikimu dalyvauti tyrime, galutinis dalyvių skaičius sumažėjo iki 16 (Kauno m.), 14 (Kauno r.). Tiek jaunų šeimų, tiek jaunimo fokus grupių interviu sutiko dalyvauti po 8 žmones iš Kauno m., 7 – Kauno r.. Tyrimo ataskaitoje dalyvių asmeninė informacija yra nuasmeninta ir dalyvio tapatybė anonimizuota.

Interviu metu naudotas iš anksto paruoštas klausimynas (žr. priedą Nr. 1), bet taip pat lanksčiai buvo reaguojama į pašnekovų pateiktus atsakymus ir koreguojami išankstiniai klausimai. Svarbu pažymėti, kad klausimų temos išliko tos pačios, tačiau po kiekvienos fokus grupės tyrimo, klausimai buvo peržiūrimi, papildomi, patikslinami, susiejant su jau gauta informacija. Kadangi 7–8 žmonių fokus grupė yra pakankamai didelė, kiekviena grupė buvo padalyta į dvi subgrupes po 3–4 žmones. Kiekvienos subgrupės interviu vykęs nuotoliniu būdu (2026 m. birželio mėn.) truko nuo 2 iki 2,5 valandų. Interviu buvo įrašomi ir po to transkribuojami. Fokus grupių dalyvių kodai ir pagrindinė informacija pateikiami tyrimo ataskaitos priede (žr. priedas Nr. 2).

Antrajame etape atliktas **kiekybinis tyrimas**. Klausimyno pagrindu tapo fokus grupių metu išgrynintos temos ir kategorijos. Į kiekybinį tyrimą įtraukti 20 klausimų, iš jų 10 uždaro tipo teiginių taikant Likerto skalę ir 10 atvirų klausimų, kuriuose respondentai galėjo autentiškai išreikšti savo nuomonę ir patirtis (žr. priedas Nr. 3).

Kiekybinį tyrimą pagal NŠTA užsakymą atliko rinkos ir visuomenės nuomonės tyrimų kompanija *Spinter tyrimai* (<https://spinter.lt>). Tyrime dalyvavo N-1017 Lietuvos gyventojų iš įvairių Lietuvos apskričių nuo 18 iki 75 m. Iš jų beveik trečdalis (354) augina vaikus iki 18 metų. Respondentų atrankai taikyta kvotinė atranka. Duomenys rinkti 2026 m. liepos 18–28 dienomis taikant kombinuotą apklausos metodą – CATI (*Computer Assisted Telephone Interview*) ir CAWI (*Computer Assisted WEB Interview*). Duomenų analizė vykdyta pasitelkiant SPSS/PC programinę įrangą.

Kiekybinio tyrimo rezultatų analizėje pateikiamas bendrasis procentinis duomenų pasiskirstymas, taip pat atkreiptas dėmesys į nuomonę asmenų, auginančių vaikus iki 18 metų. Pastarasis aspektas svarbus siekiant išsiaiškinti ne tik šalies gyventojų, bet ypač nepilnamečių vaikų turinčių respondentų šeimai draugiškos savivaldybės sampratą, nustatyti jų poreikius ir lūkesčius savivaldybėms per tai atpažįstant savivaldybių draugiškumą šeimai, identifikuojant jose teikiamų paslaugų vertinimą, darbo vietų draugiškumą vaikus auginančioms šeimoms, realias galimybes šeimoms dalyvauti priimant joms aktualius sprendimus.

Duomenų rinkimo etape tyrimo ir tyrėjo etikos aspektų (laisvanoriškumo, anonimiškumo, konfidencialumo ir kt.) laikymąsi užtikrino apklausą vykdžiusi ir tyrimo rezultatų suvestinę pateikusi rinkos ir visuomenės nuomonės tyrimo kompanija *Spinter tyrimai*. *Duomenų analizės etape* vadovautasi esminiais tyrimų etikos principais, užtikrinant rezultatų analizės objektyvumą, mokslinį pagrįstumą ir validumą. Su išsamiomis tyrimo ataskaitomis galima susipažinti: <https://seima2050.lt/tyrimas/>.

Kokybinio ir kiekybinio tyrimo rezultatų analizė

Kokybinio tyrimo duomenys analizuoti taikant indukcinę turinio analizę. Analizės metu iš interviu pasisakymų buvo išskiriami prasminiai vienetai, kurie grupuoti į subkategorijas ir kategorijas, apimančias svarbiausias šeimai draugiškos savivaldybės sritis. Pagrindinės kategorijos atitiko interviu klausimų teminius blokus, o subkategorijos buvo išskiriamos induktyviai iš dalyvių pasisakymų. Analizėje naudotos reikšminės interviu frazės ir pateiktos jas iliustruojančios citatos. Abiejų fokus grupių – šeimų ir jaunimo – analizė rodo labai didelį teminį sutapimą.

Kokybinio tyrimo metu išryškėjo pagrindinės temos, susijusios su šeimos kūrimu ir šeimos gyvenimo sąlygomis: ekonominis ir socialinis saugumas, būsto prieinamumas, vaikų priežiūra ir ugdymas, darbo ir šeimos gyvenimo derinimas, sveikatos ir psichologinės paslaugos, informacijos prieinamumas, viešoji infrastruktūra, vaikų užimtumas, bendruomeniškumas ir šeimų įtraukimas į savivaldybės gyvenimą. Abiejų grupių rezultatai parodė didelį teminį sutapimą, tačiau šeimos daugiau kalbėjo remdamosi realia šeimos gyvenimo patirtimi, o jaunimas – apie lūkesčius ir ateities poreikius³⁵.

³⁵ Visuomeninė iniciatyva „Šeima: 2050“ (2026), *Projektas Šeima: 2050: šeimai draugiška savivaldybė* “ Kauno miesto savivaldybės šeimų ir jaunimo focus grupių interviu tyrimo organizavimo ir rezultatų ataskaita-apibendrinimas, <https://seima2050.lt/wp-content/uploads/2026/08/Fokus-grupiu-ATASKAITA.pdf>.

Kiekybinio tyrimo metu gautų duomenų analizė vykdyta remiantis tyrimą Omnibuso principu vykdžiusios tyrimų bendrovės *Spinter tyrimai* pateikta statistinių duomenų suvestine „*Šalies gyventojų tyrimas dėl savivaldybių draugiškumo šeimoms*“³⁶.

Siekiant išlaikyti projekto vykdymo loginį nuoseklumą, taip pat kokybinio ir kiekybinio tyrimo rezultatų pateikimo sąsajas su projekto pradžioje suformuotu užsienio šalių patirtimi pagrįstu teoriniu šeimai draugiškos savivaldybės modeliu, duomenų analizė pristatoma etapais, pagal teoriniame modelyje išryškėjusius **4 pamatinius su šeimai draugiška savivaldybe siejamus aspektus**, kurie atsiskleidė ir fokus grupių tyrime:

1. **Šeimai ir vaikui draugiška aplinka:** prieinamos žaliosios erdvės, žaidimų aikštelės, viešieji parkai; saugus transportas, saugi ir švari aplinka; dalyvavimas sporto, kultūriniuose ir socialiniuose renginiuose; finansiškai prieinamas būstas);
2. **Šeimai draugiškos paslaugos:** aukštos kokybės, šeimoms prieinamos švietimo, sveikatos ir socialinės paslaugos šeimoms;
3. **Šeimai draugiškos darbo vietos:** darbovietės su šeimai draugiška darbo kultūra; lanksčios darbo formos;
4. **Bendradarbiavimas ir įtraukimas:** šeimų, organizacijų įtraukimas į sprendimų priėmimą; bendradarbiavimo tarp savivaldybių, įmonių ir pilietinių organizacijų užmezgimas.

1. Šeimai ir vaikui draugiška aplinka

Šeimai draugiška savivaldybė turėtų sudaryti sąlygas šeimoms gyventi saugioje, patogioje ir jų kasdienes poreikius atitinkančioje aplinkoje. Ši sritis apima tris dimensijas – **būsto prieinamumą, šeimai pritaikytą gyvenamąją aplinką bei vaikų ir šeimų laisvalaikio galimybes**. Šeimoms svarbu ne tik turėti galimybę įsigyti ar išsinuomoti jų poreikius atitinkantį būstą, bet ir gyventi aplinkoje, kurioje kasdienės paslaugos ir infrastruktūra yra lengvai pasiekiamos, viešosios erdvės saugios ir pritaikytos įvairaus amžiaus ir poreikių vaikams, o laisvalaikio bei užimtumo veiklos yra prieinamos įvairaus amžiaus vaikams ir visai šeimai.

1.1. Prieinamas būstas

Įvardinta problema: ribotos galimybės įsigyti finansiškai prieinamą būstą arba išsinuomoti būstą, nepatiriant diskriminacijos dėl vaikų. Esamos finansinės paramos priemonės ir jų sąlygos ne visada atitinka jų poreikius ir galimybes.

Tyrimo rezultatai parodė, kad nuosavas būstas šeimoms pirmiausia siejasi su saugumu ir finansiniu stabilumu. Fokus grupių tyrimo dalyviai būsto prieinamumą įvardijo kaip vieną svarbiausių prielaidų planuojant šeimos kūrimą ir vaikų susilaukimą. O reprezentatyvaus

Visuomeninė iniciatyva „Šeima: 2050“ (2026), *Projektas Šeima: 2050: šeimai draugiška savivaldybė*“ Kauno rajono savivaldybės šeimų ir jaunimo focus grupių interviu tyrimo organizavimo ir rezultatų ataskaita-apibendrinimas, <https://seima2050.lt/wp-content/uploads/2026/08/Kauno-rajono-fokus-grupes-ATASKAITA.pdf>.

³⁶ Visuomeninė iniciatyva „Šeima: 2050“ (2026), *Šalies gyventojų tyrimas dėl savivaldybių draugiškumo šeimoms*, <https://seima2050.lt/wp-content/uploads/2026/08/Lietuvos-seimu-poreikiu-tyrimas-II-dalis-ATASKAITA.pdf>.

tyrimo dalyviai, įperkama būstą ir paramą jaunoms šeimoms / naujų butų statybą / senų namų renovavimą įvardijo kaip (pirmąjį) svarbiausią pokytį, kuris padėtų savivaldybei tapti patrauklesne vieta šeimoms gyventi ir kurti ateitį. Tyrimo dalyvių nuomone, neturint aiškumo dėl gyvenamosios vietos sudėtinga planuoti ateitį.

Nors informantai pripažino, kad valstybės ir savivaldybių teikiama parama pirmajam būstui ar nuomos kompensacijos yra reikšmingos priemonės, vis dėlto buvo pabrėžta, kad valstybės parama pirmajam būstui įsigyti, jos prieinamumas galėtų būti platesnis. Tyrimo dalyviai atkreipė dėmesį į sudėtingus reikalavimus, ilgas laukimo eiles bei ribotą subsidijų taikymą. Šeimų nuomone, paramos priemonės turėtų būti paprastesnės, aiškesnės ir geriau atitikti realias jaunų šeimų gyvenimo situacijas. Vienas iš šeimoms priimtinių alternatyvių paramos formų buvo įvardytas būsto įsigijimas per išperkamąją nuomą.

Kita svarbi problema – **būsto nuoma**. Informantai pažymėjo, kad šeimos, auginančios vaikus, neretai susiduria su atsisakymu išnuomoti būstą vien dėl to, kad augina vaikus. Tokia praktika vertinama kaip diskriminuojanti ir apsunkinanti galimybes pasirinkti šeimos poreikius atitinkančią gyvenamąją vietą.

Priimant sprendimą dėl gyvenamosios vietos informantams svarbi ne tik būsto kaina, bet ir **aplinkinė infrastruktūra**. Šeimos pabrėžė darželių, mokyklų, sveikatos priežiūros įstaigų, parkų, viešojo transporto ir kitų kasdienių paslaugų pasiekiamumo svarbą. Dalis informantų nurodė pasirinkę gyventi už miesto ribų dėl mažesnių būsto kainų, tačiau kartu susidūrė su lėčiau vystoma infrastruktūra ir prastesniu paslaugų prieinamumu, tad, šeimų nuomone, nauji kvartalai turėtų būti kuriami, atsižvelgiant į šį poreikį.

Išryškėję pagrindiniai poreikiai:

- mažesnės būsto nuomos ir įsigijimo kainos;
- galimybė įsigyti būstą strategiškai patogioje vietoje – arti darželio, mokyklos, sveikatos priežiūros įstaigų, viešojo transporto ir kitų kasdienių paslaugų;
- galimybių šeimoms užtikrinimas išsinuomoti būstą, nepatiriant diskriminacijos dėl vaikų.

1.2. Šeimai pritaikyta aplinka

SAUGI IR ŠVARI GYVENAMOJI APLINKA

Šeimos savo **gyvenamąją aplinką** dažniausiai vertina kaip saugią ir palankią vaikų augimui. Teigiamai vertintas gatvių apšvietimas, prižiūrimos viešosios erdvės, parkai bei bendras saugumo jausmas gyvenamuosiuose rajonuose. Dalis tyrimo dalyvių atkreipė dėmesį, kad vaikų saugumui įtakos turi pavieniai nesaugūs asmenys viešosiose erdvėse, agresyvus bendraamžių elgesys bei silpnesni bendruomeniniai ryšiai. Todėl išryškėja poreikis stiprinti bendruomeniškumą gyvenvietėse.

„Kai pažįsti savo bendruomenę, saugumo jausmas natūraliai tampa didesnis.“

VIEŠOSIOS ERDVĖS, ŽALIOSIOS ZONOS IR ŽAIDIMŲ AIKŠTELĖS

Pagal šeimai ir vaikui draugiškos aplinkos aspektą respondentai palankiausiai (49 proc.), vertina *viešųjų erdvių (parkų, žaidimų aikštelių, šaligatvių, viešojo transporto) pritaikymą šeimų su vaikais poreikiams, įskaitant šeimas, auginančias vaikus su negalia*, šis aspektas daliai respondentų svarbus ir apibrėžiant šeimai draugiškos savivaldybės sampratą. Palankiausiai viešųjų erdvių pritaikymas vertinamas Alytaus (59,1 proc.), Marijampolės (58,4 proc.) ir Panevėžio (56,5 proc.) apskrityse, dalyje kitų savivaldybių situacija vertinama kritiškiau – su teiginiu, kad minėtos erdvės pritaikytos šeimų poreikiams nesutinka penktadalis respondentų Klaipėdos (19,9 proc.), daugiau nei dešimtadalis Vilniaus ir Utenos apskrityse (atitinkamai 13,6 proc. ir 13,3 proc.).

Fokus grupių dalyvių nuomone teigiamai vertinamos savivaldybių investicijos į parkų, viešųjų erdvių ir vaikų žaidimų aikštelių atnaujinimą, žaliųjų zonų plėtrą, paplūdimių tvarkymą bei bendrą infrastruktūros kokybės gerėjimą. Šeimos pabrėžia, kad gyvenamosios aplinkos kokybė joms yra ypač svarbi, nes didelę laiko dalį su vaikais praleidžia lauke. Taip pat akcentuojama, kad viešosios erdvės yra lengvai pasiekiamos pėsčiomis, jose gausu kitų šeimų su vaikais, todėl vaikai turi galimybių bendrauti ir aktyviai leisti laiką. Panašiai gyvenamosios aplinkos pokyčius vertino ir jaunimo grupės dalyviai, pastebėję, kad daugėja sutvarkytų parkų, dviračių takų, sporto aikštynų ir arčiau gyvenamosios vietos pasiekiamų vaikų žaidimų erdvių.

Išvardinta problema: viešosios erdvės nepakankamai pritaikytos skirtingo amžiaus vaikams, vaikams su negalia ir šeimų laisvalaikiui.

Vis dėlto tiek šeimų, tiek jaunimo grupės dalyviai atkreipė dėmesį į **universalios dizaino** principų taikymo svarbą. Pastebėta, kad dalis žaidimų aikštelių vis dar nėra pakankamai pritaikytos vaikams su negalia ar specialiaisiais poreikiais bei tėvams, turintiems judėjimo negalią.

Kita minima problema – **žaidimų erdvių pritaikymas skirtingo amžiaus vaikams**. Nors dalis informantų pažymėjo, kad žaidimų aikštelėse veiklos randa **tiek mažesni, tiek vyresni vaikai**, vaikams iki dvejų ar trejų metų saugių žaidimų įrenginių vis dar trūksta, o bendros žaidimų aikštelės ne visuomet užtikrina saugumą, kai jose kartu žaidžia labai skirtingo amžiaus vaikai. Jaunimo grupių dalyviai atkreipė dėmesį ypač į didesnę kokybiškų žaidimų aikštelių prieinamumą gyvenamuosiuose rajonuose.

Ne mažiau svarbus informantams pasirodė ir **viešųjų erdvių pritaikymas visos šeimos poreikiams**. Šeimos norėtų, kad žaidimų aikštelėse būtų daugiau pavėsio, suoliukų, pavėsinių su stalais, geriamojo vandens stotelių, viešųjų tualetų bei poilsio zonų, kuriose būtų patogų leisti laiką šeimoms kartu su vaikais. Tokios vietos taip pat matomos kaip erdvė susitikti su kitomis šeimomis. Taip pat išsakyta poreikis daugiau viešųjų erdvių, pritaikytų kasdieniams mažų vaikų priežiūros poreikiams – galimybei ramiai pamaitinti, pervystyti kūdikį ar trumpam pailsėti. Apie šių dalykų reikalingumą teigiamai taip pat pasisakė ir jaunimas.

Šeimos taip pat siūlo plėsti **aktyvaus laisvalaikio infrastruktūrą**. Minimas viešų **futbolo aikštelių trūkumas** bei poreikis daugiau nemokamų **vasaros vandens pramogų** – vandens žaidimų aikštelių ar iš grindinio trykstančių fontanų.

Dar viena išryškėjusi tema – **viešosios infrastruktūros plėtra sparčiai augančiuose gyvenamuosiuose rajonuose**. Šeimos pažymi, kad naujai besikuriančiose teritorijose

gyventojų skaičius auga greičiau nei viešoji infrastruktūra, todėl tikimasi didesnių investicijų į parkus, želdynus, pėsčiųjų takus, žaidimų aikšteles ir kitas viešąsias erdves.

Reprezentatyvaus tyrimo rezultatai rodo, kad viešųjų erdvių pritaikymas šeimoms pirmiausia siejamas su **sutvarkytais šaligatviais, takais, privažiavimais ir patekimu į laiptines (17 proc.), prieinamumo žmonėms su negalia ir vaikų vežimėliais užtikrinimu (12 proc.)** bei **esamų viešųjų erdvių atnaujinimu ir priežiūra (8 proc.)**. Taip pat įvardijamas poreikis plėsti žaliąsias zonas, parkus ir poilsio vietas, kurti įvairesnes erdves, įrengti daugiau ir geresnių vaikų žaidimų aikštelių bei pramogų, suoliukų, tualetų, apšvietimo ir kitų patogumų. Reikšminga ir sporto bei aktyvaus laisvalaikio infrastruktūra, įskaitant galimybę lankytis mokyklų sporto salėse. Be to, svarbūs sutvarkyti keliai, privažiavimai, parkavimo vietos ir šaligatviai kiemuose.

Išryškėję pagrindiniai poreikiai:

- prieinamos ir saugios žaidimų aikštelės ir viešosios erdvės, tinkamos ir vaikams su negalia, ar specialiaisiais poreikiais bei naudojantiems neįgaliųjų vežimėlius;
- daugiau saugių žaidimų erdvių skirtingo amžiaus vaikams, ypač mažyliams;
- patogi infrastruktūra, sutvarkyti keliai, privažiavimai, parkavimo vietos, šaligatviai kiemuose;
- daugiau pavėsio, suoliukų, geriamojo vandens stotelių, viešųjų tualetų ir poilsio zonų šeimoms;
- viešosios erdvės, pritaikytos mažų vaikų priežiūrai (maitinimui, pervystymui, poilsiui);
- daugiau viešų sporto erdvių (ypač futbolo aikštelių) ir nemokamų vandens pramogų (fontanai ar vandens žaidimų aikštelės) vasarą;
- saugumo užtikrinimas kiemuose, gatvėse, prie ugdymo įstaigų.
- plėtoti infrastruktūrą sparčiai augančiose seniūnijose: pėsčiųjų ir dviračių takai, žaidimų aikštelės, viešosios erdvės.

SUSISIEKIMAS IR SAUGUS JUDUMAS

Įvardinta problema: nepakankamai užtikrinamas eismo infrastruktūros saugumas prie ugdymo įstaigų, šeimų poreikius ne visada atitinkantis viešojo transporto maršrutas.

Reprezentatyvaus tyrimo duomenimis, tarp šeimai draugiškos savivaldybės bruožų gyventojai išskyrė saugią gyvenamąją aplinką, patogų susisiekimą ir tinkamai išvystytą transporto infrastruktūrą.

Respondentai akcentavo **patogų susisiekimą ir viešąjį transportą, įskaitant viešojo transporto lengvatas šeimoms**. Kokybinio tyrimo metu gyvenamosios vietos susisiekimą dauguma informantų vertino teigiamai. Informantai palankiai atsiliepė apie viešojo transporto prieinamumą ir pažymėjo, kad **autobusai dažniausiai yra pritaikyti keliauti su vaikų vežimėliais**. Taip pat akcentuotas **patogus kasdienams reikmėms svarbių paslaugų išsidėstymas** – darželių, mokyklų, gydymo įstaigų, parduotuvių bei viešojo transporto stotelių artumas. Vis dėlto dalis informantų pažymėjo, kad ne visuomet užtikrinamas patogus susisiekimas tarp gyvenamųjų rajonų, ugdymo įstaigų, sporto mokyklų ir vaikų užimtumo

centrų. Šis poreikis ypač aktualus šeimoms, kurių vaikai lanko ugdymo ar neformaliojo ugdymo įstaigas ne pagal gyvenamąją vietą. Informantų nuomone, galimybė didžiąją dalį kasdienių reikalų susitvarkyti netoli namų ypač palengvina šeimų, auginančių mažus vaikus, kasdienį gyvenimą.

3 proc. respondentų kaip svarbų šeimai draugiškos savivaldybės bruožą nurodė **saugią aplinką, įskaitant saugumą kiemuose, gatvėse ir prie ugdymo įstaigų**. Fokus grupių tyrimo dalyviai, kaip sprendimo būdą, siūlo įrengti daugiau greitį mažinančių priemonių (kaip greitį ribojantys kalneliai), geriau apšviestų pėsčiųjų perėjų, saugių dviračių takų bei kitų eismo saugumo sprendimų. Jų nuomone, šeimai draugiškoje savivaldybėje vaikai turėtų turėti galimybę saugiai ir savarankiškai pasiekti mokyklą, darželį ar neformaliojo ugdymo veiklas.

Išryškėję pagrindiniai poreikiai:

- saugesnė eismo infrastruktūra prie ugdymo įstaigų (greičio mažinimo priemonės, geriau apšviestos pėsčiųjų perėjos);
- saugūs ir vientisi dviračių bei pėsčiųjų takai, sudarantys galimybes vaikams savarankiškai pasiekti ugdymo įstaigas ir būrelius;
- viešojo transporto prieinamumas keliauti su vaikų vežimėliais;
- geriau šeimų poreikius atitinkantys viešojo transporto maršrutai, užtikrinantys patogų susisiekimą tarp gyvenamųjų rajonų, ugdymo įstaigų ir vaikų užimtumo vietų;
- išlaikyti ir toliau plėtoti kompaktišką paslaugų tinklą, kad svarbiausios kasdienės paslaugos būtų lengvai pasiekiamos netoli gyvenamosios vietos.

1.3. Laisvalaikis ir vaikų užimtumas

SPORTO, KULTŪROS IR BENDRUOMENINĖS VEIKLOS PRIEINAMUMAS

Ivardinta problema: ne visada užtikrinamas renginių prieinamumas šeimoms dėl jų vietos ir nepakankamo viešinimo, o renginių turinys ne visada atitinka visos šeimos poreikius.

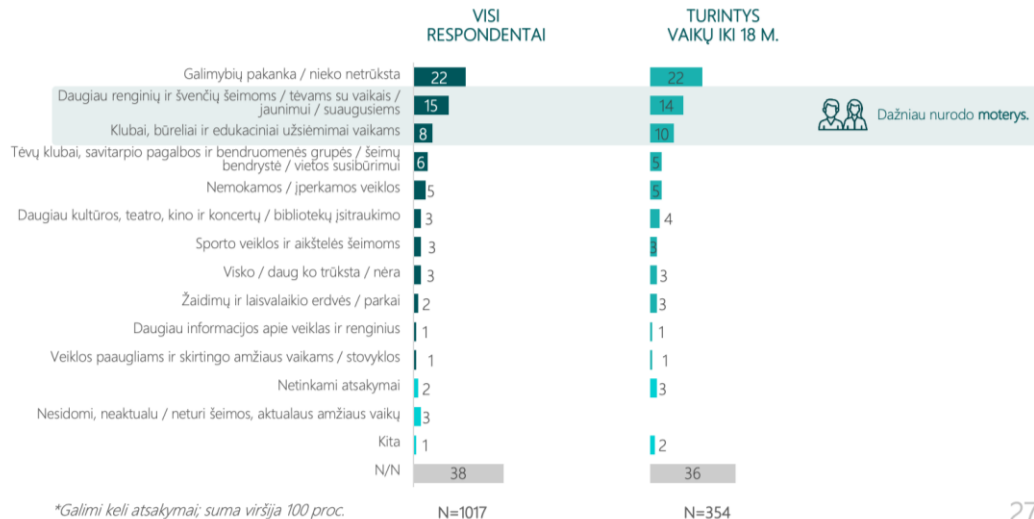
Focus grupių tyrime dalyvavusios šeimos pripažino, kad savivaldybėse organizuojama nemažai miesto švenčių, koncertų, edukacijų vaikams, sporto renginių ir kitų laisvalaikio veiklų. Daugelis pažymėjo, kad šeimos, aktyviai besidominčios savivaldybės veiklomis, gali rasti įvairių galimybių kokybiškai praleisti laisvalaikį. Tokia pasiūla vertinama kaip svarbi šeimai draugiškos aplinkos dalis.

Nepaisant teigiamo vertinimo, išryškėjo kelios nuosekliai pasikartojančios tobulintinos sritys. Pirmiausia informantai akcentavo **renginių teritorinį prieinamumą**. Jų nuomone, didelė dalis veiklų koncentruojasi savivaldybės centre, todėl šeimoms su mažais vaikais ne visuomet patogų jose dalyvauti. Informantai tikisi, kad daugiau kultūrinių, sporto ir bendruomeninių renginių būtų organizuojama gyvenamuosiuose mikrorajonuose bei arčiau gyvenamosios vietos.

Kita ryški tema – **renginių orientacija į visą šeimą**. Informantai pabrėžė, kad norėtų daugiau veiklų, kuriose vienu metu galėtų prasmingai dalyvauti tiek vaikai, tiek tėvai. Tokių renginių vertė siejama ne tik su laisvalaikiu, bet ir su bendruomeniškumo stiprinimu, galimybe

šeimoms kokybiškai leisti laiką kartu bei kurti artimesnius ryšius su kaimynais ir vietos bendruomene. Analogiškai poreikiai atsispindėjo ir kiekybiniame tyrime. Šio tyrimo dalyvių nuomone savivaldybėse trūksta renginių šeimoms ir jaunimui (15 proc.), nemokamų bei įperkamų veiklų (5 proc.), klubų, būrelių, edukacinių užsiėmimų vaikams (8 proc. visų respondentų ir 10 proc. auginančių vaikus iki 18 m.), kultūros, meno, bibliotekų įsitraukimo teikiant paslaugas šeimoms, sporto ir laisvalaikio erdvių (3 proc.) (5 pav.).

Kokių bendruomeninių, kultūrinių ar laisvalaikio galimybių šeimoms su vaikais, Jūsų manymu, trūksta Jūsų savivaldybėje (pvz. renginiai, tėvų klubai, užsiėmimai)?

27 spinter research

5 pav. Bendruomeninių, kultūrinių ir laisvalaikio veiklų šeimoms su vaikais poreikio savivaldybėse vertinimas, proc. Šaltinis: Lietuvos šeimų poreikių tyrimas (<https://seima2050.lt/tyrimas/>)

Išryškėję pagrindiniai poreikiai:

- daugiau kultūrinių, sporto ir bendruomeninių renginių gyvenamuosiuose mikrorajonuose, o ne tik savivaldybės centre;
- daugiau veiklų, skirtų visai šeimai, kuriose kartu galėtų dalyvauti tiek vaikai, tiek tėvai;
- aktyvesnė ir aiškesnė informacijos apie renginius sklaida.

VAIKŲ UŽIMTUMAS IR NEFORMALIOJO UGDYMO PRIEINAMUMAS

Įvardinta problema: nepakankamas vaikų užimtumo ir neformaliojo ugdymo veiklų, vasaros stovyklų finansinis prieinamumas ir savivaldybių finansuojamų vietų skaičius.

Beveik visi informantai pažymėjo, kad **vaikams skirtų veiklų pasiūla** yra gana didelė, tačiau **jų finansinis prieinamumas išlieka problema**. Dalis šeimų teigiamai vertino mokyklose organizuojamus nemokamus būrelius bei papildomas veiklas, vykstančias ugdymo įstaigų patalpose.

Ryškiausia problema – **veiklų finansinis prieinamumas**. Informantai pabrėžė, kad didelė dalis kokybiškų sporto, meno ir kitų neformaliojo ugdymo būrelių yra privatūs ir mokami, todėl šeimoms, ypač auginančioms du ar daugiau vaikų, jų lankymas tampa reikšminga finansine našta. Nors kai kurios savivaldybės taiko dalinį būrelių finansavimą,

informantų nuomone, esamų kompensacijų dažnai nepakanka, ypač kai vaikai lanko daugiau nei vieną užsiėmimą.

„Kai šeimoje auga du vaikai, būreliams tenka skirti nemažą dalį šeimos biudžeto.“

„Labai norėtūsi daugiau savivaldybės finansuojamų sporto būrelių. Galbūt tokių, kurių mėnesinis mokestis siektų 15–20 eurų. Nežinau, gal jie kažkur ir yra, bet bent jau man jie nėra matomi. Dabar savivaldybė kompensuoja apie 15 eurų vienam būreliui. Mes tuo naudojames ir tai tikrai naudinga. Tačiau jeigu vaikas nori lankyti ne vieną veiklą, o dvi ar tris, šeimos išlaidos labai greitai išauga. Dar sudėtingiau toms šeimoms, kurios augina kelis vaikus.“

Kiekybiniame tyrime 37 proc. respondentų (41 proc. turintys vaikų iki 18 m.) sutinka, kad savivaldybėje pakanka finansiškai prieinamų neformaliojo ugdymo veiklų ir vasaros stovyklų. Popamokinių veiklų pasiūla, kartu su ugdymo paslaugų prieinamumu, užima antrąją vietą, tarp svarbiausių šeimai draugiškos savivaldybės bruožų. Respondentai įvardija, kad trūksta būrelių, edukacinių užsiėmimų ir/ar stovyklų vaikams ir paaugliams (8–10 proc.).

Panaši situacija išryškėjo ir **vaikų vasaros užimtumo** srityje. Informantai pripažino, kad stovyklų pasiūla yra gana didelė, tačiau savivaldybių finansuojamų ar nemokamų vietų nepakanka – jos užsipildo per labai trumpą laiką, o mokamos stovyklos daugeliui šeimų tampa sunkiai įperkamos. Nepavykus gauti vietos savo savivaldybėje, šeimos priverstos ieškoti alternatyvų kituose miestuose, o tai reiškia papildomas kelionės ir apgyvendinimo išlaidas. Informantų nuomone, savivaldybės turėtų skirti daugiau finansavimo vaikų vasaros užimtumui ir didinti kompensuojamų vietų skaičių.

Be finansinio prieinamumo, tyrime dalyvavusios šeimos išskyrė ir **veiklų įvairovės** poreikį. Pastebėta, kad kai kuriose savivaldybėse vyrauja tik populiariausi užsiėmimai, o ypač jaunesnio amžiaus vaikams skirtų veiklų pasirinkimas yra ribotas. Informantai taip pat siūlė daugiau nemokamų veiklų organizuoti pačiose ugdymo įstaigose. Atskirai buvo akcentuotas ir **neformaliojo ugdymo prieinamumas vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių**.

Išryškėję pagrindiniai poreikiai:

- įvairesnis neformaliojo ugdymo veiklų pasirinkimas įvairaus amžiaus vaikams, ypač jaunesnio amžiaus vaikams;
- geresnis neformaliojo ugdymo prieinamumas vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių;
- daugiau šeimoms skirtų bendrų užsiėmimų;
- daugiau savivaldybių finansuojamų ir nemokamų neformaliojo ugdymo veiklų (sporto, meno ir kitiems būreliams), ypač šeimoms, auginančioms **du ir daugiau** vaikų;
- daugiau savivaldybės finansuojamų ir nemokamų vasaros stovyklų bei didesnis finansuojamų vietų skaičius;
- daugiau nemokamų veiklų ugdymo įstaigose.

2. Šeimai prieinamos kokybiškos paslaugos ir finansinė parama

Šeimai draugiškos savivaldybės vaidmuo svarbus užtikrinant šeimoms prieinamas, kokybiškas ir jų poreikius atliepiančias paslaugas bei sudarant sąlygas jaustis finansiškai saugiau. Ši sritis apima tris tarpusavyje susijusias dimensijas – **vaikų priežiūros ir ugdymo paslaugų prieinamumą bei kokybę, sveikatos ir psichologinės pagalbos prieinamumą ir finansinę paramą bei lengvatas šeimoms**. Šeimoms svarbi ne tik pati paslaugų ar paramos galimybė, bet ir tai, ar ji yra lengvai pasiekama, pakankama, kokybiška ir pritaikyta skirtingiems šeimos gyvenimo etapams bei poreikiams. Anot šeimų, svarbus poreikis gerinti jau teikiamų paslaugų prieinamumą, koordinavimą ir kokybę, kartu užtikrinant aiškią ir savalaikę informacijos sklaidą. **Paslauga, apie kurią gyventojas nežino arba kurios negali lengvai rasti, praktiškai nėra prieinama.**

„Labiausiai vertinu tas priemones, kurios padeda kasdienybėje. Tai kokybiški valstybiniai darželiai, neformaliojo ugdymo finansavimas, sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas ir galimybė vaikams lankyti įvairius būrelius.“

Reprezentatyvaus tyrimo rezultatai rodo, kad vertinant savivaldybėje teikiamas **paslaugas pagal jų draugiškumo šeimai** kriterijų tyrimo rezultatai atskleidė pritarimą **ugdymo įstaigose vaikams teikiamų paslaugų kokybei** (45 proc.). Beveik du penktadaliai palankiai vertina **sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą laiku** (39 proc.), galimybes **gauti vaikui vietą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje** (37 proc.), taip pat sutinka, kad respondentų atstovaujamoje savivaldybėje **vaikams pakanka finansiškai prieinamų neformaliojo ugdymo veiklų ir vasaros stovyklų** (37 proc.). Visgi, tik mažiau nei trečdalis palankiai vertina **informavimo apie šeimoms priklausančias socialines išmokas ir paslaugas savivaldybėje aktyvumą ir aiškumą** (vos 31 proc.), **emocinės, informacinės, konsultacinės pagalbos šeimoms prieinamumą** palankiai vertina dar mažiau, vos ketvirtadalis respondentų (26 proc.).

Be to, tyrime gauti duomenys rodo, kad daugiau nei pusė respondentų (nuo 61 proc. iki 74 proc.) vertindami savivaldybėse teikiamas paslaugas pagal jų draugiškumą šeimai arba a) **nusišalina nuo vertinimo** (*neturi tvirtos nuomonės, t.y., nei sutinka, nei nesutinka su pateiktais teiginiais* (nuo 17 proc. iki 30 proc.) ar *nežino/neatsakė į klausimą* (nuo 10 proc. iki 26 proc.)), arba b) **su pateiktais teiginiais nesutinka, jiems nepitaria** (nuo 7 proc. iki 24 proc.). Tai rodo respondentų atstovaujamoje savivaldybėse nepakankamai išplėtotą šeimoms palankių paslaugų infrastruktūrą – nors aiškiai dažniau linkstama pripažinti, kad jose vaikams teikiamų paslaugų kokybė yra aukšta (45 proc.), kur kas rečiau palankiai vertinamos kitos paslaugos – sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas laiku (39 proc.), galimybė gauti vietą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje bei finansiškai prieinamas neformaliojo ugdymo veiklas ir/ar vasaros stovyklas (po 37 proc.). Tik nuo ketvirtadalio iki mažiau nei trečdaliaus respondentų palankiai vertina **emocinės, informacinės, konsultacinės pagalbos šeimoms prieinamumą** (26 proc.) ir **informavimą apie šeimoms priklausančias socialines išmokas ir paslaugas, jo aiškumą ir aktyvumą** (31 proc.). Taigi, nors minėtos paslaugos ir teikiamos, jų kiekis ir/ar kokybė, respondentų vertinimu, yra nepakankama ir neatitinka šeimai draugiškos savivaldybės kriterijų.

Gauti visuminiai rezultatai rodo, kad ugdymo paslaugos netenkina dalies šeimų poreikių ir lūkesčių, o minimos problemos bei šeimų patiriami sunkumai patvirtinami ne tik vis kitu aspektu vertinant savivaldybėse teikiamų paslaugų paketą ir jų kokybę, bet išryškėjo ir fokus grupių diskusijose. Taigi, nors beveik pusė respondentų (45 proc.) teigiamai vertina *ugdymo įstaigose vaikams teikiamų paslaugų kokybę*, visgi tik kiek daugiau nei trečdalis (37 proc.), pritaria, kad savivaldybėje lengva *gauti vietą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, o šeimai finansiškai prieinamų neformaliojo ugdymo veiklų ir vasaros stovyklų vaikams yra pakankamai*. Atvirų klausimų analizė patvirtino, kad kas ketvirta šeima patiria sunkumų patekti į norimą ar artimiausią ugdymo įstaigą, kas 7–8 jos teko laukti eilėje, kas 9–10 susidūrė su priėmimo į ugdymo įstaigas neskaidrumu, pedagogų ir kitų specialistų, jų kompetencijos ir motyvacijos trūkumu, netinkamu ugdymo turiniu ir metodais, mokymo medžiagos trūkumu, nemokamų ar nebrangių popamokinės veiklos būrelių, dienos užimtumo veiklų stygiu. 15 proc. stinga darželių, stokojama jų lankstumo (lankstaus darbo grafiko, įvairesnių paslaugų), renginių šeimoms. Taigi, ši paslaugų sfera netenkina dalies šeimų poreikių ir lūkesčių.

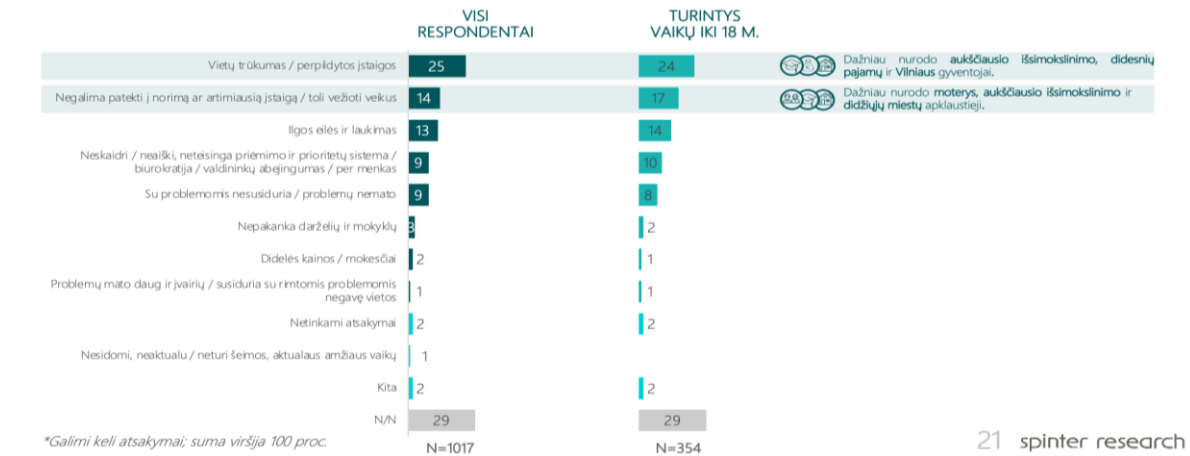
2.1. Vaikų priežiūros ir ugdymo paslaugos

Įvardinta problema: Nevienodas ikimokyklinio ugdymo prieinamumas ir kokybė tarp savivaldybių bei ugdymo įstaigų.

Didžioji dalis (45 proc.; 50 proc. turinčių vaikų iki 18 m.) respondentų ugdymo paslaugas vertino palankiai (nesutinka vos 7 proc.). Tai patvirtina ir fokus grupės dalyvių nuomonė. Teigiamai atsiliepta apie pedagogų kompetenciją, ugdymo kokybę bei tai, kad ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigose vis dažniau dirba įvairūs pagalbos specialistai – psichologai, specialieji pedagogai ir mokytojų padėjėjai. Informantai pažymėjo, kad tokios paslaugos ypač svarbios vaikams, turintiems individualių ugdymosi poreikių, o ugdymo įstaigos tampa vis labiau pritaikytos įvairių poreikių vaikams.

Vis dėlto, vertinant ugdymo paslaugų prieinamumą ir kokybę, išryškėjo reikšmingi iššūkiai. Reprezentatyvaus tyrimo atvirų klausimų analizė atskleidė, kad savivaldybėse trūksta vietų ugdymo įstaigose, jos yra perpildytos (25 proc.), todėl kas ketvirta šeima susiduria su sunkumais patekti į pageidaujamą ar artimiausią ugdymo įstaigą, 14 proc. respondentų ir 17 proc. tėvų, auginančių vaikus iki 18 m. dėl to tenka toliau vežioti vaikus į ugdymo įstaigą. Kas 7–8 respondentas (13 proc.) mini ilgas eiles patekti į ugdymo įstaigą, kas 9–10 auginantis vaikus iki 18 m. įvardina **neskaidrią/neaiškią priėmimo į jas sistemą** (6 pav.). Tyrimo metu gauti rezultatai parodė, kad tik kiek daugiau nei trečdalis respondentų sutinka, jog jų atstovaujamoje savivaldybėje yra *lengva vaikams gauti vietą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje* (37 proc.), daugiau nei penktadalis (22 proc.) tam nepritaria. Išskirtinai dažnai tam nepritariama Vilniaus (39 proc.) ir Klaipėdos (26,8 proc.) apskrityse, palankiausiai situacija vertinama Tauragės (70,6 proc.) ir Marijampolės (54,2 proc.) apskrityse.

Su kokiomis problemomis, Jūsų manymu, susiduria šeimos, bandydamos gauti vietą darželyje ar mokykloje?

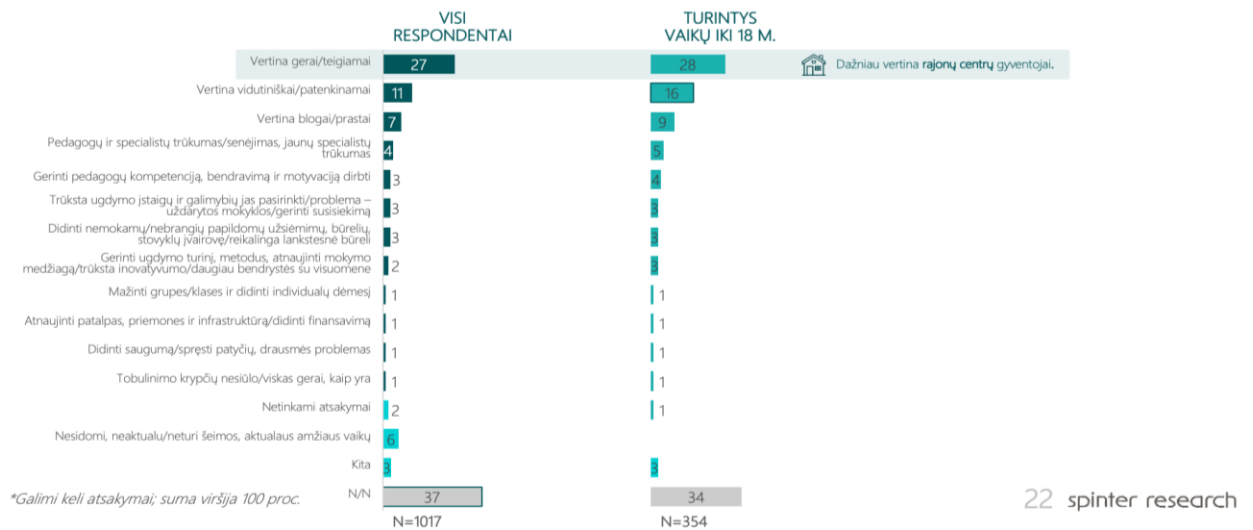
6 pav. Šeimų patiriami sunkumai siekiant gauti vietą ugdymo įstaigoje, proc. Šaltinis: Lietuvos šeimų poreikių tyrimas (<https://seima2050.lt/tyrimas/>)

Šie kiekybiniai tyrimo rezultatai atsiskleidžia ir šeimų patirtyse fokus grupėse. Jose **ikimokyklinio ugdymo prieinamumas** buvo viena ryškiausių problemų. Respondentų patirtis rodo, kad **galimybės gauti vietą pageidaujame darželyje labai priklauso nuo gyvenamosios vietos**: didesnėse savivaldybėse šeimos dažniau susiduria su vietų trūkumu, ilgesniu laukimu ir ribotomis galimybėmis pasirinkti ugdymo įstaigą. Dalis šeimų dėl šios priežasties buvo priverstos laikinai samdyti aukles, rinktis privačius darželius ar net keisti gyvenamąją vietą. Respondentų nuomone, tais atvejais, kai šeimos dėl objektyvių priežasčių laikinai naudojasi privačių darželių paslaugomis, savivaldybės galėtų numatyti didesnę finansinę paramą.

Kitas išryškėjęs aspektas – priėmimo į ugdymo įstaigas proceso sklandumas ir aiškus paskirtos vietos įgyvendinimas. Viena fokus grupės dalyvė pasidalijo patirtimi, kai, nors jos sūnui vieta darželyje buvo paskirta, ugdymo įstaiga atsisakė vaiką priimti, nes paaiškėjo, kad į tą pačią vietą buvo priimtas kitas vaikas. Šeimai teko papildomai kreiptis į savivaldybės Švietimo skyrių ir pateikti turimus įrodymus; tik institucijai įsikišus situacija buvo sėkmingai išspręsta. Tad svarbu užtikrinti, kad priėmimo procesas būtų nuoseklus, aiškus ir sklandus nuo vietos paskyrimo iki faktinio vaiko priėmimo į ugdymo įstaigą.

Respondentai taip pat pabrėžė, kad **vienodas paslaugų prieinamumas dar negarantuoja vienodos ugdymo kokybės**. Reprezentatyviame tyrime ugdymo paslaugų kokybės sunkumai siejami su ugdymo organizavimo procesu: kas 9–10 respondentas mini pedagogų ir kitų specialistų, jų kompetencijos ir/ar motyvacijos trūkumą, netinkamą ugdymo turinį ir metodus, neatnaujintą ar trūkstamą mokymo medžiagą, per dideles grupes ir dėl to – per mažą individualų dėmesį (10 proc.) (7 pav.).

Kaip vertinate vaikų ugdymo paslaugų kokybę savo savivaldybėje ir kokias tobulinimo kryptis matote?

7 pav. Vaikų ugdymo kokybės vertinimas ir tobulinimo kryptys, proc. Šaltinis: Lietuvos šeimų poreikių tyrimas (<https://seima2050.lt/tyrimas/>)

Fokus grupėse šie iššūkiai buvo siejami su konkrečiomis šeimų patirtimis. Viena dažniausiai minimų problemų – vaikų adaptacija keičiant ugdymo įstaigą. Pastebėta, kad vaikui patekus į jau susiformavusią grupę ne visada skiriamas pakankamas dėmesys jo emocinei adaptacijai, o pedagogų pasirengimas priimti naują vaiką gali turėti reikšmingos įtakos tolimesnei jo ugdymosi patirčiai.

Kita išryškėjusi problema – **bendradarbiavimas tarp ugdymo įstaigų ir tėvų**. Dalis informantų pažymėjo, kad ne visada pavyksta užmegzti konstruktyvų dialogą su pedagogais ir kartu ieškoti sprendimų dėl individualių vaiko poreikių. Šie iššūkiai ypač išryškėja dirbant su vaikais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių arba atvykusiais iš kitos kultūrinės aplinkos (įskaitant iš emigracijos sugrįžusias šeimas), kai reikalingas glaudesnis ugdymo įstaigos ir šeimos bendradarbiavimas, siekiant padėti vaikui adaptuotis naujoje aplinkoje.

Tyrimo dalyviai taip pat atkreipė dėmesį į **ribotą mokinio padėjėjų prieinamumą**. Nors tokia pagalba ugdymo įstaigose vertinama labai teigiamai, praktikoje ji ne visada atitinka vaikų poreikius. Buvo pastebėta, kad mokinio padėjėjai neretai skiriami tik kelioms pamokoms, nors kai kuriems vaikams pagalba reikalinga visos ugdymo dienos metu.

Informantų patirtys rodo, kad šeimoms svarbi ne tik galimybė gauti vietą ugdymo įstaigoje, bet ir nuosekli, kokybiška bei individualius vaiko poreikius atliepianti ugdymo sistema. Jų nuomone, vienodai aukšta ugdymo kokybė, profesionalus pedagogų bendravimas su šeimomis ir pakankamas specialistų prieinamumas būtų viena svarbiausių pagalbos formų šeimoms.

Išryškėję pagrindiniai poreikiai:

- vienodesnis ikimokyklinio ugdymo prieinamumas visose savivaldybėse;
- skaidresnė priėmimo į ugdymo įstaigas ir prioritetų taikymo sistema;
- sklandesnė vaikų adaptacija keičiant ugdymo įstaigą;
- glaudesnis pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas sprendžiant individualius vaiko poreikius;

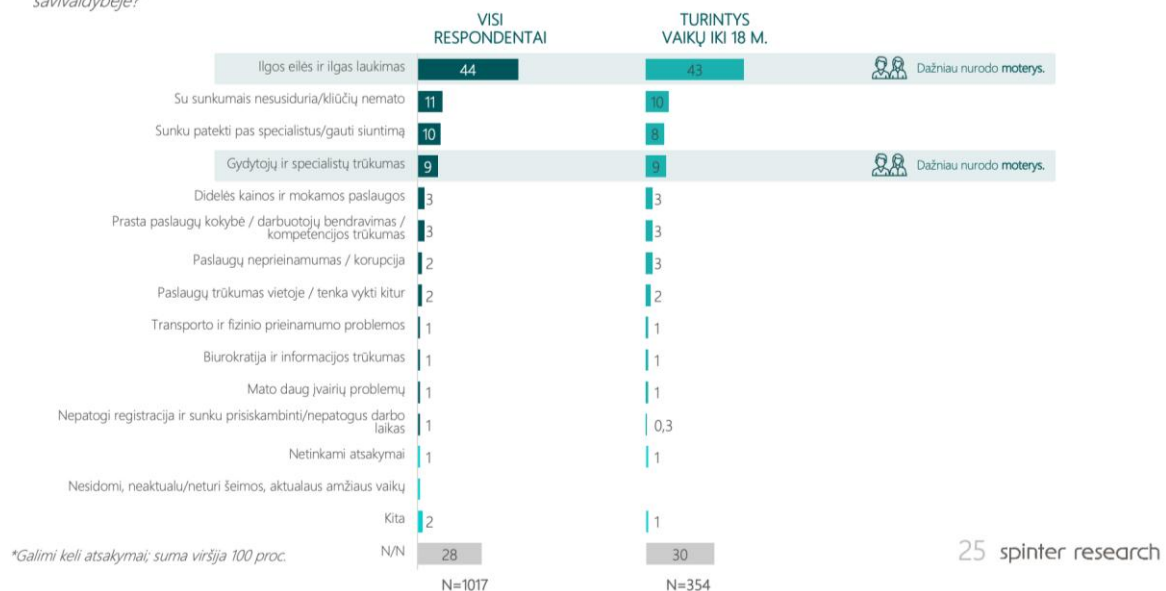
- geresnis pedagogų pasirengimas atliepti individualius vaikų poreikius ir užtikrinti jų sklandžią adaptaciją, ypač dirbant su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais, iš emigracijos grįžusiais ar iš kitos kultūrinės aplinkos atvykusiais vaikais;
- didesnis dėmesys vaikų individualiems poreikiams ir jų adaptacijai, ypač grįžusių iš emigracijos, užsieniečių, ar turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų;
- pakankamas mokinio padėjėjų prieinamumas pagal realų vaikų poreikį, o ne tik atskiromis ugdymo valandomis.

2.2. Sveikatos ir psichologinės paslaugos

Išvardinta problema: jaunosms šeimoms trūksta ankstyvosios pagalbos sistemos, kuri užtikrintų lengvai prieinamas konsultacijas, emocinį palaikymą ir profesionalią pagalbą pirmaisiais vaiko gyvenimo metais.

Reprezentatyvaus tyrimo uždarų klausimų analizė atskleidė, kad beveik du penktadaliai respondentų palankiai vertina *sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą laiku* (39 proc.), tačiau kas ketvirtas (24 proc.) tam nepritaria. Atvirų klausimų analizė parodė, kad dažniausiai susiduriama su tokiomis problemomis, kaip ilgos eilės (44 proc.), sunkumai patekti pas specialistą ar gauti siuntimą (10 proc.), su kuo nežymiai rečiau (8 proc.) susiduria turintieji vaikų iki 18 metų. Konstatuojamas gydytojų ir specialistų trūkumas (9 proc.), pavieniais atvejais minimos didelės kainos, prasta paslaugų kokybė ir korupcija (po 3 proc.), paslaugų neprieinamumas ar jų trūkumas (5 proc.) (8 pav.). Geriausiai sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas vertinamas Kauno (43,6 proc.), Tauragės (41,1 proc.) ir Šiaulių (40,6 proc.) apskrityse, prasčiausiai – Panevėžyje ir Telšiuose (su jų prieinamumu nesutinka atitinkamai 35,6 proc., ir 32,6 proc. respondentų).

Su kokiomis kliūtimis ar sunkumais susiduriate (arba matote, kad susiduria šeimos) naudodamiesi sveikatos priežiūros paslaugomis savivaldybėje?

8 pav. Kliūtys savivaldybėje naudojantis sveikatos priežiūros paslaugomis, proc. Šaltinis: Lietuvos šeimų poreikių tyrimas (<https://seima2050.lt/tyrimas/>)

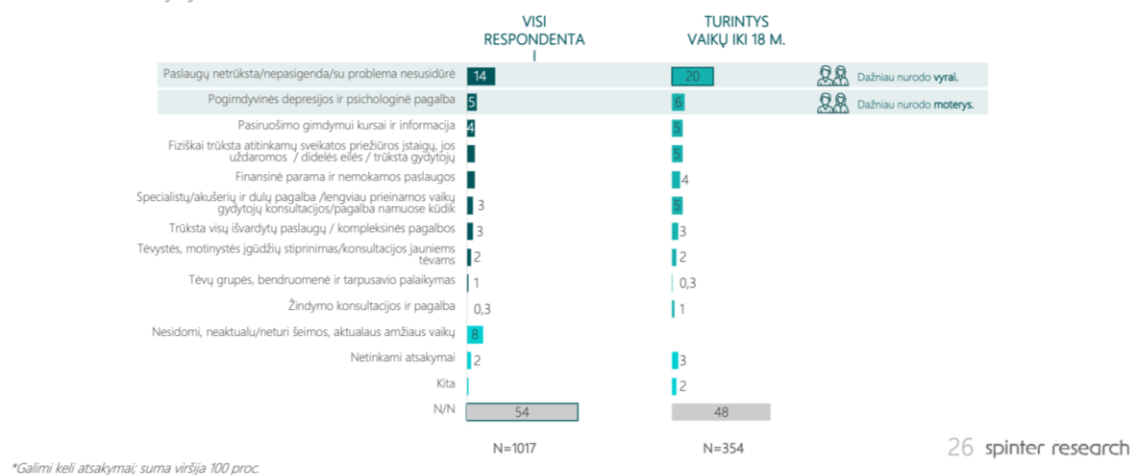
Fokus grupių dalyviai sveikatos priežiūros paslaugas dažniausiai vertino palankiai. Pozityviai atsiliepta apie šeimos gydytojų prieinamumą ir galimybę skubiais atvejais greitai patekti pas gydytoją. Vis dėlto dažnai buvo minima problema – **ilgos laukimo eilės pas gydytojus specialistus**, dėl kurių šeimos neretai priverstos rinktis privačias paslaugas. Tyrimo dalyviai pabrėžė, kad auginant mažus vaikus reikalinga pagalba turi būti suteikiama laiku, nes ilgas laukimas sukelia papildomą įtampą ir neužtikrina savalaikės pagalbos.

Nors medicininės paslaugos iš esmės vertinamos teigiamai, viena svarbiausių visų interviu temų tapo **pagalbos stoka tėvams pirmaisiais vaiko gyvenimo mėnesiais**. Informantai pabrėžė, kad didžiausias iššūkis prasideda tuomet, kai jauna šeima grįžta namo su naujagimiu ir lieka viena spręsti daugybę praktinių bei emocinių klausimų. Vieno informanto patirtis atskleidė, kad nepakankama pagalba ankstyvuoju tėvystės laikotarpiu gali tapti ir viena iš priežasčių, dėl kurių šeimos atsargiau svarsto apie antro ar vėlesnių vaikų susilaukimą.

„<...>, apie antrą vaiką galvojame gerokai atsargiau. Ne todėl, kad nenorėtume, bet todėl, kad susidūrėme su realybe. Didžiausias sunkumas buvo ne finansai, o pagalbos trūkumas.“

Šią įžvalgą iš dalies papildė ir reprezentatyvaus tyrimo rezultatai. Nors didelė dalis šeimų nenurodė konkretaus paslaugų trūkumo kūdikio laukimo laikotarpiu ir pirmaisiais jo gyvenimo metais arba su tokia problema nebuvo susidūrusi, tarp šeimų, kurios paslaugų pasigedo, dažniausiai buvo įvardijama pagalba pogimdyvinės depresijos ir kitų emocinių sunkumų atvejais bei psichologinė pagalba (5 proc.), taip pat pasirengimo gimdymui kursai ir informacija (4 proc.) (9 pav.).

Kokių paslaugų (pvz., pasiruošimo gimdymui, pagalbos pirmaisiais vaiko gyvenimo metais, pagalbos pogimdyvinės depresijos atveju, tėvystės įgūdžių stiprinimo, emocinės paramos ir kt.) labiausiai pasigendate kūdikio laukimo periodu ir pirmaisiais jo gyvenimo metais savo savivaldybėje?

9 pav. Paslaugų poreikis kūdikio laukimo laikotarpiu ir pirmaisiais jo gyvenimo metais, proc.
Šaltinis: Lietuvos šeimų poreikių tyrimas (<https://seima2050.lt/tyrimas/>)

Jaunos šeimos pasigenda lengvai prieinamų žindymo konsultacijų, emocinės ir psichologinės pagalbos po gimdymo, **aiškos informacijos apie pagalbos galimybes**. Pirmaisiais vaiko gyvenimo mėnesiais šeimos dažnai susiduria su kūdikio miego, maitinimo, dienos režimo, nuolatinio nuovargio ir emocinės įtampos iššūkiais. Todėl, informantų nuomone, pagalba turėtų apimti ne tik konkrečių problemų sprendimą, bet ir praktines konsultacijas apie vaikų raidą, emocinius poreikius, tėvystės įgūdžius bei tinkamą reagavimą

įvairiose vaiko raidos situacijose. Psichologinė ir konsultacinė pagalba vertinama kaip universali paslauga, kuri turėtų būti prieinama kiekvienai šeimai nepriklausomai nuo jos socialinės padėties. Taip pat pabrėžta, kad konsultacijos aktualios ne tik pogimdyviniu laikotarpiu, bet ir vėliau – sprendžiant vaikų emocijų, adaptacijos ugdymo įstaigose, auklėjimo bei tarpusavio santykių klausimus. Kaip vieną iš būdų užtikrinti, kad šeima jau gimus vaikui gautų informaciją apie prieinamą pagalbą, vienas iš informantų nurodė galimybę ją suteikti tiesioginio kontakto metu, kai specialistas bendrauja su šeima, lanko ją, galėtų įteikti informatyvų lankstinuką.

Vis dėlto, informantai pabrėžė, kad šeimoms reikalingas ne pavienis specialistas, o nuosekli ankstyvosios pagalbos sistema. Kaip gerosios praktikos pavyzdys buvo minimas Anglijoje taikomas modelis, kai pirmaisiais mėnesiais po gimdymo šeimą reguliariai lanko specialistas, stebi mamos ir kūdikio savijautą, atsako į iškilusius klausimus, suteikia emocinę paramą bei prireikus nukreipia į reikiamas paslaugas. Informantų nuomone, toks modelis padėtų šeimoms lengviau **prisitaikyti prie naujo gyvenimo etapo**, laiku pastebėti kylančius sunkumus ir sumažintų vienišumo jausmą, ypač **pirmą kartą tėvais tapusiems** ar kelis vaikus auginantiems tėvams.

Kartu išryškėjo ir **informacijos prieinamumo problema**. Informantai pažymėjo, kad apie savivaldybių organizuojamus tėvystės mokymus, psichologinę pagalbą ir kitas šeimoms skirtas paslaugas dažniausiai sužino atsitiktinai – per socialinius tinklus, kitus tėvus ar pažįstamus, o ne tiesiogiai iš savivaldybės. Jų nuomone, savivaldybės turėtų aktyviau viešinti informaciją apie šeimoms skirtas konsultacijas, mokymus ir paskaitas, užtikrindamos, kad informacija šeimas pasiektų laiku ir būtų lengvai prieinama. Taip pat pabrėžta, kad psichologinė pagalba turėtų būti lengvai prieinama ir nereikalauti ilgo laukimo, o net ir paprastas informacinis paketas su pagrindine informacija bei pagalbos kontaktais galėtų tapti reikšminga pagalba pirmuosius vaiko auginimo mėnesius.

Jaunimo grupėje dar viena iš aktualių temų buvo **atsakingas požiūris į tėvystę**. Jauni žmonės šeimos kūrimą sieja ne tik su materialiniu pasirengimu, bet ir su emocine branda, gebėjimu kurti saugius santykius bei prisiimti ilgalaikę atsakomybę už vaiką. Dalis dalyvių pažymėjo, kad šeimos kūrimas šiandien dažnai atidedamas ne dėl vertybių stokos, o dėl didesnio atsakomybės suvokimo. Todėl informantų nuomone, **tėvystės mokymai, konsultacijos ir pasirengimo tėvystei programos** būtų naudingos ne tik jau vaikų susilaukusioms šeimoms, bet ir jauniems žmonėms, dar tik planuojantiems kurti šeimą.

Pagrindiniai poreikiai:

- lengvai prieinama reguliari specialistų pagalba, lankymas namuose, konsultavimas, praktinis mokymas, nukreipimas pirmaisiais vaiko gyvenimo metais;
- žindymo, psichologinės ir emocinės pagalbos prieinamumas;
- trumpesnės laukimo eilės pas gydytojus specialistus ir psichologus;
- reguliarios tėvystės konsultacijos ir mokymai įvairiais vaiko raidos etapais;
- aktyvus informavimas apie savivaldybėse teikiamas sveikatos ir psichologinės pagalbos paslaugas.

2.3. Finansinė parama ir lengvatos šeimoms

Ivardinta problema: esamos finansinės paramos priemonės nepakankamai atitinka skirtingus šeimų poreikius ir neužtikrina reikalingos pagalbos ilgalaikiu laikotarpiu.

Tiriant šį šeimai ir vaikui draugiškos aplinkos aspektą nustatytas itin žemas (vos 25 proc.) pritarimas, kad savivaldybėje teikiama finansinė parama ir lengvatos šeimoms yra pakankamos ir adekvačios. Penktadalis (20 proc.) su tuo nesutinka. Tai yra mažiausio pritarimo sulaukęs klausimas. Tai rodo, kad šis šeimai draugiškos savivaldybės aspektas neišplėtotas ir neatitinka realių šeimų poreikių. Palankiausiai situacija vertinama Marijampolės (35,4 proc.) ir Alytaus (32,6 proc.) apskrityse, prasčiausiai, nesutinkant, kad tokia parama šeimai yra pakankama ir adekvati, pozicija išsakoma Tauragės (29,4 proc.) ir Telšių (26,1 proc.) apskrityse. Unikali situacija yra Marijampolės apskrityje – nepaisant to, kad joje dalis gyventojų situaciją vertina palankiausiai šalyje (35,4 proc.), visgi čia yra ir didelė dalis vertinančių ją negatyviai (25,1 proc.).

Socialinė, finansinė parama šeimoms / lengvatos šeimoms yra vertinama kaip trečias pagal populiarumą bruožas, apibūrinantis šeimai draugišką savivaldybę. Be to, kaip svarbiausias pokytis šeimoms patrauklesnei savivaldybei kurti, antras pagal populiarumą atsakymas yra – didesnė finansinė ir socialinė parama šeimoms / skatinti gimstamumą ir jaunų šeimų įsikūrimą.

Jaunimo grupėje **ekonominis saugumas** yra dominuojanti diskusijų tema. Beveik visi dalyviai pabrėžia, kad šeimos kūrimas pirmiausia siejamas su finansiniu stabilumu, nuolatiniu darbu ir galimybe įsigyti nuosavą būstą. Tyrimo dalyvių nuomone, didelės būsto nuomos ir įsigijimo kainos yra viena pagrindinių priežasčių, dėl kurių vaikų susilaukimas atidedamas. Jaunimo nuomone, savivaldybės vaidmuo, kuriant šeimai draugišką savivaldybę, suprantamas kaip aktyvus finansinės paramos ir būsto prieinamumo užtikrinimas. Savivaldybės turėtų aktyviau prisidėti prie **pirmojo būsto įsigijimo prieinamumo užtikrinimo**. Informantai kritiškai vertino dabartinę subsidijų sistemą, nurodydami, kad ji yra sudėtinga, apima daug kriterijų, o didelė dalis paramos orientuota į regionus, nors dauguma jaunų žmonių dirba, studijuoja ir šeimas planuoja didžiuosiuose miestuose. Taip pat buvo atkreiptas dėmesys į amžiaus ribojimus. Tad dėl kriterijų gausos bei ilgų eilių jauniems žmonėms sunku prognozuoti, kada realiai bus galima pasinaudoti parama.

„Net ir atitinkant visas sąlygas nėra aišku, kada realiai būtų galima pasinaudoti parama.“

Informantai teigiamai vertina savivaldybių ir valstybės teikiamas finansinės paramos priemones šeimoms, tokias kaip **vienkartinė išmoka gimus vaikui ar kūdikio kraitelis**. Vis dėlto informantai atkreipė dėmesį į nevienodą savivaldybių praktiką, skiriant kūdikio kraitelio turinį. Jų nuomone, ši parama yra reikšminga pirmosiomis vaiko gyvenimo savaitėmis, nes padeda įsigyti būtiniausių kūdikio priežiūros priemonių.

„Skirtingose savivaldybėse situacija labai nevienoda. Vienur naujagimio kraiteliai būna gausūs ir praktiški, kitur šeimos negauna beveik nieko. Manau, kad visos šeimos turėtų turėti vienodas galimybes gauti bent minimalią pagalbą gimus vaikui. Manau, kad jaunoms šeimoms būtų naudinga suteikti nuolaidų ar paramos korteles kūdikių prekėms. Ypač

brangiai kainuoja sauskelnės ir pieno mišiniai, todėl būtent šiose srityse pagalba būtų labai reikalinga.“

Didžiausias poreikis siejamas su **nuolatine pagalba auginant vaikus**. Finansinis stabilumas, anot šeimų, yra vienas svarbiausių veiksnių apsisprendžiant dėl antro ar trečio vaiko gimimo, tad informantai siūlo **plėsti finansinę paramą šeimoms, auginančioms du ir daugiau vaikų, didinti lengvatas vaikų ugdymui, neformaliajam švietimui, vasaros stovykloms bei kompensuoti dalį vaikų priežiūros ir ugdymo išlaidų**. Taip pat išsakytas siūlymas **taikyti specialias nuolaidų ar paramos korteles kūdikių prekėms**, kurios padėtų sumažinti kasdienes išlaidas būtiniausioms prekėms, tokioms kaip sauskelnės ar pieno mišiniai.

Be pačios finansinės paramos dydžio, informantai pabrėžė ir **aiškesnio informavimo svarbą** (*plačiau apie viešinimą žr. 4.1 skyrių*). Jų nuomone, šeimos ne visada žino, kokios lengvatos ar paramos priemonės joms priklauso, todėl būtina užtikrinti, kad informacija apie visas galimas paramos formas būtų lengvai prieinama ir aktyviai viešinama.

Pagrindiniai išryškėję poreikiai:

- didesni vaiko pinigai; vienkartinė išmoka gimus vaikui;
- vienodesnis kūdikio kraitelis skirtingose savivaldybėse (siūloma turėti bendrą minimalų paramos standartą); kūdikio kraitelyje: nuolaidų ar paramos priemonės būtiniausioms kūdikių prekėms (nuolaidų korteles sauskelnėms, pieno mišiniams ir kitoms prekėms);
- prieinama parama įsigyti pirmąjį būstą; paprastesnė ir lankstesnė pirmojo būsto paramos sistema; didesnis subsidijų prieinamumas ne tik regionuose, bet ir didmiesčiuose (*plačiau žr. 1.1. skyrių*); būsto prieinamumą labiausiai padidintų: paprastesnė ir aiškesnė subsidijų sistema; mažesni administraciniai reikalavimai ir trumpesnės laukimo eilės; amžiaus ribojimo keitimas; didesnis savivaldybių vaidmuo padedant jaunoms šeimoms įsigyti pirmąjį būstą (jaunimo grupės nuomonė).
- didesnė ilgalaikė finansinė parama, lengvatos šeimoms, auginančioms du ir daugiau vaikų, ypač aktualios didesnės lengvatos vaikų ugdymui, neformaliajam švietimui ir vasaros stovykloms; dalinis vaikų priežiūros ir ugdymo išlaidų kompensavimas (*žr. 1.3. skyrių*);
- aiškesnis ir aktyvesnis informavimas apie šeimoms priklausančias paramos priemones (*žr. taip pat 4.1 skyrių*).

3. Darbo ir šeimos gyvenimo derinimas

Darbo ir šeimos gyvenimo derinimas yra svarbi šeimai draugiškos savivaldybės sąlyga, apimanti praktines aplinkybes, leidžiančias šeimai sklandžiai organizuoti kasdienį gyvenimą. Šioje srityje ypač svarbus vaikų priežiūros ir užimtumo paslaugų prieinamumas bei jų darbo laiko atitiktis šeimų poreikiams, taip pat lankstesnės darbo organizavimo galimybės ir šeimai palankios darbdavių iniciatyvos.

Įvardinta problema: Dirbančių tėvų darbo laikas dažnai nesuderinamas su ugdymo įstaigų darbo laiku dėl nelankstaus darbo grafiko ir darbo pobūdžio.

Šeimai ir vaikui palankus tėvų darbinių įsipareigojimų ritmas leidžia tėvams derinti šeimos gyvenimą ir darbą, pasirūpinant vaikų poreikius atitinkančia jų priežiūra ir ugdymu skirtingais vaiko raidos etapais. Nors darbo ir šeimos gyvenimo derinimas daugiausia priklauso nuo darbdavio taikomų lanksčių darbo sąlygų, požiūrio į mažus vaikus auginančius darbuotojus ir artimųjų pagalbos, savivaldybė pajėgi užimti svarbų vaidmenį šeimai vystant jai palankią viešojo sektoriaus ir vietinio verslo sąveikos ir bendradarbiavimo aplinką. Taip pat informantai iš jaunimo grupės atkreipė dėmesį į ilgesnių vaiko priežiūros atostogų ir didesnių motinystės (ir vaiko priežiūros) išmokų svarbą.

Informantai teigiamai vertina galimybę naudotis mamadieniais, tėvadieniais ir nedarbingumu slaugant vaiką, šios priemonės neišsprendžia kasdienių sunkumų, kai ugdymo įstaigų darbo laikas nesutampa su tėvų darbo grafiku. Be to, dalis informantų pažymėjo, kad dėl profesijos specifikos ne visada įmanoma dirbti nuotoliniu būdu ar naudotis kitomis lanksčiomis darbo formomis, todėl šeimos dažnai yra priverstos remtis senelių ar kitų artimųjų pagalba. Šias problemas atspindi ir reprezentatyvaus tyrimo rezultatai – darbo ir šeimos derinimo galimybes savivaldybėse respondentai vertina itin santūriai – mažiau nei trečdalis (vos 32 proc.) pripažįsta jas esant, 14 proc. su tuo nesutinka. Palankiausiai darbo ir šeimos derinimo galimybės vertinamos Tauragės (47,1 proc.), Telšių (45,6 proc.) ir Marijampolės (43,8 proc.) apskrityse, prasčiausiai situacija matoma Vilniaus apskrityje, kur su tuo nesutinka 16,2 proc., Klaipėdos (16,4 proc.) ir Kauno apskrityje (15,7 proc.).

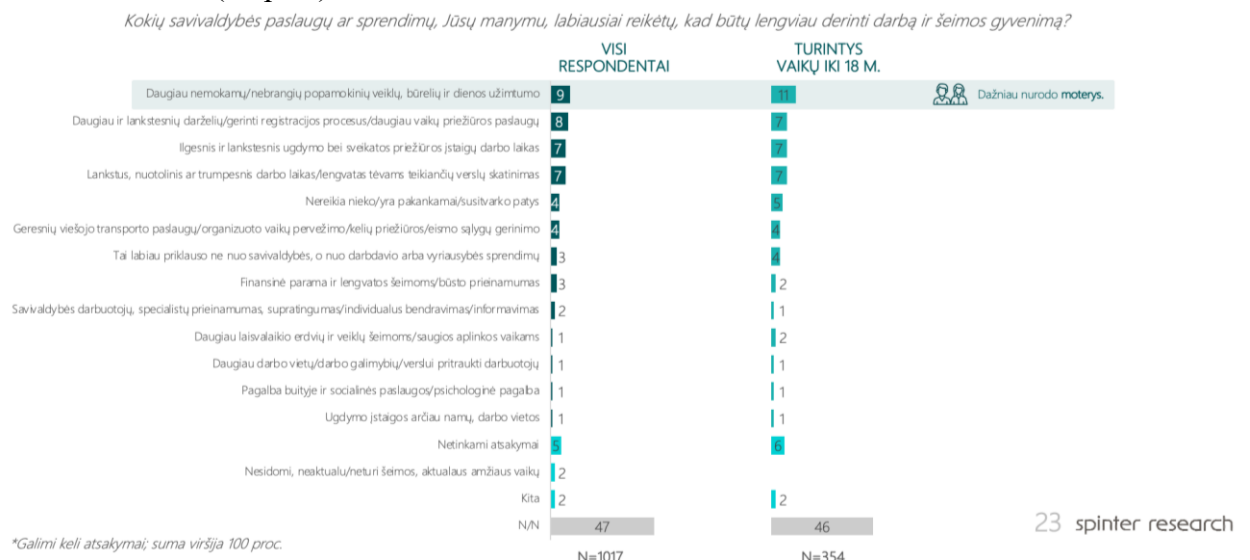
Informantai kaip vieną svarbiausių priemonių, padedančių derinti darbą ir vaikų priežiūrą, įvardijo **pakaitinius darželius, pailgintos dienos grupes bei papildomas (trumpalaikes) vaikų užimtumo veiklas po ugdymo įstaigų darbo laiko**. Šios paslaugos vertinamos kaip reali pagalba dirbantiems tėvams, todėl informantų nuomone jos turėtų būti išlaikomos ir plečiamos.

Nepaisant to, tyrime išryškėjo keli praktiniai iššūkiai. Informantai pažymėjo, kad dauguma tėvų dirba iki 17 valandos ar ilgiau, todėl ne visada spėja laiku pasiimti vaikus iš ugdymo įstaigų. Dėl to buvo išsakyta ilgesnio darželių darbo laiko, pailgintos dienos grupių veikimo bent iki 18–19 valandos, papildomų būrelių po darželio darbo laiko bei trumpalaikių vaikų priežiūros paslaugų poreikis.

„Gyvenant Kauno mieste vienas darželis, kurį lankėme, dirbdavo iki 19 valandos, todėl buvo lengviau suderinti darbą ir vaikų priežiūrą. Persikėlus į Kauno rajoną darželis dirba tik iki 18 valandos. Kartais, dirbant kitame mieste, labai sunku suspėti laiku pasiimti vaikus. Tokiais atvejais tenka prašyti artimųjų pagalbos. Manau, kad ilgesnis darželių darbo laikas būtų labai reikalingas dirbančioms šeimoms.“

Taip pat atkreiptas dėmesys į netolygų šių paslaugų prieinamumą – kai kuriose mokyklose pailgintos grupės apskritai nėra steigiamos dėl nepakankamo vaikų skaičiaus, o kitose už jas tenka papildomai mokėti. Informantai pabrėžė, kad tokios paslaugos turėtų būti prieinamos visose mokyklose, o jų finansavimas neturėtų tapti papildoma finansine našta šeimoms.

Reprezentatyviame tyrime, kaip trukdžiai tėvams sklandžiai derinti šeimos gyvenimą ir darbinis įsipareigojimus, įvardintas šeimų poreikis: daugiau nemokamų ir finansiškai prieinamų popamokinių veiklų, būrelių, dienos užimtumo veiklų (9 proc. visų respondentų, 11 proc. auginančių vaikus iki 18 metų), daugiau ir lankstesnių darželių, paprastesnės registracijos bei įvairesnių vaikų priežiūros paslaugų (atitinkamai 8 proc. ir 7 proc.), ilgesnio ir lankstesnio ugdymo ir sveikatos priežiūros įstaigų darbo laiko (7 proc.). Pastebima, kad šeimos ir darbo derinimą palengvintų lankstus, nuotolinis ar trumpesnis darbo laikas ir lengvatas tėvams teikiančio verslo skatinimas (7 proc.), geresnių viešojo transporto paslaugų / organizuoto vaikų pervežimo gerinimas. Taigi, penktadaliui (24 proc.) respondentų šio klausimo sprendimas siejasi su saugiu pasirūpinimu vaikais tėvų darbo metu, 14 proc. šio poreikio tenkinimą sieja su darbo grafiko lankstumu ir ugdymo įstaigų bei sveikatos priežiūros įstaigų darbo laiko ilgumu ir lankstumu (10 pav.).

10 pav. Paslaugų ir sprendimų poreikis siekiant derinti šeimos gyvenimą ir darbą, proc.

Šaltinis: Lietuvos šeimų poreikių tyrimas (<https://seima2050.lt/tyrimas/>)

Jaunimo grupėje darbo ir šeimos gyvenimo derinimas buvo įvardytas kaip trečia pagal svarbumą sąlyga, planuojant šeimos kūrimą. Informantai pažymėjo, kad norėtų pirmuosius dvejus–trejus vaiko gyvenimo metus skirti jo auginimui namuose, tačiau abejoja, ar tai leistų jų finansinės galimybės. Todėl, pritariama, kad šeimai draugiškoje savivaldybėje turėtų būti užtikrintos prieinamos pailgintos grupės ir kitos vaikų priežiūros paslaugos.

Pagrindiniai išryškėję poreikiai:

- lankstesnės darbo formos (nuotolinis darbas ar lanksčiu grafiku) (jaunimo nuomonė);
- ilgesnės vaiko priežiūros atostogos ir didesnės motinystės (ir vaiko priežiūros) išmokos (jaunimo nuomonė);
- savivaldybėje prieinamos vaikų priežiūros paslaugos (jaunimo nuomonė);
- ilgesnis ir lankstesnis sveikatos įstaigų darbo laikas;
- pailgintos nemokamos arba savivaldybės finansuojamos darželių ir mokyklų dienos grupės iki 18–19 val.; visos dienos grupės mokykloje;
- papildomos vaikų užimtumo veiklos po ugdymo įstaigų darbo laiko;

- pakaitiniai darželiai;
- trumpalaikės vaikų priežiūros paslaugos;
- geresnių viešojo transporto paslaugų / organizuoto vaikų pervežimo gerinimas (pavežėjimo paslaugos iš mokyklos į būrelius (kad tėvams nereikėtų vežioti)).

4. Bendradarbiavimas ir įtraukimas

Šeimai draugiškoje savivaldybėje svarbu kaip savivaldybė bendrauja su šeimomis, jas informuoja, užtikrina, kad šeimos laiku gautų joms reikalingą informaciją ir pagalbą, įtraukia į bendruomenės gyvenimą ir sprendimų priėmimą. Bendradarbiavimas ir įtraukimas apima dvi tarpusavyje susijusias dimensijas – **aiškos ir lengvai prieinamos informacijos teikimą bei šeimų įsitraukimo ir bendruomeniškumo stiprinimą**. Šeimoms svarbu ne tik žinoti, kokios paslaugos, paramos ir veiklos joms prieinamos, bet ir turėti galimybę išsakyti savo poreikius, būti išgirstoms bei dalyvauti kuriant jų gyvenamąją aplinką.

4.1. Informacijos prieinamumas šeimoms

Įvardinta problema: šeimos neturi vieningos, aiškos ir aktyviai teikiamos informacijos apie joms priklausančias paslaugas, paramą ir pagalbos galimybes, renginius šeimoms.

Ryškiausia visų interviu tema tapo **informacijos prieinamumo problema**. Informantai pabrėžė, kad ne mažiau svarbi už finansinę paramą **yra aiški, suprantama ir lengvai prieinama informacija** apie vaikų auginimą, šeimoms skirtas paslaugas, išmokas, lengvatas bei konsultacinę pagalbą. Tyrimo dalyvių nuomone, tokios informacijos šiuo metu trūksta, todėl šeimos dažnai nežino apie visas joms prieinamas galimybes.

„Daugiau žinau apie nemokamus muziejų lankymus nei apie specialiai šeimoms organizuojamas veiklas.“

Tyrimo dalyvių patirtys rodo, kad problema yra tai, **kaip informacija yra pateikiama ir kiek pastangų šeimai reikia įdėti ją surandant**. Net ir tais atvejais, kai savivaldybės interneto svetainėje ar atskirų įstaigų puslapiuose informacijos yra pakankamai, informacija yra išskaidyta tarp savivaldybės administracijos, socialinių paslaugų centrų ir kitų įstaigų interneto svetainių. Todėl šeimai ne visada pakanka rasti informaciją **vienoje vietoje** – tenka savarankiškai ieškoti, tikrinti ir susieti skirtingų institucijų pateikiamą informaciją.

Beveik visi informantai nurodė, kad informacijos apie savivaldybės teikiamas paslaugas, socialinę paramą, lengvatas ar konsultacinę pagalbą **tenka ieškoti savarankiškai**. Dažniausiai informacija gaunama iš pažįstamų, kitų tėvų, socialinių tinklų ar interneto, o ne tiesiogiai iš pačių savivaldybės institucijų.

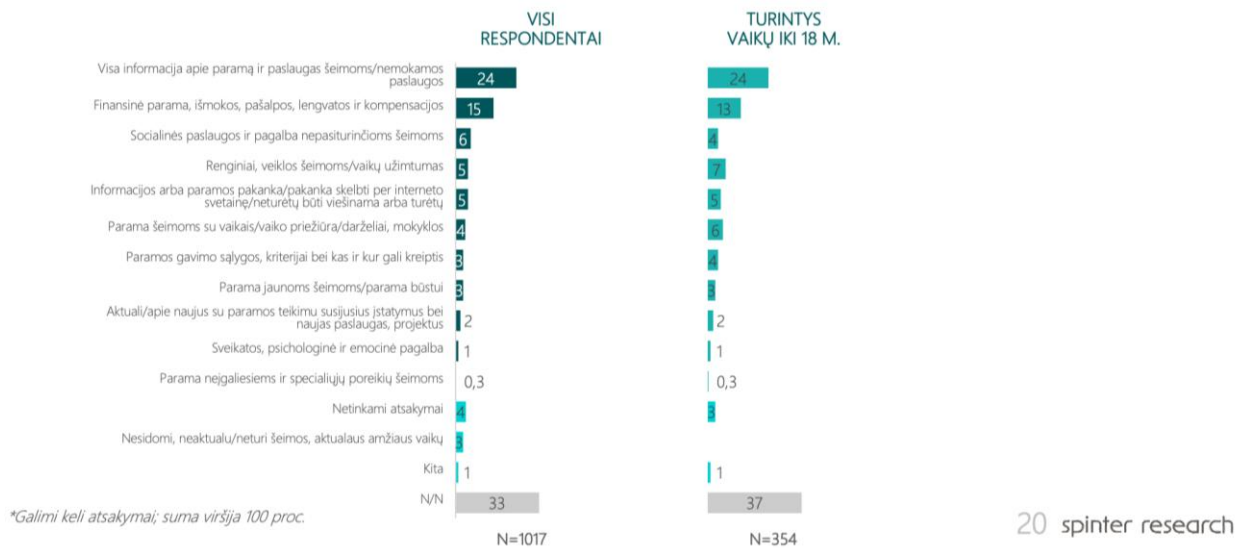
Todėl šeimų lūkestis yra ne tik gauti daugiau informacijos, bet ir užtikrinti, kad ji būtų **aiški ir suprantama, pateikta vienoje vietoje bei lengvai ir viešai prieinama**. Informantai taip pat akcentavo **aktyvesnės savivaldybės komunikacijos poreikį** – šeimai neturėtų tekti pačiai išsiaiškinti, kokia pagalba jai priklauso ir kur dėl jos kreiptis. Informacija turėtų būti **aktyviai viešinama savivaldybės ir pasiekti žmogų dar iki jam pradėdant jos ieškoti**, ypač

tais atvejais, kai ji susijusi su svarbiais šeimos gyvenimo etapais, pavyzdžiui, vaiko gimimu, pradėjimu lankyti ugdymo įstaigą ar šeimos socialinės situacijos pokyčiais. Taip pat aktualus poreikis, kad pagrindinė informacija būtų **pateikiama ir užsienio kalba**, sudarant sąlygas ją pasinaudoti visoms savivaldybėje gyvenančioms šeimoms.

Reprezentatyvaus tyrimo rezultatai taip pat parodė, kad šeimai draugišką savivaldybę žmonės identifikuoja kaip išsamią, aiškią, savalaikę **informavimo apie šeimoms priklausančias socialines išmokas sistemą**. Uždarų klausimų analizė atskleidė, kad *mažiau nei trečdalis (vos 31 proc.) respondentų ją vertina palankiai*, 22 proc. tam nepritaria. Geriausia situacija šiuo klausimu stebima Telšių apskrityje: čia 41,3 proc. respondentų pritaria, kad savivaldybė tinkamai informuoja apie šeimoms priklausančias paslaugas. Palankiau už bendrąją šalies vidurkį situacija vertinama ir Marijampolėje (37,5 proc.) bei Tauragėje (35,3 proc.), prasčiausiai Telšių apskrityje, kur daugiau nei ketvirtadalis (28,2 proc.) respondentų nepritaria teiginiui, kad jų atstovaujama savivaldybė aktyviai ir aiškiai informuoja gyventojus apie šeimoms priklausančias socialines išmokas ir paslaugas. Panašiai situacija vertinama ir Klaipėdoje (27,6 proc.). Įdomu ir tai, kad, nepaisant to, jog Marijampolėje pakankamai dažnai pritariama pateiktam teiginiui, joje ir pakankamai dažnai su juo nesutinkama (27,1 proc.).

Atvirų klausimų analizė atskleidė, kad **aktyviau turėtų būti viešinama** informacija apie paramą ir paslaugas šeimoms, nemokamas paslaugas (24 proc.), su finansine parama šeimoms susijusi informacija (finansinė parama, išmokos, lengvatos, kompensacijos, 15 proc.). Rečiau minimas poreikis teikti informaciją apie socialines paslaugas ir pagalbą nepasiturinčioms šeimoms (6 proc.), renginius ir veiklas šeimoms, vaikų užimtumą (7 proc. auginančių nepilnamečių), paramą šeimoms su vaikais, vaikų priežiūrą, darželius ir mokyklas (6 proc.), paramos gavimo sąlygas (4 proc.). Tik pavieniais atvejais minima parama jaunoms šeimoms, būstui (3 proc.), emocinė, sveikatos ir psichologinė pagalba (1 proc.), parama neįgaliesiems, spec. poreikių turinčius vaikus auginančioms šeimoms (0,3 proc.) (11 pav.). Tai leidžia kelti prielaidą, kad a) dalį informacijos respondentai, tikėtina, linkę ieškoti patys, tad nejaučia poreikio papildomai gauti ją iš savivaldybės, b) dalis paslaugų jiems neaktualios, specifinės, reikalingos mažesnei visuomenės daliai, todėl nematoma būtinybės platesniam jų viešinimui. Kartu tai rodo poreikį informacinei sistemai, kuri informaciją vieno langelio principu teiktų kryptingai, pagal sistemoje atpažįstamas šeimos specifikacijas, neperkraunant pertekline informacija tų, kuriems tam tikro pobūdžio informacija neaktuali.

Kokia informacija apie savivaldybės teikiamą paramą šeimoms, Jūsų nuomone, turėtų būti viešinama aktyviau, kad pasiektų gyventojus?

11 pav. Informacijos apie savivaldybės paramą šeimoms viešinimo poreikis, proc. Šaltinis: Lietuvos šeimų poreikių tyrimas (<https://seima2050.lt/tyrimas/>)

Fokus grupės atsakymai taip pat rodo, kad šeimos tikisi **aktyvesnės savivaldybės komunikacijos, aiškios konsultavimo sistemos ir „vieno langelio“ principu veikiančio informavimo modelio**. Jų nuomone, vienoje vietoje turėtų būti pateikiama visa informacija apie šeimoms priklausančias išmokas, lengvatas, paslaugas, konsultacijas bei aiškiai nurodyta, kur ir kokiais klausimais galima kreiptis.

„Informacijos pateikimas galėtų būti labiau orientuotas į vartotoją. Svetainėje trūksta vieningo skyriaus, kuriame būtų aiškiai ir paprastai pateikta visa jaunoms šeimoms aktuali informacija: nuo nėštumo ir vaiko gimimo, darželio registracijos, išmokų, psichologinės pagalbos iki laisvalaikio, būrelių ar šeimai skirtų renginių“.

Taip pat išsakyta lūkestis, kad gimus vaikui šeima **automatiškai** gautų informacinį paketą apie visas jai aktualias paslaugas. Ypač yra pabrėžiamas informacijos ir konsultacinės pagalbos reikalingumas **pirmaisiais vaiko gyvenimo metais**, tad informacija galėtų būti pateikiama kartu su kūdikio kraiteliu. Vienas iš informantų taip pat atkreipia dėmesį, kad savivaldybės interneto svetainėse informacijos apie pagalbą **ankstųjų šeimoms** nėra, todėl šeimoms tenka savarankiškai ieškoti informacijos per šeimų organizacijas ar paramos fondus, siekiant išsiaiškinti, kokia pagalba joms gali būti teikiama konkrečiu atveju. Šis poreikis aktualus ne tik ankstųjų šeimoms, bet ir kitoms šeimoms, susiduriančioms su specifinėmis situacijomis ar poreikiais.

Jaunimo grupėje ypač išryškėjo **informacijos ir konsultacinės pagalbos poreikis planuojant šeimą bei rengiantis tėvystei**. Informantai pabrėžė, šeimai draugiška savivaldybė turėtų ne tik suteikti informacijos ieškantiems gyventojams, bet ir aktyviai supažindinti jaunus žmones su savivaldybėje teikiamomis paslaugomis, konsultacijomis ir paramos galimybėmis dar prieš pradėdant planuoti šeimą. Informantai pažymėjo, kad jaunoms šeimoms pradžia dažnai nėra lengva, tačiau **didesnis informuotumas galėtų sumažinti neapibrėžtumą ir baimes, susijusias su šeimos kūrimu**. Jų nuomone, kartais šeimoms trūksta ne finansinių

išteklių, o žinių – nežinojimas, kaip pasirengti tėvystei, kur kreiptis pagalbos ir kokios paslaugos yra prieinamos, tampa papildoma kliūtimi.

Jauni žmonės tikisi, kad savivaldybė turėtų tapti pirmąja vieta, į kurią žmogus kreipiasi ieškodamas informacijos, tačiau dar svarbiau – pati aktyviai pasirūpinti, kad informacija gyventojus pasiektų. Jų lūkestis, kad **savivaldybės aktyviai viešins informaciją apie šeimoms skirtas paslaugas, paramą, kursus, konsultacijas ir edukacines programas interneto svetainėse, socialiniuose tinkluose ir viešosiose miesto erdvėse**, todėl net dar neplanuojantys susilaukti vaikų gyventojai žinotų, kokią pagalbą ir paslaugas ateityje galėtų gauti.

Poreikiai gauti informaciją vienoje vietoje (vieningoje informacijos platformoje) apie:

- Kursus, paskaitas ir edukacines programas būsimiems tėvams (poros santykių stiprinimas, emocinė branda ir emocinė gerovė);
- Pasirengimą tėvystei ir motinystei, nėštumui bei vaikų gimimui ir auginimui;
- Vaikų raidą ir psichologiją (vaikų raidos ypatumai, vaikų psichologija, vaiko poreikiai skirtingais amžiaus tarpsniais);
- Registraciją į ugdymo įstaigas (žr. 2.1.);
- Būrelius, vasaros stovyklas (žr. 1.3);
- Valstybės ir savivaldybės paramą (išmokos, lengvatos, paramos sistema) (gavimo sąlygos, kriterijai bei kas ir kur gali kreiptis) (žr. 2.3.);
- Savivaldybėje teikiamas paslaugas, konsultacijas ir pagalbos galimybes;
- Šeimoms skirtus renginius.

4.2. Bendruomenių kūrimas ir šeimų įtraukimas

„Draugiška savivaldybė prasideda draugiškoje seniūnijoje, kai gaunami aiškūs ir mandagūs atsakymai. <...> jeigu norim būti draugiški, tai bendraukime.“

Įvardinta problema: silpnas bendruomeniškumas, sudėtingas bendravimas su savivaldybės institucijomis ir nepakankamos šeimų galimybės įsitraukti į sprendimų priėmimą bei teikti grįžtamąjį ryšį apie savivaldybės paslaugas ir aplinką.

Vienu svarbiausiu šeimai draugiškos savivaldybės bruožu respondentai laiko savivaldybės dėmesį, draugišką bendravimą, įsiklausymą į gyventojų problemas bei pagarbą ir iniciatyvų darbuotojų elgesį.

Svarbus aspektas – **šeimų įtraukimas į savivaldybės sprendimų priėmimą ir paslaugų tobulinimą**. Tik 26 proc. reprezentatyvaus šalies gyventojų tyrimo respondentų sutinka, kad savivaldybėse yra sudarytos galimybės šeimoms įsitraukti į sprendimų priėmimą dėl joms svarbių poreikių. Tai vienas iš trijų rečiausiai respondentų palankiai vertinamų šeimoms teikiamų paslaugų ir šeimai draugiškų gyvenimo sąlygų savivaldybėje aspektų. Tai rodo, kad šalies gyventojai, tarp jų ir vaikus iki 18 m. auginančios šeimos nesijaučia esą įtraukti į jiems svarbių strateginių sprendimų siūlymo, vertinimo ir priėmimo procesą: veikiau išgyvenamas nugalinimas, nei įgalinimas šeimų gyvenimo kokybės gerinimo klausimų sprendime. Geriausiai šeimų įsitraukimo į sprendimų priėmimą situacija vertinama Marijampolės (43,8 proc.), Tauragės (31,6 proc.) ir Panevėžio (32,6 proc.) apskrityse, prasčiausiai – Vilniaus

apskirtyje, kur su tuo nesutinka ketvirtadalis (24,1 proc.), Kauno (23,5 proc.) ir Klaipėdos (21,5 proc.) apskrityse.

Informantai siūlo reguliariai organizuoti konsultacijas ir susitikimus su šeimomis, siekiant išsiaiškinti jų poreikius bei įvertinti teikiamų paslaugų kokybę. Grįžtamasis ryšys galėtų būti renkamas įvairiais būdais, įskaitant ir paprastų anoniminių elektroninių klausimynų naudojimą, kur šeimos galėtų parašyti atsiliepimą ar užpildyti apklausą. Ypač aktualus šis principas šeimoms, turinčioms specifinių poreikių, pavyzdžiui, auginančioms vaikus su negalia. Tyrimo dalyviai siūlo reguliariai susitikti su tokiomis šeimomis, išgirsti jų patirtis ir kartu ieškoti paslaugų tobulinimo sprendimų.

„Jeigu projektas tęsis, ir savivaldybė norės su mumis bendradarbiauti, tikrai turėsime pasiūlymų ir su džiaugsmu jais pasidalinsime.“

Informantai išsakė poreikį dažnesniems bendruomeniniams renginiams ir aktyvesnei informacijos apie juos sklaidai. Jų nuomone, **seniūnijos ir seniūnaičiai galėtų aktyviau atlikti tarpininko vaidmenį**, nes gerai pažindami vietos gyventojus ir jų poreikius galėtų ne tik padėti šeimoms pasiekti informaciją apie vietos iniciatyvas, paslaugas ir pagalbos galimybes, bet ir aktyviau įtraukti jas į bendruomenės veiklas. Toks vaidmuo padėtų geriau viešinti šeimoms aktualias veiklas, skatintų jų dalyvavimą, tarpusavio pažintį ir stiprintų bendruomeniškumą.

Informantai išsakė poreikį **stiprinti bendruomeniškumą ir sudaryti daugiau galimybių šeimoms tarpusavyje susipažinti, kurti socialinius ryšius ir gauti neformalų palaikymą**. Šeimoms trūksta artimos aplinkos, kurioje būtų galima ne tik dalytis informacija ar dalyvauti bendrose veiklose, bet ir prireikus gauti praktinę pagalbą, pasitarti bei užmegzti pasitikėjimu grįstus santykius. Šiame kontekste bendruomenės gali tapti svarbiu tarpininku tarp šeimos ir savivaldybės, padedančiu mažinti socialinę ir informacinę atotrūkį bei kurti šeimų tarpusavio pagalbos tinklus.

Informantai taip pat atkreipė dėmesį į **reguliarių bendruomenės renginių ir kaimynystę telkiančių iniciatyvų trūkumą bei nepakankamą informacijos apie jas sklaidą**. Dažnesnės ir geriau komunikuojamos bendros veiklos sudarytų sąlygas gyventojams geriau pažinti vieniems kitus, stiprintų tarpusavio pasitikėjimą ir saugumo jausmą, o šeimoms padėtų lengviau įsitraukti į vietos gyvenimą bei užmegzti tarpusavio pagalbos ryšius.

Atskiras poreikis – **socialinė mentorystė ir tarpusavio palaikymas jaunoms šeimoms**. Informantai siūlo kurti pagalbos sistemą, kurioje patyrę tėvai, specialistai ar kiti bendruomenės nariai galėtų padėti jaunoms šeimoms pirmaisiais vaikų auginimo metais. Tokia pagalba galėtų apimti praktinius patarimus, emocinį palaikymą, galimybę neformalioje aplinkoje pasidalyti patirtimi ir spręsti kasdienes iššūkius.

„Socialinės mentorystės idėja: savivaldos žmonės pasiskirsto vietovę ir pradeda nuo kelių gatvių bendruomenių veiklą, ir taip toliau. Žmogus, kuris dirbo su mūsų gatvėmis kontaktuodavo, apeidavo kaip koks socialinis darbuotojas mūsų namus. Darydavom gatvių bendrą susirinkimą, išsakydavom poreikius pasiūlymus.

Po to, <...> mūsų pasiūlymai būdavo perduodami toliau į savivaldos sistemą. Tai atsirado mūsų kaimynų dienos ir t.t. Savivaldybė, turinti savo socialinius mentorius, būtų labai originali ir inovatyvi. Mentorius tai ne konsultantas, o daug daugiau reiškiantis žmogus.“

Jaunimo grupė taip pat pabrėžė **bendruomenės svarbą** kuriant šeimai palankią aplinką. Jų nuomone, kai jauni tėvai jaučiasi priimami ir matomi, jie drąsiau įsitraukia į bendruomenės gyvenimą ir jaučiasi saugiau, žinodami, kad prireikus gali sulaukti aplinkinių palaikymo.

Pagrindiniai išryškėję poreikiai:

- galimybės dalyvauti priimant savivaldybės sprendimus, susijusius su šeimoms svarbiomis paslaugomis, aplinka ir gyvenimo sąlygomis;
- reguliarios konsultacijos ir susitikimai su šeimomis, siekiant išsiaiškinti jų poreikius ir į juos atsižvelgti priimant sprendimus;
- grįžtamojo ryšio apie savivaldybės paslaugas rinkimas ir šeimų patirties įtraukimas į jų tobulinimą, ypač atsižvelgiant į specifinių poreikių turinčias šeimas, pavyzdžiui, auginančioms vaikus su negalia.;
- aktyvesnis seniūnijų ir seniūnaičių vaidmuo, atstovaujant vietos šeimų interesams, identifikuojant jų poreikius ir perduodant juos savivaldybei;
- aktyvesnė informacijos apie šeimoms skirtas veiklas, paslaugas ir pagalbos galimybes sklaida, ypač seniūnijų ir vietos bendruomenių lygmeniu;
- daugiau bendruomeninių renginių ir veiklų, sudarančių galimybes kaimynams ir šeimoms susipažinti, bendrauti ir kurti tarpusavio ryšius;
- socialinės mentorystės ir tarpusavio pagalbos grupės jaunoms šeimoms, pasitelkiant patyrusius tėvus, specialistus ar kitus bendruomenės narius;
- pagarbaus, aiškaus ir konstruktyvaus savivaldybės bei jos institucijų darbuotojų bendravimo, orientuoto į pagalbą, bendradarbiavimą ir sprendimų paiešką.

Apibendrinimas

Tyrimo rezultatai rodo, kad šeimos kūrimui ir šeimos gerovei įtaką daro **ekonominio saugumo, socialinio užtikrintumo ir palankios gyvenamosios aplinkos visuma**. Šeimos kūrimas pirmiausia siejamas su emociniais motyvais – tarpusavio meile, pasitikėjimu ir noru auginti vaikus, tačiau šeimos sprendimams didelę reikšmę turi ir **galimybė užsitikrinti stabilias gyvenimo sąlygas**, gauti reikalingą pagalbą ir paramą, derinti šeimos ir profesinį gyvenimą bei auginti vaikus saugioje ir jų poreikius atitinkančioje aplinkoje. Dalis šeimų pažymėjo, kad ankstyvoji tėvystė pakeitė jų požiūrį į tolimesnį šeimos planavimą, o sprendimus dėl didesnės šeimos dažnai riboja ne vaikų nenoras, bet patirtos praktinės problemos.

Šiame kontekste šeimai draugiška savivaldybė suprantama kaip **aktyvi šeimos partnerė**, kuri neapsiriboja finansinės paramos ir atskirų paslaugų teikimu, bet **nuosekliai lydi šeimą įvairiais jos gyvenimo etapais ir padeda spręsti kasdienius iššūkius**. Jaunimas dažniausiai tokią savivaldybę sieja ne su simbolinėmis iniciatyvomis, o su praktiška pagalba: aiškia informacija, efektyvia parama būstui, prieinamais darželiais, sveikatos ir psichologinėmis paslaugomis bei šeimoms pritaikyta infrastruktūra. Tad **šeimai draugiška savivaldybė suprantama kaip savivaldybė, kuri užtikrina visapusišką šeimos gerovę**.

Šią sampratą apibendrina keturi kertiniai principai: **prieinamumas** – lengvai prieinamos paslaugos, informacija ir infrastruktūra; **pagalba** – savalaikė konsultacinė, socialinė,

psichologinė ir finansinė parama; **įtrauktis** – vienodos galimybės visoms šeimoms, įskaitant vaikus su negalia ar specialiaisiais poreikiais ir **gyvenimo kokybė** – saugi aplinka, kokybiškas ugdymas, prieinamas vaikų užimtumas ir stipri bendruomenė.

Apibendrinus kokybinio ir kiekybinio tyrimų rezultatus, galima teigti, kad visos keturios analizuotos sritys daro įtaką šeimos gerovei.

Pirma sritis – šeimai ir vaikui draugiška aplinka. Tyrimo rezultatai rodo, kad šeimoms svarbi ne tik fizinė gyvenamoji aplinka, bet ir galimybės joje patogiai, saugiai ir visavertiškai gyventi bei leisti laiką. Šeimai draugiška savivaldybė siejama su saugia, tvarkinga ir šeimoms pritaikyta viešąja aplinka. Išryškėjo poreikis saugioms, tvarkingoms ir švarioms viešosioms erdvėms, žaliosioms zonoms, vaikų žaidimo, sporto ir laisvalaikio infrastruktūrai, taip pat prieinamoms popamokinėms vaikų užimtumo, sporto, kultūros ir laisvalaikio veikloms. Šeimai palanki aplinka siejama ir su galimybe šeimoms, įskaitant auginančias vaikus su negalia ar specialiaisiais poreikiais, realiai naudotis viešosiomis erdvėmis, paslaugomis ir užimtumo galimybėmis bei dalyvauti bendruomenės gyvenime. Ši sritis reprezentatyvioje apklausoje išsiskyrė kaip palankiausiai vertinama šeimai ir vaikui draugiškos aplinkos sritis – tam pritaria 49 proc. respondentų.

Antra sritis – šeimai prieinamos kokybiškos paslaugos ir finansinė parama. Šeimų gerovei svarbi galimybė laiku ir lengvai gauti reikalingas paslaugas, pagalbą ir paramą skirtingais šeimos gyvenimo etapais. Šeimai draugiška savivaldybė siejama su prieinamomis vaikų ugdymo paslaugomis, sveikatos priežiūra, psichologine ir socialine pagalba, taip pat socialine bei finansine parama ir lengvatomis šeimoms. Ypač išryškėjo ankstyvojo tėvystės laikotarpio poreikiai – šiuo metu šeimai aktuali ne tik bendro pobūdžio informacija, bet ir praktinė, konsultacinė bei emocinė pagalba, padedanti susiorientuoti naujoje situacijoje ir spręsti kasdienes iššūkius. Kartu tyrimo rezultatai atskleidžia, kad ekonominis saugumas yra svarbi šeimos stabilumo ir ilgalaikio šeimos planavimo sąlyga. Šeimoms aktualios stabilios pajamos, finansinė parama, lengvatos ir kitos socialinio saugumo priemonės, padedančios užtikrinti pagrindinius šeimos poreikius. Reprezentatyvios apklausos rezultatai rodo, kad finansinės paramos ir lengvatų šeimoms adekvatumas ir pakankamumas yra viena silpniausiai vertinamų sričių – tik 25 proc. respondentų pritaria, kad jų savivaldybėje šis poreikis yra užtikrinamas.

Trečia sritis – darbo ir šeimos gyvenimo derinimas. Trečdalis respondentų teigiamai vertina darbo ir šeimos gyvenimo derinimo galimybes savo savivaldybėje. Pagrindinis iššūkis – tėvų darbo laiko ir vaikų ugdymo bei priežiūros paslaugų darbo laiko neatitiktis, ypač tais atvejais, kai dėl darbo pobūdžio nėra galimybių dirbti lanksčiai ar nuotoliniu būdu. Šeimoms trūksta prieinamų ir lanksčių vaikų priežiūros bei užimtumo paslaugų, kurios užtikrintų vaikų priežiūrą tėvų darbo metu: ilgesnio darbo laiko darželiuose ir mokyklose, nemokamų ar savivaldybės finansuojamų pailgintos dienos grupių, papildomų veiklų po ugdymo įstaigų darbo laiko, pakaitinės ir trumpalaikės vaikų priežiūros. Taip pat išryškėja lankstesnių darbo organizavimo galimybių, ilgesnio ir lankstesnio sveikatos priežiūros įstaigų darbo laiko bei patogesnio vaikų pavėžėjimo poreikis.

Ketvirta sritis – bendradarbiavimas ir įtraukimas. Respondentai šeimai draugišką savivaldybę pirmiausia sieja su dėmesiu šeimoms, įsiklausymu į jų problemas ir pagarbiu bei iniciatyviu savivaldybės darbuotojų bendravimu. Šeimos susiduria su informacijos išskaidymo, nepakankamos komunikacijos ir ribotų galimybių dalyvauti savivaldybės gyvenime bei

sprendimų priėmimo iššūkiais. Šeimoms svarbu gauti aiškia, suprantamą ir lengvai prieinamą informaciją apie savivaldybėje teikiamą paramą, lengvatas, paslaugas, ugdymo, sveikatos priežiūros, vaikų užimtumo ir kitas galimybes. Informacijos poreikis ypač išryškėja skirtingais šeimos gyvenimo etapais, kai atsiranda naujų poreikių ir tenka susiorientuoti įvairiose paslaugų bei pagalbos sistemose. Šeimoms svarbu, kad reikalinga informacija būtų lengvai randama, pateikiama vienoje vietoje ir aktyviai pasiekianti šeimą tinkamu metu, taip mažinant poreikį pačiai šeimai ieškoti informacijos skirtinguose šaltiniuose ir institucijose. Kitas reikšmingas poreikis – galimybė būti išgirstoms ir dalyvauti savivaldybės gyvenime bei sprendimų priėmime, išsakyti savo patirtis, problemas ir pasiūlymus, teikti grįžtamąjį ryšį, kartu su savivaldybe ieškoti bendrų sprendimų. Kartu išryškėjo stipresnio bendruomeniškumo, dažnesnių bendrų veiklų, tarpusavio pagalbos ir socialinės mentorystės poreikis, ypač jaunoms ir specifinių poreikių turinčioms šeimoms.

IV. GAIRĖS SAVIVALDYBĖMS

Šiame skyriuje aptariami praktiniai žingsniai, kuriuos pagal savo galimybes gali žengti kiekviena savivaldybė, siekdama atliepti šeimų poreikius ir sudaryti palankesnes sąlygas kurti šeimą ir auginti vaikus. Kai kuriems **veiksmams įgyvendinti reikalingi politiniai ir sisteminiai sprendimai**, priimami savivaldybės tarybos ar valstybės lygmeniu, pavyzdžiui, būsto politikos priemonės. Taip pat pateikiami **veiksmi, kurių įgyvendinimui reikalingas nevyriausybinių organizacijų, bendruomenių ar kitų partnerių įsitraukimas, kurį inicijuoti galėtų savivaldybė.**

1. Šeimai draugiškos savivaldybės vizija

Remiantis Lietuvos demografinės situacijos, šeimai draugiškos savivaldybės teorinių ir praktinių modelių analize bei atliktu kokybiniu ir kiekybiniu reprezentatyviu tyrimu apie šeimų poreikius, šiame dokumente išskiriamos **4 veiklos kryptys**, kuriose iškelti tikslai yra tarpusavyje susiję ir sudarantys sąlygas šeimų gyvenimo kokybės užtikrinimui ir jų sprendimui gyventi konkrečioje teritorijoje. Atsižvelgiant į tai, siūloma tokia **šeimai draugiškos savivaldybės vizija**:

Šeimai draugiška savivaldybė – tai savivaldybė, kuri sistemingai vertina šeimų poreikius ir, į juos atsižvelgdama, kuria aplinką, kurioje žmonės gali saugiai ir stabiliai kurti šeimą bei auginti vaikus, derinti šeimos ir profesinį gyvenimą, gauti prieinamas ir kokybiškas paslaugas bei aiškią informaciją, jaustis psicho-emociškai, socialiai ir ekonomiškai saugūs, visavertiškai dalyvauti vietos bendruomenės gyvenime ir savivaldybės sprendimų priėmime.

2. Šeimai draugiškos savivaldybės strateginiai tikslai

Siekiant įgyvendinti nustatytą viziją, siūloma išskirti keturias tarpusavyje susijusias strategines kryptis:

1. Kurti šeimai palankią gyvenamąją aplinką.
2. Užtikrinti prieinamas ir kokybiškas švietimo, sveikatos ir socialines paslaugas bei stiprinti šeimų ekonominį saugumą.

3. Sudaryti sąlygas derinti profesinį ir šeimos gyvenimą.
4. Stiprinti informavimą, bendruomeniškumą ir šeimų įtraukimą į sprendimų priėmimą.

Remiantis pateiktomis kryptimis toliau pristatomi praktiniai pasiūlymai.

Šeimai ir vaikui draugiškos aplinkos kūrimo ir įgyvendinimo *galimybės ir gairės*

Siekiant įgyvendinti šeimai draugiškos savivaldybės modelį, vienu iš pamatinių aspektų yra šeimai ir vaikui draugiškos aplinkos kūrimas, proaktyviai ir aktyviai reaguojant į kintančią demografinę situaciją savivaldybėje ir joje gyvenančiųjų poreikius. Todėl vienu iš pamatinių šeimai ir vaikui draugiškos aplinkos kūrimo kriterijų turėtų tapti savivaldybėje gyvenančių **šeimų lūkesčių ir poreikių tokiai aplinkai tyrimas ir vertinimas**. Šia prasme šeimai ir vaikui draugiška aplinka turi:

a) *atitikti šeimų suvokimą*, kas joms yra šeimai ir vaikui draugiška aplinka, kokius komponentus ji apima. *Galimas sprendimas* – šio įvaizdžio tęstinis tyrimas, taip pat rėmimasis užsienio šalių patirtimi.

b) *atitikti šeimų poreikius* (*galimas sprendimas* – nuolatinė, tęstinė stebėsena tiriant realius šeimų poreikius ir siekiant į juos proaktyviai ir aktyviai reaguoti).

2.1. Kurti šeimai ir vaikui palankią gyvenamąją aplinką

Siekiamas tikslas – kurti šeimai ir vaikui palankią aplinką, kurioje šeima gali patogiai gyventi, saugiai judėti, naudotis reikalinga infrastruktūra ir laisvalaikio bei užimtumo galimybėmis

Gyvenamoji aplinka yra viena iš pagrindinių sąlygų, lemiančių šeimos kasdienę gerovę ir gyvenamosios vietos pasirinkimą. Siekiant kurti palankią gyvenamąją aplinką, savivaldybės sprendimai turėtų būti orientuoti ne tik į naujos infrastruktūros kūrimą, bet ir į esamos infrastruktūros kokybės gerinimą ir aplinkos pritaikymą šeimų poreikiams skirtingais jų gyvenimo etapais.

2.1.1. PRIEINAMAS IR ŠEIMOS POREIKIUS ATITINKANTIS BŪSTAS

Būsto prieinamumas yra viena iš struktūrinių problemų, kurios sprendimui reikalingas nuoseklus nacionalinio ir savivaldos lygmens veiksmų koordinavimas. Aplinkos ministerijos parengtame būsto prieinamumo Lietuvoje vertinime nagrinėjami būsto įperkamumo, pasiūlos, kokybės ir kitų būsto prieinamumo problemų sprendimai reikalauja ilgalaikių, tarpusavyje suderintų priemonių, todėl reikalinga kurti nacionalinę būsto prieinamumo didinimo programą³⁷. Taip pat svarbu, kad savivaldybės sistemingai fiksuotų jų teritorijose kylančius būsto prieinamumo iššūkius ir teiktų siūlymus dėl nacionalinių priemonių tobulinimo, kad formuojama būsto politika atlieptų skirtingų teritorijų ir jose gyvenančių šeimų poreikius.

1. Plėsti šeimoms prieinamo būsto pasiūlą ir taikyti savivaldybės pagalbos būstui priemones pagal vietos poreikį. Atsižvelgiant į vietos situaciją, tikslinga plėtoti savivaldybės būsto fondą, efektyviau panaudoti esamą būsto fondą, plėtoti savivaldybės būsto nuomos

³⁷ Aplinkos ministerija (2026), *Būsto prieinamumo Lietuvoje didinimo galimybių vertinimas*, https://am.lrv.lt/public/canonical/1787658329/19031/Busto_prieinamumo_vertinimas.pdf.

modelius, sudarant galimybę būstą palaipsniui išsipirkti, skatinti tuščių ir nenaudojamų būstų atnaujinimą, numatant paramą jų renovacijai ir pritaikymui gyvenimui, taikyti lengvatinio savivaldybės žemės sklypų suteikimo ar kitus sprendimus, sudarančius palankesnes sąlygas šeimoms ir šeimoms skirtų būstų plėtrai.

Municipalinio būsto fondo plėtojimas (*Vilniaus m.*)

2026 m. Vilniaus miesto savivaldybės taryba pritarė municipalinio būsto fondo steigimui. Numatyta specialistams, kurių trūksta miestui, sudaryti galimybę terminuotai nuomotis būstą už mažesnę nuomos kainą nei rinkoje. Šis modelis gali padėti jauniems specialistams įsitvirtinti mieste ir sukaupti lėšų nuosavam būstui įsigyti. Dalį iš municipalinio būsto nuomos gaunamų pajamų taip pat numatoma skirti socialinio būsto fondo plėtrai³⁸.

2. Stiprinti šeimų apsaugą ir pagalbą būsto nuomos rinkoje. Savivaldybė turėtų užtikrinti, kad šeimos, susiduriančios su sunkumais būsto nuomos rinkoje, gautų aiškią informaciją apie galimas pagalbos priemones ir jų teises. Tikslinga savivaldybės interneto svetainėje ir kitais šeimoms prieinamais informacijos kanalais pateikti informaciją apie būsto nuomos mokesčio kompensacijas, socialinio būsto ir kitas savivaldybės teikiamas būsto paramos priemones, taip pat informaciją apie tai, kur kreiptis susidūrus su diskriminacija būsto nuomos rinkoje.

Savivaldybė taip pat galėtų numatyti konkrečias pagalbos priemones šeimoms, kurioms sudėtinga išsinuomoti būstą, pavyzdžiui, būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją ar kitą savivaldybės finansinę paramą, taikomą pagal vietos poreikį ir savivaldybės nustatytas sąlygas. Tokios priemonės gali būti diferencijuojamos pagal šeimos sudėtį, pajamas ar kitus savivaldybės nustatytus kriterijus.

Būsto nuomos mokesčio dalies kompensacija (*Utenos r.*)

Utenos rajono savivaldybė jaunoms šeimoms (iki 36 m.), jei ne mažiau kaip 1 mėnesį Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo nustatyta tvarka deklaruoja gyvenamąją vietą visa šeima arba yra įtraukti į gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitą ir faktiškai gyvena Utenos rajono Savivaldybėje, neturinčioms nuosavo būsto ir atitinkančioms nustatytas sąlygas, numato būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją. Jos dydis priklauso nuo šeimos narių skaičiaus: Utenos mieste skiriama po 50 Eur, o rajone – po 40 Eur per mėnesį vienam šeimos nariui, neviršijant nuomos sutartyje nurodytos sumos. Kompensacija skiriama iki vienerių metų, o būsto statybai imant paskolą – iki trejų metų, pateikus būsto nuomos sutartį ir būsto paskolos paėmimą patvirtinančius dokumentus³⁹.

³⁸ Vilniaus miesto savivaldybė (2026-03-19), *Vilniuje steigiamas municipalinio būsto fondas – siekiama pritraukti miestui trūkstamus specialistus ir didinti būsto prieinamumą*, <https://vilnius.lt/naujienos/vilniuje-steigiamas-municipalinio-busto-fondas-siekiama-pritraukti-miestui-trukstamus-specialistus-ir-didinti-busto-prieinamuma>.

³⁹ Utenos rajono savivaldybė, *Būsto nuomos mokesčio dalies kompensacija*, <https://utena.lt/paslaugos/busto-nuomos-mokescio-dalies-kompensacija/>.

3. Plėtoti savivaldybės finansinę paramą šeimoms, išigyjančioms pirmąjį būstą. Savivaldybė, atsižvelgdama į vietos būsto rinkos situaciją, galėtų numatyti papildomą finansinę paskatą pirmąjį būstą išigyjančioms šeimoms.

Savivaldybės parama šeimoms išigyjančioms pirmąjį būstą (*Radviliškio r.*)

Radviliškio rajono savivaldybė 2026 m. patvirtino papildomos finansinės paramos jaunoms šeimoms, išigyjančioms pirmąjį būstą rajone ir pasinaudojančioms valstybės finansine paskata, teikimo tvarką. Savivaldybė **prie valstybinės skiriamos subsidijos** prideda nuo savęs priedą. Savivaldybės paramos dydis, kaip ir valstybės subsidijos atveju, priklauso nuo šeimos sudėties. Vaikų neauginančioms arba vieną vaiką auginančioms jaunoms šeimoms papildomai kompensuojama 7 proc. būsto kredito sumos, dviem vaikams auginamoms šeimoms – 9 proc., o tris ar daugiau vaikų auginančioms šeimoms – 11 proc.⁴⁰

PAVYZDYS (*Utenos r.*)

Panašų sprendimą taiko ir Utenos rajono savivaldybė, kurioje jaunoms šeimoms numatyta galimybė gauti savivaldybės finansinę paramą pirmajam būstui įsigyti. Paramos dydis diferencijuojamas pagal šeimos sudėtį: vaikų neauginančioms šeimoms skiriama 10 proc. būsto kredito sumos, bet ne daugiau kaip 6 tūkst. Eur; vieną vaiką auginančioms šeimoms – 12 proc., bet ne daugiau kaip 7 tūkst. Eur; du vaikus auginančioms šeimoms – 15 proc., bet ne daugiau kaip 11 tūkst. Eur; tris ar daugiau vaikų auginančioms šeimoms – 20 proc., bet ne daugiau kaip 16 tūkst. Eur. Savivaldybės finansinė paskata **gali būti derinama** su valstybės parama pirmajam būstui įsigyti⁴¹.

Abiejose savivaldybėse bendra finansinės paskatos pagal Lietuvos Respublikos finansinės paskatos pirmąjį būstą išigyjančioms jaunoms šeimoms įstatymą ir Savivaldybės finansinės paramos dalis negali būti didesnė negu 50 procentų įsigijamo būsto vertės.

2. 1.2. SAUGI, PATOGI IR VAIKAMS PRITAIKYTA GYVENAMOJI APLINKA

- 1. Įrengti ir atnaujinti vaikų žaidimų aikšteles, pritaikant jas skirtingo amžiaus ir poreikių vaikams.** Aikštelėse numatyti atskiras ar tarpusavyje derančias erdves mažiems ir vyresniems vaikams, taip pat zonas žaidimui, aktyviam judėjimui ir sportui. Žaidimų įranga ir erdvės turėtų būti pritaikytos įvairių poreikių vaikams, įskaitant judėjimo, regos, klausos ir sensorinius poreikius, pavyzdžiui, įrengiant vežimėliams pritaikytas sūpynes, sensorinius takus, taktilinius paviršius ir kitus universalaus dizaino sprendimus.
- 2. Užtikrinti vaikų žaidimų aikštelių ir viešųjų erdvių saugumą bei prieinamumą.** Mažiau saugiose vietose, pavyzdžiui, prie judrių gatvių, siaurų kelių ar nelygaus reljefo, įrengti atitvarus, tvoreles ir kitus apsaugos sprendimus. Užtikrinti saugią ir įvairiems naudotojams pritaikytą infrastruktūrą: pasiekiamumas su kūdikio ir/ar neįgaliojo vežimėliais, saugi ir/ar speciali kelio danga (lygi ir neslidi), išpėjanti apie greta esančią gatvę, patogūs šaligatviai, prie perėjų, įvažiavimų į viešuosius pastatus ir kitas erdves

⁴⁰ Radviliškio rajono savivaldybė, *Jaunos šeimos kviečiamos pasinaudoti parama pirmajam būstui įsigyti*, <https://radviliskis.lt/naujienos/jaunos-seimos-kvieciamos-pasinaudoti-parama-pirmajam-bustui-isigyti/>.

⁴¹ Utenos rajono savivaldybė, *Savivaldybės finansinė parama jaunoms šeimoms pirmam būstui įsigyti*, <https://utena.lt/paslaugos/finansines-paramos-teikimas-pagal-utenos-rajono-savivaldybes-tarybos-patvirtinta-aprasa/>.

(nužeminimais iki 0 cm); pandusų įrengimas, saugios perėjos, įrengiamos eismo saugos salelės, taikomos greičio mažinimo priemonės, tinkamai įrengti šviesoforai ir garsiniai signalai (pritaikyta žmonėms su judėjimo ir sensorine negalia).

3. **Pritaikyti viešąsias erdves šeimoms su vaikais, sudarant sąlygas patogiai ir saugiai naudotis savivaldybės infrastruktūra.** Parkuose, viešuosiuose ir kultūrinės paskirties pastatuose, bibliotekose bei kitose šeimų lankomose vietose sudaryti sąlygas patogiai ir privačiai pamaitinti kūdikį, jį pervystyti ar nuraminti. Tam gali būti įrengiamos šeimoms skirtos ramios ir saugios erdvės, kūdikių pervystymo vietos, vaikams pritaikytos kriauklės ir tualetai bei kiti sprendimai. Kūdikių priežiūrai skirtos erdvės turėtų būti prieinamos tiek mamoms, tiek tėčiams, pavyzdžiui, kūdikio pervystymo stalas įrengtas universaliose patalpose.
4. **Užtikrinti aiškų tokių vietų ženklumą ir informacijos apie jas prieinamumą.** Savivaldybė turėtų užtikrinti, kad kūdikių maitinimo, pervystymo ir kitos šeimoms pritaikytos erdvės būtų aiškiai pažymėtos vietoje ir lengvai atpažįstamos. Informacija apie šias vietas galėtų būti pateikiama savivaldybės interneto svetainėje ar vieningoje informacijos šeimoms platformoje, nurodant jų vietą ir darbo laiką. Visuomenės sveikatos biuras ar kitas savivaldybės padalinys galėtų prisidėti prie tokios informacijos viešinimo, pavyzdžiui, parengiant informaciją „Kur pamaitinti ar pervystyti kūdikį mieste?“ ir užtikrinant, kad ją būtų lengva rasti šeimoms.

Šeimai pritaikytos viešosios erdvės – „Šeimos stotelės“ (Rokiškio r.)

Rokiškio rajono savivaldybės administracija kartu su savivaldybės šeimos taryba ir nevyriausybine organizacija „Rokiškio mamų klubas“ įgyvendina iniciatyvą „Šeimos stotelės“. Pirmoji stotelė įrengta savivaldybės administracijos gyventojų aptarnavimo erdvėje. Specialiu lipduku pažymėtose viešosiose erdvėse šeimos su vaikais gali trumpam pailsėti, nuraminti, pamaitinti ar perrengti vaiką, pasinaudoti higienos patalpomis. „Šeimos stoteles“ siūlančių įstaigų darbuotojai neįsipareigoja teikti papildomų paslaugų. Tai tiesiog saugi, šeimoms pritaikyta erdvė, kuria jos gali laisvai ir neatlygintinai pasinaudoti pagal savo poreikius, be išankstinių įsipareigojimų ar būtinybės naudotis paslaugomis⁴².

⁴² Rokiškio rajono savivaldybė, *Savivaldybės patalpose įkurta pirmoji „Šeimos stotelė“*, https://rokiskis.lt/naujienos/savivaldybes-patalpose-ikurta-pirmoji-seimos-stotele/?fbclid=IwY2xjawUGFCZwZG9mBWV4dG4DYWVtAjEwAGJyaWQRMVhqZXBLRU9qdFVqbGxzeWVzenRjBmFwcF9pZBAyMjIwMzIxNzg4MjAwODkyAAEebjdxcslxlmYdBjKUqngVDO2BCo2U62xGWQe7z2BD0an00F6q29uK7QtrnM_aem_pkG5D9MTWDrsSldfTd05nw.

4. Įrengti daugiau šeimoms skirtų poilsio vietų viešosiose erdvėse. Numatyti daugiau specializuotų lauko baldų, suoliukų, pavėsio vietų, pavėsinių, geriamojo vandens stotelių ir kitų kasdienį šeimų buvimą palengvinančių sprendimų, **kur šeimos galėtų leisti laiką kartu ir susitikti su kitomis šeimomis.** Taip pat tikslinga įrengti ramybės (mažesnio triukšmingumo) zonas, skirtas poilsiui nuo stimuliacijos šeimoms su kūdikiais ir mažamečiais vaikais; asmenims su autizmo spektro sutrikimu ar kitais sensoriniais ypatumais).

- **Plėtoti vandens pramogų erdves viešosiose vietose.** Šiltuoju metų laiku šeimoms galėtų būti įrengiami fontanai, vandens žaidimų aikštelės ar kitos saugios viešosios vandens pramogų erdvės.
- **Plėsti žaliąsias ir rekreacines erdves gyvenamosiose teritorijose.** Ypač svarbu, kad parkai, poilsio zonos ir kitos gamtinės erdvės būtų pasiekiamos gyvenantiesiems ne tik savivaldybės centre, bet ir atokesnėse teritorijose.
- **Plėsti pėsčiųjų, dviračių, viešojo transporto infrastruktūrą naujose gyvenamosiose teritorijose,** ją numatant kartu su gyvenamųjų namų ir kitų objektų plėtra.

Sukurti patogią gyventojų informavimo apie nesaugias viešąsias erdves ir infrastruktūros problemas sistemą, sudarant galimybę gyventojams lengvai pranešti apie nesaugias vietas, pažeidimus ar susidėvėjusius įrenginius viešosiose erdvėse, poilsio zonose ir žaidimų aikštelėse. Savivaldybė turėtų užtikrinti reguliarią infrastruktūros būklės ir saugumo vertinimą, operatyvų nustatytų problemų pašalinimą ir gyventojų informavimą apie jų sprendimo eigą. Apie galimybę teikti pranešimus ir jų teikimo būdus tikslinga aktyviai informuoti bendruomenę, viešosiose vietose pateikiant nuorodą, ar įrengiant QR kodus, kuriuos nuskenavus būtų galima greitai pateikti pranešimą.

„Tvarkau miestą“ sistema (Vilniaus m.)

Gyventojams sudaroma galimybė vienoje skaitmeninėje platformoje pranešti apie pastebėtas viešosios infrastruktūros, aplinkos ir kitas miesto problemas. Pateikiant pranešimą galima pasirinkti problemos tipą, nurodyti vietą, aprašyti situaciją ir pridėti nuotrauką. Užregistruotas pranešimas perduodamas atsakingam specialistui, o gyventojas gali stebėti jo nagrinėjimo ir problemos sprendimo eigą⁴³.

⁴³ Vilniaus miesto savivaldybė, *Tvarkykime miestą kartu*, https://tvarkaumiesta.lt/?city_id=10.

PAVYZDYS (Kauno m.)

Kauno m. savivaldybėje prie vaikų žaidimų aikštelės yra ženklas ant kurio parašyta „Apie sulūžusius įrenginius prašom pranešti jų savininkei Kauno miesto savivaldybei“ ir šalia matoma nuoroda (www.kaunas.lt/VZAproblemos)⁴⁴.

Saugus judėjimas ir susisiekimas

1. **Tvarkyti šaligatvius, pėsčiųjų takus ir privažiavimus** prie darželių, mokyklų, sveikatos priežiūros įstaigų, parkų ir kitų šeimoms svarbių vietų, pašalinant dangos, apšvietimo, nuolydžių ir kitus trūkumus.
2. **Įrengti papildomus greičio mažinimo kalnelius, pakeltas perėjas, apsauginius atitvarus, tinkamą apšvietimą ir aiškų kelio ženklimą** prie mokyklų, darželių, žaidimų aikštelių ir kitų šeimų su vaikais lankomų vietų.
3. **Sujungti nenutrūkstamais pėsčiųjų ir dviračių takais gyvenamąsias teritorijas su šeimoms svarbiais objektais**, numatant saugias sankirtas su važiuojamąja dalimi.
4. **Pritaikyti viešojo transporto maršrutus, stoteles ir tvarkaraščius šeimų kasdienėms kelionėms**, užtikrinant patogų susisiekimą bei galimybę patogiai važiuoti su kūdikių, vaikų ir neįgaliojo vežimėliais.
5. **Gerinti šeimų automobilio parkavimo galimybes**, pavyzdžiui, numatant nemokamą ar lengvatinį parkavimą tėvams, atvežantiems ar pasiimantiems vaikus iš ugdymo ir neformaliojo švietimo veiklų, taip pat sudarant galimybę naudotis tam skirtomis trumpalaikio sustojimo vietomis ar specialiais leidimais.

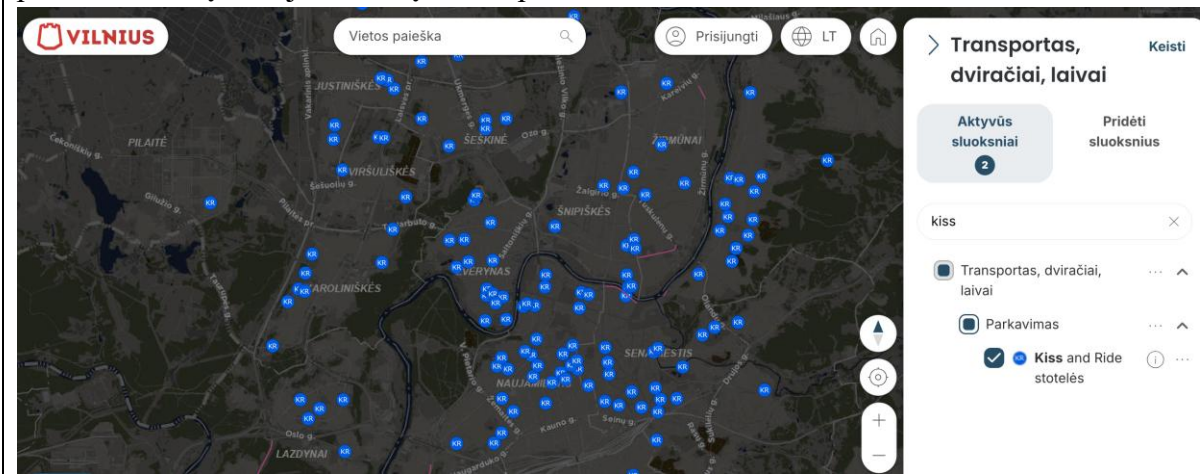
„Tėvelių stotelė“ (Vilniaus m.)

⁴⁴ Kauno miesto savivaldybė, *Sporto ir laisvalaikio infrastruktūros problemos*, <https://www.kaunas.lt/sportas/sporto-ir-laisvalaikio-infrastrukturos-problemos/>.

Vilniaus mieste ir kitose Lietuvos savivaldybėse prie ugdymo įstaigų įrengiamos specialios trumpalaikio sustojimo vietos „Tėvelių stotelės“ („Kiss and Ride“), skirtos tėvams saugiai ir patogiai išleisti arba pasiimti vaikus, nesudarant papildomų transporto spūsčių prie mokyklų. Vilniuje šios vietos paženklintos specialiais kelio ženklais, ryškiai žalios spalvos informacinėmis lentelėmis ir K+R grindinio ženklinimu. Jose numatyta galimybė trumpam sustoti, o kai kuriose vietose – sustoti iki 15 minučių, atsižvelgiant į konkrečioje vietoje nustatytas eismo sąlygas. Papildomas „Tėvelių stotelių“ vietas gali siūlyti gyventojai ir mokyklų bendruomenės⁴⁵.

Papildomai, Vilniaus miesto savivaldybės viešojo transporto interneto svetainėje pateikiamas šių sustojimo vietų žemėlapis.

Sistemiškai vertinti šeimų judumo maršrutų prieinamumą ir šalinti infrastruktūros kliūtis. Nustatyti pagrindinius šeimų judėjimo maršrutus tarp gyvenamųjų teritorijų ir mokyklų, darželių, gydymo įstaigų, parkų, viešojo transporto stotelių bei kitų dažnai lankomų objektų, įvertinti jų pasiekiamumą pėsčiomis, dviračiais ir kitomis judumo priemonėmis, nustatyti nesaugias ar sunkiai įveikiamas vietas ir numatyti jų sutvarkymą. Vertinant maršrutus tikslinga įtraukti tėvus ir žmones su negalia, šias grupes atstovaujančias nevyriausybines organizacijas, savivaldybės šeimos tarybą / komisiją, kad sprendimai atlieptų skirtingus kasdienio judėjimo poreikius.

2. 1.3. PRIEINAMAS IR ĮVAIRUS ŠEIMŲ LAISVALAIKIS BEI UŽIMTUMAS

Vaikų užimtumas⁴⁶

- Plėsti ir pritaikyti neformaliojo ugdymo pasiūlą pagal vaikų ir šeimų poreikius.** Savivaldybė turėtų vertinti savivaldybėje esančių neformaliojo ugdymo programų kryptį pasirinkimo įvairovę, periodiškai nustatyti, kokių veiklų pageidauja skirtingo amžiaus ir poreikių vaikai ir šeimos, kokiose teritorijose jų trūksta ir kokios priežastys lemia vaikų nedalyvavimą. Atsižvelgiant į nustatytą paklausą, tikslinga inicijuoti trūkstamų veiklų

⁴⁵ JUDU, *Trumpo sustojimo vietos „Tėvelių stotelė“*, <https://judu.lt/vairuotojams/teveliu-stotele/>.

⁴⁶ Rekomendacijos rengtos taip pat remiantis Lietuvos neformaliojo švietimo agentūros (LINEŠA) 2025 m. apžvalgos „*Neformalusis vaikų švietimas šalyje ir savivaldybėse 2024 m.*“ duomenimis.

atsiradimą ar esamų veiklų pritaikymą, ypač vietovėse, kuriose vaikams pasirinkimo galimybės yra ribotos.

Svarbu atsižvelgti į tai, kad **didesnė neformaliojo ugdymo programų pasiūla savaime negarantuoja didesnės vaikų aprėpties**. Todėl, planuojant NVŠ pasiūlą, svarbu vertinti ne tik programų skaičių ir įvairovę, bet ir vaikų dalyvavimo mastą, nedalyvaujančių vaikų grupes bei jų įsitraukimo kliūtis.

LINEŠA (2025) apžvalgoje pažymima, kad visose savivaldybėse galima rasti muzikos, dailės, choreografijos, šokio ir sporto programas, tačiau beveik trečdalyje savivaldybių nevyko saugaus eismo ir medijų programos, o šeštadalyje – etnokultūros, turizmo ir kraštotyros.

Stiprinti bendrojo ugdymo mokyklų (BUM) būrelių pasiūlą, kur tai padeda didinti vaikų dalyvavimą. Savivaldybė turėtų vertinti, kokių veiklų trūksta bendrojo ugdymo mokyklose ir ar esama pasiūla atitinka mokinių poreikius, ypatingą dėmesį skiriant mokykloms ir vietovėms, kuriose kitų NVŠ teikėjų pasirinkimas yra ribotas. LINEŠA duomenimis, būtent bendrojo ugdymo mokyklų būreliai atlieka reikšmingą vaidmenį užtikrinant NVŠ kryptį ir įvairovę. Mokyklose organizuojamos veiklos gali būti svarbi priemonė sudaryti galimybes dalyvauti ir tiems vaikams, kurie dėl atstumo, transporto, veiklų kainos ar kitų priežasčių nesinaudoja kitų NVŠ teikėjų paslaugomis.

- 2. Užtikrinti neformaliojo ugdymo ir vaikų vasaros stovyklų prieinamumą vaikams su negalia ir specialiaisiais poreikiais**, finansiškai ir kitomis priemonėmis skatinant būrelių ir stovyklų organizatorius įtraukti šiuos vaikus į bendras grupes ir sudaryti sąlygas gauti jų poreikius atitinkančią pagalbą. Savivaldybė galėtų teikti papildomą finansavimą organizatoriams, kompensuoti pritaikytų patalpų nuomos ar papildomo darbuotojo / asistento išlaidas, viešinti gerąją įtraukties praktiką ir organizatorius, taip pat įsteigti paskatinimo ar apdovanojimo priemones už vaikų su negalia ir specialiaisiais poreikiais įtraukimą, siekiant išvengti socialinės atskirties.
- 3. Skatinti neformaliojo ugdymo veiklose nedalyvaujančių vaikų įsitraukimą, taikant papildomas paskatas**, pavyzdžiui, organizuojant vaikų ir šeimų meno, sporto bei kitų sričių konkursus ir jų laimėtojams skiriant finansiinę paramą dalyvauti pasirinktose neformaliojo ugdymo, sporto ar kultūros veiklose, vasaros stovyklose ar edukacinėse kelionėse.

Reguliariai vertinti šeimų ir vaikų poreikį neformaliojo ugdymo ir vasaros užimtumo veikloms bei pagal nustatytą poreikį plėsti trūkstamas veiklas, įtraukiant savivaldybės įstaigas, NVO ir vietos verslą bei ieškant finansavimo ir kofinansavimo sprendimų*. **Savivaldybė galėtų sukurti tikslinę finansavimo programą ar finansuoti atskirus projektus**, skirtus papildomai kompensuoti vaikų dalyvavimo neformaliojo ugdymo, vasaros stovyklų ir kitose užimtumo veiklose išlaidas.

* *Vaikų užimtumo finansinio prieinamumo priemonės pateikiamos 2.2.4 skyriaus poskyryje „Parama vaikų priežiūrai ir ugdymui“.*

Šeimos laisvalaikis

1. **Organizuoti reguliarias nemokamas ar subsidijuojamas veiklas skirtingo amžiaus vaikams, skirtingose savivaldybės vietose.** Renginius ir užsiėmimus vykdyti ne tik savivaldybės centre, bet ir seniūnijose bei kitose gyvenamosiose vietovėse rotacijos būdu.
2. **Sudaryti daugiau galimybių šeimoms laisvalaikį leisti kartu.** Planuojant veiklas (kultūros, sporto, edukacinius ir rekreacinius renginius, edukacijas) orientuotis ne tik į vaikų užimtumą, bet ir į veiklas atskirai tėvams ar veiklas, kuriose tėvai kartu su vaikais galėtų užsiimti, taip stiprinant šeimos tarpusavio ryšį.

PAVYZDYS (Kauno r.)

Kauno rajono savivaldybės viešoji biblioteka dažniausiai kartą per mėnesį organizuoja nemokamas veiklas, edukacijas, kūrybines dirbtuves skirtas šeimoms „Šeimų šeštadienis bibliotekoje“⁴⁷.

3. Sukurti vieną vietą informacijai apie veiklas ir renginius (žr. 4.1.).

2.2. Užtikrinti prieinamas ir kokybiškas paslaugas šeimai ir vaikui bei stiprinti šeimų ekonominę saugumą

Siekiamas tikslas – užtikrinti, kad šeimos galėtų laiku gauti kokybiškas, prieinamas ir jų kasdienius poreikius atitinkančias švietimo, vaikų priežiūros, sveikatos, psichologines, socialines, kultūros ir laisvalaikio paslaugas bei gauti finansinę paramą. Šeimai svarbu, kad paslaugos būtų fiziškai ir finansiškai prieinamos, kokybiškos, teikiamos tinkamu laiku ir pakankamai arti gyvenamosios vietos.

Reikalingas sisteminis šeimoms teikiamų paslaugų kiekio, turinio ir kokybės gerinimas bei aiški jų įgyvendinimo matavimo sistema. Tam reikia, kad šeimoms teikiamos paslaugos:

- **atitiktų realius poreikius** (galimas sprendimas – nuolatinė šeimų poreikių stebėseną ir analizę, sukuriant šeimų nuomonės, poreikių ir grįžamojo ryšio tyrimo sistemą, skirtą tiek proaktyviam šeimų informavimui apie joms priklausančias paslaugas, tiek apie jų vertinimą. Informacinė-vertinamoji sistema gali būti diegiama tam skirtoje elektroninėje ar kitoje terpėje, „vieno langelio“ principu, prieinama suprantamai, operatyviai, vienoje vietoje (žr. II skyriaus 3 dalies pristatymą apie Latvijos internetinėje svetainėje „Vieta šeimai“ pavyzdį). Siekis – paslaugų šeimoms tinklo plėtra pagal realius jų poreikius;

⁴⁷ Kauno rajono savivaldybės viešoji biblioteka, *Šeimų šeštadienis bibliotekoje: šeimos herbo ir monogramos kūrimo dirbtuvės*, <https://www.krsvbiblioteka.lt/renginys/seimu-sestadienis-bibliotekoje-seimos-herbo-ir-monogramos-kurimo-dirbtuves/?m07e97page=18>.

- **būtų operatyvios ir lanksčios priklausomai nuo kintančios situacijos** (galimas sprendimas – tęstinė stebėseną pasitelkiant šeimų poreikių ir grįžtamojo ryšio tyrimo ir vertinimo sistemą);
- **finansiška, geografiškai prieinama** (galimas sprendimas – lankstaus, įvairaus finansavimo paieška įtraukiant NVO, verslą, darbdavius, projektines veiklas; darbo ir šeimos gyvenimo derinimo paieškos, sudarant sąlygas trumpalaikiai vaikų priežiūrai darbo vietoje ir/ar netoli jos; paslaugų plėtra seniūnijose, ne tik savivaldybių centruose);
- **žinomos** (galimi sprendimai – proaktyvus informavimas apie ugdymo ir kitas paslaugas: vieningos šeimų informavimo apie joms priklausančias paslaugas teikimo ir šeimų grįžtamojo ryšio vertinimo sistemos sukūrimas ir savivaldybės gyventojų informavimas apie jos egzistavimą pasitelkiant medijas, socialinę reklamą ir pan. Sistema galėtų apimti paramos šeimai skaičiuoklę, operatyvų individualizuotą paramos nustatymą, galimybę palyginti galimus sprendimus savo ir kitose savivaldybėse).

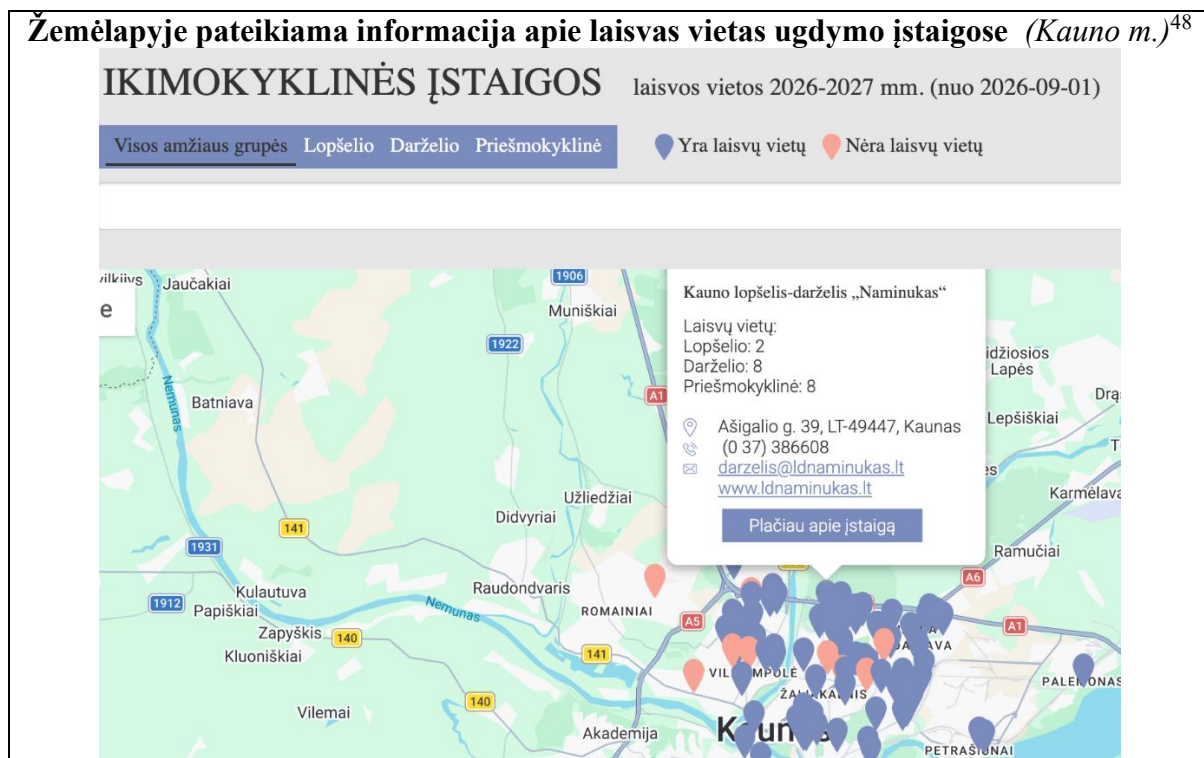
2.2.1. ŠVIETIMO IR VAIKŲ PRIEŽIŪROS PASLAUGOS

Švietimo paslaugų srityje savivaldybė turėtų siekti ne tik pakankamo ugdymo vietų skaičiaus užtikrinimo, bet ir tokios sistemos, kurioje šeimai būtų aiškios paslaugų pasirinkimo ir priėmimo sąlygos, užtikrinama paslaugų kokybė ir vaikų įtrauktis, bendradarbiaujant su tėvais.

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRIEINAMUMAS

1. Vienoje vietoje viešai pateikti informaciją apie kriterijus, prioritetus, eiles ir laisvas vietas; užtikrinti aiškų komunikavimą dėl priėmimo į ugdymo įstaigas.

Žemėlapyje pateikiama informacija apie laisvas vietas ugdymo įstaigose (Kauno m.)⁴⁸

⁴⁸ Kauno miesto savivaldybė, *Priėmimas į Kauno miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigas (informacija apie laisvas vietas)*, <https://idarzeli.kaunas.lt/z.php>.

2. **Šeimoms, negavusioms vietos savivaldybės įstaigoje** taikyti tikslines kompensacijas ar finansinį krepšėlį (diferencijuojant pagal šeimos pajamas, sudėtį ir vaiko individualius poreikius):

- **alternatyvioms vaikų priežiūros ir ikimokyklinio ugdymo paslaugoms;**
- **privatiems ir šeimos darželiams;**
- **kvalifikuotiems paslaugų teikėjams** (individualią veiklą vykdanči auklė, prižiūrinti iki penkių vaikų ikimokyklinio amžiaus vaikų savo ar nuomojamose patalpose (pridedant kompensaciją ir už nuomos kaštus).

NAUJŲ MOKSLEIVIŲ ĮTRAUKTIS IR ADAPTACIJA

Individualizuoti vaiko adaptacijos ugdymo įstaigoje (ypač ikimokyklinio ir pradinio ugdymo) programą, atsižvelgiant į šeimos situaciją (paprastai čia turėtų būti įtraukiami pedagogai, psichologai, tėvai, atskirais atvejais ir logopedai, ypač atvykus iš kitos kalbinės aplinkos ir t.t.).

Taikyti individualizuotą naujai į ugdymo įstaigą atvykusio vaiko adaptacijos modelį, kuris apimtų vaiko poreikių įvertinimą prieš pradedant lankyti ugdymo įstaigą, individualaus adaptacijos plano sudarymą, atsakingo pedagogo ar mentoriaus paskyrimą, reguliarių vaiko savijautos ir pažangos stebėjimą bei, esant poreikiui, psichologo, socialinio pedagogo, specialiojo pedagogo, logopedo ir kitų švietimo pagalbos specialistų įsitraukimą. Adaptacijos procese užtikrinti nuolatinį bendradarbiavimą su tėvais ir papildomą kalbinę bei socialinę pagalbą vaikams, atvykusiems iš kitos kalbinės ar kultūrinės aplinkos.

ĮTRAUKUSIS UGDYMAS IR PAGALBA VAIKUI

1. **Didinti ikimokyklinio ir bendrojo ir neformalaus ugdymo erdvių prieinamumą vaikams su negalia ir specialiaisiais ugdymosi poreikiais.** Pritaikyti erdves judėjimo, sensorinių ar kitų specifinių poreikių turintiems asmenims. Vykdyti nuolatinę situacijos ir šeimų poreikių savivaldybėje dinamikos stebėseną.
2. **Stiprinti švietimo pagalbos specialistų komandą ir užtikrinti jos prieinamumą pagal realius vaikų poreikius.** Ugdymo įstaigose turėtų būti užtikrinamas pakankamas dalyko pedagogų, logopedų, socialinių pedagogų/darbuotojų, mokinio padėjėjų, psichologų ir kitų specialistų prieinamumas, prireikus viršijant minimalius teisės aktuose nustatytus reikalavimus. Specialistų poreikis turėtų būti reguliariai vertinamas, atsižvelgiant į vaikų ir šeimų situaciją bei jų grįžtamąjį ryšį.
3. **Stiprinti ugdymo bendruomenės kompetencijas ir pasirengimą įtraukiajam ugdymui.** Organizuoti ir finansuoti nuolatinį mokymus apie specialiuosius ugdymo poreikius pedagogams, mokinio padėjėjams, tėvams pagal realius poreikius; teikti išsamią ir suprantamą informaciją apie įtraukųjį ugdymą, įtraukti visą švietimo bendruomenę (tėvus, mokinius, pedagogus, mokinio padėjėjus, kitą personalą); naudoti socialinę reklamą, skatinant emocinio intelekto ugdymą ir patyčių prevenciją.
4. **Sukurti sklandų vaiko individualių poreikių nustatymo ir pagalbos koordinavimo mechanizmą.** Nustačius vaiko specialiuosius poreikius, ugdymo įstaiga turėtų padėti

koordinuoti reikalingos pagalbos suteikimą, padėti šeimai susiorientuoti tarp skirtingų specialistų ir paslaugų bei palaikyti nuolatinę ryšį su tėvais.

Projektas „Išmanios ir koordinuotos švietimo pagalbos plėtra Kauno rajone“

Kauno rajone stiprinamas **įtraukusis ugdymas**, plečiamos švietimo pagalbos paslaugos ir įgyvendinamas projektas „Išmanios ir koordinuotos švietimo pagalbos plėtra Kauno rajone“⁴⁹. Priemonės taikomos, siekiant užtikrinti vaikų su negalia integraciją į ugdymo ir laisvalaikio veiklas:

- **Mokyklų infrastruktūros modernizavimas ir pritaikymas:** mokyklų ir darželių pastatai bei aplinka pritaikomi judėjimo ir kitiems mokinių specialiesiems poreikiams (pandusai, keltuvai, pritaikyti sanitariniai mazgai, įrengti sensoriniai kambariai).
- **Švietimo pagalbos prieinamumo didinimas:** kasmet nuosekliai didinamas švietimo pagalbos specialistų skaičius, atsižvelgiant į specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių skaičių ir poreikius: mokyklose dirba logopedai, specialieji pedagogai, psichologai, socialiniai pedagogai, kurie teikia pagalbą mokiniams, konsultuoja tiek vaikus, tiek jų tėvus bei mokytojus.
- **Savivaldybės mokyklose taikomi inovatyvūs įtraukiojo ugdymo modeliai:** Domeikavos gimnazijoje, Garliavos Adomo Mitkaus pagrindinėje mokykloje, Garliavos Jonučių progimnazijoje, Ringaudų pradinėje mokykloje, Akademijos mokykloje-darželyje „Gilė“, Mastaičių ir Užliedžių mokyklose-daugiafunkciuose centruose veikia 8 Atvirosios klasės, kuriose kartu su bendraamžiais ugdomi mokiniai, turintys didelių ir labai didelių ugdymosi poreikių. Šiose klasėse dirba du mokytojai ir mokytojo padėjėjas.
- **Teikiama Visos dienos mokyklos paslauga:** siekiama, kad vaikai su negalia galėtų likti mokykloje po pamokų saugioje aplinkoje, dalyvaudami edukacinėse ir laisvalaikio veiklose.
- **Skatinamas vaikų su negalia dalyvavimas neformaliojo vaikų švietimo veiklose,** jiems skiriamas dvigubas NVŠ krepšelis.

KOKYBIŠKAS MAITINIMAS MOKYKLOJE

Užtikrinti sveikos, kokybiškos ir vaikų individualius poreikius atitinkančios mitybos galimybes ugdymo įstaigose. Savivaldybė turėtų sudaryti sąlygas vaikams gauti visavertį ir sveikatai palankų, subalansuotą maistą, atnaujinti mokyklos valgyklų valgiaraščius, tokiu būdu skatinant moksleivius valgyti mokyklos valgykloje pagamintą maistą.

Maitinimas švediško stalo principu (Kauno r.)

⁴⁹ Kauno rajono savivaldybė, *Projektas „Išmanios ir koordinuotos švietimo pagalbos plėtra Kauno rajone“*, <https://www.krs.lt/savivaldybe/naujienos/projektas-ismanios-ir-koordinuotos-svietimo-pagalbos-pletra-kauno-rajone/>

Kauno rajono mokyklos pirmosios šalyje įdiegė švediško stalo principą, o vaikų maitinimo organizavimas jau ne vienus metus pateikiamas kaip sektinas pavyzdys šalies ugdymo įstaigose. Pilotinis savitarnos stalo projektas pradėtas 2017 m., įdiegiant naujas priemones, keičiant maisto kultūrą, taikant mokinių savitarnos aptarnavimo modelį⁵⁰.

2.2.2. SVEIKATA IR PSICHOLOGINĖ PAGALBA

Svarbu užtikrinti, kad sveikatos paslaugų gerinimas apimtų ne tik jų pasiekiamumą, bet ir kokybę bei šeimos poreikių tenkinimą.

„Sveiko vaiko valandos“ poliklinikose

Tėvai profilaktinius vizitus neretai atidėlioja dėl baimės, kad laukdami kartu su sergančiais pacientais vaikai gali užsikrėsti. Siūloma poliklinikose nustatyti atskiras valandas, dienas (pavyzdžiui, viduryje savaitės – trečiadienį) arba patalpas tik profilaktinėms sveikų vaikų paslaugoms: skiepams, patikrinimams, pažymoms ir raidos konsultacijoms. Sveikų vaikų srautus fiziškai ar laiko požiūriu atskirti nuo ūmiais infekciniais simptomais besikreipiančių pacientų ir sukurti paprastą atskirą registraciją.

PAGALBA GIMUS VAIKUI⁵¹

- **Stiprinti ankstyvosios pagalbos šeimai po vaiko gimimo prieinamumą ir tęstinumą.** Bendradarbiaujant su sveikatos priežiūros įstaigomis, bendruomeniniais šeimos namais ir socialinių paslaugų teikėjais, siekti, kad šeimos būtų žodžiu ir raštu informuojamos apie depresijos po gimdymo požymius bei asmens sveikatos priežiūros įstaigas, kuriose galima gauti pagalbą. Prireikus šeimas nukreipti į **šeimų lankymo ankstyvosios intervencijos, šeimos konsultavimo asmens (šeimos) namuose** paslaugas pagal asmens (šeimos) pageidavimą.

Užtikrinti, kad per pirmąsias tris dienas po naujagimio grįžimo iš akušerijos stacionaro šeimai namuose būtų teikiama sveikatos priežiūros paslauga – šeimą aplanko šeimos arba vaikų ligų gydytojas, arba bendrosios praktikos slaugytojas arba akušeris⁵². Užtikrinti, kad šeimoms pagal individualius poreikius būtų prieinama praktinė ir konsultacinė pagalba kūdikio priežiūros, maitinimo, tėvų emocinės savijautos ir kitais pirmaisiais vaiko gyvenimo mėnesiais kylančiais klausimais.

⁵⁰ Kauno rajono savivaldybė, *Kauno rajone plečiasi švediško stalo maitinimo modelį įsidiegusių mokyklų tinklas*, <https://krs.lt/savivaldybe/naujienos/kauno-rajone-pleciasi-svedisko-stalo-maitinimo-modeli-isidiegusiu-mokyklu-tinklas/>.

⁵¹ Rekomendacijos teikiamos ir remiantis SAM ir SADM leidinyje (2023-11-09) pateiktu 2023–2026 m. veiksmų planu „Veiksmai, stiprinantys pagalbą nėščiosioms, gimdyvėms ir mamoms (tėvams), patiriantiems psichikos sveikatos sunkumų“, https://sam.lrv.lt/uploads/sam/documents/files/Veiklos_sritys/Psichikos%20sveikatos%20skyrius/Depresija%20po%20gimdymo/Depresija%20po%20gimdymo.pdf.

⁵² Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymas Nr. 301 „Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigose“, „Profilaktinio vaikų ir pilnamečių mokinių sveikatos tikrinimo reikalavimai“ 1 punktas (suvestinė redakcija nuo 2026-06-24–2026-10-31).

IDĖJA: gimdymo patirties aptarimo konsultacija

Savivaldybė kartu su sveikatos priežiūros įstaigomis galėtų sudaryti galimybę šeimoms nemokamai gauti individualią akušerio, psichologo ar kito specialisto konsultaciją prieš gimdymą ir po jo. Konsultacijos metu šeimos galėtų pasirengti gimdymui, gauti aišką, individualius poreikius atitinkančią informaciją apie jo eigą ir galimus scenarijus, taip pat aptarti gimdymo patirtį, suprasti, kokie medicininiai procesai vyko gimdymo metu, ir užduoti likusius klausimus. Konsultacija taip pat galėtų apimti emocinės savijautos įvertinimą, su nėštumu ar gimdymu susijusių baimių, kaltės, nerimo, nusivylimo ar kitų išgyvenimų aptarimą bei emocinę paramą po komplikuoto nėštumo ar gimdymo ir pirmųjų vaiko priežiūros patirčių. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas šeimoms, susiduriančioms su sudėtingomis ar krizinėmis aplinkybėmis, pavyzdžiui, nėštumo komplikacijomis, komplikuoju ar trauminiu gimdymu, persileidimu, vaiko netektimi ar tikimybe susilaukti vaiko su negalia. Konsultaciją galėtų teikti akušeris, prireikus kartu su psichologu ar kitu specialistu, kuris padėtų įvertinti individualius šeimos poreikius, suteiktų informaciją apie tolesnės pagalbos galimybes ir, esant poreikiui, nukreiptų į psichologinę pagalbą.

EMOCINĖ IR PSICHOLOGINĖ PAGALBA TĖVAMS

- 1. Užtikrinti lengvai prieinamas pasirengimo tėvystei ir ankstyvosios tėvystės programas.** Siekti, kad būsimi tėvai dar iki vaiko gimimo galėtų lengvai ir nemokamai ar už prieinamą kainą gauti patikimą informaciją, praktinius mokymus ir specialistų konsultacijas apie nėštumo laikotarpį ir gimdymą, kūdikio priežiūrą, žindymą, vaiko sveikatą ir raidą, kasdienės rutinos organizavimą, tėvystės iššūkius, šeimos santykius ir emocinę savijautą po vaiko gimimo.

Ypatingą dėmesį skirti tėvų psichikos sveikatos raštingumui – padėti būsimiems tėvams ir jų artimiesiems suprasti galimus emocinės savijautos pokyčius nėštumo metu ir po gimdymo, pasirengti galimiems emociniams ir psichologiniams iššūkiams, žinoti, kada ir kur kreiptis pagalbos, ir suprasti, kaip artimoji aplinka gali padėti šeimai. Ši informacija galėtų būti teikiama nėščiąjų kursuose ir kitose pasirengimo tėvystei programose, kuriose dėmesys būtų skiriamas ne tik vaiko priežiūrai, bet ir nėštumo bei gimdymo laikotarpiui, pačių tėvų emocinei savijautai, šeimos santykiams ir pasirengimui pokyčiams, susijusiems su vaiko gimimu. Užtikrinti, kad būsimi tėvai būtų informuojami apie savivaldybėje prieinamas pagalbos šeimai paslaugas bei jų gavimo tvarką. Informaciją nėštumo priežiūrą teikiančiose gydymo įstaigose pateikti plakatų ir lankstinukų forma bei skelbti savivaldybės ir gydymo įstaigų interneto svetainėse. Mokymus ir konsultacijas organizuoti individualiai arba grupėse, gyvai ar nuotoliniu būdu, numatant tėvams patogų laiką. Ypatingą dėmesį skirti pirmą kartą tėvais tampantiems asmenims ir šeimoms, kurioms gali reikėti papildomos pagalbos.

Nemokama prevencinė paslauga „Naujagimiai tėvai“ (*Šiaulių m.*)

Šiaulių mieste teikiama nemokama prevencinė paslauga šeimoms su kūdikiais, nuo jų gimimo iki dvejų metų, esant negaliai – iki trejų metų. Teikiamos paslaugos: pagalba atliekant kasdienę kūdikio priežiūrą; pagalba buityje, siekiant, kad ji būtų patogė kūdikiui ir kitiems šeimos nariams; lydėjimo paslauga; emocinis palaikymas ir pastiprinimas įvairiose

gyvenimiškose situacijose; pagalba prižiūrint kūdikį; parama visais kūdikio raidos etapais; konsultavimas; atokvėpis mamai.

Programa „Kartu augame sveiki: tėvų ir vaikų kelias“ (Kauno m.)

Kauno miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras vykdo programą skirtą šeimoms, auginančioms 0–3 metų mažyliams. Programos metu organizuojami užsiėmimai aktualiomis tėvystės, vaikų sveikatos ir šeimos gerovės temomis. Juos veda įvairių sričių specialistai – dietistė, vaikų ligų gydytoja, akušerė, kineziterapeutė, psichologė, visuomenės sveikatos specialistė ir kūdikių slaugytoja. Dalyviams suteikiama praktinių žinių, užduočių ir patarimų, o papildomą informacinę bei tarpusavio palaikymo erdvę sudaro uždara programos „Facebook“ grupė. Užsiėmimai vyksta vaikams pritaikytoje erdvėje, todėl tėvai gali dalyvauti programoje kartu su mažamečiais vaikais.

Paskaitų ir užsiėmimų temos:

- Sveikatai palanki mamos ir vaikų mityba;
- Kūdikių primaitinimas – praktiniai patarimai;
- Fizinio aktyvumo reikšmė mamos ir kūdikio sveikatai;
- Praktiniai mamos ir kūdikio mankštų užsiėmimai;
- Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo žala;
- Tėvų emocijų ir dėmesingo įsisąmoninimo (mindfulness) praktinis užsiėmimas;
- Vaikų emocijos ir ribos – ryšiu grįstos auklėjimo praktikos;
- Moters sveikata;
- Kūdikių ir vaikų sveikata – dažniausios ligos, apie kurias turi žinoti tėvai;
- Kūdikių ir vaikų miego ypatumai ir principai;
- Pirmoji pagalba kūdikiui ir vaikui – praktinis užsiėmimas;
- Užkrečiamųjų ligų prevencija.

Nemokamas užsiėmimų ciklas „Kartu laukiame: žingsnis po žingsnio iki gimimo!“⁵³

(Kauno m.)

Kauno miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras organizuoja 12 susitikimų programą, skirtą besilaukiančioms ir jaunoms šeimoms. Programos metu teikiama praktinė informacija apie žindymą, kūno pokyčius, seksualinę sveikatą, sveiką mitybą nėštumo ir žindymo metu, fizinį aktyvumą, rūkymo, alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų žalą ir psichinę sveikatą. Užsiėmimus veda įvairių sričių specialistai – vaikų ligų gydytoja neonatologė, gydytoja dietologė, akušerė, psichologė ir kineziterapeutė.

**Nemokamas užsiėmimų ciklas skirtas nėščiosioms ir (ar) besilaukiančioms šeimoms
„Šiuolaikinė tėvystė: kasdienybės iššūkiai“**

(Kauno r.; įgyvendina Kauno rajono visuomenės sveikatos biuras)⁵⁴

⁵³ Kauno miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras, *Kviečiame šeimas į nemokamą paskaitų ir praktinių užsiėmimų ciklą*, <https://kaunovsb.lt/kvieciame-seimas-i-nemokama-paskaitu-ir-praktiniu-uzsiemimu-cikla-kartu-laukiame-zingsnis-po-zingsnio-iki-gimimo/>.

⁵⁴ Kauno rajono visuomenės sveikatos biuras, „Tėvystės gidas“: stipresnėms Kauno rajono šeimoms, <https://www.kaunovsb.lt/tevystes-gidas-stipresnems-kauno-rajono-seimoms/>.

Užsiėmimų tvarkaraštis

Rugsėjo 14 d. 18 val.	Sveikatai palanki mityba	Nuotolinis užsiėmimas
Rugsėjo 17 d. 18 val.	Fizinio aktyvumo reikšmė	Nuotolinis užsiėmimas
Rugsėjo 22 d. 18 val.	Psichikos sveikatos stiprinimas. Vaikų emocijos.	Nuotolinis užsiėmimas
Rugsėjo 24 d. 18 val.	Psichikos sveikatos stiprinimas. Tėvų emocijos.	Nuotolinis užsiėmimas
Rugsėjo 28 d. 18 val.	Užkrečiamųjų ligų prevencija	Nuotolinis užsiėmimas
Spalio 5 d. 18 val.	Praktinė mankšta mamai ir kūdikiui	Nuotolinis užsiėmimas
Spalio 7 d. 17 val.	Vaikų sveikata. Raida ir dažniausios ligos	Nuotolinis užsiėmimas
Spalio 12 d. 18 val.	Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo žala	Nuotolinis užsiėmimas
Spalio 13 d. 18 val.	Emocijų atpažinimo ir valdymo praktika	Nuotolinis užsiėmimas
Spalio 15 d. 18 val.	Moters sveikata	Nuotolinis užsiėmimas
Spalio 20 d. 18 val.	Saugus kūdikio miegas	Kontaktinis užsiėmimas
Spalio 22 d. 18 val.	Praktinė mankšta mamai ir kūdikiui	Nuotolinis užsiėmimas

Spalio 23 d. 10 val.	Moters sveikata	Nuotolinis užsiėmimas
Spalio 27 d. 10 val.	Vaikų sveikata. Žindymas.	Nuotolinis užsiėmimas
Spalio 28 d. 15 val.	Vaikų sveikata. Pirmoji pagalba.	Kontaktinis užsiėmimas
Jums patogi metu	Sveikatai palanki mityba. Tinkamas kūdikio pritaikymas	Video užsiėmimas

2. **Plėtoti lengvai prieinamą ankstyvąją emocinę ir psichologinę pagalbą tėvams po vaiko gimimo.** Užtikrinti galimybę tėvams po vaiko gimimo greitai gauti psichologo ar kito specialisto konsultaciją, ypatingą dėmesį skiriant emocinei savijautai, tėvystės sunkumams ir šeimos prisitaikymui po vaiko gimimo ir santykių šeimoje stiprinimui. Užtikrinti, kad sveikatos priežiūros įstaigose būtų taikoma sisteminga tėvų emocinės savijautos stebėseną.

Pagalba turėtų būti prieinama be sudėtingų administracinių procedūrų ir, atsižvelgiant į šeimos poreikius, teikiama individualiai ar grupėse, gyvai arba nuotoliniu būdu. Prireikus šeima turėtų būti nukreipiama į intensyvesnę psichologinę ar psichikos sveikatos pagalbą.

Aktyvus emocinės savijautos patikrinimas po gimdymo

Pagal vaikų profilaktinių sveikatos tikrinimų tvarką, 1, 2, 4 ir 6 kūdikio gyvenimo mėnesio apsilankymų metu sveikatos priežiūros įstaigoje slaugytojas turi pasiteirauti apie kūdikio motinos emocinę sveikatą, o nustačius galimus emocinės sveikatos sunkumus – pateikti užpildyti Edinburgo pogimdyminės depresijos klausimyną ir, atsižvelgiant į rezultatus, informuoti apie pagalbos galimybes arba skubiai nukreipti į psichikos sveikatos specialistus⁵⁵.

PAVYZDYS (Vilniaus m.)

Vilniaus miesto savivaldybėje VšĮ Šeškinės poliklinikoje buvo kuriamas **pogimdyminės depresijos atpažinimo ir pagalbos algoritmas**, kurio metu pradėta taikyti **Edinburgo pogimdyminės depresijos skalė (EPDS)**. Poliklinikos specialistų teigimu, klausimyno taikymas padeda struktūruotai įvertinti moters emocinę savijautą ir specialistams lengviau nustatyti, kada pacientei reikalinga papildoma pagalba. Pilotinio projekto metu specialistai taip pat bendradarbiavo su psichikos sveikatos specialistais, siekdami geriau atpažinti pogimdyminės depresijos riziką ir užtikrinti tinkamą moterų nukreipimą pagalbai⁵⁶.

- 3. Sudaryti galimybes tėvams lengvai gauti emocinę ir psichologinę pagalbą**, užtikrinant, kad savivaldybės visuomenės sveikatos biuras, teikiant Psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugas, organizuotų individualias ir grupines psichologo konsultacijas, streso valdymo, organizuojant savitarpio pagalbos ir psichoedukacijos užsiėmimus, taip pat sudarant galimybes gauti trumpalaikes konsultacijas be sudėtingų registracijos procedūrų. Ypatinę dėmesį skirti nėščiąjų ir pagimdžiusių moterų emocinei savijautai, kartu įtraukiant kitus tėvus ir šeimos narius.

Stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą teikiant emocinę ir psichologinę pagalbą, užtikrinant visuomenės sveikatos biurų, nevyriausybinį organizacijų ir bendruomeninių šeimos namų keitimąsi informacija, paslaugų gavėjų nukreipimą ir bendrą savitarpio pagalbos bei psichoedukacijos grupių organizavimą.

Šeimų sveikatinimo projektai

(Šiaulių m., įgyvendino Šiaulių miesto visuomenės sveikatos biuras)

- „Psichologinis šeimos pasirengimas gimdymui. [Mokymų ciklas šeimai „Sveikas mažyli!“](#) (terapijos užsiėmimai, konsultacijos, diskusijos ir kt.);
- „Pogimdyminės depresijos prevencija“ (skirtas besilaukiančioms ir jau pagimdžiusioms moterims, šeimoms, psichologams, medikams, specialistams, terapeutams, dirbantiems su šeimomis, ir visuomenei);
- Vykdo nuolatinį bendradarbiavimą – teikia konsultacijas, vykdo mokymus ir kt. – su neformaliomis mamų bendruomenėmis Šiauliuose ([Mamos kvadratu](#)).

IDĖJA: Nemokama psichologo konsultacija su vaiko priežiūra

Psichologo konsultacijos metu šalia esantis darbuotojas prižiūrėtų vaiką.

Mama galėtų pasirinkti:

⁵⁵ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymas Nr. 301 „Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigose“, „Profilaktinio vaikų ir pilnamečių mokinių sveikatos tikrinimo reikalavimai“ 2.9 papunktis (suvestinė redakcija nuo 2026-06-24–2026-10-31).

⁵⁶ LRT (2024-11-28), Vilniaus miesto savivaldybė diegia pogimdyvinės depresijos algoritmus poliklinikose, <https://www.lrt.lt/naujienos/sveikata/682/2426403/vilniaus-miesto-savivaldybe-diegia-pogimdymines-depresijos-algoritmus-poliklinikose>.

- konsultaciją kartu su kūdikiu;
- konsultaciją, kol vaikas prižiūrimas gretimoje patalpoje;
- konsultaciją nuotoliu;
- konsultaciją namuose, jei mamai sudėtinga išvykti.

Svarbu sudaryti galimybę gauti kelias konsultacijas be socialinių tarnybų vertinimo ar sudėtingo siuntimo.

IDĖJA: Poros santykių programa po vaiko gimimo

Suprastėję santykiai tarp vyro ir moters yra realus emocinis šeimos, auginančios mažus vaikus, iššūkis. Todėl pagalba neturėtų būti nukreipta tik į mamą.

Programa galėtų apimti:

- poros konsultaciją prieš gimdymą ir po jo;
- praktinius užsiėmimus apie pareigų pasidalijimą;
- konfliktų sprendimo ir bendravimo mokymus;
- informaciją tėčiams apie pogimdyminius emocinius sunkumus;
- atskiras tėčių savitarpio pagalbos grupes;
- konsultaciją porai kartu su kūdikiu arba užtikrinus jo priežiūrą.

4. Plėtoti tėvų tarpusavio pagalbos ir mentorystės galimybes. Savivaldybė galėtų sudaryti sąlygas veikti mamų ir tėvų grupėms, pirmą kartą tėvais tapusių šeimų grupėms ir mentorystės programoms. Pavyzdžiui, pirmą kartą mamai nėštumo metu arba po gimdymo galėtų būti pasiūloma savanorė mentorė, kuri išklauso, dalijasi praktine patirtimi, padeda rasti specialistus ir paskatina kreiptis profesionalios pagalbos, jei pastebi didesnių sunkumų.

IDĖJA: „Mama mamai“ – pirmųjų metų mentorystė

Pirmakartei mamai dar nėštumo metu arba po gimdymo pasiūloma savanorė mentorė – motinystės patirties turinti moteris iš tos pačios savivaldybės.

Mentorė:

- reguliariai susisiečia su mama;
- išklauso ir dalijasi praktine patirtimi;
- pakviečia į vietos veiklas;
- padeda rasti specialistus;
- pastebėjusi rimtesnių sunkumų, paskatina kreiptis profesionalios pagalbos.

Tai nėra psichologinė terapija – tai „lygi su lygia“ palaikymas, mažinantis vienišumą ir pasimetimą.

IDĖJA: „Pirmųjų vaiko metų mamų grupė“

Ne viena bendra paskaita, o nuolatinė 12–15 mamų grupė (mamų klubas), reguliariai susitinkanti visus pirmuosius vaiko metus.

Grupėje būtų:

- profesionalus moderatorius;
- atvira erdvė kalbėti apie realią motinystę;
- mamų ir kūdikių veiklos;

- pasivaikščiavimui;
- specialistų konsultacijų dienos;
- nuotolinė grupė tarp gyvų susitikimų;
- galimybė atvykti su vaiku.

Grupės būtų formuojamos pagal kūdikio gimimo laiką, todėl mamoms vienu metu išgyventų panašius vaiko raidos etapus. Tokia pati grupė galėtų būti ir mamoms, ketinančios grįžti į darbo rinką – kaip grįžti, kaip pasiruošti, kaip pasiruošti atsiskyrimui nuo vaiko ir t.t.

PAVYZDYS (Kauno r.)

Kauno rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje 2 kartus per mėnesį vyksta tėvams su mažyiais iki 2 metų skirtas klubas „0+“⁵⁷.

5. Sudaryti galimybes šeimai gauti praktinę pagalbą ir trumpalaikį atokvėpį.

Savivaldybė galėtų numatyti ribotos trukmės pagalbą šeimoms, kurioms pirmaisiais vaiko gyvenimo metais jos labiausiai reikia – pagalbą prižiūrint kūdikį, palydint į gydymo įstaigą, pasirūpinant vyresniu vaiku ar atliekant nesudėtingus buitinius darbus. Tokia pagalba būtų orientuota į trumpalaikį šeimos atokvėpį ir prevenciją, o ne ilgalaikę vaiko priežiūrą.

IDĖJA: „Dvi valandos mamai“ – praktinė pagalba namuose

Viena svarbiausių motinystės problemų pirmuosius metus po vaiko gimimo yra ilgalaikis miego trūkumas ir negalėjimas atsitraukti nuo nuolatinio buvimo mama.

Savivaldybė galėtų suteikti pirmakartėms, vienišoms, vaikus su spec. poreikiais, negalia auginančioms mamoms, krizę šeimoje patiriančioms mamoms ar pagalbos neturinčioms mamoms ribotą nemokamą pagalbos valandų krepšelį. Apmokytas darbuotojas arba savanoris atvyktų į namus ir:

- pabūtų su kūdikiu, kol mama nusiprausia, pamiega ar pavalgo;
- palydėtų į gydymo įstaigą;
- padėtų su vyresniu vaiku;
- atliktų nesudėtingus buitinius darbus;
- pabūtų šalia pirmosiomis savaitėmis po gimdymo.

Tai nebūtų ilgalaikė auklės paslauga – tai trumpas prevencinis atokvėpis mamai.

6. Plėtoti atvirus šeimos gerovės centrus ir šeimai prieinamas bendruomenines erdves.

Savivaldybė galėtų sudaryti sąlygas veikti atvirai, nestigmatizuojančiai erdvei besilaukiančioms šeimoms ir šeimoms, auginančioms mažus vaikus. Joje galėtų būti teikiamos psichologinės, socialinės, akušerio, žindymo ir kūdikio priežiūros konsultacijos, organizuojamos savitarpio pagalbos grupės, mentorystė, praktiniai užsiėmimai, trumpalaikė vaikų priežiūra ir kitos šeimų poreikius atitinkančios veiklos. Svarbu, kad į tokią erdvę būtų galima ateiti ne tik krizės atveju, bet ir dėl bendrystės, informacijos, specialistų konsultacijos ar trumpo atokvėpio.

⁵⁷ Kauno rajono savivaldybės viešoji biblioteka, Klubas 0+. <https://www.krsvbiblioteka.lt/renginys/klubas-07/>.

IDĖJA: „Šeimų gerovės centras“ – atviras šeimos gerovės ir bendrystės centras

Savivaldybėje galėtų būti įkuriama atvira, jauki ir nestigmatizuojanti fizinė erdvė besilaukiančioms bei vaikus iki 5 metų auginančioms mamoms ir tėčiams, kaip atskiras bendruomeninių šeimos namų padalinys tiems, kurie nėra krizinėje padėtyje, bet nori bendrystės, pagalbos, palaikymo, žinių. Vienoje vietoje teikiamos žindymo/maitinimo, kūdikio priežiūros, psichologinės ir socialinės konsultacijos, organizuojamos savitarpio pagalbos grupės, trumpalaikė vaikų priežiūra, veiklos mamoms su kūdikiais ir įrengiamos darbo bei poilsio vietos. Į centrą galima ateiti ne tik susidūrus su krize, bet ir ieškant bendrystės, informacijos ar trumpo atokvėpio.

Centre galėtų būti:

- jauki bendravimo ir poilsio erdvė;
- žindymo bei kūdikio priežiūros konsultacijos;
- psichologo konsultacijos ir gimdyminės emocinės būklės įvertinimas;
- akušerio, slaugytojo ar kineziterapeuto konsultacijų dienos;
- mamų savitarpio pagalbos grupės;
- pirmą kartą mamomis tapusių moterų grupės;
- trumpalaikė vaiko priežiūra;
- darbo vietos su internetu;
- kūdikio maitinimo ir pervystymo erdvės;
- mankštos mamoms su kūdikiais;
- praktiniai užsiėmimai apie miegą, primaitinimą, pirmąją pagalbą;
- šeimos navigatorius, padedantis rasti kitas savivaldybės paslaugas;
- savanorių ar patyrusių mamų mentorystę;
- veiklos tėčiams ir poroms tam tikromis dienomis.

Svarbu, kad būtų galima ateiti ir tiesiog išgerti arbatos, pabendrauti ar pailsėti – nebūtų privaloma registruotis konsultacijai ar įrodinėti socialinį poreikį. Pagalba ne tik tada, kai mama jau turi problemų, bet ir tam, kad jos neatsirastų.

Tėvų klubų tinklas Krokuvoje

Klubas tėvams su vaikais iki 3 metų. Klubai – tai vietos, kur tėvai gali susitikti ir bendrauti su savo vaikais, ypač jaunesniais nei trejų metų ir besilaukiančiais. Tai vietos, kur jie gali dalytis patirtimi, geriausia praktika ir iššūkiais, susijusiais su vaikų auginimu bei gali kurti neformalias paramos grupes⁵⁸.

Klubų tinklas nuolat plečiasi ir šiandien Krokuvoje veikia **52** klubai visame mieste. Tėvų klubų vietos suplanuotos taip, kad visų Krokuvos rajonų gyventojai galėtų patogiai jas pasiekti.

Tėvų klubai veikia bendradarbiaujant su Krokuvos miesto rotuše, nevyriausybinėmis organizacijomis ir Krokuvos kultūros įstaigomis. Prie bendradarbiavimo prisijungė ir Savivaldybės socialinės gerovės centras. Šiuo metu yra 36 klubai, kuriuos valdo

⁵⁸ Krakowska Karta Rodzinna (2026), *Kluby Rodzicow z dziećmi do lat 3*, <https://kkr.krakow.pl/206283,artykul,kluby-rodzicow.html>.

2.2.3. SOCIALINĖS PASLAUGOS IR PAGALBA ŠEIMAI

Siekiant emocinės, informacinės, konsultacinės pagalbos šeimoms prieinamumo didinimo, svarbus yra teikiamos informacijos, paslaugų, pagalbos prieinamumas, operatyvumas, preventyvumas, kokybė, ypač ištikus krizinėms situacijoms. Taip pat svarbu palaikymas ir aiškumas, kur kreiptis dėl galimos pagalbos.

- **Taikyti „vieno langelio“ principą**, kad šeimai nereikėtų savarankiškai ieškoti skirtingų institucijų ir paslaugų. Savivaldybė turėtų sudaryti galimybę šeimai vienoje vietoje gauti informaciją apie jai prieinamas išmokas, lengvatas ir paslaugas, pateikti prašymus bei gauti konsultaciją, padedančią įvertinti individualią situaciją ir pasirinkti reikalingą pagalbą. Prireikus šeima turėtų būti nukreipiama į atitinkamus specialistus ar paslaugų teikėjus, užtikrinant pagalbos koordinavimą.
- **Kurti lengvai prieinamą, koordinuotą ir šeimos poreikius atliepiančią socialinės pagalbos sistemą**, užtikrinančią savalaikę pagalbą šeimoms, susiduriančioms su socialiniais, sveikatos, negalios, smurto, priklausomybių ar kitais gyvenimo iššūkiais. Pagalba turėtų būti organizuojama pagal individualius šeimos poreikius, prireikus apimant socialinę, psichologinę, konsultacinę ir kitą reikalingą pagalbą.
- **Stiprinti pagalbą šeimoms, auginančioms vaiką ar šeimos narį su negalia**, užtikrinant lengvai prieinamas specializuotas informavimo, konsultavimo ir psichosocialines paslaugas bei pagalbą šeimos nariams. Savivaldybė turėtų sudaryti galimybes gauti nuolatines konsultacijas dėl šeimai prieinamų paslaugų ir pagalbos priemonių, taip pat užtikrinti atokvėpio paslaugų prieinamumą ir žinomumą apie tokias paslaugas.
- **Užtikrinti savalaikę ir tęstinę pagalbą krizinėse situacijose atsidūrusioms šeimoms**, sudarant galimybę operatyviai gauti nemokamą psichologinę, socialinę ir praktinę pagalbą. Savivaldybė turėtų sukurti greitojo reagavimo psichologinės pagalbos mechanizmą, leidžiantį krizę išgyvenančiai šeimai pirmąją psichologinę pagalbą gauti kuo greičiau, pavyzdžiui, per pirmąsias 48 valandas po krizės (netekties, smurto, suicido grėsmės, skrybių, ūmios, nepagydomos ligos diagnozės, stichinės nelaimės ar kt.). Pagalba turėtų būti tęsiama pagal individualų poreikį, sudarant galimybę gauti nustatytą nemokamą psichologo konsultacijų ciklą ir, kai būtina, koordinuotai pasitelkti socialinius darbuotojus, teisinės pagalbos specialistus, mediatorius ar kitus specialistus. Skubios pagalbos mechanizmas galėtų būti integruojamas į savivaldybės socialinių paslaugų centro ar socialinės paramos skyriaus veiklą, bendradarbiaujant su privačiais psichologais ir krizių centrais bei užtikrinant reikiamą specialistų rezervą.
- **Stiprinti žalingų įpročių, priklausomybių ir smurto artimoje aplinkoje prevenciją**, ypatingą dėmesį skiriant ankstyvam problemų atpažinimui ir pagalbos prieinamumui.

ŠEIMOS STIPRINIMAS

- **Užtikrinti nuolatinį tėvystės įgūdžių ugdymą ir pasirengimą**, sudarant galimybes šeimoms nemokamai dalyvauti pozityvios tėvystės kursuose, paskaitose, praktiniuose mokymuose ir savipagalbos grupėse. Veiklas organizuoti ne tik savivaldybės centre, bet ir seniūnijose, taip pat gyvai ar nuotoliniu būdu, numatant dirbantiems tėvams patogų laiką, įskaitant vakarus ir savaitgalius.

Programose nagrinėti skirtingais vaiko raidos etapais tėvams aktualius klausimus: vaikų raidą ir ugdymą, santykių šeimoje stiprinimą, bendravimą su vaikais, paauglystės iššūkius ir šeimos krizių įveikimą. Veiklas planuoti atsižvelgiant į šeimų poreikius ir skatinti tėvų įsitraukimą į jų turinio formavimą.

Nemokamas užsiėmimų ciklas skirtas šeimoms, auginančioms 0–3 metų amžiaus vaikus

(Kauno r.; įgyvendina Kauno rajono visuomenės sveikatos biuras)⁶⁰

Kauno rajono visuomenės sveikatos biuras įgyvendina projektą „Kompleksinių ir integruotų, mokslu pagrįstų visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumo užtikrinimas, bazinių visuomenės sveikatos paslaugų tikslinėms grupėms teikimas“. Viena iš projekto dalių – įgyvendinama tėvystės įgūdžių ugdymo programa „Tėvystės gidas“ apie šiuolaikinės tėvystės kasdienybės iššūkius.

Užsiėmimų tvarkaraštis

Rugsėjo 14 d. 10 val.	Sveikatai palanki mityba	Nuotolinis užsiėmimas
Rugsėjo 17 d. 10 val.	Fizinio aktyvumo reikšmė	Nuotolinis užsiėmimas
Rugsėjo 22 d. 10 val.	Psichikos sveikatos stiprinimas. Vaikų emocijos.	Nuotolinis užsiėmimas
Rugsėjo 24 d. 10 val.	Psichikos sveikatos stiprinimas. Tėvų emocijos.	Nuotolinis užsiėmimas
Rugsėjo 28 d. 16 val.	Užkrečiamųjų ligų prevencija	Nuotolinis užsiėmimas
Spalio 1 d. 10 val.	Praktinė mankšta mamai ir kūdikiui	Nuotolinis užsiėmimas
Spalio 7 d. 14 val.	Vaikų sveikata. Raida ir dažniausios ligos	Nuotolinis užsiėmimas
Spalio 9 d. 11 val.	Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo žala	Nuotolinis užsiėmimas
Spalio 13 d. 10 val.	Emocijų atpažinimo ir valdymo praktika	Nuotolinis užsiėmimas
Spalio 16 d. 10 val.	Vaikų sveikata. Vaikų dantų priežiūra	Nuotolinis užsiėmimas
Spalio 19 d. 16 val.	Fiziologiškai natūralus vaikų miegas	Kontaktinis užsiėmimas
Spalio 21 d. 10 val.	Praktinė mankšta mamai ir kūdikiui	Nuotolinis užsiėmimas

⁶⁰ Kauno rajono visuomenės sveikatos biuras, „Tėvystės gidas“: stipresnėms Kauno rajono šeimoms, <https://www.kaunorvsb.lt/tevystes-gidas-stipresnems-kauno-rajono-seimoms/>.

Spalio 27 d. 18 val.	Sveikatai palanki mityba. Žindymas	Nuotolinis užsiėmimas
Spalio 28 d. 18 val.	Vaikų sveikata. Pirmoji pagalba.	Kontaktinis užsiėmimas
Jums patogių metų	Vaikų sveikata. Naujagimio priežiūra	Video užsiėmimas
Papildoma paskaita - DOVANA:		
Rugsėjo 30 d. 18 val.	Išmokos besilaukiantiems ir pagimdžius	Nuotolinis užsiėmimas

Programa „Neįtikėtini metai“

(vykdo Higienos institutas kartu su 17 Lietuvos savivaldybių partnerių (savivaldybių visuomenės sveikatos biurais), dalyvavimas tėvų grupiniuose susitikimuose nemokamas)

Programa ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvams „Neįtikėtini metai“ skirta tėvams, įtėviams ir globėjams, auginantiems **3–6 m.** ir **6–12 m.** amžiaus vaikus. Programos trukmė atitinkamai nuo 14 iki 16 ir nuo 12 iki 14 savaičių⁶¹.

- Kartą per savaitę renkamas į 2–2,5 val. bendrą tėvų grupės susitikimą.
- Susitikimuose apmokyti grupių vadovai naudoja realaus gyvenimo situacijų vaizdo įrašus, kad paremtų tėvų mokymą ir paskatintų diskutuoti, spręsti problemas ir atlikti vaidmenų pratimus.
- Po kiekvieno grupės susitikimo tėvams užduodami praktiniai namų darbai, kurie kitame susitikime aptariami.
- Tarp grupės susitikimų grupės vadovai paskambina tėvams, kad aptartų praktines namų užduotis ir tėvams kylančius klausimus.
- Tėvai skatinami dalytis savo idėjomis tarpusavyje ne tik grupės diskusijose, bet ir su bičiuliu iš grupės, kuriam jie paskambina tarp grupės susitikimų.

Programos tikslai:

- Stiprinti ryšį su vaiku, mėgautis kartu praleistu laiku.
- Geriau suprasti vaiko elgesį ir elgesio sunkumų priežastis.
- Įsigilinti ir taikyti veiksmingus vaiko elgesio valdymo būdus.
- Išmokyti efektyviai nustatyti ribas, taisykles ir sėkmingai naudoti paskatinimų sistemą.
- Padėti savo vaikui išmokyti valdyti emocijas, kurti pozityvius santykius su kitais.
- Tobulinant tėvystės įgūdžius, labiau pasitikėti savimi.
- Suteikti pagalbą savo vaikui ir leisti jam jaustis geriau.

Programa tėvams „Augame žaisdami“ visoje Lietuvoje

(vykdo Higienos institutas)

Tai tarptautinė tėvystės įgūdžių stiprinimo programa, skirta padėti tėvams geriau suprasti savo vaikų emocijas, elgesį ir raidos poreikius. Programa sukurta remiantis šiuolaikiniais

⁶¹ Higienos institutas, Savivaldybės, vykdančios programą „Neįtikėtini metai“, <https://neitiketini-metai.lt/savivaldybes-dalyvaujancios-projekte-2/>.

vaikų raidos, emocinės sveikatos ir pozityvios tėvystės tyrimais. Ji jau praktiškai taikoma ir sėkmingai vykdoma kitose pasaulio šalyse⁶².

Programa pritaikyta tiek šeimoms, susiduriančioms su vaikų emociniais ar elgesio sunkumais, tiek tėvams, siekiantiems stiprinti santykį su vaiku (3–12 metų) ir ugdyti pozityvios tėvystės įgūdžius.

Programa padeda tėvams:

- kurti ramią ir saugią emocinę aplinką namuose;
- taikyti nuoseklias ir vaiko raidai tinkamas auklėjimo strategijas;
- geriau suprasti vaikų elgesio priežastis ir emocinius poreikius;
- stiprinti tarpusavio ryšį ir mažinti konfliktines situacijas;
- skatinti vaikų savireguliacijos, bendravimo ir emocinių įgūdžių raidą.

Kaip vyksta programa?

Programa įgyvendinama struktūruotų grupinių užsiėmimų forma:

- užsiėmimus veda du specialiai apmokyti fasilitatoriai;
- trukmė: 12–14 kas savaitinių susitikimų (po 2–2,5 val.);
- grupėje dalyvauja apie 8–12 tėvų;
- taikomi interaktyvūs metodai: žaidimai, praktinės užduotys, realių situacijų analizės;
- užsiėmimai vyksta **nuotoliniu** būdu;
- tėvai gauna metodinę medžiagą ir užduotis, skirtas taikyti namuose.

Programa orientuota į aktyvų tėvų įsitraukimą ir praktinių sprendimų paiešką.

Iniciatyva „Kauno rajono tėvams Aug(in)ti gera“

Kauno rajono visuomenės sveikatos biuras kartu su Kauno rajono savivaldybe vykdo iniciatyvą „Aug(in)ti gera“, skirtą stiprinti tėvų žinias ir įgūdžius vaikų auklėjimo, psichikos sveikatos bei sveikos gyvensenos srityse. Projektas siekia padėti tėvams gauti kokybišką, mokslo patvirtintą informaciją apie vaikų raidą, stiprinti jų emocinę, psichologinę ir fizinę sveikatą bei kurti bendruomenę, palankią vaikų augimui ir gerovei⁶³.

PAVYZDŽIAI

Kauno Vytauto Didžiojo universiteto iniciatyva Tėvų akademija. Tai dalis Socialinių mokslų fakulteto misijos. Tai kartą per mėnesį vykstantis nemokamų nuotolinių paskaitų-susitikimų ciklas, kurių metu išvalgomis ir patarimais su tėvais dalinasi psichologai, socialinio darbo specialistai, sociologai ir įvairių kitų sričių universiteto ekspertai apie tėvystę, šeimą, vaikus, jų auklėjimą ir kitomis aktualiomis temomis⁶⁴.

⁶² Higienos institutas, *Programa tėvams „Augame žaisdami“*, <https://www.hi.lt/programa-tevams-augame-zaisdami>.

⁶³ Kauno rajono savivaldybė, „Kauno rajono tėvams Aug(in)ti gera“, <https://www.krs.lt/savivaldybe/renginiai/kauno-rajono-tevams-aug-int-ti-gera/>.

⁶⁴ Vytauto Didžiojo universitetas, VDU Tėvų akademijoje – apie vaiko „nenorių“ ir kelią į motyvaciją“, <https://smf.vdu.lt/vdu-tevu-akademijoje-apie-vaiko-nenoriu-ir-kelia-i-motyvacija/>.

Kauno švietimo inovacijų centras organizuoja nemokamų ir nuotolinių paskaitų ciklą tėvams, siekiantiems geriau pažinti, suprasti, apsaugoti savo vaiką, ieškoti būdų, kaip ugdyti jo kompetencijas pagal prigimtines galias, charakterio savybes, patirtį, ugdymosi poreikius siekiant individualios vaiko pažangos⁶⁵. Paskaitas gali lankyti tėvai laisvai iš visos Lietuvos.

- **Sudaryti sąlygas šeimoms lengvai ir laiku gauti pagalbą, sprendžiant santykių, tėvystės ir šeimos, bendravimo ar šeimos ir profesinio gyvenimo derinimo sunkumus.** Pagalbą orientuoti į prevenciją – šeimos santykių stiprinimą, tėvystės įgūdžių ugdymą, konfliktų prevenciją ir gebėjimą konstruktyviai spręsti kasdienes iššūkius.
- **Sudaryti galimybes jauniems žmonėms ir poroms, planuojančioms kurti šeimą, stiprinti pasirengimą šeimos gyvenimui,** organizuojant praktinius kursus, seminarus ar kitas ugdymo formas, orientuotas į emocinę brandą, savęs ir kito pažinimą, santykių kūrimą ir puoselėjimą, bendravimą ir konfliktų sprendimą, atsakomybės prisiėmimą bei sąmoningą pasirengimą tėvystei. Tokia programa galėtų būti kuriama pagal Lietuvos šeimos centro rengimo šeimai programos analogiją, tačiau pritaikyta savivaldybės gyventojams nepriklausomai nuo jų pasirinkto šeimos kūrimo ar santuokos būdo.

PAVYZDŽIAI (siūloma kurti analogiją)

Lietuvos šeimos centras organizuoja pasirengimo šeimai ir santuokai kursus skirtus sužadėtiniams, kuriuose nagrinėjamos poros santykių, tarpusavio bendravimo, konfliktų sprendimo, šeimos kūrimo ir kitos su gyvenimu šeimoje susijusios temos. Kursai skirti padėti poroms geriau pasirengti santuokai ir šeimos gyvenimui. Grupinius mokymus sudaro 8 susitikimai, trunkantys apie 2 mėnesius, o paskaitų ciklai – 8–12 paskaitų, vykstančių 1–2 mėnesius. Taip pat siūlomas nuotolinis individualus pasirengimas, kurio trukmė – 2–6 mėnesiai, priklausomai nuo poros galimybių ir skiriamo laiko⁶⁶.

Šeimų universitetas Vilniuje, Kaune ir kituose Lietuvos miestuose organizuoja grupinius užsiėmimus skirtus **tėvams**, skirtingais vaiko raidos etapais. **Poroms** siūloma susitikimų programa, kurios metu analizuojami iš anksto paruošti atvejai, kuriuose atsispindi santuokinio gyvenimo kasdienybė, sutuoktiniams kylantys iššūkiai. **Jaunimui** siūlomas įtraukiantis unikalus kursas asmeninis projektas pagrįstus atvejo analize (angl. case method). Jų metu nesusituokę vaikinai ir merginos (21–30 metų) diskutuoja apie principus bei vertybes, kurios yra esminės priimančias asmeninius sprendimus, analizuoja aprašytas

⁶⁵ Kauno švietimo inovacijų centras, Aktyvių tėvų akademija, <https://www.kaunosic.lt/aktyviu-tevu-akademija/>.

⁶⁶ Lietuvos šeimos centras, *Sužadėtinii kursai*, <https://lietuvosseimoscentras.lt/suzadetiniu-kursai/#>.

gyvenimo situacijas, dalinasi įžvalgomis bei patirtimi apie draugystę, romantinius santykius, asmeninį augimą, šeimą, išsiskyrimą, pilietiškumą bei darbą⁶⁷.

2.2.4. FINANSINĖ PARAMA IR LENGVATOS

Šeimos materialinį saugumą apima pajamų stabilumas, būsto prieinamumas, vaikų priežiūros ir ugdymo kaštai, transporto išlaidos, vaikų užimtumo galimybės. Todėl savivaldybės vienas iš šeimos politikos tikslų turėtų būti **mažinti kasdienes vaikų auginimo sąnaudas**.

Tikslinė parama šeimoms

1. **Užtikrinti vienkartinės savivaldybės išmokos ir/ar kitos paramos šeimoms gimus vaikui teikimą.** Skirti individualizuotą savivaldybės finansinę paramą šeimai gimus vaikui, **papildant** valstybės skiriamą išmoką; išmoką diferencijuoti pagal individualią šeimos situaciją ir vaikų skaičių – **didesnė išmoka ir/ar parama gimus dvynukams, trynukams**.
Kai šeima atitinka savivaldybės nustatytas sąlygas, papildomą vienkartinę finansinę paramą tikslinga skirti kuo paprastesne tvarka, sudarant galimybę ją gauti kartu su prašymu dėl vienkartinės išmokos vaikui pagal Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymą arba, kai teisinės ir techninės sąlygos leidžia, **automatizuoti paramos skyrimą** pagal savivaldybei jau prieinamus duomenis (t.y. vienkartinė išmoka skiriama ir mokama be atskiro prašymo tam iš tėvų, kuris yra pateikęs prašymą dėl vienkartinės išmokos gimus vaikui iš valstybės biudžeto lėšų) (taikoma Utenos r. savivaldybėje⁶⁸).
2. **Plėsti savivaldybės teikiamas lengvatas ir paramą gausioms šeimoms.** Įvertinti gausioms šeimoms taikomų lengvatų ir paramos priemonių prieinamumą ir, atsižvelgiant į vietos poreikius plėsti vaikų ugdymo, neformaliojo švietimo, transporto srityse lengvatas. Taip pat tikslinga įvertinti, ar gausioms šeimoms tinkamai taikomos įstatymais nustatytos lengvatos ir paramos priemonės ir, pagal savivaldybės kompetenciją, nustatyti papildomas lengvatas.
3. **Numatyti papildomą paramą vienišų tėvų šeimoms.** Atsižvelgiant į didesnę vienam tėvui tenkančią vaikų priežiūros ir išlaikymo našą, taikyti papildomas lengvatas vaikų ugdymui, maitinimui, užimtumui, transportui ir kitoms šeimai aktualioms paslaugoms.
4. **Stiprinti paramą šeimoms, auginančioms vaiką su negalia ar specialiaisiais poreikiais, ir globėjų šeimoms.** Papildomai finansuoti vaiko su negalia šeimos išlaidas, kurių nepadengia ar tik iš dalies dengia valstybės teikiama parama, prioritetą teikiant būsto pritaikymui, transportui, reabilitacinėms priemonėms ir vaiko užimtumui.
5. **Teikti šeimos situaciją atitinkančias lengvatas viešajam transportui, pavėžėjimui ir/ar kitoms paslaugoms.** 80–100 proc. lengvata vietiniam viešajam transportui nepilnamečiams ir juos lydintiems tėvams/vienam iš tėvų, finansuojant lengvatas savivaldybės biudžeto lėšomis.

⁶⁷ Šeimų universitetas, Tėvams I Porai I Jaunimui, <https://seimu.lt/>.

⁶⁸ Utenos rajono savivaldybė, *Vienkartinė išmoka gimus vaikui (iš savivaldybės biudžeto lėšų)*, <https://utena.lt/paslaugos/vienkartinė-ismoka-gimus-vaikui-is-savivaldybes-biudzeto-lesu/>.

6. Taikyti šeimoms su vaikais skirtas nemokamas arba simbolinio mokesčio lygmens paslaugas ir nuolaidas kultūros, sporto ir laisvalaikio veiklose. Savivaldybė, atsižvelgdama į šeimų poreikius, galėtų sudaryti sąlygas šeimoms ir prioritetinėms šeimų grupėms nemokamai arba už simbolinį mokestį lankytis savivaldybės kultūros, sporto ir laisvalaikio įstaigose (pvz. baseine), taikyti specialius šeimos bilietus, kurių kaina būtų mažesnė nei atskirai perkant bilietus visiems šeimos nariams, taip pat taikyti nuolaidas savivaldybės organizuojamiems renginiams – koncertams, spektakliams, baseinams, kino seansams, sporto ir kitoms pramogoms. Tikslinga bendradarbiauti su savivaldybėje veikiančiais verslais, siekiant plėsti šeimoms taikomų nuolaidų ir lengvatų pasiūlą.

PAVYZDYS (Šiaulių m.)

Šiaulių kultūros centro galerijoje – šeštadienis – „Šeimų diena“. Klasikinės, tradicinės dailės pažinimo skatinimas ir prieinamumo didinimas – įėjimas į parodas šeimoms su vaikais iki 16 m. nemokamas⁶⁹.

KŪDIKIO KRAITELIS⁷⁰

1. Teikti kūdikio kraitelį gimus vaikui, derinant materialinę ir informacinę pagalbą šeimai. Savivaldybė, vadovaudamasi bendromis gairėmis ir rekomendacijomis, galėtų gimus vaikui šeimai suteikti bent minimalios sudėties kūdikio kraitelį, papildytą informaciniu paketu apie savivaldybėje teikiamas sveikatos, socialines, švietimo, ankstyvojo ugdymo, kultūros ir kitas šeimai aktualias paslaugas, išmokas bei informaciją, kur ir kaip dėl jų kreiptis. Informaciją taip pat būtų galima pateikti internetinėje svetainėje, lankstinuke ar QR kodu, suteikiant galimybę tėvams užsiprenumeruoti savivaldybės naujienas ir gauti aktualią informaciją šeimai.

Kūdikio kraitelį papildyti šeimos gerovę stiprinančiomis priemonėmis. Į kraitelio sudėtį, be kūdikio priežiūrai būtinų priemonių, galėtų būti įtraukiamos knygos, lavinamieji žaislai, informacinė medžiaga apie vaiko sveikatą, raidą ir tėvystę, kvietimai į nemokamas ar iš dalies kompensuojamas veiklas, edukacijas, tėvystės seminarus ar kitas šeimai aktualias priemones, skatinančias vaiko sveikatą ir raidą, tėvystės įgūdžius, šeimos įsitraukimą į kultūrinį ir bendruomeninį gyvenimą.

PAVYZDYS Lietuvoje

⁶⁹ Šiaulių kultūros centras, *Paslaugos*, <https://www.siauliukc.lt/paslaugos/>.

⁷⁰ Pasiūlymai papildyti remiantis Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Tyrimų skyriaus 2023 m. atlikto tyrimo „Kūdikio kraitelio praktika savivaldybėse“ rekomendacijomis.

Kūdikio kraitelio sąrašas

ŠIAULIAI

1. Kūdikio dėžė (1 vnt.)
2. Rankšluostis su gobtuvu (2 vnt.)
3. Pledukas (1 vnt.)
4. Flanelinis vystyklas (3 vnt.)
5. Trikampis marliukas (3 vnt.)
6. Šliaužtinukas (1 vnt.)
7. Smėlinukas (1 vnt.)
8. Kojinytės (2 vnt.)
9. Miego žaisliukas (1 vnt.)
10. Seilinė (1 vnt.)
11. Natūralus skystas muilas su pompiniu dozatoriumi 150 ml. (1 vnt.)
12. Sauskelnės Nr. 2 (1 pak.)
13. Daugkartiniai neperšlampantys paklotai (2 vnt.)
14. Bekontaktis skaitmeninis termometras (1 vnt.)
15. Elektrinis aspiratorius (1 vnt.)
16. Jūros vanduo kūdikio nosies higienai - 50 ml. (1 vnt.)
17. Masažuojantis dantų šepetėlis (1 vnt.)
18. Nagų žirkutės (1 vnt.)
19. Plaukų priežiūros komplektas (1 vnt.)
20. Elektrinis nešiojamas inhaliatorius (1 vnt.)
21. Drėkinamasis kūno kremas 200 ml. (1 vnt.)
22. Vaikiškas patalynės komplektas (1 vnt.)
23. Lavinimo kilimėlis (1 vnt.)
24. Įklotai liemenėlei 40 vnt. (1 pak.)
25. Spenelių balzamas (1 vnt.)
26. Rankšluostis (1 vnt.)
27. Pirštinė-kempinė (1 vnt.)
28. Kramtukas-dantenų masažuoklis (1 vnt.)
29. Vandens termometras (1 vnt.)

Kauno kūdikio kraitelį sudarė:

@kadAugtumLaimingai

Prisiminimų
albumas „Pirmieji
metai“ (1 vnt.)

Kauno miesto
dovanų kortelė
(1 vnt.)

Šliaužtinukas
(1 vnt.)

Marškiniai
(1 vnt.)

Pledas
(1 vnt.)

Kūdikių priežiūros
rinkinys (1 vnt.)

Vaiko priežiūros
vadovas (1 vnt.)

Kombinezonas
(1 vnt.)

Kelnės
(1 vnt.)

Seilinė (1 vnt.)

Rankšluostis su
gobtuvu (1 vnt.)

Vandens termometras
(1 vnt.)

Kramtukas
(1 vnt.)

Smėlinukas
(1 vnt.)

Miego žaislas
(1 vnt.)

Priemonė kūdikio
odos priežiūrai
(1 vnt.)

„Kaunas auga“
kombinezonas
(1 vnt.)

Rankinė mamai
(kūdikio reikmėms
sudėti) (1 vnt.)

PAVYZDYS užsienyje

- **Portugalijoje Torres Vedras savivaldybės programa „Gimti ir užaugti Torres Vedras mieste“** kūdikio gimimą sieja ne tik su materialine parama, bet ir su sveikatos, ankstyvojo ugdymo, kultūros, skaitymo bei tėvystės stiprinimo priemonėmis. Programoje numatytos dalinės kompensacijos kūdikių plaukimo ir

muzikos užsiėmimams, nemokamas šeimos dalyvavimas kultūriniuose renginiuose ir muziejuose, seminarai apie sveiką mitybą ir pozityvią tėvystę, skaitymo bei ugdomųjų žaidimų rinkiniai, taip pat finansinė parama kūdikių priežiūros prekėms ir sveikesniam maistui. Visais šiais privalumais šeima gali pasinaudoti iki kol vaikui sueis 3 m.⁷¹

- **Italijoje Foligno savivaldybėje** gimus kūdikiui šeimai įteikiamas kūdikio kraitelis ir kūdikio kortelė. Kraitelyje pateikiamos būtiniausios kūdikio priežiūros priemonės, informacinė medžiaga ir vaikų knyga, o šeima taip pat gauna oficialų mero sveikinimą. Kūdikio kortelė suteikia galimybę pasinaudoti savivaldybės ir vietos vaistinių partnerystės teikiamomis naudomis.

2. Diferencijuoti kūdikio kraitelio suteikimą, atsižvelgiant į šeimos situaciją. Gimus antram ir paskesniam vaikui, kraitelio sudėtis galėtų būti pritaikoma atsižvelgiant į tai, kad šeima jau gali turėti dalį bazinių kūdikio priežiūros priemonių. Tikslinga numatyti galimybę šeimai pasirinkti kūdikio kraitelio atsisakyti ir vietoj jo gauti lygiavertę piniginę vienkartinę išmoką (tokia praktika taikoma Utenoje⁷²).

3. Viešai skelbti kūdikio kraitelio sudėtį ir jo suteikimo sąlygas. Savivaldybės interneto svetainėje aiškiai nurodyti, kokios priemonės įtrauktos į kraitelį, kas turi teisę jį gauti, kokia yra jo suteikimo tvarka ir, jei taikoma, kokios alternatyvos numatytos šeimai pasirinkus kraitelio atsisakyti. Tai sudarytų galimybę tėvams iš anksto žinoti, kokios paramos gali tikėtis (pvz., Kauno m.⁷³, Šiaulių m.⁷⁴ savivaldybės savo interneto svetainėse viešai skelbia kūdikio kraitelio sudėtį);

PIRMOKO KRAITELIS

1. Užtikrinti vienodą pirmokų startą, visiems pirmokams skiriant būtiniausių mokymosi priemonių rinkinį („Pirmoko kraitelį“). Savivaldybė, atsižvelgdama į vietos poreikius ir finansines galimybes, galėtų kiekvienam pirmą klasę pradedančiam vaikui skirti būtiniausių mokymosi ir kūrybinių priemonių rinkinį. Tokia priemonė padėtų šeimoms sumažinti pasirengimo mokyklai išlaidas ir sutaupyti laiko, o kartu užtikrintų, kad visi pirmokai mokslo metus pradėtų turėdami pagrindines mokymuisi reikalingas priemones. „Pirmoko kraitelis“ būtų skiriamas visiems pirmokams, nepriklausomai nuo šeimos pajamų ar socialinės situacijos, todėl veiktų kaip universali, o ne socialinės paramos priemonė.

2. Kraitelio sudėtį formuoti pagal pirmokų poreikius, ją derinant su mokyklomis. Į rinkinį galėtų būti įtraukiamos pagrindinės pirmoje klasėje naudojamos rašymo, piešimo, dailės ir kitos mokymosi priemonės: sąsiuviniai, (spalvoti) pieštukai, flomasteriai, akvarelė, teptukai, trintukas, drožtukas, liniuotė, klėjai, žirklys, spalvotas popierius ir kartonas. Atsižvelgiant į

⁷¹ 5-asis Europos šeimai draugiškų savivaldybių tinklo kongreso pristatymas, *Born and Raised in Torres Vedras*, https://drive.google.com/drive/folders/1SocZR_IY-Ten5Oe3jy3WrpM-Z8loz-wg.

⁷² Utenos rajono savivaldybė, *Vienkartinė išmoka gimus vaikui (iš savivaldybės biudžeto lėšų)*, <https://utena.lt/paslaugos/vienkartine-ismoka-gimus-vaikui-is-savivaldybes-biudzeto-lesu/>.

⁷³ Kauno miesto savivaldybė, *Kūdikio kraitelis kauniečiams*, <https://epaslaugos.kaunas.lt/kudikio-kraitelis-kaunieciams/>.

⁷⁴ Šiaulių miesto savivaldybė, *Kūdikio kraitelis*, <https://www.siauliai.lt/page/view/948>.

savivaldybės galimybes ir vietos praktiką, kraitelį taip pat galėtų papildyti sportinis krepšys, atšvaitas, pamokų tvarkaraštis ar kitos mokyklos pradžiai aktualios priemonės. Rinkinį tikslinga sudaryti kartu su mokyklomis, kad jis atitiktų realius pirmokų poreikius ir nedubliuotų priemonių, kurias suteikia ugdymo įstaiga.

3. Viešai skelbti „Pirmoko kraitelio“ sudėtį ir jo suteikimo sąlygas. Savivaldybės interneto svetainėje aiškiai nurodyti, kokios priemonės įtrauktos į kraitelį, kam jis skiriamas, kada ir kokia tvarka jį galima gauti. Informaciją apie kraitelio sudėtį tikslinga paskelbti iš anksto, kad šeimos galėtų planuoti pasirengimą mokyklai ir žinotų, kokių priemonių papildomai reikės įsigyti.

PAVYZDYS

Kauno r. savivaldybės teikiamo kraitelio sudėtis⁷⁵:

Šilutės rajono savivaldybės teikiamo kraitelio sudėtis⁷⁶:

- Aplankalų rinkinys sąsiuviniams; Aplankalų rinkinys vadovėliams ir pratyboms.
- Sąsiuviniai (langeliais), 2 vnt.; Sąsiuviniai (linijomis), 2 vnt.; Natų sąsiuvinis.
- Plunksnakotis; Rašalo kapsulės; Rašiklis; Pieštukas; Trintukas; Drožtukas; Liniuotė; Žirkklės; Pieštukiniai kliajai.
- Piešimo popierius; Akvarelės sąsiuvinis; Dvipusis spalvotas popierius; Dvipusis spalvotas kartonas.
- Akvarelė, 12 spalvų; Guašas, 6 spalvos; Teptukai, 5 vnt.; Indelis vandeniui.
- Pieštukai, 12 spalvų; Flomasteriai, 12 spalvų.
- Plastilinas, 10 spalvų.
- Vaškinės kreidelės, 12 spalvų.
- Krepšelis sportinei aprangai.
- Atšvaitas.
- Dėklas sąsiuviniams, A5 formato.

⁷⁵ Kauno rajono savivaldybė, *Dovana kiekvienam Kauno rajono mokyklų pirmokui – pirmoko kraitelis*, <https://krs.lt/savivaldybe/naujienos/jau-septintus-metus-kauno-rajono-pirmokams-savivaldybes-dovana-pirmoko-kraitelis/>.

⁷⁶ Šilutės rajono savivaldybė, *Rugsėjo 1-ąją visiems Šilutės krašto pirmokams – pirmoko rinkiniai*, <https://www.silute.lt/naujienos/rugsejo-1-aja-visiems-silutes-krasto-pirmokams-pirmoko-rinkiniai/13455>.

Zarasų rajono savivaldybės teikiamo kraitelio sudėtis⁷⁷ (visos priemonės sudėtos į kartoninį lagaminėlį, papuoštą unikaliu Savivaldybę reprezentuojančiu dizainu):

- padrožtas HB pieštukas, ne mažiau kaip dešimties spalvų pieštukų ir flomasterių rinkiniai, trintukas bei dvigubas drožtukas su konteineriu;
- du 12 lapų sąsiuviniai – langeliais ir linijomis, A5 formato sąsiuvinų aplankų rinkinys, liniuotė, plunksnakotis ir šešios mėlyno rašalo kapsulės;
- ne mažiau kaip dešimties spalvų akvarelė, skirtingų dydžių teptukų rinkinys ir A4 formato piešimo albumas akvarele;
- dvipusio spalvoto popieriaus ir kartono rinkiniai, pieštukiniai bei PVA klėjai ir vaikiškos žirklės;
- šviesą atspindintis pakabukas, padėsiantis vaikui būti geriau matomam kelyje.

PARAMA VAIKŲ PRIEŽIŪRAI IR UGDYMU⁷⁸

1. **Didinti neformaliojo ugdymo veiklų ir vasaros stovyklų finansinį prieinamumą**, skiriant papildomą savivaldybės finansavimą neformaliojo vaikų švietimo veikloms ir taikant tikslines finansinės paramos priemones šeimoms, kurioms jų labiausiai reikia. Didinti iš savivaldybės biudžeto skiriamas lėšas NVŠ veikloms aprūpinti. Savivaldybė galėtų papildyti valstybės finansuojamą NVŠ krepšėlį savo lėšomis, kompensuoti dalį ar visas vienos veiklos, diferencijuojant kompensacijos dydį pagal šeimos socialinę ir ekonominę situaciją, prioritetą teikiant mažas pajamas gaunančioms, taip pat daugiavaikėms ir vieno iš tėvų šeimoms.
2. **Tikslingai nukreipti savivaldybės finansavimą į vaikus, kurių šeimoms finansinės kliūtys yra didžiausios.** Savivaldybė, nustatydamą NVŠ finansavimo prioritetus, galėtų numatyti papildomą paramą vaikams iš mažas pajamas gaunančių šeimų ir kitoms grupėms, kurioms dėl šeimos ekonominės ar socialinės situacijos kyla didesnė rizika nedalyvauti NVŠ veiklose. Tokiu būdu papildomas savivaldybės finansavimas būtų naudojamas ne tik bendrai NVŠ pasiūlai didinti, bet ir socialinei atskirčiai mažinti bei vienodesnėms vaikų ugdymo galimybėms užtikrinti.
3. **Užtikrinti, kad papildomas finansavimas pasiektų kuo didesnę vaikų skaičių.** Didėjant valstybės skiriamam finansavimui NVŠ, savivaldybė turėtų įvertinti galimybę didinti savivaldybės nustatomą NVŠ krepšelio dydį ir (ar) sudaryti sąlygas finansuoti didesnę vaikų dalį, ypač tų, kurie šiuo metu nedalyvauja NVŠ dėl finansinių priežasčių. Papildomas savivaldybės finansavimas galėtų būti naudojamas tiek NVŠ krepšeliui padidinti, tiek tikslinėms kompensacijoms šeimoms.
4. **Ieškoti galimybių skirti daugiau lėšų vasaros stovyklų veiklai aprūpinti, sudarant sąlygas jose dalyvauti didesnei savivaldybės mokinių daliai (2024 m. (savivaldybės finansuojamose) vasaros stovyklose dalyvavo 17,3 proc. mokinių, o savivaldybių finansavimas vienam stovyklos dalyviui vidutiniškai sudarė 57,8 Eur, tačiau tarp savivaldybių šis finansavimas reikšmingai skyrėsi (nuo 13,1 iki 163,9 Eur))⁷⁹.**

⁷⁷ Zarasų rajono savivaldybė, *Naujųjų mokslo metų pradžia* – Zarasų rajono pirmoko kraitelis, <https://www.zarasai.lt/globalios-naujienos/33/naujuju-mokslo-metu-pradziai-81-zarasu-rajono-pirmoko-kraitelis-2681>.

⁷⁸ Parengta remiantis taip pat Lietuvos neformaliojo švietimo agentūros 2025 m. tyrimo „*Neformalusis vaikų švietimas šalyje ir savivaldybėse 2024 m.*“ rezultatais.

⁷⁹ LINEŠA (2025), Tyrimo „*Neformalusis vaikų švietimas šalyje ir savivaldybėse 2024 m.*“ duomenys.

Savivaldybė turėtų iš anksto įvertinti vaikų ir šeimų poreikį vasaros laikotarpiu ir pagal jį planuoti finansuojamų stovyklų bei kitų vasaros užimtumo veiklų skaičių, trukmę ir vietas. Tikslinga finansavimą diferencijuoti pagal šeimų socialinę ir ekonominę situaciją, taip pat numatyti papildomas priemones vaikams, kuriems dėl negalios, specialiųjų ugdymosi poreikių ar kitų aplinkybių reikalinga papildoma pagalba.

5. **Plėsti nemokamų arba mažos kainos vaikų užimtumo veiklų pasiūlą**, ypač ten, kur mokamų neformaliojo ugdymo ir vasaros užimtumo paslaugų pasiūla yra nepakankama. Savivaldybė, įvertinusi šeimų poreikį, galėtų finansuoti papildomas popamokines veiklas mokyklose, dienos stovyklas ir kitas vaikų užimtumo programas, ypatingą dėmesį skirdama mažesnes pajamas gaunančių šeimų vaikams, sudarydama galimybę vaikams dalyvauti jose nemokamai arba už simbolinį mokestį.

Taip pat žr. 2.2.1 skyrių dėl kompensuojamų vaikų priežiūros ir ugdymo išlaidų šeimoms, kurių vaikai nelanko savivaldybės ikimokyklinio ugdymo įstaigų.

2.3. Sudaryti sąlygas šeimai derinti profesinį ir šeimos gyvenimą

Siekiamas tikslas – sudaryti sąlygas šeimai derinti profesinį ir šeimos gyvenimą, užtikrinant prieinamas vaikų priežiūros ir užimtumo paslaugas bei skatinant šeimai palankią darbo aplinką.

Remiantis tyrimų duomenimis, siekiant sudaryti realias sąlygas tėvams derinti darbą ir šeimos gyvenimą bei skatinti šeimai draugiškų darbo vietų kūrimą, būtina spręsti abi šio derinimo puses. Vien lankstesnių darbo sąlygų nepakanka, jei tėvai neturi galimybės užtikrinti vaikų priežiūros ir užimtumo tuo metu, kai jie dirba. Todėl kartu svarbu skatinti darbdavius taikyti šeimai palankias ir lanksčias darbo organizavimo formas bei savivaldybėse plėsti prieinamas, lanksčias ir šeimų poreikius atitinkančias vaikų priežiūros, užimtumo ir ugdymo paslaugas. Tam, remiantis abiejų tyrimų duomenimis, reikalinga ne tik vaikų priežiūros ir ugdymo įstaigų, įskaitant alternatyvius darželius, plėtra, bet ir įvairesnis jose teikiamų paslaugų spektras: pailgintos dienos grupės, popamokinis užimtumas, vaikų valandinė priežiūra ir kitos lanksčios paslaugos. Taip pat svarbu užtikrinti, kad tėvų, vaikų ugdymo ir sveikatos priežiūros įstaigų darbo grafikai būtų kuo geriau pritaikyti dirbančių tėvų poreikiams. Tokiu būdu tėvams būtų sudaromos ne tik formalios galimybės derinti darbą ir šeimos gyvenimą, bet ir realios sąlygos jomis pasinaudoti.

2.3.1. PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ PRIEINAMUMAS

1. **Ilginti ikimokyklinio ugdymo įstaigų darbo laiką.** Savivaldybė turėtų įvertinti šeimų poreikį ir užtikrinti, kad bent dalyje įstaigų vaikų priežiūra būtų organizuojama ilgiau nei įprasta darbo diena. Savivaldybės įstaigose ir alternatyviose vaikų priežiūros vietose tikslinga plėtoti prailgintas, ankstyvo ir vėlyvo darbo laiko grupes, sudarant galimybes paslaugomis naudotis, pavyzdžiui, nuo 7.00 iki 19.00 val. Plėsti prailgintas darželių ir pradinių klasių grupes.

2. **Plėtoti trumpalaikės vaikų priežiūros paslaugas.** Savivaldybė turėtų sudaryti galimybę šeimoms pasinaudoti kelioms valandoms ar trumpam laikotarpiui teikiama vaikų priežiūra. Steigti trumpalaikės vaiko priežiūros erdves įvairiose savivaldybės institucijose, bendruomenių centruose / steigti lankstaus darbo grafiko budinčius darželius per atostogas, siūlyti valandinę ar savaitgalio priežiūrą (mini darželių ar šeimos dienos centrų steigimas remiantis Atvirų jaunimo centrų modeliu nuolat tiriant šeimų poreikius vaikų ugdymo paslaugoms).

Valandinė nemokama vaikų priežiūra bibliotekoje

Vilniaus Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje organizuojama klientams nemokama paslauga vaikų užimtumo centre „Žaisloteka“, skirta lankytojų, dirbančių ar besimokančių bibliotekos erdvėse, vaikams (3–6 m.), palikti galima ne ilgiau kaip 4 valandas, su sąlyga, kad tėvai dirba bibliotekos erdvėje⁸⁰.

3. **Plėtoti alternatyvias vaikų priežiūros formas.** Kai įprastos ikimokyklinio ugdymo paslaugos neatitinka šeimos darbo laiko, savivaldybė galėtų finansuoti ar dalinai kompensuoti šeimos darželių, auklių ar kitų vaikų priežiūros paslaugų išlaidas.

4. **Plėtoti pagalbą šeimoms, slaugančioms ar prižiūrinčioms sergantį artimąjį.** Užtikrinti prieinamą ir finansiškai kompensuojamą trumpalaikį atokvėpį tėvams, kurių šeimoje auga vaikai su sunkia negalia, kompleksiniais specialiaisiais poreikiais, užtikrinant tėvams pagalbą dalį paros, visą parą ar kelias dienas iš eilės ir sudarant sąlygas tėvams pailsėti, mokytis).

2.3.2. VAIKŲ UŽIMTUMAS PO UGDYMO IR ATOSTOGŲ METU (žr. *taip pat* 2.1.3.)

1. **Skatinti ugdymo priežiūros įstaigų darbo laiko lankstumą.** Derinti šių įstaigų darbo laiką prie šeimų poreikių savivaldybėje/seniūnijoje vykdant kasmetinę tęstinę šeimos poreikių stebėseną pasitelkus minėtą šeimų poreikių tyrimo įrankį (žr. 2.4.2).
2. **Užtikrinti poveikį į būrelius paslaugą.** Užtikrinti, kad geltonųjų autobusų maršrutai būtų pakankami ir apgalvoti taip, kad vaikams iš atokesnių gyvenamųjų vietovių nereikėtų kelyje iki mokyklos ir jos/popamokinių veiklų užtrukti nepagrįstai ilgai; priderinti maršrutus ir grafiką prie mokyklų ir popamokinės veiklos būrelių darbo laiko, atlaisvinant tėvus nuo rūpesčio pasirūpinti saugiu vaikų nuvežimu ir parvežimu;

2.3.3. ŠEIMAI PALANKI DARBO APLINKA IR DARBDAVIŲ ĮSITRAUKIMAS

Darbo kodekse numatyta, kad tėvams suteikiamos įvairios galimybės derinti darbą ir šeimos gyvenimą – papildomą poilsio laiką auginantiems vaikus, galimybę susitarti dėl ne viso darbo laiko, pageidaujamo darbo laiko režimo ar nuotolinio darbo. Viešajame sektoriuje papildomai sudaromos sąlygos darbuotojams, auginantiems mažamečius vaikus, dirbti

⁸⁰ Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, *Vaikų užimtumo centras „Žaisloteka“*, <https://www.lnb.lt/erdves-vaikams-ir-jaunimui/zaisloteka>.

trumpesnę darbo savaitę, o didesnėse įstaigose numatyta galimybė įrengti vaikų valandinės priežiūros kambarius.

Informuoti šeimas apie Darbo kodekse nustatytas darbuotojų teises, susijusias su darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimu. Savivaldybė galėtų viešinti aktualią informaciją savo interneto svetainėje ir socialiniuose tinkluose, taip pat dalytis valstybės institucijų parengta informacine medžiaga⁸¹.

- 1. Taikyti šeimai palankias darbo organizavimo formas savivaldybės įstaigose.** Kaip darbdavys, savivaldybė turėtų siekti kurti tokią darbo organizavimo ir organizacinės kultūros aplinką, kuri padėtų darbuotojams derinti profesinį ir šeimos gyvenimą, sudarant sąlygas praktikoje pasinaudoti Darbo kodekse įtvirtintomis darbuotojų, auginančių vaikus, teisėmis ir papildomai taikant šeimai palankias darbo organizavimo priemones.
- 2. Taikyti lanksčias darbo organizavimo formas.** Kai darbo pobūdis leidžia, sudaryti darbuotojams galimybę naudotis Darbo kodekso numatytais galimybėmis.
- 3. Organizuoti darbą atsižvelgiant į darbuotojų šeimos įsipareigojimus.** Planuojant posėdžius, susitikimus, projektų svarstymus ir kitus svarbius darbinis įsipareigojimus, kai įmanoma, jų nenukelti į vėlyvą popietę ar laiką po 16.30 val., kad darbuotojai galėtų derinti darbo pareigas su vaikų paėmimu iš ugdymo įstaigų ir kitais šeimos įsipareigojimais. Taip pat sudaryti sąlygas darbuotojams iš anksto planuoti ir derinti darbo laiką svarbių vaikų ar šeimos gyvenimo įvykių atvejais.
- 4. Kurti darbuotojams ir jų vaikams pritaikytą darbo aplinką.** Savivaldybės įstaigose, kuriose tai aktualu ir yra realus poreikis ir galimybės, įrengti vaikų erdves, žindymo ir poilsio patalpas.
- 5. Skatinti sklandų tėvų grįžimą po vaiko priežiūros atostogų.** Palaikyti ryšį su darbuotoju vaiko priežiūros atostogų metu, informuoti apie svarbius pokyčius darbovietėje, užtikrinti profesinio tęstinumo galimybes ir, esant darbuotojo poreikiui bei darbo pobūdžiui, sudaryti sąlygas palaipsniui ar lanksčiau grįžti į darbą, taip palengvinant darbuotojo integraciją po vaiko priežiūros atostogų.
Organizuoti grupes ir konsultacijas, padedančias tėvams pasiręngti grįžimui į darbą. Pagal poreikį galėtų būti teikiamos psichologinės, karjeros ir ankstyvosios vaiko raidos konsultacijos, aptariamas šeimos pareigų pasidalijimas, darbo krūvio ir lankstaus darbo galimybės.

PAVYZDYS

⁸¹ SADM, *Šeima ir darbas*, <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/darbo-rinka-uzimtumas/darbo-teise/seima-ir-darbas/>.

Druskininkų savivaldybė prisijungė prie nacionalinio „1000 moterų“ projekto, kurio tikslas – padėti į darbo rinką grįžtančioms moterims stiprinti pasitikėjimą savimi, įgyti naujų kompetencijų, lengviau ir drąsiau siekti profesinių pokyčių⁸².

„1000 moterų“ – tai nemokama šešių mėnesių mokymų ir mentorystės programa, skirta mamoms, kurios nori sustiprinti emocinį atsparumą, įgyti praktinių įgūdžių, pasirengti darbo rinkai ar atrasti naują profesinę kryptį. Dalyvių laukia individuali mentorystė, profesinio orientavimo dirbtuvės, paskaitos apie emocinę sveikatą.

Į projektą kviečiamos registruotis vienišos, daugiavaikės mamos, moterys po motinystės atostogų, slaugančios artimuosius, po ligų ar reabilitacijos grįžtančios į darbo rinką, taip pat negalia turinčios ar vaikus su negalia auginančios mamos. Visi mokymai, dirbtuvės ir paskaitos vyks nuotoliniu būdu.

Projektas kviečia prisijungti ir mentorius – įvairių sričių profesionalus, norinčius pasidalyti savo patirtimi bei padėti moterims atrasti profesinį kelią. Mentorystei pakanka skirti bent vieną valandą per mėnesį, o mentoriai gauna visą reikalingą pasirengimą ir projekto komandos palaikymą. Mentorystė vyks nuo lapkričio iki balandžio mėnesio.

Prie iniciatyvos kviečiama prisidėti ir Druskininkų verslo bendruomenė – remti projektą, sudaryti galimybes darbuotojoms dalyvauti programoje ar savo patirtimi dalytis tampant mentoriais.

IDĖJA: „Grįžtu į darbą, ryšys lieka“ mamų grupė

Grupė skirta padėti mamoms pasiruošti grįžimui į darbo rinką ir laipsniškam atsiskyrimui nuo vaiko taip, kad būtų saugomas prierašus ryšys, mamos emocinė gerovė ir šeimos kasdienybės stabilumas. Grupė skirta mamoms, kurios planuoja grįžti į darbą per artimiausius 3–6 mėnesius, taip pat toms, kurios po ilgesnės pertraukos nori atnaujinti profesinę veiklą, mokytis arba keisti karjeros kryptį.

Mamos kaltės, nerimo ir tapatybės pokyčio aptarimas grįžtant į darbą.

Prierašus, laipsniškas vaiko pasiruošimas darželiui, auklei ar kitam prižiūrinčiam žmogui.

Atsisveikinimo ir sugrįžimo ritualai, padedantys vaikui jaustis saugiai.

Darbo ir šeimos ribos, krūvio planavimas bei pareigų pasidalijimas su partneriu.

Karjeros konsultacija: kompetencijų atnaujinimas, CV, mokymosi ir užimtumo galimybės.

Darbdavio ir darbuotojo dialogas dėl lankstaus grafiko, nuotolinio darbo ir palaipsnio sugrįžimo.

Savitarpio palaikymas pirmosiomis savaitėmis po realaus grįžimo į darbą.

Trukmė. 6–8 savaitės, po vieną susitikimą per savaitę ir vieną tęstinį susitikimą praėjus mėnesiui po grįžimo į darbą.

Komanda. Psichologas, karjeros konsultantas, ankstyvosios raidos ar prierašumo specialistas ir, atskirose temose, darbdavių atstovas.

Prieinamumas. Susitikimai su vaiko priežiūra, galimybė dalyvauti nuotoliu ir programėlėje veikianti uždara grupė tarp susitikimų.

⁸² Druskininkų savivaldybė (2026-07-29), *Druskininkai jungiasi prie „1000 moterų“ projekto – kviečia moteris, mentorius ir verslą tapti pokyčio dalimi*, <https://druskininkusavivaldybe.lt/naujienos/druskininkai-jungiasi-prie-1000-moteru-projekto-kviecia-moteris-mentorius-ir-versla-tapti-pokycio-dalimi>.

- 6. Viešinti ir skatinti šeimai palankius darbdavius.** Bendrauti su vietos verslu ir sukurti šeimai palankaus darbdavio iniciatyvą, organizuoti apdovanojimus, viešai pristatyti gerąsias vietos įmonių praktikas ir suteikti simbolinę savivaldybės pripažinimą šeimai palankias darbo sąlygas taikantiems darbdaviams (suteikiamas specialus ženklas-lipdukas, kurį gali įmonė naudoti elektroninėje ir / ar fizinėje erdvėje). Skatinti darbdavius taikyti lankstų ir šeimų poreikius atitinkantį darbo grafiką, nuotolinio ir kitų darbo organizavimo formų derinimą, keturių darbo dienų savaitę vaikų turintiems tėvams bei įrengti vaikų užimtumo ir priežiūros erdves darbovietėse, ypač mokyklinių atostogų ir popamokiniu metu. Tokias iniciatyvas plėtojantiems darbdaviams savivaldybė galėtų taikyti tam tikras lengvatas, pvz., nekilnojamojo turto, žemės mokesčių sumažinimą ir pan.

Palankaus šeimai darbdavio apdovanojimas

Utenoje Verslo forumo metu nominuojami „palankūs šeimai darbdaviai“⁸³. Nominacijos tikslas – pristatyti Utenos rajono savivaldybėje veikiančių įmonių iniciatyvas drąsiai ir atsakingai kuriant šeimai ir darbu palankią aplinką bei jas paskatinti.

2.4. Stiprinti informavimą, bendruomeniškumą ir šeimų įtraukimą

Siekiamas tikslas – kurti savivaldybę, kuri aktyviai komunikuoja su šeimomis, išsiklauso jų poreikius, stiprina vietos bendruomenes ir įtraukia šeimas į savivaldybės sprendimų priėmimą.

Šeimai draugiška savivaldybė siejama ir su šeimų bei NVO įtraukimu į sprendimų, susijusių su šeimos klausimais, priėmimu. Šia prasme šeimos matomos ne tik kaip paslaugų gavėjos, bet ir aktyvios strateginių sprendimų priėmimo proceso savivaldybėje dalyvės. Tai sudaro prielaidas kryptingoms, savivaldybėje gyvenančių šeimų poreikius atitinkančioms, praktiškai veikiančioms savivaldybės investicijoms į bendrą infrastruktūrą, švietimą, socialinę ir kitą paramą šeimoms, taip pat šeimų pojūčiui, kad jų balsas yra girdimas, svarbus ir svarus.

2.4.1. INFORMACIJOS PRIEINAMUMAS VIENOJE VIETOJE IR AKTYVUS INFORMAVIMAS

Siekiant didinti informavimą apie šeimoms priklausančias socialines išmokas, paslaugas ir kitą savivaldybės teikiamą paramą, svarbu užtikrinti, kad informacija būtų sutelkta vienoje vietoje („vieno langelio“ principu), lengvai prieinama ir suprantama, aktuali, išsami, pritaikyta skirtingoms šeimų situacijoms ir šeimas pasiektų proaktyviai per joms patogius informavimo kanalus.

- 1. Sukurti vieningą elektroninę informacijos apie šeimoms skirtas paslaugas ir galimybes sistemą („Šeimos gidą / viskas šeimai“).** Savivaldybė turėtų vienoje interneto platformoje sutelkti ir nuolat atnaujinti informaciją apie šeimoms prieinamas

⁸³ Nacionalinė šeimos taryba (2024), *Utenos rajono savivaldybės šeimos komisijos inicijuota nominacija – „Palankūs šeimai darbdavys“*, <https://seimostaryba.lt/2024/11/28/utenos-seimos-komisijos-inicijuota-nominacija-palankus-seimai-darbdavys/>.

paslaugas, finansinę paramą ir lengvatas, kompensacijas, ugdymą, sveikatos ir socialines paslaugas, vaikų užimtumą, būrelius, sporto ir kultūros veiklas, vasaros stovyklas, renginius bei kitas šeimoms aktualias galimybes. Prie kiekvienos paslaugos ar galimybės turėtų būti aiškiai nurodyta, **kam ji skirta, kokios taikomos sąlygos, kaina, amžiaus grupė, vieta, kontaktai ir registracijos ar prašymo pateikimo tvarka**, pateikiant tiesiogines nuorodas į registracijos ar prašymo pateikimo sistemas. Taip pat tikslinga pateikti informaciją apie savivaldybėje veikiančias šeimų organizacijas, bendruomenes ir kitus šeimoms aktualius pagalbos bei paslaugų teikėjus.

Platformoje tikslinga sukurti **bendrą šeimoms skirtų veiklų ir renginių kalendorių**, kuriame būtų pateikiama informacija apie būrelius, sporto ir kultūros veiklas, vasaros stovyklas, renginius ir kitas veiklas. Informaciją turėtų būti galima filtruoti pagal vaikų amžių, gyvenamąją vietą, kainą, veiklos pobūdį ir kitus šeimai aktualius kriterijus.

Tame pačiame internetiniame puslapyje pateikti informaciją apie šeimų apklausas, poreikių vertinimą, šeimų padėties vertinimo tyrimus (žr. 2.4.3. 3 punktas)

2. **Struktūruoti informaciją pagal šeimų gyvenimo situacijas ir poreikius.** Informaciją tikslinga pateikti pagal šeimai aktualius gyvenimo etapus ir šeimos situaciją – laukiantis vaiko, gimus vaikui, rengiantis tapti globėjais, globotojais ir / ar jais tapus, įsivaikinus, auginant ikimokyklinio ar mokyklinio amžiaus vaikus, auginant vaiką su negalia ar specialiaisiais poreikiais, susiduriant su socialiniais, sveikatos, finansiniais ar kitais sunkumais, ruošiantis grįžti į darbą ir kt.

Šeima **automatiškai informuojama** elektroninėje sistemoje / el. paštu (nurodžius tai savo noru) apie jiems priklausančias paslaugas, išmokas, lengvatas, suteikiant tiesiogines nuorodas prašymams pateikti.

Taip pat, kai įmanoma, informacija galėtų būti atrenkama pagal šeimos gyvenamąją vietą, šeimos sudėtį, pajamas, vaikų amžių ar kitus aktualius kriterijus. Tai padėtų šeimai greičiau rasti būtent jos situacijai aktualią informaciją (žr. 4 pav. *Paramos skaičiuoklės pateikimas Latvijoje*).

3. **Užtikrinti informacijos aiškumą ir aktualumą.** Informacija turėtų būti pateikiama aiškia ir suprantama kalba, vengiant perteklinių administracinių ar teisinių formuluočių. Savivaldybė turėtų užtikrinti nuolatinį informacijos atnaujinimą, nurodyti jos atnaujinimo datą ir aiškiai įvardyti atsakingą instituciją ar kontaktą, kuriuo šeima galėtų kreiptis kilus klausimų. Svarbiausia informacija, atsižvelgiant į vietos gyventojų poreikius, turėtų būti prieinama ir užsienio kalbomis.
4. **Pasiekti šeimas per skirtingus informavimo kanalus ir vietos institucijas.** Informacija galėtų būti skleidžiama ne tik savivaldybės interneto svetainėje ir socialiniuose tinkluose, bet ir per šeimų lankomas vietas bei vietos institucijas: seniūnijas, ugdymo ir sveikatos priežiūros įstaigas, bendruomenes, NVO, vaikų dienos centrus, atvirus jaunimo centrus, mokyklas, kultūros centrus, bibliotekas, elektroninis dienynas, savivaldybės socialinius tinklus (savivaldybės institucijų ir pan.) ir kt. Tam gali būti naudojami informaciniai plakatai, lankstinukai, informaciniai stendai, naujienlaiškiai, socialinė reklama ir kiti šeimoms patogūs kanalai. Informacija gali būti

pateikiama vietos dienraščiuose, laikraščiuose, radijo laidose. Informavimo kanalai turėtų būti pasirenkami atsižvelgiant į konkrečios šeimos ar tikslinės grupės pasiekiamumą.

Tikslinga **specialių šeimai skirtų progų ir susitikimų** metu šeimoms pateikti aktualią informaciją apie savivaldybėje teikiamas paslaugas, paramą ir pagalbos galimybes:

- **santuokos registravimo metu** informacinį lankstinuką kaip savivaldybės dovaną naujai susikūrusiai šeimai;
- **gimus vaikui**, aktualią informaciją galima pateikti **kartu su kūdikio kraiteliu** (žr. 2.2.4. „Kūdikio kraitelis“);
- **vaikui pradedant lankyti mokyklą**, informacinę medžiagą apie ugdymo įstaigas, neformalųjį vaikų švietimą, švietimo pagalbos specialistus, vaikų ir šeimų paslaugas bei kitas šeimai aktualias galimybes galima integruoti į **pirmoko kraitelį** (žr. 2.2.4. „Pirmoko kraitelis“);
- **miesto ir bendruomenių šventėse bei kituose šeimoms skirtuose renginiuose** tikslinga dalyti informacinę medžiagą, struktūruotą pagal skirtingus vaiko amžiaus tarpsnius ir šeimos gyvenimo situacijas.

Stiprinti seniūnijų vaidmenį informuojant šeimas vietos lygmeniu. Seniūnijos turėtų veikti kaip **vietos informacijos ir nukreipimo centrai**, kuriuose šeimos galėtų gauti informaciją apie konkrečioje teritorijoje prieinamas paslaugas, veiklas, renginius, paramą ir pagalbos galimybes. Seniūnijų darbuotojai turėtų gebėti šeimą nukreipti į savivaldybės administracijos padalinius, paslaugų teikėjus ar kitus pagalbos šaltinius, o prireikus padėti rasti ir suprasti aktualią informaciją.

Užtikrinti periodišką informacijos aktualumo ir prieinamumo tikrinimą ir pagal gautą grįžtamąjį ryšį ją tobulinti. Šeimų pasitenkinimo informacijos prieinamumu vertinimas turėtų būti integruojamas į savivaldybės vykdomas šeimų apklausas (žr. skyrių 2.4.3. 3 punktą).

PAVYZDŽIAI

Druskininkų savivaldybė teikia kompleksinę paslaugą Vaikas+. Paslaugos specialistas „vieno langelio“ principu priima prašymus visais su vaiku susijusiais klausimais: nuo vaiko registracijos, išmokų iki paskyrimo į darželį ir pateikia šeimai atsakymą. Iš viso dėl 15 rūšių prašymų. Sėkmingai vyksta „Vaikas+“ komunikacija Facebook paskyroje: jos auditoriją sudaro virš 700 stebėtojų, aktyviai skelbiami aktualūs įrašai šeimoms⁸⁴. Specialistas su šeimomis bendrauja ne tik telefonu ir el. paštu, bet ir per socialinius tinklus bei susirašinėjimo programėles.

Kauno m. savivaldybėje SPC tinklalapyje žmogus gali užpildyti anketą, įrašyti problemą (ar dėl kokios paslaugos kreipiamasi) ir gauti atsakymą.

⁸⁴ Facebook, *Komunikacijos su šeimomis pavyzdys Kompleksinė paslauga Vaikas+*, <https://www.facebook.com/p/Kompleksin%C4%97-paslauga-Vaikas-100069377014733/>.

Šiaulių m. savivaldybė veikia modeliu – darbas pagal veiklos sritis. Kiekviename skyriuje yra atsakingi specialistai, kurie atliepia šeimų poreikius ir pasiūlo planą. Yra trumpasis telefono numeris, kuriuo žmogus gali kreiptis ir gauti visą susistemintą informaciją apie laisvas vietas ugdymo, socialinių paslaugų įstaigose ir kt.

2.4.2. BENDRUOMENIŠKUMAS IR ŠEIMŲ TARPUSAVIO PALAIKYMAS

Seniūnijų ir vietos organizacijų partnerystė SENIŪNIJA – SAVIVALDYBĖS VEIDAS

- **Kurti šeimoms atvirą ir pasitikėjimą skatinančią savivaldybės aplinką.** Savivaldybė turėtų siekti, kad šeimos, susidūrusios su sunkumais ar turėdamos klausimų, žinotų, kur kreiptis pagalbos, ir galėtų gauti aiškią, prieinamą bei pagarbią konsultaciją.
- **Stiprinti seniūnijų ir seniūnaičių vaidmenį kaip tarpininkų tarp šeimų ir savivaldybės.** Seniūnijos turėtų ne tik perduoti informaciją, bet ir padėti šeimoms orientuotis savivaldybės teikiamose paslaugose, prireikus operatyviai nukreipti į tinkamą pagalbą bei surinkti ir perduoti savivaldybei vietos šeimų poreikius ir pasiūlymus.
- **Stiprinti seniūnijų darbuotojų kompetencijas ir dėmesį šeimoms.** Sudaryti sąlygas seniūnijų darbuotojams geriau atpažinti šeimų poreikius, informuoti jas apie galimą pagalbą ir, esant poreikiui, nukreipti į atitinkamas savivaldybės ar kitų organizacijų teikiamas paslaugas.
- **Skatinti šeimų, bendruomenių, NVO ir vietos verslo partnerystę.** Savivaldybė turėtų inicijuoti bendrą kasmetinį susitikimą, sudaryti sąlygas bendroms iniciatyvoms, kuriose partneriai galėtų prisidėti finansiniais, materialiaisiais, infrastruktūros, informaciniais ar žmogiškaisiais ištekliais.

NVO IR ŠEIMŲ STIPRINIMO INICIATYVOS

1. **Identifikuoti ir viešai pristatyti šeimų ir su šeimomis dirbančias organizacijas.** Identifikuoti savivaldybės teritorijoje veikiančias šeimų NVO, bendruomenes ir kitas su šeimomis dirbančias organizacijas, sudaryti jų sąrašą, viešai skelbti kontaktus ir veiklos sritis bei reguliariai atnaujinti šią informaciją. Informacija apie organizacijas turėtų būti integruota į savivaldybės informacinę sistemą (žr. 2.4.1. (1)), kad šeimos vienoje vietoje galėtų rasti informaciją ne tik apie savivaldybės teikiamas paslaugas, bet ir apie bendruomenėje veikiančias organizacijas bei tarpusavio pagalbos galimybes. Tikslinga šią informaciją aktyviai pristatyti šeimai aktualiais gyvenimo etapais, pavyzdžiui, šeimai sukūrus šeimą ar gimus vaikui, kartu su kita šeimai aktualia informacija. Tai sudarytų galimybę šeimoms laiku sužinoti apie jų gyvenamojoje teritorijoje prieinamas veiklas, bendruomenes ir pagalbos galimybes.
2. **Finansuoti bendruomenių ir NVO iniciatyvas, skirtas šeimoms stiprinti.** Sudaryti galimybes bendruomenėms ir NVO gauti **konkursinį finansavimą** veikloms vaikams ir tėvams bei kitoms bendruomeniškumą, šeimos vertybių puoselėjimą teigiamo šeimos vaidmens visuomenėje stiprinimą skatinančioms iniciatyvoms įgyvendinti:

- **Stiprinti šeimų tarpusavio ryšius ir savitarpio pagalbą bendruomenėse.** Savivaldybė kartu su seniūnijomis, NVO ir bendruomenėmis turėtų sudaryti sąlygas šeimoms reguliariai susitikti, susipažinti, dalytis patirtimi ir informacija bei kurti tarpusavio palaikymo ryšius. Tam galėtų būti organizuojami įvairaus amžiaus šeimoms skirti kultūriniai, sportiniai, edukaciniai ir laisvalaikio renginiai, taip pat šeimų savitarpio pagalbos grupės ir iniciatyvos, padedančios kartu spręsti kasdienius šeimos gyvenimo iššūkius. Siekiant užtikrinti veiklų prieinamumą skirtingose savivaldybės teritorijose ir įtraukti daugiau vietos bendruomenių, renginius ir iniciatyvas tikslinga organizuoti rotacijos principu – periodiškai juos vykdyti skirtingose seniūnijose ir teritorijose.
- **Plėtoti socialinę infrastruktūrą – „trečiąsias erdves“ šeimoms,** kuriose būtų galima ne tik dalyvauti organizuojamose veiklose, bet ir neformaliai susitikti, bendrauti, žaisti su vaikais, švęsti šeimos progas ar tiesiog leisti laiką kartu. Tokios erdvės galėtų būti įrengiamos ar pritaikomos bendruomenės centruose, bibliotekose, kultūros įstaigose ir kitose viešosiose erdvėse, sudarant galimybę šeimoms jomis naudotis nemokamai arba už simbolinį mokestį.
- **Puoselėti šeimų ir skirtingų kartų bendrystę.** Savivaldybė turėtų skatinti iniciatyvas, kurios sudaro galimybes šeimoms, vaikams ir vyresnio amžiaus žmonėms kartu dalyvauti bendrose veiklose. Tikslinga kurti ir palaikyti skirtingoms kartoms skirtas bendruomenines erdves, kuriose galėtų susitikti, bendrauti ir veikti skirtingo amžiaus gyventojai. Tokiose erdvėse galėtų būti organizuojamos bendros šeimų, vaikų ir vyresnio amžiaus žmonių veiklos, edukacijos, kultūriniai renginiai ar neformalūs susitikimai.

VIEŠINIMAS IR MATOMUMAS

Stiprinti kultūrą, kurioje šeima ir jos kūrimas yra matomi ir vertinami, viešai įprasminant šeimoms svarbias progas, organizuojant šeimų šventes ir iniciatyvas, taip pat prisidedant prie pozityvaus požiūrio į motinystę ir tėvystę bei jų reikšmę visuomenei formavimo:

- **Minėti Tarptautinę šeimos dieną (gegužės 15 d.),** organizuojant šeimoms skirtus renginius ir veiklas, į kurias būtų įtraukiamos skirtingo amžiaus šeimos, vaikai, tėvai, seneliai ir vietos bendruomenės. Veiklas rekomenduojama planuoti bendradarbiaujant su švietimo, kultūros, socialinių paslaugų, sveikatos priežiūros įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis ir kitais vietos partneriais. Renginių programa galėtų apimti:
 - šeimų sporto, aktyvaus laisvalaikio ir bendruomeninius renginius (žygius, estafetes, šeimų žaidynes);
 - kūrybines, kultūrinės ir edukacines veiklas, skirtas bendram šeimos narių laisvalaikiui;
 - paskaitas, diskusijas ir praktinius užsiėmimus tėvams aktualiomis vaikų ugdymo, šeimos santykių, emocinės gerovės ir pozityvios tėvystės temomis;

- nemokamas arba lengvatines šeimoms skirtas veiklas savivaldybės kultūros, sporto ir kitose viešosiose įstaigose;
- atvirų durų dienas, kurių metu šeimos galėtų susipažinti su savivaldybėje teikiamomis paslaugomis, pagalbos galimybėmis, šeimų organizacijomis ir vaikų bei jaunimo užimtumo veiklomis.

Rekomenduojama renginių programą skelbti iš anksto vienoje, lengvai randamoje savivaldybės interneto svetainės vietoje, numatyti veiklas skirtingose seniūnijose ir užtikrinti jų prieinamumą įvairių poreikių šeimoms. Esant galimybei, renginius tikslinga organizuoti ne tik gegužės 15-ąją, bet ir visą gegužės mėnesį, taip sudarant daugiau galimybių šeimoms pasirinkti joms tinkamą laiką ir veiklas.

ŠEIMOS DIENOS MINĖJIMAI

Utenos rajono savivaldybėje gegužės mėnesį vyksta įvairūs renginiai skirti Tarptautinei šeimos dienai paminėti, vienoje vietoje viešinama informacija apie įvairių įstaigų bei organizacijų šeimoms ir vaikams organizuojamus renginius, sudarant bendrą mėnesio renginių programą.⁸⁵

Žemiau pateikti pavyzdžiai galėtų būti įtraukti į Tarptautinės šeimos dienos minėjimą:

- **Viešai įvertinti šeimas ir šeimų bendruomeniškumą stiprinančias iniciatyvas.** Savivaldybė galėtų organizuoti šeimų, šeimų organizacijų ir bendruomenių iniciatyvų įvertinimą, apdovanojimus ar konkursus, kuriuose būtų viešai pripažįstamos ir skatinamos šeimų iniciatyvos, šeimų verslai, šeimai palankūs darbdaviai (žr. 2.3.3. 2 punktą.), tarpusavio pagalbos ir bendruomeniškumo praktikos.
- **Didinti šeimų ir jų patirčių matomumą.** Didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas sėkmingų šeimų pavyzdžių viešinimui ir pagarbios šeimai kultūros stiprinimui. Savivaldybė galėtų viešinti šeimų patirtis, šeimų ir bendruomenių iniciatyvas bei informaciją apie savivaldybės teikiamą paramą ir paslaugas šeimoms. Šeimoms turėtų būti sudaromos įvairios galimybės dalytis savo patirtimi ir iniciatyvomis – tiek savivaldybės interneto svetainėje ir socialiniuose tinkluose, tiek gyvai organizuojamuose renginiuose, parodose, konkursuose ar apdovanojimuose. Tikslinga sudaryti galimybes šeimoms pristatyti savo iniciatyvas, pasidalyti gera patirtimi apie gautą pagalbą ir paslaugas, taip pat išreikšti savo poreikius bei pasiūlymus. Tai galėtų būti organizuojama reguliariai, pavyzdžiui, šeimų renginių ar savivaldybės organizuojamų teminių iniciatyvų metu, sudarant galimybę įsitraukti skirtingų amžiaus grupių ir skirtingose savivaldybės teritorijose gyvenančioms šeimoms bei taip padedant kitoms šeimoms geriau suvokti esamą padėtį ir skatinant teigiamą požiūrį į šeimos gyvenimą. Skatinama viešinti pozityvius šeimų pavyzdžius ir stiprinti šeimos vertybių matomumą – vietinėje žiniasklaidoje periodiškai publikuoti straipsnius ir interviu su vietinėmis šeimomis apie jų pasiekimus ir kasdienybę.

PAVYZDŽIAI

⁸⁵ Utenos rajono savivaldybė, *Gegužės mėnuo – šeimos mėnuo*, <https://utena.lt/geguzes-menuo-seimos-menuo/>.

Radviliškio rajone nuo 2015 metų rengiama „Auksinių vestuvių“ šventė, į kurią savivaldybė pakviečia rajone gyvenančias poras, kartu pragyvenusias 50 ir daugiau metų. Šventės metu poros pasveikinamos, joms įteikiamos atminimo dovanos, susirinkusiuosius palaimina kunigas, o renginį papildo koncertinė programa. Šventėje taip pat dalyvauja sutuoktinių artimieji⁸⁶.

Vilniuje ilgamečių santuokų sukakčių proga pirmą kartą rengtas iškilmingas priėmimas, kurio metu pagerbiamos auksinės, smaragdinės, deimantines ir geležines vestuvių metines mininčios poros – taip viešai įvertinamas ilgametis šeimos ryšys ir santuokos sukaktis paverčiama gyvu vertybių liudijimu. Sveikindamas kiekvieną sutuoktinių porą, meras įteikė specialiai šiai progai sukurtus ženklelius ir pledus, renginį papildė porų mėgstamos muzikos pasirodymai⁸⁷.

Vilkaviškio rajono savivaldybės Šeimos komisija organizavo konkursą „Metų gausi šeima“, kuriame šeimas siūlė seniūnija, Globos centras ir pačios šeimos, o pateiktas kandidatūras vertino ir nugalėtojus išrinko Šeimos komisija. Kalėdinės popietės metu pagerbtoms šeimoms įteiktos dovanos – skirta šventinė fotosesija. Taip pat viešojoje erdvėje trumpai pasidalinta nominuotų šeimų istorija, kaip geruoju pavyzdžiu.

Biržų rajono savivaldybės šeimos taryba kviečia kaimo ir miesto, švietimo ir ugdymo bendruomenes, organizacijas, seniūnus ir seniūnaičius peržvelgti praeitus metus ir prisiminti iniciatyviausias, labiausiai įsitraukusias į bendruomenės ar organizacijos gyvenimą šeimas ir elektroniniu būdu, užpildžius anketa, teikti jų kandidatūrą⁸⁸. Šeimoms sutikus dalyvauti konkurse, jos tampa kandidatėmis „Metų šeimos“ rinkimuose ir išrinkta šeima yra pasveikinama Tarptautinės šeimos ir Vaiko dienos minėjime.

⁸⁶ LRT, *Burbiškio dvare – jubiliejinė Auksinių vestuvių šventė: pasveikintos 22 poros*, https://www.lrt.lt/naujienos/laisvalaikis/13/3042304/burbiskio-dvare-jubiliejine-auksiniu-vestuviu-svente-pasveikintos-22-poros?srltid=AfmBOor_sgFJcW2_Wj5Vj0EEH_q5ghbKlp1_f_THI898Pb0RUVAoAgxi.

⁸⁷ Vilniaus miesto savivaldybė, Vilnius kviečia kartu švęsti ilgamečių santuokų sukaktis, <https://vilnius.lt/naujienos/vilnius-kviecia-kartu-svesti-ilgameciu-santuoku-sukaktis-1>.

LRT, *Vilniuje pagerbtos jubiliejinės santuokų sukaktis mininčios poros*, <https://www.lrt.lt/naujienos/laisvalaikis/13/2776330/vilniuje-pagerbtos-jubiliejines-santuoku-sukaktis-minincios-poros-viena-65-metus-kartu?srltid=AfmBOor8yy-F427R7hWSG1RJhW6dpTrONYFGuEggz1NYETEKDMBVmvqo>.

⁸⁸ *Biržų rajono savivaldybės Šeimos tarybos elektroninės apklausos pavyzdys „Metų šeima 2026“*, https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScLcTA_slwtiOCZv1OoyAQJVy3TtSOC2FqOJtvkHznZAKDw4A/viewform.

2.4.3. ŠEIMŲ ĮTRAUKIMAS Į SPRENDIMŲ PRIĖMIMĄ

1. **Įtraukti šeimas į savivaldybės sprendimų planavimą nuo ankstyvojo etapo.** Jei savivaldybėje veikia Šeimos taryba / komisija, ji turėtų aktyviai dalyvauti nustatant šeimoms aktualias problemas ir poreikius, inicijuoti jų išsiaiškinimą, analizuoti šeimų lūkesčius ir teikti savivaldybės tarybai bei administracijai siūlymus dėl šeimų poreikius atliepiančių sprendimų. Savivaldybė, bendradarbiaudama su Šeimos taryba / komisija, turėtų sudaryti sąlygas šeimoms įsitraukti dar prieš rengiant ar keičiant joms aktualius sprendimus, pasitelkiant apklausas, susitikimus, diskusijas, šeimų forumus ir kitas fizines ar elektronines dalyvavimo formas. Taip pat svarbu informuoti šeimas apie Šeimos tarybos / komisijos veiklą ir galimybes kreiptis ar teikti pasiūlymus, pasitelkiant savivaldybės informacijos kanalus, socialinius tinklus, vietos renginius, darželius, mokyklas ir kitas ugdymo įstaigas. Jei savivaldybėje Šeimos taryba / komisija nesudaryta, šeimų įtraukimą į sprendimų planavimą turėtų užtikrinti savivaldybės administracija, taikydama šias ar kitas tinkamas dalyvavimo formas.
2. **Organizuoti reguliarias ir viešas savivaldybės konsultacijas su šeimomis, ypač atkreipti didesnę dėmesį į tikslines šeimų grupes, galinčias turėti specialių poreikių.** Savivaldybė turėtų nustatyti reguliarių šeimų apklausų, susitikimų ar diskusijų ciklą, kurių metu šeimos gali išsakyti savo nuomones, dalintis patirtimi, o rezultatus naudoti planuojant paslaugas, infrastruktūrą bei finansines priemones. Prieš rengiant infrastruktūros sprendimus organizuojamos viešos diskusijos ir konsultacijos su šeimomis, jų interesus atstovaujančiomis NVO; analogiškas įgyvendintų projektų vertinimas – auditavimas.
 Tokie susitikimai turėtų vykti tėvams patogiu laiku, pvz., po 17/17.30 val., savaitgaliais ar kitu šeimoms parankiu metu, mišriu būdu (gyvai ir nuotoliu), gyvo susitikimo metu užtikrinant laikiną vaikų priežiūrą – saugi vaikų erdvė su animatoriumi, ar prižiūrinčiu asmeniu ir pan.
3. **Sukurti nuolatinį šeimų poreikių nustatymo mechanizmą.** Sudaryti šeimoms paprastą ir visada prieinamą galimybę pateikti informaciją apie savo poreikius, trūkstamas paslaugas ar gyvenamosios aplinkos problemas, pavyzdžiui, savivaldybės interneto svetainėje pateikiant trumpą elektroninę anketą ir reguliariai organizuojant išsamesnes apklausas. Taip pat apklausas galima atlikti kreipiantis į švietimo įstaigų tėvų komitetus, bendruomenių pirmininkus, seniūnijas ir socialines paslaugas teikiančias įstaigas; institucijas ir šeimų NVO. Taip pat apklausos gali būti pasidalintos per elektroninius mokinių dienynus, socialinius tinklus. Bendruomenių bei šeimoms skirtuose renginiuose gali būti padėta dėžutė, į kurią galima įrašyti klausimus ir pasiūlymus, kas šeimoms rūpi, ko norėtusi, ko trūksta.
4. **Įtraukti šeimas į dalyvaujamojo biudžeto planavimą ir sprendimų dėl lėšų paskirstymo priėmimą.** Savivaldybė turėtų sudaryti galimybes šeimoms teikti, svarstyti ir vertinti pasiūlymus dėl dalyvaujamojo biudžeto lėšomis finansuojamų iniciatyvų, taip pat dalyvauti priimant sprendimus dėl jų finansavimo. Tikslinga skatinti iniciatyvas, skirtas šeimų gyvenimo aplinkai gerinti, vaikams ir šeimoms skirtoms

erdvėms bei paslaugoms plėtoti, bendruomeniškumui ir skirtingų kartų įsitraukimui stiprinti.

5. **Viešai pristatyti šeimų padėties ir vykdytų iniciatyvų savivaldybėje rezultatus bei užtikrinti grįžtamąjį ryšį šeimoms.** Savivaldybė, bendradarbiaudama su Šeimos taryba / komisija, turėtų periodiškai, rekomenduojama – bent kartą per metus (pavyzdžiui, Šeimos mėnesio metu), viešai pristatyti aktualius duomenis apie šeimų padėtį, poreikius ir gyvenimo sąlygas savivaldybėje, įgyvendintas iniciatyvas, pasiektus rezultatus ir numatomus veiksmus. Informaciją rekomenduojama skelbti savivaldybės interneto svetainėje ir socialiniuose tinkluose. Taip pat svarbu šeimas paprastai ir aiškiai informuoti apie vykdytas konsultacijas, jų metu pateiktus pasiūlymus, į juos atsižvelgiant priimtus ar planuojamus sprendimus, o neįgyvendinus pasiūlymų – nurodyti pagrindines to priežastis. Ši informacija galėtų būti apibendrinama ir kasmet pristatoma šeimoms skirtoje glaustoje, vizualiai patrauklioje savivaldybės veiklos apžvalgoje ar elektroniniame leidinyje.

3. Šeimos stiprinimas ir šeimai palankios aplinkos kūrimas Kauno miesto savivaldybėje

Kaunas yra antras pagal gyventojų skaičių Lietuvos miestas ir vienas svarbiausių šalies ekonominių, švietimo bei paslaugų centrų. Miesto gyventojų skaičius per pastaruosius tris dešimtmečius reikšmingai kito. 1996–2019 m. Kauno gyventojų skaičius sumažėjo 116,3 tūkst. Šį mažėjimą lėmė neigiama natūrali gyventojų kaita ir neigiamas migracijos balansas. Tačiau pastaraisiais metais situacija pasikeitė – 2019–2026 m. Kauno gyventojų skaičius padidėjo 10,4 tūkst. gyventojų. Prie gyventojų skaičiaus augimo reikšmingai prisidėjo teigiama migracija.

Miesto gyventojų skaičiaus augimas vyksta platesniame urbanizacijos ir suburbanizacijos kontekste – gyventojai renkasi Kauną ir aplinkines teritorijas dėl darbo, studijų, paslaugų ir infrastruktūros. Tuo pat metu augančiame Kauno rajone, ypač aplink miestą esančiose teritorijose, daugėja jaunų šeimų. Dalis jų gyvenamąją vietą renkasi už miesto administracinių ribų, tačiau su Kaunu išlieka glaudžiai susijusios kasdieniais darbo, ugdymo, sveikatos priežiūros ir paslaugų ryšiais. Todėl Kauno miesto demografiniai procesai yra glaudžiai susiję su visos Kauno aglomeracijos raida.

Gimstamumo mažėjimas yra vienas svarbiausių Kauno miesto demografinių iššūkių. 2025 m. mieste gimė 1 970 vaikų, palyginti su 3 068 vaikais 2015 m. Per dešimtmetį gimimų skaičius sumažėjo 35,8 proc. Atitinkamai mažėjo ir bendrasis gimstamumo rodiklis – nuo 10,2 gimimo 1 000 gyventojų 2015 m. iki 6,5 gimimo 1 000 gyventojų 2025 m. Mažėjantis gimimų skaičius svarbus ne tik dabartinei gyventojų struktūrai, bet ir ilgalaikiai miesto demografiniai raidai.

Kauno miesto gyventojų struktūroje taip pat ryškėja visuomenės senėjimo tendencija. Nors medianinis Kauno gyventojų amžius yra vieneriais metais mažesnis nei šalies vidurkis (44 metai), pensinio amžiaus gyventojų dalis mieste yra didėjanti. Kita vertus, vaikų skaičiaus dinamika nėra vien tik neigiama – 2016–2026 m. pradžioje vaikų iki 17 metų skaičius Kaune padidėjo apie 2 proc. (996 vaikais).

Tad, nors pastaraisiais metais Kauno miesto gyventojų skaičius stabilizavosi ir šiek tiek augo, miesto demografinėje struktūroje išlieka ilgalaikių iššūkių. Neigiama natūrali kaita, reikšmingai sumažėjęs gimimų skaičius ir didelė vyresnio amžiaus gyventojų dalis rodo, kad

gyventojų skaičiaus augimas savaime neužtikrina tvarios demografinės raidos. Todėl šeimų pritraukimas ir išlaikymas, palankių sąlygų vaikams auginti kūrimas ir vaikams bei šeimoms reikalingų paslaugų prieinamumas yra svarbūs ilgalaikės Kauno miesto demografinės politikos aspektai.

1. Šeimai ir vaikui draugiška aplinka

1.1. Prieinamas būstas ir šeimai pritaikyta aplinka

Kauno mieste nuosekliai investuojama į gyvenamosios aplinkos atnaujinimą. Įgyvendinama **daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programa**, kuria siekiama gerinti pastatų technines ir energines savybes, mažinti energijos sąnaudas ir gerinti gyvenimo kokybę ir estetinį vaizdą. Su daugiabučių modernizavimu ir kvartalų atnaujinimu siejama ir gyvenamųjų vietovių teritorijų tvarkymo programa „(R)evoliucija“, pagal kurią gyventojai, nusprendę atnaujinti (modernizuoti) daugiabutį namą arba tai jau padarę, gali sulaukti miesto finansuojamo aplinkos sutvarkymo: atnaujinami kiemai, automobilių stovėjimo vietos, apšvietimas, pėsčiųjų takai, želdiniai, vaikų žaidimų ir poilsio erdvės.

Mieste atnaujinama **susisiekimo infrastruktūra**. Gatvės atnaujinamos kompleksiskai, tvarkant ne tik važiuojamąją dalį, bet ir šaligatvius, apšvietimą bei kitą infrastruktūrą. Taip pat įgyvendinami didesni susisiekimo projektai, plėtojamos pėsčiųjų ir dviratininkų kelių jungtys. Siekiant užtikrinti eismo saugumą taikomos įvairios inžinerinės priemonės: kryptinis pėsčiųjų perėjų apšvietimas, įstrižinės perėjos, padidinto atspindžio ženklai, atitvarai, prieš perėjas įspėjantys ant važiuojamosios kelio dalies nupiešti vadinamieji rombai. Esant poreikiui, įrengiami papildomi ženklai, šviesoforų sekcijos, atnaujinamas horizontalusis ženklinimas. Pėsčiųjų infrastruktūros prieinamumui užtikrinti naudojami ir taktiliniai įspėjamieji bei vedamieji paviršiai, o reguliuojamose perėjose – garsiniai įspėjamieji signalai, padedantys orientuotis žmonėms su regėjimo negalia. Nuo 2019 m. birželio iki 2025 m. gruodžio Kaunas buvo vienintelis iš penkių didžiausių Lietuvos miestų, kurio gatvėse nereguliuojamose pėsčiųjų perėjose neužfiksuota žuvusiųjų.

Mieste intensyviai vystomos, atnaujinamos ir puoselėjamos **žaliosios erdvės**, gėlynai, tvarkomi bei rekonstruojami parkai, skverai, miesto miškai, slėniai, upių pakrantės, taip kuriant patrauklią aplinką aktyviam šeimų laisvalaikiui bei poilsiui, vaikų pramogoms, pasivaikščiojimams ir bendruomenių susibūrimams. Įrengiami ir atnaujinami pėsčiųjų takai, vaikų žaidimų, sporto ir edukacinės erdvės. Prie aplinkos prieinamumo prisideda ir nemokamos vandens stotelės bei vasarą įrengiamos vandens dulksnos stotelės, kurių vietos viešai skelbiamos internete. Gyventojams yra sudaryta galimybė internetu patogiai pranešti apie sugadintą viešąją infrastruktūrą, o vaikų žaidimų aikštelės yra periodiškai tikrinamos (www.kaunas.lt/VZAproblemos).

Kauno miestas nuolat investuoja į naujus **sporto infrastruktūros objektus**, nuolat atnaujinami susidėvėję objektai. Įrengtos nemokamos vaikų žaidimų aikštelės, didžioji dalis treniruoklių aikštelių yra taip pat nemokamos ir visiems prieinamos. Dalis bendrojo ugdymo mokyklų lauko sporto infrastruktūros yra prieinama kiekvienam gyventojui, o kita dalis yra nuomojama per sistemą www.kursportuoti.kaunas.lt (stadionai, krepšinio, futbolo, tinklinio, badmintono aikštelės, įvairios paskirties salės (tiek lauko, tiek vidaus), ledo aikštelės, kabinetai

ir kt.). Pažymėtina, kad per šią sistemą nuomojami sporto infrastruktūros objektai yra nuomojami už gerokai mažesnę nei rinkos kainą.

1.2. Laisvalaikis ir vaikų užimtumas

2025 metais Kauno miesto savivaldybės biudžetinės kultūros įstaigos aktyviai plėtojo **šeimoms skirtų renginių pasiūlą**. Visus metus įvairiose miesto erdvėse – koncertų salėse, teatruose, muziejuose, viešosiose erdvėse ir bendruomeniniuose kiemuose – organizuoti skirtingo amžiaus vaikams ir jų tėvams skirti renginiai: spektakliai, koncertai, filmų peržiūros, edukacijos, kūrybinės dirbtuvės, festivaliai ir bendruomeninės iniciatyvos. Dalis veiklų buvo nemokamos ir atviros plačiai visuomenei. **Kad kultūros paslaugos šeimoms yra aktualios, rodo ir Kauno miesto muziejaus statistika – 2025 m. muziejaus padalinių ekspozicijose apsilankė 5708 šeimos.** Šie duomenys patvirtina kryptingą Kauno miesto kultūros politikos siekį stiprinti šeimų įtrauktį, kultūrinį prieinamumą ir ilgalaikį jaunųjų miesto gyventojų ryšį su kultūra.

Svarbus šeimai palankios aplinkos aspektas – **kultūros ir laisvalaikio veiklų priartinimas prie gyvenamųjų rajonų**. Pavyzdžiui, Kauno Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos vasaros skaityklos miesto parkuose suteikia galimybę gyventojams arčiau namų naudotis bibliotekos paslaugomis – skaityti ir skolintis knygas, žaisti stalo ir lauko žaidimus, dalyvauti įvairiuose renginiuose bei edukacijose. Skaityklose vyko koncertai, knygų pristatymai, susitikimai, literatūriniai piknikai liepos pirmadieniais, pasidainavimai ir pasišokimai, miško maudynės, žaidiminės jogos užsiėmimai vaikams, edukacijos ir paskaitos įvairiomis temomis, jose buvo organizuojamos vaikų vasaros stovyklų veiklos. Kultūrinės veiklos į skirtingas miesto kaimynystes perkeliamos ir įgyvendinant renginių ciklą „**Kultūra į kiemus**“ – 2026 m. dešimtyje mikrorajonų surengta daugiau kaip 20 nemokamų gyvos muzikos koncertų, pasirodymų, spektaklių, kūrybinių dirbtuvių ir edukacijų, kino seansų po atviru dangumi bei kitų veiklų, kurias ruošia patys kiemų šeiminkai.

Vaikų užimtumo galimybės Kauno mieste nuosekliai plečiamos, **didinant neformaliojo vaikų švietimo programų (NVŠ) įvairovę ir pasiūlą**. Taip pat didėja NVŠ programose dalyvaujančių mokinių, turinčių vidutinių, didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių, skaičius. Savivaldybė sistemingai pateikia informaciją apie vaikų užimtumo galimybes, laisvas vietas ir registracijos tvarką modernioje internetinėje svetainėje (<https://vaikai.kaunas.lt/>).

Vaikų fizinio aktyvumo galimybės plečiamos per papildomas iniciatyvas – viename iš testinių projektų pradinių klasių mokiniai iš devynių miesto mokyklų fizinio ugdymo pamokų metu galėjo išbandyti dešimt skirtingų sporto šakų. Taip siekta sudaryti galimybę vaikams susipažinti su skirtingomis sporto veiklomis ir atrasti jiems tinkamiausią fizinio aktyvumo formą.

Vaikų užimtumą papildo ir kultūros įstaigų veiklos. Pavyzdžiui, Kauno Vinco Kudirkos viešoji biblioteka organizuoja šeimų klubus, kuriuose kūdikiai, darželinukai ir jų tėvai kviečiami į skaitymo, žaidimų ir lavinamuosius užsiėmimus. Bibliotekos veiklos, nemokamos edukacijos ir vasaros dienos stovyklos sudaro sąlygas vaikams įgyti naujų patirčių, o šeimoms – naudotis kultūros bei ugdymo ištekliais neapsiribojant formaliojo ugdymo įstaigomis.

Vasaros užimtumo galimybės taip pat plečiamos didinant vasaros stovyklų programų finansavimą savivaldybės lėšomis ir į veiklų organizavimą įtraukiant daugiau nevyriausybinį organizacijų, švietimo, kultūros, sporto įstaigų, tad vaikams savivaldybė **gali pasiūlyti įvairių veiklų** – nuo sporto, meno ir kultūros iki STEAM, technologijų, gamtos pažinimo, verslumo ir savęs pažinimo programų. Vasaros stovyklos organizuojamos tiek dienos metu, tiek su nakvyne, o dalis jų yra nemokamos arba iš dalies finansuojamos savivaldybės. Stovyklose dėmesio skiriama ir **emocinei gerovei, savivertės stiprinimui bei socialinei integracijai**. Dalis stovyklų orientuotos į savęs pažinimą, pasitikėjimą savimi, sveikų santykių kūrimą, priklausomybių prevenciją ir atsakingų sprendimų priėmimą. Į kai kurias programas įtraukiami psichologai, specialistai ir kiti lektoriai, o veiklos derinamos su kūrybinėmis, sportinėmis ir patyriminėmis užduotimis. Neformaliojo švietimo mokyklos vasaros metu siūlo **nemokamas trumpesnes (2-4 valandų) edukacines programas**, apimančias muziką, dailę, techninę kūrybą, sveiką gyvenseną, etninę kultūrą ir kitas sritis. Šios programos taip pat sulaukia šeimų susidomėjimo.

Svarbus vasaros užimtumo aspektas – **užimtumo prieinamumas skirtingų poreikių vaikams**. Socialiai jautresnėje situacijoje augantiems vaikams stovyklos ir maitinimas yra finansuojami. Tokia galimybė numatyta, be kita ko, vaikams iš gausių šeimų, socialinę paramą gaunančių šeimų, vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių ar negalią, taip pat vaikų dienos centrus lankančioms vaikams. Dalis stovyklų pritaikoma ir vaikams, turintiems didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių.

2. Šeimai prieinamos kokybiškos paslaugos ir finansinė parama

2.1. Vaikų priežiūros ir ugdymo paslaugos

Kauno mieste investuojama į švietimo įstaigų tinklo plėtrą, pastatų atnaujinimą ir ugdymo aplinkos kokybę. Statomos ir atnaujinamos ugdymo įstaigos, kuriose įrengiamos šiuolaikiškos ugdymo, poilsio ir žaidimų erdvės. Daug dėmesio skiriama **vaikų saugumui, komfortui ir įtraukčiai** – diegiami patekimo kontrolės sprendimai, akustinės priemonės, įrengiami liftai, sensoriniai kambariai.

Kauno mieste yra aiški, išsami bei lengvai prieinama **informacija apie priėmimą** į bendrojo ugdymo mokyklas. Inicatyva „Darželiai kviečia“ suteikia tėvams galimybę per atvirų durų dienas apsilankyti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose, susitikti su pedagogais ir įvertinti, kuri aplinka tinkamiausia jų vaikui. Informacija apie priėmimą į mokyklas, taikomus teritorinius ir pirmumo kriterijus bei prašymų teikimą pateikiama viešai ir vienoje sistemoje, o interaktyviame žemėlapyje (<https://imokykla.kaunas.lt/zemelapis/>) galima pasitikrinti mokyklų aptarnavimo teritorijas ir informaciją apie laisvas vietas. Visa tai sudaro galimybes šeimoms iš anksto įvertinti ugdymo pasirinkimus ir priėmimo sąlygas.

Šeimoms **sudaromos sąlygos ugdymo įstaigas rinktis ir lankyti kuo arčiau gyvenamosios vietos**. Priėmimas į Kauno miesto mokyklas organizuojamas teritoriniu principu – kiekvienam gyvenamosios vietos adresui priskiriama konkreti ugdymo įstaiga. Tai padeda užtikrinti ugdymo prieinamumą, mažinti kelionės laiką ir sudaryti prielaidas vaikams mokyklą pasiekti saugiai bei, esant galimybei, savarankiškai. Kartu išlaikomas lankstumas – atsižvelgiama į individualius ir specialiuosius ugdymosi poreikius, todėl vaikui gali būti sudarytos sąlygos mokytis kitoje, jo poreikiams labiau pritaikytoje įstaigoje. Mokiniam,

turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, taikoma pirmumo teisė. Mokiniai, turintys judesio ir padėties sutrikimų, priimami be eilės į bet kurią jų poreikiams pritaikytą ugdymo įstaigą, o didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai taip pat taikomi pirmumai.

Savivaldybė **investuoja į mokyklas ir darželius**, jų aplinką, ugdymo kokybę. Atnaujinamos esamos įstaigos bei statomos naujos.

Siekiant **užtikrinti ugdymo kokybę ir prieinamumą** Kauno mokyklose, nuosekliai atsižvelgiama į individualius kiekvieno vaiko poreikius, kuriant saugią, palaikančią ir įtraukią ugdymo aplinką, kurioje kiekvienas mokinys galėtų jaustis priimtas, suprastas ir motyvuotas mokytis. Ugdymo procese, vadovaujantis pedagoginės psichologinės tarnybos rekomendacijomis, užtikrinama nuosekli, kryptinga ir individualizuota švietimo pagalbos specialistų pagalba. Mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių (toliau – SUP), sudaromos papildomos sąlygos, padedančios reguliuoti emocinę būseną ir užtikrinti geresnę savijautą ugdymo proceso metu. Tokiu būdu siekiama ne tik akademinių rezultatų, bet ir visapusiškos vaiko raidos, stiprinant jo gebėjimus, savarankiškumą bei pasitikėjimą savimi.

Papildomai pažymėtina, kad daugelyje Kauno mokyklų yra **pritaikyta fizinė aplinka**, įrengti pandusai, liftai bei kitos judėjimą palengvinančios priemonės, sudarančios sąlygas saugiam ir savarankiškam mokinių dalyvavimui ugdymo procese. Taip pat pritaikomas ugdymo turinys, metodai ir mokymosi priemonės, o bendradarbiavimas tarp pedagogų, specialistų ir šeimos sudaro prielaidas nuosekliai ir efektyviai vaiko ugdymui bei įtraukiojo ugdymo principų įgyvendinimui.

Nuo 2026 m. taip pat įgyvendinant **projektą „Švietimo pagalbos ir koordinuotai teikiamų paslaugų užtikrinimas Kauno mieste“** dėmesys skiriamas vaikų su specialiaisiais ugdymosi poreikiais ir negalia įtraukčiai. Projekto tikslas – didinti koordinuotai teikiamų švietimo pagalbos, socialinės, sveikatos priežiūros paslaugų bendrojo ugdymo mokyklų mokiniams ir jų tėvams bei mokytojams pasiūlą, prieinamumą pasitelkiant nevalstybinio sektoriaus paslaugų teikėjus Kauno mieste. Projektu siekiama diegti koordinuotai teikiamų kompleksinių švietimo pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų organizavimo modelį, kuriuo siekiama spręsti susidariusias specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokyklinio amžiaus vaikų problemas, koordinuotai teikiant kompleksines švietimo pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugas mokykloje ar už mokyklos ribų, kuriant tinkamas sąlygas bendrosios paskirties mokyklose įgyvendinančiose bendrojo ugdymo programas, ugdytis specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems asmenims, švietimo pagalbai teikti. Koordinuotai teikiamų kompleksinių paslaugų modelis leis efektyviau panaudoti išteklius ir užtikrinti, kad kiekvienas SUP turintis vaikas, jo tėvai, mokytojai gautų reikalingą pagalbą laiku ir kokybiškai. Projekto įgyvendinimo metu planuojama teikti koordinuotas, kompleksines, t. y. vienam SUP turinčiam vaikui ne mažiau kaip dvi jo poreikius atliepiančias veiklas (paslaugas), t.y. psichologo, psichiatro ir psichoterapijos paslaugas, vykdyti inovatyvius neuroedukologijos užsiėmimus, elgesio korekcijų ir emocinio augimo grupes, taip pat teikti logopedo, miško terapijos bei kaniterapijos paslaugas.

2.2. Sveikatos, psichologinės ir socialinės paslaugos

Kauno mieste šeimoms teikiamas platus socialinių, psichologinių, sveikatinimo ir prevencinių paslaugų spektras, apimantis tiek sunkumų prevenciją, tiek pagalbą krizės ar sudėtingų gyvenimo aplinkybių atvejais. Reikšmingą vaidmenį šiame paslaugų tinkle atlieka

savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas. Svarų indėlį į šeimų sveikatos stiprinimą ir emocinės gerovės puoselėjimą savivaldybėje teikia Kauno miesto visuomenės sveikatos biuras (toliau – VSB), šeimoms ir tėvams siūlantis įvairias nemokamas prevencines, švietėjiškas ir praktines veiklas.

Viena iš VSB organizuojamų veiklų – nemokamas paskaitų ir praktinių užsiėmimų ciklas **„Kartu laukiame: žingsnis po žingsnio iki gimimo!“**. 12 susitikimų metu siekiama pasirengti nėštumui, gimdymui ir laikotarpiui po jo. Užsiėmimus veda įvairių sričių specialistai – vaikų ligų gydytoja, gydytoja dietologė, akušerė, psichologė ir kineziterapeutė. Programoje nagrinėjamos **žindymo, kūno pokyčių, seksualinės sveikatos, sveikos mitybos, fizinio aktyvumo, psichoaktyviųjų medžiagų žalos, psichinės sveikatos, pasirengimo gimdymui** temos. Be teorinių paskaitų, numatyta praktinė veikla, diskusijos ir galimybė konsultuotis su specialistais. Siekiant sudaryti palankesnes galimybes dalyvauti, formuojamos **keturios grupės**.

VSB taip pat organizuoja **nemokamą, moksliniais tyrimais grįstą 8 savaitių dėmesingos tėvystės programą**, skirtą padėti tėvams geriau valdyti stresą, stiprinti psichologinį atsparumą ir kurti pozityvesnį santykį su vaikais. Programoje teorinės žinios derinamos su praktinėmis dėmesingo įsisąmoninimo technikomis, o dalyviai atlieka ir savarankiškas užduotis namuose. Užsiėmimuose mokomasi sąmoningiau reaguoti į stresines situacijas, atpažinti savo emocijas ir impulsus, priimti kasdienes situacijas jų nevertinant bei geriau pasirūpinti savo emocine savijauta. Programa vykdoma **nuotoliniu būdu**, ją veda psichologė ir dėmesingumo metodo instruktorė.

VSB vykdomos ir mokslo įrodymais pagrįstos programos **„Neįtikėtini metai“** ir **„Augame žaisdami“**, skirtos 3–12 metų vaikus auginantiems tėvams, tėviams ir globėjams. Programomis siekiama **stiprinti pozityvios tėvystės įgūdžius, gerinti tėvų ir vaikų tarpusavio ryšį, padėti geriau suprasti vaikų elgesį ir emocijas bei veiksmingai spręsti elgesio sunkumus**. Dalyviai mokomi nustatyti ribas ir taisykles, taikyti pozityvaus elgesio skatinimo būdus, ugdyti vaikų savireguliaciją ir socialinius įgūdžius. Programos taip pat padeda tėvams labiau pasitikėti savo tėvystės gebėjimais ir suteikti vaikams tinkamą emocinę pagalbą.

VSB teikia **nemokamas individualias psichologo konsultacijas ir grupinius užsiėmimus** pagal iniciatyvą „Normalu, jei neramu“. Paslauga teikiama anonimiškai, be šeimos gydytojo siuntimo, gyvai arba nuotoliniu būdu. Taip pat vykdoma ankstyvosios intervencijos programa vaikams, eksperimentuojantiems su psichoaktyviosiomis medžiagomis ar jas vartojantiems nereguliariai, siekiant kuo anksčiau suteikti pagalbą ir užkirsti kelią priklausomybių formavimuisi.

VSB taip pat organizuoja **nemokamus nuotolinius specialistų vedamus seminarus ir paskaitas įvairiomis vaikų ir šeimos sveikatos temomis** – sveikos mitybos, vaikų peršalimo ligų ir imuniteto stiprinimo, burnos sveikatos, traumų prevencijos bei neuroįvairovės. Taip sudaromos galimybės tėvams nuotoliniu būdu gauti praktinių žinių apie vaikų sveikatą ir kasdienę šeimos gerovę.

Minint **Pasaulinę mamų psichikos sveikatos dieną**, VSB organizavo renginį **„Stipresnės kartu“** – susitikimą ir pasivaikščiojimą, skirtą mamų emocinei sveikatai, tarpusavio palaikymui ir **pogimdyvinės depresijos atpažinimo, prevencijos bei įveikimo** temoms. Renginyje kviestos dalyvauti mamos, šeimos ir visi, besidomintys mamų emocine sveikata.

Be to, Kauno pedagoginė-psichologinė tarnyba Kauno miesto ugdymo įstaigas lankančių mokinių tėvams siūlo **pozityvios tėvystės programą STEP** (*angl. Systematic Training for Effective Parenting, liet. Sisteminiai efektyvaus auklėjimo mokymai*), skirtą 6-12 ir 12-17 metų vaikus auginantiems tėvams. Programą sudaro devyni kas savaitiniai dviejų valandų trukmės užsiėmimai, kurių metu tėvai gali stiprinti pozityvios tėvystės įgūdžius ir gerinti santykius su vaikais. Taip pat tėvams organizuojamos paskaitos, skirtos supažindinti su prevencine programa „Esame saugūs“ ir suteikti praktinių žinių apie vaikų apsaugą nuo galimo smurto. Paskaitų metu aptariama, kaip atpažinti požymius, galinčius rodyti, kad vaikas patyrė ar patiria prievartą, kaip tinkamai į tai reaguoti ir kada bei kur kreiptis pagalbos.

Nuo 2017 m. įvairios nevyriausybinės organizacijos teikia tiek viešųjų pirkimų būdu įsigytas **socialines paslaugas**, tiek pasirašant tiesioginio finansavimo sutartis su tam tikras akredituojamas ar licencijuojamas socialines paslaugas teikiančiomis NVO: socialinė priežiūra šeimoms, intensyvi krizių įveikimo pagalba, psichosocialinė pagalba, vaikų dienos socialinė priežiūra, palydėjimo paslauga jaunuoliams.

Viena iš svarbių pagalbos krypčių – **kompleksinės paslaugos šeimai**. Didelis dėmesys skiriamas aktualioms visuomenės problemoms: skyryboms, šeimos krizėms, priklausomybių įveikimui, pogimdyminės depresijos atvejams, vienišumui, taip pat vaikų ir paauglių emociniam atsparumui stiprinti. Kauno mieste šias paslaugas teikia VŠĮ „Psichologinės paramos ir konsultavimo centras“, VŠĮ „Vilties žiedas“ ir VŠĮ Šeimų centras „Būkime kartu“. Šeimoms siūlomos individualios ir grupinės konsultacijos, savitarpio pagalbos grupės, socialinių įgūdžių ugdymo užsiėmimai vaikams ir paaugliams, tėvystės mokymai, šeimos mediacija, šeimos konferencija. Svarbu ir tai, kad šeimos konsultavimas gali būti teikiamas asmens ar šeimos namuose, pavyzdžiui, gimus kūdikiui ar nustačius negalią arba specialiuosius poreikius. Tais atvejais, kai šeima negali tinkamai pasinaudoti viešuoju ar asmeniniu transportu, šeima gali gauti pavėžėjimo ir vaikų priežiūros paslaugas, tuo metu, kai tėvams teikiamos kitos kompleksinės paslaugos. Paslaugų poreikis tenkinamas beveik 100 proc. visų besikreipiančių asmenų (šeimų). Paslaugos paprastai pradedamos teikti per trumpą laiką nuo kreipimosi, tačiau tais atvejais, kai asmuo ar šeima pageidauja derinti paslaugų teikimą jiems palankesniu metu, laukimo trukmė gali siekti iki 2 mėnesių. Visos kitos socialinės priežiūros paslaugos, šeimoms, patiriančioms socialinę riziką, teikiamos vadovaujantis Socialinių paslaugų katalogu.

Pagal savivaldybės programą „Iniciatyvos Kaunui“ **finansuojami NVO projektai, skirti vaikams, paaugliams ir šeimoms, išgyvenančioms krizes**. 2026 m. šioje srityje finansuoti trys projektai. VŠĮ Šeimos santykių institutas teikia nemokamą pagalbą šeimoms, patiriančioms santykių krizę ar konfliktiškas skyrybas, padeda spręsti nesutarimus dėl vaikų auklėjimo, priežiūros, gyvenamosios vietos ir bendravimo su skyrium gyvenančiais vaikais. Organizuojamos įgūdžių stiprinimo grupės, skyrybas išgyvenantiems tėvams. VŠĮ Psichologinių stiprybių vystymo centro projekte „Kelias į susitarimą: kompleksinė pagalba šeimoms santykių krizės ir skyrybų laikotarpiu“ numatytos nemokamos socialinio darbuotojo konsultacijos, individualus psichologinės pagalbos planas, iki aštuonių nemokamų psichologo konsultacijų vaikams ir (ar) tėvams bei grupiniai susitikimai, skirti bendravimo ir konfliktų sprendimo įgūdžiams stiprinti. VŠĮ Pokyčių ir galimybių centro projektas orientuotas į vaikus, paauglius ir jų šeimas, susiduriančias su sudėtingais elgesio, emociniais ar priklausomybių sunkumais. Pagalba apima socialinio darbuotojo konsultacijas, psichologinę pagalbą vaikui ir

šeimai, priklausomybių specialisto konsultacijas, atkryčių prevenciją bei socialinių ir bendravimo įgūdžių ugdymą. Tokia pagalba svarbi ne tik vaikui ar paaugliui, bet ir jo šeimai, nes siekiama atkurti tarpusavio ryšius bei padėti šeimos nariams kartu spręsti sunkumus.

Savivaldybė kartu su kitomis šalies savivaldybėmis prisijungė prie **projekto „Pagalba vaikams su negalia Lietuvoje“**, kuriuo siekiama užtikrinti vaikams, turintiems vidutinę ar sunkią negalią, reikalingų bendruomeninių paslaugų prieinamumą kuo arčiau gyvenamosios vietos. Pagalba numatoma ne tik vaikams, bet ir jų tėvams, globėjams bei kartu augantiems nepilnamečiams broliams ir seserims.

Kauno miesto savivaldybė dalyvauja Europos socialinio fondo agentūros įgyvendinamo projekto **„Ankstyvojo ugdymo užtikrinimas vaikams iš socialinę riziką patiriančių šeimų“** jungtinėse veiklose. Juo siekiama padėti vaikams sėkmingai įsitraukti į ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, kompensuojant ne tik ugdymo, bet ir su dalyvavimu susijusias išlaidas. Numatyta parama individualioms ugdymo priemonėms, maitinimui, vaikų išlaikymo mokesčiui, pavėžėjimui, lydinčio asmens darbo užmokesčiui, kultūros ir neformaliojo švietimo paslaugoms bei švietimo pagalbai.

2.3. Finansinė parama ir lengvatos šeimoms

Kauno miesto savivaldybė nuo 2020 m. naujagimių šeimoms teikia **kūdikio kraitelį** – praktiškų pirmosios būtinybės kūdikio priežiūros priemonių rinkinį, papildytą vertingų patarimų kupinu vaiko priežiūros vadovu ir prisiminimų knygele „Mano pirmasis albumas“. Kartu su Kūdikio kraiteliu mažųjų kauniečių tėvus pasiekia 200 eurų vertės „Kaunastic“ dovanų kortelė, kuria galima atsiskaityti už prekes, paslaugas ir laisvalaikio veiklas. Kortelė galioja daugiau kaip 100 vietų Kaune: kavinėse ir restoranuose, viešbučiuose, SPA centruose, muziejuose, kino teatruose, spektakliuose, aktyvių pramogų vietose bei parduotuvėse. Šia iniciatyva siekiama ne tik suteikti papildomą paramą gimus vaikui, bet ir paskatinti tėvus skirti laiko sau bei poilsiui. Tai geroji praktika, parodanti dėmesį tėvų poreikiams.

Kauno mieste neformaliojo vaikų švietimo paslaugų prieinamumą didina savivaldybės finansuojamas **NVŠ krepšelis**, leidžiantis vaikams pasirinkti vieną finansuojamą programą, o šeimoms sumažinti dalyvavimo išlaidas. Didesnis finansavimas (25 eur) skiriamas STEAM ir vyresniems (9-12 kl.) mokiniams skirtoms programoms, o vaikams, turintiems vidutinių, didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių, sudaroma galimybė gauti du NVŠ krepšelius. Prie finansinės naštos mažinimo prisideda ir savivaldybės skiriamas finansavimas vaikų vasaros poilsio stovykloms.

3. Darbo ir šeimos gyvenimo derinimas

Savivaldybė, siekdama sudaryti tinkamas sąlygas mokinių užimtumui po pamokų, teikti pagalbą šeimai ir sudaryti sąlygas socialiai teisingam, lygias galimybes užtikrinančiam visapusiškam kiekvieno grupės mokinio ugdymui bei saugiam užimtumui po pamokų ir tenkindama mokinių tėvų (globėjų, rūpintojų) poreikius, nuo 2023 m. organizuoja **visos dienos mokyklos veiklą**. Šiai veiklai organizuoti Savivaldybės biudžetinėse švietimo įstaigose iš viso įsteigta 22,7 etato, o 2024 m. rugsėjo 1 d. etatų skaičius išaugo beveik 5 kartus – iki 110 etatų, 2025 metais padidėjo 5,5 etato. Didėjant specialiuosius ugdymosi poreikius turinčių mokinių skaičiui, steigiami papildomi mokinio padėjėjo etatai.

Savivaldybėje **plėtojamos vaikų užimtumo galimybės** – finansuojamos neformaliojo ugdymo veiklos ir moksleivių atostogų metu organizuojamos stovyklos. Užimtumo veiklos taip pat priartinamos prie vaikų kasdienės aplinkos, dalį jų organizuojant bendrojo ugdymo mokyklose, todėl vaikai gali dalyvauti popamokinėse veiklose savo lankomoje mokykloje. Tai sudaro tėvams palankesnes sąlygas derinti vaikų užimtumą ir priežiūrą su profesine veikla.

4. Bendradarbiavimas ir įtraukimas

4.1. Informacijos prieinamumas šeimoms

Kauno miestas didina skaitmenizacijos lygį, modernizuodamas ir plėsdamas informacines sistemas, programinę įrangą bei techninę bazę. Informacijos prieinamumui gerinti plėtojamos skaitmeninės priemonės, tarp jų – visiems atvira **interaktyvi miesto žemėlapių platforma** (<https://zemelapiai.kaunas.lt/>), kurioje pateikiama informacija apie miesto infrastruktūrą ir įvairius objektus – nuo planuojamų gatvių darbų bei kultūros ir meno objektų iki elektromobilių įkrovimo stotelių ir mikrojūdumo priemonių parkavimo vietų. Taip pat šiemet baigtas įgyvendinti **projektas „Soc taškas“**, kuriuo siekta didinti socialinės paramos ir socialinių paslaugų prieinamumą, kuriant skaitmeninę platformą – Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS) modulį (<https://soctaskas.spis.lt/kaunas/home#life-cases>).

4.2. Bendruomenių kūrimas ir šeimų įtraukimas

Bendruomenių kūrimą ir šeimų įtraukimą Kauno mieste skatina tiek institucinės bendradarbiavimo formos, tiek bendruomeninės iniciatyvos. Savivaldybėje veikianti **Šeimos reikalų komisija** prisideda prie šeimos stiprinimo politikos įgyvendinimo, nagrinėja šeimoms aktualius klausimus, teikia pasiūlymus dėl jų poreikius atitinkančių sprendimų ir viešųjų paslaugų prieinamumo gerinimo, taip pat skatina savivaldybės institucijų, šeimų organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą. Bendruomeninės veiklos ir gyventojų įsitraukimas stiprinami finansuojant nevyriausybinių organizacijų iniciatyvas, plėtojant bendruomeninius renginius ir renginiuose numatant veiklas skirtas šeimoms su vaikais.

Viena pagrindinių priemonių – **jau dešimtmetį įgyvendinama savivaldybės inicijuota programa „Iniciatyvos Kaunui“** (<https://iniciatyvos.kaunas.lt/>), skirta NVO, asociacijoms ir bendruomenėms, viešosioms įstaigoms ir kitoms pelno nesiekiančioms organizacijoms. Projektai orientuoti į kultūros ir bendruomenių iniciatyvas, įvairius festivalius ir renginius. Jie taip pat apima socialinės pagalbos ir sveikatinimo projektus, skirtus žmonėms, išgyvenantiems krizes ar patiriantiems socialinę atskirtį. Programoje numatyta vaikų ir jaunimo įgalinimo veikla, skatinanti savirealizaciją ir kompetencijų augimą. Taip pat finansuojami projektai, prisidedantys prie tvaraus ir veržlaus miesto plėtros, gerinančios ekonomines, turistines ir investicines sąlygas. Dėmesys skiriamas ir sporto bei fizinio aktyvumo renginiams, lokalioms idėjoms ir inovacijoms, formuojančioms Kauno identitetą. Programa sudaro sąlygas bendruomenėms įgyvendinti vietos poreikius atliepiančias idėjas ir prisidėti prie miesto aplinkos bei gyvenimo kokybės gerinimo. Internetinėje svetainėje yra viešai pateikta informacija apie gautas, atmestas, finansuojamas ir nefinansuojamas paraiškas.

Šeimų įtraukimo į miesto aplinkos gerinimą pavyzdys – šeimų piknikai „Kuriame miestą drauge!“, kuriuose šeimos kviečiamos kartu leisti laiką, susipažinti su savivaldybės

iniciatyvomis ir gauti konsultacijų dėl gyvenamosios aplinkos gerinimo. Kiekvienais metais organizuojami net 4 renginiai, kurių metu derinamas bendruomeninis laisvalaikis ir praktinis informavimas: kol vaikai dalyvauja kūrybinėse dirbtuvėse, edukacijose bei pramogose, tėvai gali konsultotis su Kauno būsto modernizavimo agentūros specialistais dėl galimybes modernizuoti savo būstą ar potencialo dalyvauti miesto programoje „**(R)evoliucija**“ ir kiemų tvarkymo. Vaikai taip pat įtraukiami į kūrybines veiklas, pavyzdžiui, kartu kuria svajonių daugiabučio kiemo viziją. Taip šeimoms patrauklioje aplinkoje skatinamas bendruomeniškumas, suteikiama aktuali informacija ir gyventojai įtraukiami į savo gyvenamosios aplinkos gerinimą. Ši iniciatyva – gerasis pavyzdys, kaip informavimą apie būsto aplinkos gerinimą galima integruoti į bendruomeninius renginius, įtraukiant ir šeimas su vaikais.

Gyventojų bendruomeniškumą skatina ir tokios iniciatyvos kaip rudenį ir pavasarį vykdomos Kauno mugės, kurių metu **numatomos skirtingoms visuomenės grupėms pritaikytos veiklos**. Šeimų erdvėje organizuojami žaidimai, kūrybinės dirbtuvės, cirko pasirodymai, edukacijos bei interaktyvios veiklos, o jaunimo bei bendruomenių iniciatyvoms skirtoje Talentų erdvėje dalyvauja NVO, vyksta diskusijos, kūrybinės ir tvarumo veiklos. Šios iniciatyvos sudaro galimybes skirtingo amžiaus gyventojams ne tik dalyvauti miesto renginiuose, bet ir aktyviai įsitraukti į kūrybines bei bendruomenines veiklas.

4. Rekomendacijos Kauno miesto savivaldybei

Šiame plane pateikta glausta Lietuvos ir pasaulio demografinės situacijos apžvalga, pristatyta užsienio patirtimi ir Lietuvos praktika paremta „Šeimai draugiškos savivaldybės“ koncepcija, apžvelgti šeimos politiką formuojantys Lietuvos įstatymai, pristatyti išsamūs Lietuvos šeimų poreikių tyrimo rezultatai, nubrėžtos gairės kokiomis kryptimis galėtų savivaldybės vystyti savo šeimos politiką, pateiktas ne vienas praktinis įvairių šeimų stiprinančių priemonių pavyzdys, apžvelgtos Kauno miesto savivaldybėje įgyvendinamos veiklos, prisidedančios prie šeimos gerovės kūrimo ir stiprinimo, tačiau lieka neatsakyta į esminį klausimą:

KĄ GALIMA PADARYTI DAR DAUGIAU NEI DABAR YRA DAROMA IR NUO KO PRADĖTI?

Šioje dalyje pateikiame 10 žingsnių rekomendacijas – konkrečius pasiūlymus, parengtus remiantis visa ankstesnių plano dalių informacija. Tai nėra baigtinis sąrašas – veikiau atspirties taškas, padedantis išsigryninti prioritетines kryptis ir numatyti tolesnius veiksmus.

1 REKOMENDACIJA – Šeimų stiprinimą įtvirtinti kaip vieną iš savivaldybės strateginių prioritetų

LR Šeimos stiprinimo įstatymo 14 straipsnyje yra įtvirtinta Savivaldybių kompetencija šeimos politikos srityje. Viena iš jos sudedamųjų dalių yra (4 p.): „numato savivaldybės strateginiame plėtros plane ir (ar) savivaldybės strateginiame veiklos plane šeimos stiprinimo programas ir priemones.“ Rekomenduojame papildyti savivaldybės strateginius dokumentus ir

sukurti programą „Kaunas – stiprių ir gausių šeimų miestas“. Programoje turėtų būti numatyti būdai kaip spręsti demografinius iššūkius ir sudaryti kuo geresnes sąlygas kurti šeimas ir auginti vaikus. Dabartiniuose strateginiuose dokumentuose numatytos priemonės dalinai sprendžią šeimoms aktualias problemas, tačiau stiprių bei gausių šeimų nelaiko prioritetine sėkiamybe.

2 REKOMENDACIJA – Pasitvirtinti ir įgyvendinti Šeimos reikalų komisijos metinį veiklos planą

Šeimos reikalų komisija Kauno miesto savivaldybėje yra pagrindinis organas atsakingas už šeimos politikos formavimą, priežiūrą, tobulinimą. Labai svarbu, kad ši komisija identifikuotų pagrindines miesto šeimų problemas, numatytų jų sprendimo būdus, vertinimo kriterijus, analizuotų grįžtamąją ryšį, teiktų šeimų padėties ir savivaldybės pažangos apžvalgas savivaldybės tarybai. Tai padėtų kryptingai gerinti šeimų padėtį mieste, išnaudoti visas savivaldybės turimas galimybes, efektyviai valdyti resursus. Tam gali pasitarnauti metinio veiklos plano rengimas ir įgyvendinimas. Jis atitinka Šeimos reikalų komisijos nuostatų 4 punktą, kuris teigia: „Pagrindiniai Komisijos uždaviniai – nagrinėti ir kelti Savivaldybės teritorijoje gyvenančioms šeimoms aktualius klausimus, siekiant kurti joms palankią aplinką.“

3 REKOMENDACIJA – Užtikrinti visapusišką ir nuoseklią pagalbą šeimai pirmosiomis 1000 vaiko gyvenimo dienų laikotarpiu

Laikotarpis nuo nėštumo pradžios iki vaikui sukanka dveji metai yra ypač svarbus vaiko smegenų ir fizinei raidai, turintis reikšmės jo tolesnei sveikatai, gerovei ir socialinei raidai. Kartu tai vienas jautriausių šeimos gyvenimo etapų, kai reikšmingai išauga emocinis, socialinis ir ekonominis krūvis.

Rekomenduojama pirmąsias 1000 vaiko gyvenimo dienų išskirti kaip prioritetinį savivaldybės šeimos stiprinimo laikotarpį ir užtikrinti visapusišką, savalaikę bei lengvai prieinamą universalią ir į šeimos poreikius orientuotą ankstyvosios prevencinės pagalbos sistemą, kuri būtų prieinama dar iki išryškėjant krizinei situacijai, apimtų ankstyvąją intervenciją ir aktyvų paslaugų pasiūlymą šeimai.

Savivaldybei rekomenduojama įsivertinti jau teikiamas paslaugas, nustatyti pagalbos spragas ir, atsižvelgiant į šeimų poreikius, numatyti konkrečias priemones, kuriomis būtų stiprinamas šeimų lydėjimas šiuo laikotarpiu. Siekiant užtikrinti aiškų pagalbos koordinavimą ir jos nuoseklumą, tikslinga taikyti vieno langelio principą arba paskirti atsakingą specialistą, kuris padėtų šeimai orientotis savivaldybėje teikiamų paslaugų sistemoje ir užtikrintų pagalbos tęstinumą skirtingais etapais – nėštumo metu, po gimdymo ir vaikui augant. Ypatingą dėmesį tikslinga skirti tarpsektoriniam sveikatos, socialinių paslaugų ir švietimo sričių bendradarbiavimui, kad šeimos poreikiai būtų vertinami kompleksiskai ir pagalba nebūtų teikiama fragmentiškai.

Ši sistema turėtų apimti proaktyvią, praktinę ir konsultacinę pagalbą nėštumo metu bei po gimdymo, pozityvios tėvystės įgūdžių stiprinimą, žindymo ir kūdikio priežiūros konsultacijas, emocinės sveikatos ir pogimdyminės depresijos prevenciją bei atpažinimą, pagalbą šeimai namuose, šeimų tarpusavio palaikymo ir bendruomeniškumo iniciatyvas,

šeimai patogias trumpalaikės ir mažų grupių vaikų priežiūros paslaugas, bendruomenines erdves šeimoms, sklandžią vaiko adaptaciją pereinant į ikimokyklinį ugdymą bei pagalbą tėvams grįžtant į darbo rinką po vaiko priežiūros atostogų.

Teikiant pagalbą taip pat svarbu atsižvelgti ne tik į vaiko, bet ir į tėvų, ypač motinos, fizinės ir emocinės sveikatos bei gerovės poreikius, nes šeimos gebėjimas tinkamai pasirūpinti vaiku glaudžiai susijęs su pačių tėvų savijauta, turimais ištekliais ir gaunama pagalba.

4 REKOMENDACIJA – Vertinti ir gerinti šeimoms taikomų lengvatų ir nuolaidų sistemą

Rekomenduojama įsivertinti savivaldybėje šeimoms taikomas lengvatas ir nuolaidas bei numatyti daugiau priemonių, kurios mažintų šeimų išlaidas, susijusias su vaikų auginimu. Ypatingą dėmesį siūloma skirti viešajam transportui, kultūros ir sporto (laisvalaikio) paslaugoms, neformaliajam vaikų ugdymui ir kitoms savivaldybės teikiamoms ar finansuojamoms paslaugoms. Lengvatų sistema turėtų būti diferencijuojama pagal šeimos sudėtį ir dydį. Pavyzdžiui, galima taikyti didesnes ar papildomas nuolaidas šeimos bilietams, įtraukti daugiau šeimos narių į šeimos bilieto sąvoką arba numatyti papildomas lengvatas gausioms šeimoms.

5 REKOMENDACIJA – Plėtoti jaunimo pasirengimo šeimos gyvenimui ir atsakingai tėvystei galimybes

Stiprinti jaunimo rengimą šeimos gyvenimui savivaldybės lygmeniu, kaip prioritetinį klausimą. Esant tokiai demografiniai situacijai, Lietuva nuo 2023 m. rugsėjo 1 d. panaikino Sveikatos, lytiškumo ugdymo ir rengimo šeimai bendrąją programą, integravusią moksleivių rengimą šeimai ir vietoje jo pradėjo įgyvendinti Gyvenimo įgūdžių programą, kurioje, nors ir išliko tokios temos kaip lytiškumo ugdymas, pagarbių santykių kūrimas ir pan., tačiau rengimo šeimai temos tapo išbrauktos iš programos turinio, lytiškumo ugdymas prarado savo integralumą – jis siejamas tik su fiziologiniais ir emociniais, malonumo siekio aspektais, atsiejant asmens lytiškumo sampratą nuo rengimosi šeimai, šeimos kūrimo ir gyvybės perdavimo klausimų. Todėl svarbu savivaldybės lygmeniu ieškoti galimybių papildyti jaunimo ugdymą temomis, susijusiomis su pasirengimu šeimos gyvenimui, atsakingų ir pagarbių santykių kūrimu, šeimos kūrimu ir tėvyste, taip pat sudaryti sąlygas jauniems žmonėms geriau suprasti šeimos kūrimo, tėvystės ir vaikų auginimo reikšmę bei su tuo susijusius praktinius iššūkius.

Savivaldybės lygmeniu rekomenduojame inicijuoti arba finansuoti papildomas jaunimo rengimo šeimai programas, paskaitas, diskusijas, praktinius užsiėmimus ir susitikimus su specialistais bei šeimų atstovais, pasitelkti visuomenės sveikatos biurą, mokyklas, jaunimo centrus, šeimų organizacijas, NVO ir kitus specialistus, formuojančius šeimai, jos kūrimui ir gyvybei palankias nuostatas. Galimos veiklos – paskaitos, diskusijos, praktiniai užsiėmimai ir susitikimai, skirti vyriškumo ir moteriškumo, abiejų lyčių ypatumų pažinimui, tarpusavio santykių kūrimui ir puoselėjimui, konfliktų sprendimui, pasirengimui šeimos gyvenimui, tėvystei ir motinystei. Tokios veiklos galėtų būti įgyvendinamos ne tik mokyklose, bet ir jaunimo centruose, bibliotekose, bendruomenių erdvėse ar bendradarbiaujant su NVO.

6 REKOMENDACIJA – Įgyvendinti kasmetinės socialinės reklamos kampanijas

Kasmet įgyvendinti šeimai, tarpusavio santykiams ir atsakingai tėvystei skirtas informacinės ir socialinės komunikacijos kampanijas, kurios atspindėtų skirtingas šeimų patirtis ir akcentuotų šeimos kūrimo, tarpusavio rūpesčio, vaikų auginimo ir bendrystės reikšmę. Jos metu galėtų būti perduodamos tokios žinutės kaip „Šeima yra daugiau nei vertybė“, „Vaikai suteikia prasmę“, „Mylėti yra laimė“, „Santuoka veža“ ir kt. Mokyklose galima organizuoti konkursus, kurių metu mokiniai būtų kviečiami siūlyti socialinės reklamos kampanijų temas ir idėjas. Galėtų būti organizuojami piešinių ar kitų kūrybinių darbų konkursai, kuriuose mokiniai patys kurtų socialinės reklamos turinį pasirinktomis temomis.

Kitas variantas – organizuoti NVO projektų finansavimo konkursus ir kviesti į šį procesą įsitraukti bendruomenes, kad jos siūlytų socialinės reklamos kampanijos temą ir ją įgyvendintų. Žmonių pasirinkimams milžinišką įtaką daro tai, ką jie mato viešojoje erdvėje, todėl socialinė reklama yra labai paveikus būdas formuoti jaunosios kartos teigiamą požiūrį į santykius, šeimą, vaikus. Komunikacija galėtų būti vykdoma ne tik savivaldybės interneto svetainėje, bet ir viešosiose erdvėse, socialiniuose tinkluose, mokyklose, bibliotekose, kultūros įstaigose bei per savivaldybės organizuojamus renginius. Labai sėkmingos kampanijos pavyzdžiu gali būti 2019 m. įgyvendinta socialinės reklamos kampanija „Tai buvo geriausias sprendimas mano gyvenime“, skirta globėjo pasirinkimo populiarinimui.

7 REKOMENDACIJA – Finansuoti NVO projektus, skirtus šeimų visapusiškam stiprinimui ir šeimos vertybės skatinimui

Rekomenduojama savivaldybės NVO finansavimo konkursuose numatyti atskirą šeimų stiprinimo prioritetą arba šeimų stiprinimo iniciatyvas integruoti į jau veikiančias finansavimo programas, pavyzdžiui, „Iniciatyvos Kaunui“. Finansavimas turėtų būti skiriamas iniciatyvoms, kurios atliepia savivaldybės šeimos stiprinimo prioritetus, savivaldybėje nustatytus šeimų poreikius ir prisideda prie palankesnių sąlygų šeimų gerovei, santykių stiprinimo bei šeimos gyvenimo kūrimo. Prioritetą siūloma teikti iniciatyvoms, skirtoms:

- šeimų tarpusavio santykiams ir bendrystei stiprinti;
- atsakingai tėvystei ir pasirengimui šeimos gyvenimui;
- šeimų tarpusavio pagalbai ir bendruomeniškumui;
- šeimų įsitraukimui į vietos bendruomenės gyvenimą;
- šeimoms skirtai informacinei ir socialinei komunikacijai;
- šeimoms skirtiems renginiams ir šventėms;
- šeimai palankios aplinkos kūrimui ir šeimų gyvenimo kokybės gerinimui;
- iniciatyvoms, kurios padeda kurti palankesnes sąlygas šeimos pagausėjimui ir prisideda prie savivaldybės demografinių iššūkių sprendimo;
- kitoms savivaldybėje nustatytoms šeimų stiprinimo reikmėms.

Numatant finansuojamas iniciatyvas svarbu aiškiai apibrėžti, kokia problema ar poreikis sprendžiamas, kokios veiklos bus vykdomos, kokie specialistai bus pasitelkiami ir kokios konkrečios naudos šeimoms siekiama. Pavyzdžiui, finansuojant tėvystės ar tarpusavio

santykių stiprinimo iniciatyvas, turėtų būti numatyta ne tik paskaitų ar renginių organizavimas, bet ir tai, kokius gebėjimus ar praktinę naudą šeimos įgis.

Projektų atrankos kriterijus rekomenduojama susieti su savivaldybės Šeimos stiprinimo planu ar kitu strateginio planavimo dokumentu ir numatyti rezultatų vertinimą. Vertinant projektus svarbu atsižvelgti ne vien į planuojamų veiklų ar dalyvių skaičių, bet ir į jų atitiktį šeimų poreikiams, tikslinės grupės pasiekiamumą, specialistų kompetencijas, numatomą naudą ir galimybę įvertinti pasiektus rezultatus. Siekiant užtikrinti vienos šeimos galimybių dalyvauti finansuojamose veiklose prieinamumą, rekomenduojama vertinti ir teritorinį projektų įgyvendinimą. Kai tai atitinka projekto pobūdį ir yra pagrįsta nustatytais šeimų poreikiais, prioritetą galima teikti iniciatyvoms, kurios veiklas organizuoja skirtingose savivaldybės teritorijose ar seniūnijose.

8 REKOMENDACIJA – Organizuoti metinę Šeimų šventę

Kasmet suburti šeimas ir pagerbti jų indėlį į savivaldybės gyvenimą. Rekomenduojama kasmet, gegužės mėnesį, Tarptautinės šeimos dienos proga organizuoti arba koordinuoti šeimoms skirtą renginių ir iniciatyvų ciklą, kurio tikslas – parodyti dėmesį šeimoms, stiprinti kartų bendrystę ir šeimų dalyvavimą bendruomenės gyvenime bei didinti šeimos temos matomumą savivaldybėje.

Šeimos dienos ar šeimos mėnesio programoje galėtų būti derinamos skirtingo pobūdžio veiklos: šeimų šventės seniūnijose, šeimų organizacijų mugė, kartų bendrystę skatinančios veiklos (dalyvautų vaikai, tėvai ir seneliai), šeimų ir vaikų sporto bei kultūrinės veiklos (pvz. šeimų vežimėlių važiuotynės), šeimų muzikiniai pasirodymai, tėvystei ir šeimos gyvenimui skirtos iniciatyvos. Savivaldybė kartu su Šeimos reikalų komisija galėtų nustatyti bendrą renginių temą ar kryptį, o į veiklų organizavimą įtraukti seniūnijas, kultūros įstaigas, NVO, bendruomenes ir verslo organizacijas.

Atskira renginio dalis galėtų būti skirta šeimų, šeimų organizacijų, NVO iniciatyvų ir šeimai palankią aplinką kuriančių darbdavių pagerbimui. Jei numatomas šeimų apdovanojimas, rekomenduojama iš anksto nustatyti aiškius ir viešai skelbiamus atrankos kriterijus bei sudaryti galimybę šeimoms ir kandidatams siūlyti bendruomenės nariams, NVO, seniūnijoms ir kitoms organizacijoms.

Kauno mieste įvairiose seniūnijose jau organizuotos įvairios šiai progai paminėti šeimoms skirtos šventės, pavyzdžiui, Šančių šeimų šventė „Vaikystės pasakos“ (2024 m.), Eigulių seniūnijos Šeimos šventė (2018 m.) ir Petrašiūnų–Gričiupio seniūnijų Šeimų diena „Mūsų šeima – pavyzdys kitiems!“ (2017 m.). Šią patirtį būtų galima „atgaivinti“ ir užtikrinant tęstinumą.

9 REKOMENDACIJA – Užtikrinti šeimoms aktualios informacijos prieinamumą vienoje vietoje

Sukurti sąlygas savivaldybės gyventojams kuo greičiau ir paprasčiau rasti reikiamą šeimoms aktualią informaciją. Savivaldybės internetiniame puslapyje sukurti polapį „Šeimų erdvė“ (gali būti ir kitas pavadinimas, pvz. „Šeimoms“). Arba sukurti atskirą mobiliąją

programėlę (pvz. Kauno rajono savivaldybėje veikianti programėlė „Kauno rajonas“). Šiuose šaltiniuose gyventojai galėtų rasti tokią informaciją:

- Šeimų ir su šeimomis dirbančios organizacijos, jų teikiamos paslaugos, kontaktai.
- Glausta informacija apie savivaldybėje teikiamą paramą, lengvatas, išmokas, nuorodos, kur skaityti išsamiai.
- Šeimoms skirti renginiai Kauno mieste. Gali būti nuoroda į kultūros renginių puslapį: <https://kaunaspilnasrenginiu.lt/lt>. Paieškoje yra galimybė filtruoti renginius pagal kategoriją „Šeimoms“.
- Šeimoms aktualios infrastruktūros žemėlapis ar sąrašas su informacija apie žaidimų aikšteles, taip pat pažymėti vietas, kuriose šeimos su kūdikiais gali nemokamai ir patogiai pasirūpinti vaiku. Žaidimų aikštelių informacijoje būtų tikslinga nurodyti jų adresą, rekomenduojamą vaikų amžių ir pritaikymą skirtingiems vaikų poreikiams. Tokį sprendimą būtų galima integruoti į jau Kauno mieste plėtojamą interaktyvių žemėlapių praktiką (<https://zemelapiai.kaunas.lt/>).
- Reguliarios šeimų apklausos ir jų rezultatų ataskaitos. Šeimų nuomonę būtų galima sistemingai rinkti savivaldybės naudojamais skaitmeniniais kanalais, taip pat atliekant temines apklausas. Tokia praktika leistų geriau įvertinti šeimų poreikius ir jų patirtį naudojantis savivaldybės paslaugomis bei infrastruktūra. Šeimų įtraukimo modelį būtų galima grįsti savivaldybėje jau taikoma gyventojų, įskaitant jaunimą, nuomonės rinkimo praktika (https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSsexRz9wAS_dO-II_qbC8zv3mJls17z2da4lM7IzIzjBmc5A/viewform).

Toks informacijos pateikimas supaprastintų šeimoms aktualios informacijos paiešką ir padėtų nuosekliai komunikuoti apie savivaldybės teikiamą pagalbą, paslaugas ir šeimai palankias iniciatyvas.

10 REKOMENDACIJA – Prisijungti prie Europos šeimai draugiškų savivaldybių judėjimo

Svarstyti galimybę prisijungti prie Europos šeimai draugiškų savivaldybių judėjimo (<https://familycities.eu/>) ir tarptautinio bendradarbiavimo iniciatyvų. Dalyvavimas tokiaime tinkle sudarytų galimybę keistis patirtimi su kitomis savivaldybėmis, susipažinti su šeimai palankios aplinkos kūrimo praktikomis ir pristatyti Kauno miesto įgyvendinamas iniciatyvas. Tai sustiprintų Kauno miesto savivaldybės įvaizdį tarptautinėje arenoje.

Literatūros ir šaltinių sąrašas

1. Aplinkos ministerija, (2026), *Būsto prieinamumo Lietuvoje didinimo galimybių vertinimas*, https://am.lrv.lt/public/canonical/1787658329/19031/Busto_prieinamumo_vertinimas.pdf.
2. Bende, A. P., (2023), *Key characteristics of family-friendly cities: a review*, Theoretical and Empirical Researches in Urban Management, 18(1), 74-84.
3. Biržų rajono savivaldybės Šeimos tarybos elektroninės apklausos pavyzdys „Metų šeima 2026“, https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScLcTA_sIwtiOCZv1OoyAQJVy3TtSOC2FTqOJtvkHznZAKDw4A/viewform.
4. Druskininkų savivaldybė (2026-07-29), *Druskininkai jungiasi prie „1000 moterų“ projekto – kviečia moteris, mentorius ir verslą tapti pokyčio dalimi*, <https://druskininkusavivaldybe.lt/naujienos/druskininkai-jungiasi-prie-1000-moteru-projekto-kviecia-moteris-mentorius-ir-versla-tapti-pokycio-dalimi>.
5. Eurostat, *Fertility Statistics*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Fertility_statistics.
6. European Union, (2026), *Demographic transformation in the EU: understanding change and adapting to its consequences*, https://commission.europa.eu/system/files/2026-07/Demography_Report_2026.pdf.
7. Family Perspective, (2026-06-01). Families in Urban Areas. Spaces Enabling or Constraining a Sustainable Family Life <https://familyperspective.org/2026/06/01/162-families-in-urban-areas/>.
8. Higienos institutas, *Savivaldybės, vykdančios programą „Neįtikėtini metai“*, <https://neitiketini-metai.lt/savivaldybes-dalyvaujancios-projekte-2/>.
9. Higienos institutas, *Programa tėvams „Augame žaisdami“*, <https://www.hi.lt/programa-tevams-augame-zaisdami>.
10. Huling, M., (2023), *Making Cities Livable For Families: Three key factors are crucial for families to flourish and to improve the quality of life for all residents*, Public Management, 105(6), 16-21.
11. JUDU, *Trumpo sustojimo vietos „Tėvelių stotelė“*, <https://judu.lt/vairuotojams/teveliu-stotele/>.
12. Kauno miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras, *Kviečiame šeimas į nemokamą paskaitų ir praktinių užsiėmimų ciklą*, <https://kaunovsb.lt/kvieciame-seimas-i-nemokama-paskaitu-ir-praktiniu-uzsiemimu-cikla-kartu-laukiame-zingsnis-po-zingsnio-iki-gimimo/>.
13. Kauno miesto savivaldybė, *Priėmimas į Kauno miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigas (informacija apie laisvas vietas)*, <https://idarzeli.kaunas.lt/z.php>.
14. Kauno miesto savivaldybė, *Sporto ir laisvalaikio infrastruktūros problemos*, <https://www.kaunas.lt/sportas/sporto-ir-laisvalaikio-infrastrukturos-problemos/>.
15. Kauno miesto savivaldybė, *Kūdikio kraitelis kauniečiams*, <https://epaslaugos.kaunas.lt/kudikio-kraitelis-kaunieciams/>.
16. Kauno rajono savivaldybės viešoji biblioteka, *Šeimų šeštadienis bibliotekoje: šeimos herbo ir monogramos kūrimo dirbtuvės*, <https://www.krsvbiblioteka.lt/renginys/seimu-sestadienis-bibliotekoje-seimos-herbo-ir-monogramos-kurimo-dirbtuves/?m07e97page=18>.

17. Kauno rajono visuomenės sveikatos biuras, „Tėvystės gidas“: stipresnėms Kauno rajono šeimoms, <https://www.kaunorvsb.lt/tevystes-gidas-stipresnems-kauno-rajono-seimoms/>.
18. Kauno rajono savivaldybė, Kauno rajone plečiasi švediško stalo maitinimo modeli įsidiegusių mokyklų tinklas, <https://krs.lt/savivaldybe/naujienos/kauno-rajone-pleciasi-svedisko-stalo-maitinimo-modeli-isidiegusiu-mokyklu-tinklas/>.
19. Kauno rajono savivaldybė, „Kauno rajono tėvams Aug(in)ti gera“, <https://www.krs.lt/savivaldybe/renginiai/kauno-rajono-tevams-aug-int-ti-gera/>.
20. Kauno rajono savivaldybė, Dovana kiekvienam Kauno rajono mokyklų pirmokui – pirmoko kraitelis, <https://krs.lt/savivaldybe/naujienos/jau-septintus-metus-kauno-rajono-pirmokams-savivaldybes-dovana-pirmoko-kraitelis/>.
21. Kauno rajono savivaldybės viešoji biblioteka, Klubas 0+. <https://www.krsvbiblioteka.lt/renginys/klubas-07/>.
22. Kauno rajono savivaldybė, Projektas „Išmanios ir koordinuotos švietimo pagalbos plėtra Kauno rajone“, <https://www.krs.lt/savivaldybe/naujienos/projektas-ismanios-ir-koordinuotos-svietimo-pagalbos-pletra-kauno-rajone/>.
23. Kauno rajono visuomenės sveikatos biuras, „Tėvystės gidas“: stipresnėms Kauno rajono šeimoms, <https://www.kaunorvsb.lt/tevystes-gidas-stipresnems-kauno-rajono-seimoms/>.
24. Kauno švietimo inovacijų centras, Aktyvių tėvų akademija, <https://www.kaunosic.lt/aktyviu-tevu-akademija/>.
25. Krakowska Karta Rodzinna, (2026), Kluby Rodzicow z dziećmi do lat 3, <https://kkk.krakow.pl/206283,artykul,kluby-rodzicow.html>.
26. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymas Nr. 301 „Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigose“, „Profilaktinio vaikų ir pilnamečių mokinių sveikatos tikrinimo reikalavimai“ 1 punktą ir 2.9 papunktį (suvestinė redakcija nuo 2026-06-24–2026-10-31), <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.102647/UTSzuWSjSz>.
27. Lietuvos Respublikos Seimas, (2017), Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymas, 2017 m. spalio 19 d. Nr. XIII-700, TAR, 2017-11-06 Nr. 17495 (suvestinė redakcija nuo 2025-12-31).
28. Lietuvos Respublikos Seimas, (1994), Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 1994 m. liepos 7 d. Nr. I-533, Nr. 55-1049 (suvestinė redakcija nuo 2026-05-01–2026-12-31).
29. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Socialinės paslaugos ir kita pagalba šeimoms, auginančioms vaikus: ką svarbu žinoti?, <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/socialines-paslaugos-ir-kita-pagalba-seimoms-auginancioms-vaikus-ka-svarbu-zinoti-aXh/>.
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. lapkričio 10 d. nutarimas Nr. 930 „Dėl 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos šeimos politikos stiprinimo plėtros programos patvirtinimo“, TAR, 2021-11-12, Nr. 2021-23554.
31. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Vaikų užimtumo centras „Žaisloteka“, <https://www.lnb.lt/erdves-vaikams-ir-jaunimui/zaisloteka>.
32. Lietuvos neformaliojo švietimo agentūra (LINEŠA), (2025), apžvalga „Neformalusis vaikų švietimas šalyje ir savivaldybėse 2024 m.“.

33. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, (2025), *Lietuvos demografinės tendencijos 1990-2025 m.: gimstamumo, mirtingumo ir migracijos tendencijos*, Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyrius, https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=111021.
34. Lietuvos Respublikos Seimos kanceliarija (2023), *Kūdikio kraitelio ir (ar) finansinės paskatos praktika Lietuvos Respublikos savivaldybėse*, Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyrius, https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=63005.
35. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2026), *2025 m. pagrindinių rezultatų valstybės veiklos srityse ataskaita*.
36. Lietuvos šeimos centras, *Sužadėtinių kursai*, <https://lietuvosseimoscentras.lt/suzadetiniu-kursai/#>.
37. LRT (2024-11-28), *Vilniaus miesto savivaldybė diegia pogimdyvinės depresijos algoritmus poliklinikose*, <https://www.lrt.lt/naujienos/sveikata/682/2426403/vilniaus-miesto-savivaldybe-diegia-pogimdymines-depresijos-algoritmus-poliklinikose>.
38. LRT, *Burbiškio dvare – jubiliejinė Auksinių vestuvių šventė: pasveikintos 22 poros*, https://www.lrt.lt/naujienos/laisvalaikis/13/3042304/burbiskio-dvare-jubiliejine-auksiniu-vestuviu-svente-pasveikintos-22-poros?srsId=AfmBOor_sgFJcW2_Wj5Vj0EEH_q5ghbKlp1_f_THI898Pb0RUVAoAgxi
39. LRT, *Vilniuje pagerbtos jubiliejinės santuokų sukaktis mininės poros*, <https://www.lrt.lt/naujienos/laisvalaikis/13/2776330/vilniuje-pagerbtos-jubiliejines-santuoku-sukaktis-minincios-poros-viena-65-metus-kartu?srsId=AfmBOor8yy-F427R7hWSG1RJhW6dpTrONYFGuEqgz1NYETEKDMBVmvqo>.
40. Mynarska, M. & J. Rytel (2023), Childbearing motivation at the onset of emerging adulthood. *Journal of Youth Studies*, 26(9), pp. 1163–1181. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13676261.2022.2080536>.
41. Nacionalinė švietimo agentūra (2026), *Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, tinklo apžvalga (2021–2025 m.)*, (Lietuvos gyventojų demografinės tendencijos, gyventojų amžius, 8 psl.).
42. Nacionalinė šeimos taryba (2025), *Metinis pranešimas „Jaunos šeimos Lietuvoje: demografinės situacijos analizė“*, <https://seimostaryba.lt/wp-content/uploads/2025/05/NST-metinis-pranesimas-2025.pdf>.
43. Nacionalinė šeimos taryba (2024), *Utenos rajono savivaldybės šeimos komisijos inicijuota nominacija – „Palankus šeimai darbdavys“*, <https://seimostaryba.lt/2024/11/28/utenos-seimos-komisijos-inicijuota-nominacija-palankus-seimai-darbdavys/>.
44. Nacionalinė švietimo agentūra (2026), *Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, tinklo apžvalga (2021–2025 m.)*, (Lietuvos gyventojų demografinės tendencijos, migracija, 7 psl.).
45. OECD (2024), *Society at a Glance 2024: OECD Social Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/918d8db3-en>.
46. OECD, *OECD Family Database*. Rodiklis: Total fertility rate, <https://www.oecd.org/en/data/datasets/oecd-family-database.html>.
47. Oficialiosios statistikos portalas, *Gyventojų skaičiaus prognozės Lietuvoje*, <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?eventId=388509>.

48. Oficialiosios statistikos portalas, *Nuolatiniai gyventojai mieste ir kaime*, https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=d46208e0-401a-423e-bc5c-5b89d0c9dd39#.
49. Oficialiosios statistikos portalas, *Gimusieji asmenys*, https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=d6c20c44-2e6c-49a1-b372-2daf70dc1ab1#.
50. Oficialiosios statistikos portalas, *Mirusieji asmenys*, https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=92ae671b-d3ce-4129-8593-b710fd1a884b#.
51. Oficialiosios statistikos portalas, *Nuolatinių gyventojų skaičius metų pradžioje*, https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=dc61d003-768f-4591-b565-215c1839e55c#.
52. Oficialiosios statistikos portalas, *Suminis gimstamumo rodiklis*, https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=debaa6dc-f2f4-4726-bb6f-de9109c9a8bc&fbclid=IwY2xjawUYsVFwZG9mBWV4dG4DYWVtAjEwAGJyaWQRMTdGOVg4TEJUczh3cUZPUkNzcnRjBmFwcF9pZBAyMjIwMzkxNzg4MjAwODkyAAEeAYypidHz3g_ORQanydhUpChyr5HirL57lpcD8MYCRioryHSErjrXtYVjn_E_aemAvCMgR7vGaeHzTwSIWDFFA#.
53. Oficialiosios statistikos portalas, *Gimusieji, Bendrasis gimstamumo rodiklis*, https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=d6c20c44-2e6c-49a1-b372-2daf70dc1ab1#.
54. Oficialiosios statistikos portalas, *Bendrasis gimstamumo rodiklis*, https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=278e565a-26e6-4fc2-b560-652ef17618dc#.
55. Oficialiosios statistikos portalas, *Gimusieji asmenys pagal administracinės teritorijos dimensiją*, https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=d6c20c44-2e6c-49a1-b372-2daf70dc1ab1#.
56. Oficialiosios statistikos portalas, *Vaikų skaičius pagal amžių (0–17 m.) apskrityse ir savivaldybėse*, https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=9194edb4-cf37-4662-a7fd-cefce1d2b763#.
57. Provi Drianda, R. (2018, May). Exploring the notion of the family friendly city. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 158, No. 1, p. 012004). IOP Publishing.
58. Radviliškio rajono savivaldybė, *Jaunos šeimos kviečiamos pasinaudoti parama pirmajam būstui įsigyti*, <https://radviliskis.lt/naujienos/jaunos-seimos-kvieciamos-pasinaudoti-parama-pirmajam-bustui-isigyti/>.
59. Rokiškio rajono savivaldybė, *Savivaldybės patalpose įkurta pirmoji „Šeimos stotelė“*, https://rokiskis.lt/naujienos/savivaldybes-patalpose-ikurta-pirmoji-seimos-stotele/?fbclid=IwY2xjawUGFCZwZG9mBWV4dG4DYWVtAjEwAGJyaWQRMVhqZXBLRU9qdFVqbGxzeWVzcnRjBmFwcF9pZBAyMjIwMzkxNzg4MjAwODkyAAEebjdXscIxlxmYdBjKUqngVDO2BCo2U62xGWQe7z2BD0an00F6q29uK7QtrnM_aem_pkG5D9MTWDRsSldfTd05nw.
60. Sabiedrības integrācijas fonds, *Vieta ģimenei: Ģimenei draudzīga darbavieta*, <https://vietagimenei.lv/gimenei-draudziga-darbavieta/>.
61. SADM (2026), *Šeimos politikos komisija. Šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo 2025 metais apžvalga*, <https://lrv.lt/media/viesa/saugykla/2026/2/v-3RdoZT1io.pdf>.

62. SADM (2026-05-15), *Seime apdovanotas draugiškiausių savivaldybių dešimtukas*, <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/seime-apdovanotas-seimai-draugiskiausiu-savivaldybiu-desimtukas-iML/>.
63. SADM, *Šeima ir darbas*, <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/darbo-rinka-uzimtumas/darbo-teise/seima-ir-darbas/>.
64. SAM ir SADM (2023-11-09) *2023–2026 m. veiksmų planas „Veiksmai, stiprinantys pagalbą nėščiosioms, gimdyvėms ir mamoms (tėvams), patiriantiems psichikos sveikatos sunkumų“*, https://sam.lrv.lt/uploads/sam/documents/files/Veiklos_sritys/Psichikos%20sveikatos%20skyrius/Depresija%20po%20gimdymo/Depresija%20po%20gimdymo.pdf.
65. Severcan, Y. C. (2015). Planning for the unexpected: Barriers to young people's participation in planning in disadvantaged communities. *International Planning Studies*, 20(3), 251–269.
66. Severcan, Y. C. (2015). The effect of children's participation in planning and design activities on their place attachment. *Journal of Architectural and Planning Research*, 32(4), 271–293.
67. Shadkam, A., & Moos, M. (2021). Keeping young families in the centre: A pathways approach to child-friendly urban design. *Journal of urban design*, 26(6), 699-724.
68. Sveikatos apsaugos ministerija, *1000 motinystės dienų. Emocinė parama ir pagalba mamoms*, https://sam.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2023/12/vkttPg_ryyQ.pdf.
69. Šeimų universitetas, *Tėvams I Porai I Jaunimui*, <https://seimu.lt/>.
70. Šiaulių kultūros centras, *Paslaugos*, <https://www.siauliukc.lt/paslaugos/>.
71. Šiaulių miesto savivaldybė, *Kūdikio kraitelis*, <https://www.siauliai.lt/page/view/948>.
72. Šilutės rajono savivaldybė, *Rugsėjo 1-ąją visiems Šilutės krašto pirmokams – pirmoko rinkiniai*, <https://www.silute.lt/naujienos/rugsejo-1-aja-visiems-silutes-krasto-pirmokams-pirmoko-rinkiniai/13455>.
73. United Nations, *Population Division Data Portal*, <https://population.un.org/dataportal/home?df=511f683e-7f0d-4d33-9566-6b6cce6c0f4a>.
74. UNICEF, (2018), *Shaping urbanization for children: A handbook on child-responsive urban planning*. New York, NY: UNICEF. Retrieved from www.unicef.org/publications/index_103349.html.
75. Utenos rajono savivaldybė, *Vienkartinė išmoka gimus vaikui (iš savivaldybės biudžeto lėšų)*, <https://utena.lt/paslaugos/vienkartine-ismoka-gimus-vaikui-is-savivaldybes-biudzeto-lesu/>.
76. Utenos rajono savivaldybė, *Gegužės mėnuo – šeimos mėnuo*, <https://utena.lt/geguzes-menuo-seimos-menuo/>.
77. Utenos rajono savivaldybė, *Vienkartinė išmoka gimus vaikui (iš savivaldybės biudžeto lėšų)*, <https://utena.lt/paslaugos/vienkartine-ismoka-gimus-vaikui-is-savivaldybes-biudzeto-lesu/>.
78. Utenos rajono savivaldybė, *Būsto nuomos mokesčio dalies kompensacija*, <https://utena.lt/paslaugos/busto-nuomos-mokescio-dalies-kompensacija/>.
79. Utenos rajono savivaldybė, *Savivaldybės finansinė parama jaunoms šeimoms pirmam būstui įsigyti*, <https://utena.lt/paslaugos/finansines-paramos-teikimas-pagal-utenos-rajono-savivaldybes-tarybos-patvirtinta-aprasa/>.

80. Visuomeninė iniciatyva „Šeima: 2050“ (2026), *Projektas Šeima: 2050: šeimai draugiška savivaldybė*“ Kauno miesto savivaldybės kokybinio tyrimo organizavimo ir rezultatų ataskaita-apibendrinimas, <https://seima2050.lt/wp-content/uploads/2026/08/Fokus-grupiu-ATASKAITA.pdf>.
81. Visuomeninė iniciatyva „Šeima: 2050“ (2026), *Projektas Šeima: 2050: šeimai draugiška savivaldybė*“ Kauno rajono savivaldybės šeimų ir jaunimo focus grupių interviu tyrimo organizavimo ir rezultatų ataskaita-apibendrinimas, <https://seima2050.lt/wp-content/uploads/2026/08/Kauno-rajono-fokus-grupes-ATASKAITA.pdf>.
82. Visuomeninė iniciatyva „Šeima: 2050“ (2026), SPINTER research, Šalies gyventojų tyrimas dėl savivaldybių draugiškumo šeimoms. <https://seima2050.lt/wp-content/uploads/2026/08/Lietuvos-seimu-poreikiu-tyrimas-II-dalis-ATASKAITA.pdf>.
83. Vilniaus miesto savivaldybė (2026-03-19), *Vilniuje steigiamas municipalinio būsto fondas – siekiama pritraukti miestui trūkstantus specialistus ir didinti būsto prieinamumą*,
84. <https://vilnius.lt/naujienos/vilniuje-steigiamas-municipalinio-busto-fondas-siekiamo-pritraukti-miestui-trukstamus-specialistus-ir-didinti-busto-prieinamuma>.
85. Vilniaus miesto savivaldybė, *Tvarkykime miestą kartu*, https://tvarkaumiesta.lt/?city_id=10.
86. Vilniaus miesto savivaldybė, Vilnius kviečia kartu švęsti ilgamečių santuokų sukaktis, <https://vilnius.lt/naujienos/vilnius-kviecia-kartu-svesti-ilgameciu-santuoku-sukaktis-1>.
87. Vytauto Didžiojo universitetas, VDU Tėvų akademijoje – apie vaiko „nenorių“ ir kelią į motyvaciją, <https://smf.vdu.lt/vdu-tevu-akademijoje-apie-vaiko-nenoriu-ir-kelia-i-motyvacija/>.
88. Voce, A. (2018). Cities alive: designing for urban Childhoods. *Children, youth and environments*, 28(2), 78-81.
89. Zarasų rajono savivaldybė, *Naujųjų mokslo metų pradžia – Zarasų rajono pirmoko kraitelis*, <https://www.zarasai.lt/globalios-naujienos/33/naujuju-mokslo-metu-pradziai-81-zarasu-rajono-pirmoko-kraitelis-2681>.
90. 5-asis Europos šeimai draugiškų savivaldybių tinklo kongreso pristatymas, *Born and Raised in Torres Vedras*, https://drive.google.com/drive/folders/1SocZR_IY-Ten5Oe3jy3WrpM-Z8loz-wg.

Priedai

Priedas Nr. 1. *Focus grupių klausimynas*

Nr.	Klausimo blokas	Klausimai
1.	Informacija apie šeimos sudėtį: demografiniai klausimai	Kas lemia, kad jaunas žmogus nori kurti šeimą, turėti daug vaikų? Papasakokite apie savo šeimą. Kokie yra pagrindiniai jūsų šeimos poreikiai šiuo gyvenimo etapu? Su kokiais didžiausiais iššūkiais jūsų šeima susiduria kasdieniame gyvenime?
2.	Šeimai draugiškos savivaldybės samprata. Kas yra šeimai draugiška savivaldybė?	Kaip suprantate, kas yra šeimai draugiška savivaldybė?
3.	Vaikų priežiūros ir ugdymo paslaugos: ikimokyklinio ugdymo prieinamumas, ugdymo kokybė ir pasirinkimas	Ar jūsų savivaldybėje lengva gauti vietą darželyje ar lopšelyje vaikui jums reikalingu laiku? Kiek laiko teko laukti vietos? Ar savivaldybėje yra Jūsų norimo pobūdžio (pagal ugdymo modelį, paradigmą, programą ir pan.) darželis, ar turite jo ieškoti kitur? Jei yra, kiek jis prieinamas (vietų skaičiumi, atstumu ir pan.)? Kokia buvo jūsų patirtis ieškant vietos darželyje ar lopšelyje? Kokius sunkumus ar privalumus pastebėjote naudodamiesi ikimokyklinio ugdymo paslaugomis? Ar esate patenkinti savivaldybėje esančių mokyklų ir ikimokyklinių įstaigų kokybe bei pasirinkimo galimybėmis? Ar savivaldybėje sudarytos galimybės vaikams lankyti visos dienos mokyklas ar pailgintos dienos grupes? Kaip vertinate ugdymo įstaigų kokybę savo savivaldybėje? Kokios ugdymo galimybės ar paslaugos jūsų šeimai labiausiai trūksta? Ką siūlytumėte keisti ar tobulinti švietimo sistemoje savo savivaldybėje? Kaip vertinate paslaugų, ugdymo įstaigų ir viešųjų erdvių prieinamumą šeimoms, auginančioms vaikus su negalia ar specialiaisiais poreikiais?
4.	Sveikata ir psichologinė gerovė: sveikatos paslaugų prieinamumas, vaikų sveikatos priežiūros paslaugos, psichologinės pagalbos prieinamumas, vaikų ir paauglių psichikos sveikatos paslaugos, sveikatinimo programų aprėptis, galimybė patenkinti religinius poreikius, saugi gyvenamoji aplinka	Ar jūsų šeima gali greitai ir patogiai gauti vaikų gydytojų, specialistų bei kitų sveikatos priežiūros paslaugų? Papasakokite apie savo šeimos patirtį naudojantis sveikatos priežiūros paslaugomis. Kokie yra pagrindiniai sunkumai ar kliūtys gaunant reikalingą medicininę pagalbą? Kaip vertinate psichologinės pagalbos prieinamumą vaikams, paaugliams ir tėvams? Ar jūsų savivaldybėje veikia tėvystės įgūdžių ugdymo, konsultavimo ar savitarpio pagalbos grupės skirtos tėvams? Ar savivaldybėje lengvai prieinamos nemokamos edukacinės programos apie pagarbą, sąmoningą auklėjimą, vaiko raidą, emocinį intelektą? Ar susidūrę su pirmaisiais tėvystės iššūkiais (kūdikio miegas, žindymas, tėvų perdegimas) radote pagalbą savo savivaldybėje? Kokios pagalbos (ne piniginės) labiausiai trūko pirmaisiais vaiko metais? Ar psichologinės pagalbos paslaugos jums yra/būtų aktualios? Kokių psichologinės pagalbos paslaugų jūsų bendruomenėje labiausiai trūksta? Ar Jūsų šeimai yra galimybės jūsų religinei praktikai? Kaip Jūsų maldos namai yra pritaikyti šeimų su vaikais poreikiams (nuo buitinių poreikių iki užimtumo, veiklų, programų ir t.t. Ar jaučiatės saugūs savo gyvenamojoje vietovėje, leisdami vaikams žaisti lauke ar savarankiškai judėti? Kas jūsų gyvenamojoje aplinkoje leidžia jaustis saugiai arba nesaugiai? Kokių pokyčių reiktų, kad aplinka būtų saugesnė vaikams ir šeimoms?
5.	Laisvalaikis ir aplinka: vaikų laisvalaikio galimybės, aplinkos kokybė, viešųjų erdvių pritaikymas šeimoms,	Ar savivaldybėje pakanka vaikams skirtų būrelių, sporto, meno ir kitų neformaliojo ugdymo veiklų? Kokias laisvalaikio veiklas dažniausiai renkasi jūsų vaikai? Ar šios veiklos yra pakankamai prieinamos ir įvairios? Kodėl? Kokių papildomų veiklų ar užsiėmimų norėtumėte savo savivaldybėje? Kaip vertinate vaikų užimtumo galimybes vasaros metu jūsų savivaldybėje? Ar pakanka vasaros stovyklų ir kitų organizuotų veiklų vaikams? Kiek šios veiklos yra prieinamos šeimoms finansiniu ir organizaciniu požiūriu? Kaip vertinate gyvenamosios aplinkos kokybę savo savivaldybėje? Kiek jums svarbūs tokie aspektai kaip švara, oro kokybė, žaliosios erdvės, triukšmo lygis? Kaip

	laisvalaikio galimybės šeimai, paslaugų ir infrastruktūros pasiekiamumas, būsto prieinamumas	vertinate savivaldybės pastangas gerinti gyvenamąją aplinką (daugiabučių renovaciją, kvartalų atnaujinimą, viešųjų erdvių tvarkymą ir infrastruktūros šeimoms plėtrą)? Kokius pokyčius pastebite, o ko dar trūksta? Ar parkai, žaidimų aikštelės, viešosios erdvės, sporto infrastruktūra ir pastatai yra patogūs šeimoms su vaikais ir vežimėliais? Ar šios erdvės yra patrauklios aktyviam poilsiui, laisvalaikiui ir bendravimui šeimoms su vaikais? Kurios vietos jūsų savivaldybėje yra ypač draugiškos šeimoms? Kodėl? Ką reiktų pagerinti viešosiose erdvėse? Ar jūsų savivaldybėje yra pakankamai vietų ir veiklų, kuriose laisvalaikį kartu galėtų leisti visa šeima? Ar savivaldybėje organizuojama pakankamai šeimoms skirtų kultūrinių, sporto ar bendruomeninių renginių? Kaip juos vertinate? Kaip vertinate svarbiausių paslaugų ir objektų (darželių, mokyklų, sveikatos priežiūros įstaigų, parduotuvių ir kt.) pasiekiamumą nuo savo gyvenamosios vietos? Ar susisiekimo galimybės, įskaitant viešąjį transportą, yra pakankamai patogios ir pritaikytos šeimų poreikiams? Kokius pokyčius šioje srityje labiausiai reiktų? Ar jūsų savivaldybėje jaunos šeimos gali rasti įperkamo ir kokybiško būsto? Kaip vertinate galimybes jūsų savivaldybėje įsigyti ar išsinuomoti būstą šeimai? Su kokiais iššūkiais susiduria jaunos šeimos ieškodamos būsto? Kaip vertinate svarbiausių paslaugų ir objektų (darželių, mokyklų, sveikatos priežiūros įstaigų, parduotuvių ir kt.) pasiekiamumą nuo savo gyvenamosios vietos? Ar susisiekimo galimybės, įskaitant viešąjį transportą, yra pakankamai patogios ir pritaikytos šeimų poreikiams? Kokius pokyčius šioje srityje labiausiai reiktų? Ar jūsų savivaldybėje jaunos šeimos gali rasti įperkamo ir kokybiško būsto? Kaip vertinate galimybes jūsų savivaldybėje įsigyti ar išsinuomoti būstą šeimai? Su kokiais iššūkiais susiduria jaunos šeimos ieškodamos būsto?
6.	Profesinio ir šeimos gyvenimo dermė: lankstaus darbo formų paplitimas, darbdavių iniciatyvos šeimoms, vaikų priežiūros paslaugų darbo laikas, savivaldybės taikomos šeimos politikos priemonės	Ar jūsų savivaldybėje yra pakankamai lanksčių darbo formų (darbas ne visu etatu, nuotoliu), kurios leistų jums patiems auginti vaiką namuose ilgiau, derinant tai su minimaliomis pajamomis? Ar jaučiate darbdavių ar visuomenės spaudimą grįžti į darbą anksčiau, nei jūsų vaikas yra emociskai pasiruošęs atsiskyrimui (pvz., lopšeliui)? Ar savivaldybė sudaro sąlygas derinti darbą ir šeimos gyvenimą (lankstūs darželiai, pavėžėjimas, užimtumo paslaugos ir pan.)? Kaip vertinate savivaldybės/darbdavių požiūrį į tėvų laisvadienius, mamadienius/tėvadienius“ ir ligos dienas? Ar jaučiatės saugūs juos imdami? Kokie veiksniai labiausiai padeda arba trukdo derinti darbą ir šeimos gyvenimą? Kaip vertinate savivaldybės ir darbdavių pastangas padėti šeimoms suderinti šias sritis? Kokius papildomų priemonių reiktų šeimoms jūsų savivaldybėje?
7.	Socialinė parama šeimai ir įtrauktis: socialinė pagalba šeimoms, šeimos finansinio saugumo stiprinimas	Ar žinote, kur kreiptis ir ar lengvai galite gauti socialinę, psichologinę ar konsultacinę pagalbą šeimai iškilus sunkumams? Kokia jūsų patirtis ieškant socialinės, psichologinės ar konsultacinės pagalbos? Ar informacija apie pagalbos galimybes yra lengvai prieinama? Paaiškinkite. Ar žinote, kokią paramą savo šeimai galite gauti iš savivaldybės? Ar savivaldybės teikiamos lengvatos, kompensacijos ir parama šeimoms yra pakankamos ir lengvai prieinamos? Kaip vertinate savivaldybės teikiamą finansinę paramą šeimoms? Kaip vertinate savivaldybės teikiamą paramą šeimai gimus vaikui (išmokas, kūdikio kraitelį, informacinę pagalbą ar kitas iniciatyvas)? Kokios paramos priemonės jūsų šeimai yra naudingiausios? Kokios papildomos paramos ar lengvatų reiktų šeimoms jūsų savivaldybėje?
8.	Dalyvavimas ir pasitenkinimas: šeimų įtraukimas į sprendimų priėmimą, bendras palankumo šeimai vertinimas	Jeigu turėtumėte galimybę rinktis iš naujo, ar pasirinktumėte šią savivaldybę kaip vietą auginti vaikus? Kokius pagrindinius savo savivaldybės privalumus matote šeimos požiūriu? Kokius trūkumus ar problemas išskirtumėte? Kas turėtų pasikeisti, kad jūsų savivaldybė taptų dar draugiškesnė šeimoms? Kodėl rekomenduotumėte arba nerekomenduotumėte šios savivaldybės kitoms šeimoms auginti vaikus
9.	Baigiamasis klausimas	Jei galėtumėte pasiūlyti vieną svarbiausią pokytį, kuris pagerintų šeimų gyvenimo kokybę jūsų savivaldybėje, koks jis būtų?

Priedas Nr. 2. Focus grupių tyrimo dalyvių kodai

Koduoiant pasisakymus, D / J raide ir skaičiumi žymima dalyvio/ės / jaunimo focus grupės dalyvio/ės eilės numeris ir pirmoji seniūnijos raidė.

Nr.	Lytis	Amžius	Seniūnija	Kodas
1.	Moteris	32	Vilijampolės	D1V
2.	Moteris	36	Panemunės - Šančių	D2P-Š
3.	Moteris	33	Dainavos	D3D
4.	Moteris	36	Petrašiūnų	D4P
5.	Moteris	31	Žemųjų Šančių	D5ŽŠ
6.	Moteris	35	Centro - Žaliakalnio	D6C - Ž
7.	Moteris	34	Kalniečių (Eigulių)	D7K
8.	Vyras	32	Lampėdžių (Vilijampolė)	D8L

1 lentelė. Kauno m. šeimos focus grupės dalyvių kodai

Nr.	Lytis	Amžius	Seniūnija	Kodas
1.	Moteris	26	Centro - Žaliakalnio	J1C-Ž
2.	Moteris	28	Lampėdžių	J2L
3.	Moteris	24	Kauno senamiesčio	J3S
4.	Moteris	23	Šilainių	J4Š
5.	Moteris	24	Dainavos	J5D
6.	Moteris	25	Žemosios Fredos	J6F
7.	Moteris	27	Aleksoto	J7A
8.	Moteris	26	Eigulių	J8E

2 lentelė. Kauno m. jaunimo focus grupės dalyvių kodai

Nr.	Lytis	Amžius	Seniūnija	Kodas
1.	Moteris	33	Užliedžiai	KRUŽD1
2.	Moteris	36	Ringaudai	KRRID2
3.	Moteris	36	Garliavos apylinkių seniūnija	KRGAD3
4.	Vyras	35	Raudondvaris	KRRAD4
5.	Moteris	34	Domeikava	KRDOD5
6.	Moteris	32	Šlienava (Samylai)	KRŠLD6
7.	Moteris	31	Garliava	KRGAD7

3 lentelė. Kauno r. šeimos focus grupės dalyvių kodai

Nr.	Lytis	Amžius	Seniūnija	Kodas
1.	Moteris	22	Domeikavos	KRDOJD1
2.	Moteris	24	Ringaudų	KRRIJD2
3.	Moteris	26	Lapių	KRLAJD3
4.	Moteris	23	Užliedžiai	KRUŽJD4
5.	Vyras	34	Laumėnai	KRLAJD5
6.	Vyras	23	Piliuona	KRPIJD6
7.	Moteris	30	Raudondvaris	KRRAJD7

4 lentelė. Kauno r. jaunimo focus grupės dalyvių kodai

Priedas Nr. 3. Kiekybinio tyrimo klausimyno konstruktai.

N r.	Klausimas	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku	Neturiu nuomonės
1.	Mano savivaldybėje vaikui lengva gauti vietą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.						
2.	Mano savivaldybės ugdymo įstaigose vaikams teikiamų paslaugų kokybė yra aukšta.						
3.	Mano savivaldybėje vaikams pakanka finansiškai prieinamų neformaliojo ugdymo veiklų ir vasaros stovyklų.						
4.	Mano savivaldybėje sudarytos pakankamos galimybės derinti darbą ir šeimos gyvenimą (pvz., finansinė parama individualioms vaikų priežiūros paslaugoms, prailgintos grupės, neformalus ugdymas).						
5.	Sveikatos priežiūros paslaugos mano savivaldybėje yra prieinamos laiku.						
6.	Mano savivaldybėje šeimoms yra pakankamai prieinama emocinė, informacinė ir konsultacinė pagalba.						
7.	Mano savivaldybė aktyviai ir aiškiai informuoja gyventojus apie šeimoms priklausančias socialines išmokas ir paslaugas						
8.	Mano savivaldybės teikiama finansinė parama ir lengvatos šeimoms yra adekvačios ir pakankamos.						
9.	Viešosios erdvės (parkai, žaidimų aikštelės, šaligatviai, viešasis transportas) mano savivaldybėje yra pritaikytos šeimų su vaikais poreikiams, įskaitant vaikus su negalia.						
10.	Mano savivaldybėje sudarytos realios galimybės šeimoms įsitraukti į sprendimų priėmimą dėl joms aktualių poreikių.						

11.	Kokie, Jūsų nuomone, yra svarbiausi šeimai draugiškos savivaldybės bruožai?	<i>Atsakymas</i>
12.	Kokia informacija apie savivaldybės teikiamą paramą šeimoms, Jūsų nuomone, turėtų būti viešinama aktyviau, kad pasiektų gyventojus?	<i>Atsakymas</i>
13.	Su kokiomis problemomis, Jūsų manymu, susiduria šeimos, bandydamos gauti vietą darželyje ar mokykloje?	<i>Atsakymas</i>
14.	Kaip vertinate vaikų ugdymo paslaugų kokybę savo savivaldybėje ir kokias tobulinimo kryptis matote?	<i>Atsakymas</i>
15.	Kokių savivaldybės paslaugų ar sprendimų, Jūsų manymu, labiausiai reikėtų, kad būtų lengviau derinti darbą ir šeimos gyvenimą?	<i>Atsakymas</i>

16.	Kaip reikėtų pritaikyti viešąsias erdves, kad jos būtų patogios ir prieinamos visoms šeimoms (įskaitant asmenis su negalia)?	<i>Atsakymas</i>
17.	Su kokiomis kliūtimis ar sunkumais susiduriate (arba matote, kad susiduria šeimos) naudodamiesi sveikatos priežiūros paslaugomis savivaldybėje?	<i>Atsakymas</i>
18.	Kokių paslaugų (pvz., pasiruošimo gimdymui, pagalbos pirmaisiais vaiko gyvenimo metais, pagalbos pogimdyvinės depresijos atveju, tėvystės įgūdžių stiprinimo, emocinės paramos ir kt.) labiausiai pasigendate kūdikio laukimo periodu ir pirmaisiais jo gyvenimo metais savo savivaldybėje	<i>Atsakymas</i>
19.	Kokių bendruomeninių, kultūrinių ar laisvalaikio galimybių šeimoms su vaikais, Jūsų manymu, trūksta savivaldybėje (pvz. renginiai, tėvų klubai, užsiėmimai)?	<i>Atsakymas</i>
20.	Jei turėtumėte galimybę pasiūlyti vieną svarbiausią pokytį, kuris padėtų Jūsų savivaldybei tapti patrauklesne vieta šeimoms gyventi ir kurti ateitį, koks jis būtų?	<i>Atsakymas</i>